

TRACTATUS DE OFFICIALIBUS IN PARTICULARI.

PARS SECUNDA.

CAPUT PRIMUM,

De Prætoribus civitatum eorumque Locum Tenentibus, & Judicibus Ordinariis cujuslibet loci, tam Regiæ Coronæ, quàm privatorum Dominorum, seu Baronum.

SUMMARIUM.

- 1 Prætorum muneris varia quas sortitur, afferuntur nomenclatura.
- 2 Prætoris Etymologia traditur, remissivè.
- 3 Correctoris, Prætoris aut Præsidis provincia nomen in Regno Castellæ frequentius adaptatur eis qui in civitatibus & villis Regiæ Coronæ præponuntur & constituuntur à Rege.
- 4 Correctoris nomen satis novum in Hispania.
- 5 Correctoris nomen à quo tempore & à quo Rege regnante usitatum fuerit.
- 6 Correctorum nominatio absque dubio ad Regem spectat.
- 7 Creatio Magistratum vel Judicum inter Regalia constituitur.
- 8 Rex Hispaniæ nullum cognoscit Superiorem temporalem, nec Imperatori subjacet, & major reputatur in regno suo quàm Imperator in Imperio & n. 9.
- 10 Expenditur in proposito textus, in leg. 1. tit. 4. part. 3. & leg. 2. tit. 18. eadem part. 3. & leg. tit. 9. lib. 3. recopil. & in leg. 1. & 7. tit. 1.
- 11 Rex potest omnes Magistratus seu judices vel officiales in civitatibus vel villis suæ Regiæ Coronæ ad libitum præponere contra oppidorum voluntatem & civibus eorum resistentibus.
- 12 Correctorem seu Prætorem Concilium civitatis poterit nominare in aliquibus casibus.
- 13 Prætores in urbibus magnis solent esse equites qui quia legum notitiam vel scientiam non professi sunt suos Assessores habere debent, seu potius locum Tenentes.
- 14 Assessores seu locum Tenentes Prætorum qui solebant nominari ab ipsis Prætoribus, jam à Regiæ Coronæ Consiliariis nominantur.
- 15 Assessores Prætorum non dicuntur judices delegati, sed ordinarii.
- 16 Assessores Prætorum quomodo uti debeant officio suo, & quæ in eis qualitates concurrere debeant ut ad tale munus eligantur, traditur remissivè.
- 17 Judices tantum ordinarii qui vocantur Alcaldes in parvis villis Regiæ Coronæ nominantur ab ipsarum Conciliis.
- 18 Alcaldes verbum arabicum censetur.
- 19 Judices ordinarii & ceteri officiales in oppidis Dominorum, an ab ipsis Dominis, an vero à Conciliis nominari debeant.
- 20 Judicum creatio ex radice seu fonte jurisdictionis provenit.
- 21 Vendita seu concessa villa, attento jure communi, videtur concessa jurisdictione ipsius.
- 22 Vendita seu concessa villa, attentis legibus Regni Hispaniæ, non censetur concessa jurisdictione, nisi expressè caveatur.
- 23 Concessa jurisdictione simpliciter, an videatur commissum merum & mistum imperium, vel simplex tantum jurisdictione.
- 24 Concessa jurisdictione territorii, an videatur concessa in mari adjacenti territorio, remissivè.
- 25 Concessa per Regem jurisdictione, videtur tantum concessa quoad primam instantiam.
- 26 Concessio jurisdictionis, quantumvis sit ampla & exuberans, simul cum territorio & Dominio totius oppidi aut villæ, Suprema jurisdictione nunquam censetur tributa.
- 27 Jurisdictione Suprema à Rege non potest separari &

- ri & impossibile est quod à Rege abdicetur.
- 28 Rex dum concedit alicui Dominium seu jurisdictionem omnimodam in aliquo oppido, seu jus quod communiter in Hispania vocatur Vassalaje adhuc, vicini illius oppidi, etsi Dominio subjaceant omnimodè, tamen Regis vassalli dicuntur.
- 29 Vassalli Baronum semper dicuntur subditi Dominio Regis, & tenentur eum defendere contra Barones.
- 30 Potestatis Supremæ excepto effectu, in aliis omnibus vicini oppidi condonati alicui quoad Dominium & jurisdictionem, dicuntur vassalli dicti Domini.
- 31 Venditionis aut concessionis verba inspicienda sunt, ut dignosci possit quid concessum aut venditum fuerit.
- 32 Jurisdictio an in perpetuum vel ad vitam concessa videatur, ad dignoscendum traditur remissivè.
- 33 Jurisdictio an personæ vel territorio concessa fuerit, remissivè.
- 34 Jurisdictionem præscribi posse tam de jure communi, quàm Regio certum est.
- 35 Jurisdictio contra Regem immemoriali præscriptibilis est.
- 36 Jurisdictionis præscriptionem vel immemoriam ad perficiendam, an requiratur scientia Regis vel ejus officialium.
- 37 Potestas seu jurisdictio Suprema Regis omnino impræscriptibilis est.
- 38 Præscriptio jurisdictionis contra Regem fit immemorialis, vel tempore 40. annorum cum titulo: at contra Dominos particulares tempore ordinario 10. vel 20. annorum cum scientia illius contra quem præscribitur.
- 39 Signum jurisdictionis est creatio officialium.
- 40 Erectio furcæ vel patibuli per mandatum Domini vel ejus officialium, signum est jurisdictionis concessa vel obtenta.
- 41 Quod procedit etiamsi per centum annos non fuerit aliquis suspensus in illa furca.
- 42 Jurisdictio in secunda instantia, probatur ex eo quod ad aliquem deferantur appellationes.
- 43 Jurisdictionis usus & exercitium probatur per impositionem & exactionem Collectarum seu Gabellarum, solutionem census factam Domino vel oppido, receptionem decima, & Custodiam Civitatis.
- 44 Jurisdictio nunquam probatur ex actibus qui Dominio conveniunt, cum unum ab altero prorsus separatum sit.
- 45 Jurisdictionis licet sint plures actus & per unum probatum, videatur probata tota jurisdictione in universum; hoc intelligi tamen debet si ille actus sit universalis.
- 46 Jurisdictionis concessio quando non est aperta & non adest titulus, cum agitur de ea interpretanda, extendenda est vel coarctanda per usum & exercitium possidentis.
- 47 Baro vel Dominus oppidi in quo sibi concessa fuerit jurisdictio, poterit suum judicem qui vulgo Alcalde mayor nominatur, constituere cujus jurisdictio concessa tantum censetur in prima instantia, non autem in secunda, nec in gradu appellationis.
- 48 Jurisdictio in secunda instantia si expressè concessa fuerit iudicibus à Baronibus creatis, quamvis ad eos appellari possit, tamen ab sententia ab eis lata in gradu appellationis, appellatur ad Regiam Curiam.
- 49 Judex, vulgo Alcalde mayor appellatus in nihilo major reputatur ceteris iudicibus ordinariis, etsi hoc nomine contrarium significare videatur.
- 50 Iudices per Dominos seu Barones creati in suis villis, non possunt nominari Correctores, sicut iudices Regis in ejus oppidis.
- 51 Iudices à Baronibus nominati non possunt multam indicere extrajudicalem in contumaces seu rebelles suis iussionibus nisi ob defensionem suæ jurisdictionis & in quantitate trium Solidorum auri.
- 52 Iudicibus per Barones constitutis non debent persolvi salaria ex bursa communi, sed ex bonis ipsius Domini.
- 53 Iudices vulgo Alcaldes mayores nominati à Dominis oppidi non possunt ob infirmitatem constituere suos substitutos, qui in Hispania vocantur, Tenientes.
- 54 Barones seu Domini in oppidis in quibus jurisdictionem habent, reputantur ad summum ut Prætores seu Correctores Regis.
- 55 Baronibus seu Dominis oppidorum dum jus ex privilegio ita competit, poterunt iudices ab ipsis nominati nominare sibi substitutos.
- 56 Prætorum seu iudicum officia vulgo, Alcaldes ordinarios, quia sunt necessaria, nullus potest ab eis nisi ob infirmitatem vel aliam rationabilem causam excusationem habere.
- 57 Prætorum seu iudicum ordinariorum ad officia acceptanda quomodo compellendi sunt ad ea electi.

Prætorum munus diversum in Jure nomenclaturam † fortitur, nam & Præses, vel Præfectus, Prætor, seu Corrector, vel Republicæ Administrator, ut in *author. de Iudicibus in princip. ubi gloss. verbo administratoribus qui tali muneri, designantur, & solent nuncupari; & hæc nomina ad significandum prædictum munus, synonyma sunt, ut colligitur ex l. 4. & eod. tit. Cod. de officio Recltoris, leg. Jul. Cod. ut omnes Iudices tam civiles quàm crimin. leg. de aliment. Cod. de translat. ibi: de futuris autem sine prætore, aut præsidente l. 2. Cod. quibus non obijcitur longum tempus præscriptio, ibi: præfectus noster, leg. de omnibus, & leg. legatus Cæsaris 20. ff. dict. penultima, ff. de offic. Præsidis auth. ut Iudices sine quo suffragio. Hæc autem omnia gloss. & ibi Platea in l. 2. Cod. de decurion. Bart. Angel. & Alex. in l. 1. ff. de officio Præsidis, Montalt. in repertorio legum Regni verbo Correctores, & in l. 1. tit. 4. part. 3. Avendaño in cap. 1. Prætorum, docet Conradus in templo Iudicum lib. 1. cap. 7. & in Curiali brevi, lib. 1. cap. 9. Cassan. in catalog. gloriæ mundi, 7. part. considerat. 18. Petr. Gregor. 3. part. syntagmatum juris, lib. 4. cap. 32. n. 3. & sequenti, Fenesi. de Magistratibus, cap. 19. & cum barone, Didacus Perez in Rubric. tit. 16. lib. 2. ordinament. verbo de los Corregidores, Etymologiam † cujuscumque nominis, & in quibus officium Prætoris seu correctoris cum aliis Magistratibus, docet & latè profequitur Bobad. lib. 1. politicor. cap. 2. & n. 3. cum seqq.*

Non en autem Correctoris † Prætoris, aut Præsidis Provinciæ, in Regno Castellæ frequentius adaptatur eis qui in civitatibus & villis Regiæ Coronæ præponuntur, & constituuntur à Rege nostro, ut in l. 1. & 3. & 5. art. 5. lib. 3. Recopil. docet Conradus in præf. cap. 4. Bobadill. ubi supra num. 9. & 11. & in Hispania novum & satis moder-

- 4 modernum † est, si quidem tempore Regis Alphonſi IX. cognomento ſapientis legum patrii juris conditoris, qui hodie communiter vocantur, *Corregidores* Judices, & vulgo *Alcaldes* cognominabantur, ut in l. 1. *Otro ſi Judices*, tit. 4. & l. 1. tit. 16. part. 3. & l. 4. tit. 24. eadem part. ibi: *Pro judicio de Alcalde de alguna Ciudad, o villa* & in l. 6. & 7. tit. 18. part. 3. ubi Gregor. Lopez *gloſſ. fin.* & multo poſt, ita fuit obſervatum, ut in l. 1. & 2. tit. 22. l. 8. *novæ recopil.* & à tempore † tantum Alphonſi XI. hoc nomen *Correctoris* uſitatum invenio in curiis Legionenſ. civitatis, *Era* 1387. *petit.* 8. & in curiis celebratis ab Henrico II. Burgis, *Era* 1411. *petit.* 4. & à Joanne Rege I. hujus nominis Viruice, *Era* 1487. *petit.* 24. & à Domino Joanne II. in civitate Camorenſ. l. 4. 32. ex quibus proditæ fuerunt, l. 1. *ordinament.* 1. & 2. tit. 16. lib. 2. *hodie* l. 1. & 3. tit. 9. lib. 3. *recopil.* lib. 4. tit. 9. *eodem lib.* Et plures de officio & cura Prætorum egerunt, ut videre licet per Caſtill. de Bobadill. ipſe autem & accuratius & latius omnibus, ita ut Hiſpaniæ tanto viro, & hujus rei autore gloriari poſſimus.
- 6 Nominatio autem iſtorum † *Correctorum* abſque dubio ad Regem noſtrum ſpectat; licet enim antiquitus in populo Romano reſideret, ut conſtat, ex Cicerone in *Rufum* ibi: *Omnes poteſtates, imperia, curationes ab univerſo populo Romano proſciſci convenit*, tamen ad ſedandas ambitiones, quæ in gubernatione mundi, & dignitatibus diſtribuendis, (vel ut aptius dicam) uſurpandis jam vigeabant, populus in Auguſtum Cæſarem Imperatorem ſecundum, omne imperium, & poteſtatem tranſtulit, *leg. regia*, quæ ita nuncupatur, vel quod à Romulo expreſſa leg. talis poteſtas fuit conceſſa, vel quod ex tali tranſlatione, ſeu lege lata Regis majeſtas fuerit conceſſa, ut patet ex l. 1. *ff. de conſtit. Princip.* exornat latiffimè *Tapia in diſt.* l. 1. qui integram ſuper ejus interpretatione confeſcit librum præſertim. *cap. 1. noviffimè, ff. de origine juris*, lib. 1. *de offic. præſecti prætorio, leg. 1. ſed hoc ſtatu Cod. de veteri jure; ſed & quod Principis iſtantia, de jure naturali gent. & civil.* ibi: *Cum lege Regia, quæ de ejus Imperio lata eſt populis eis, & cum in omni imperium ſuum, & poteſtatem tranſtulit, 1. ubi Gregor. Lopez verb. las gentes, & 2. 7. tit. part. obſervat Corraſius lib. 7. *miſcellaneorum, cap. 8. Philip. Corneus conſ. 1. vol. 3. & conſ. 177. vol. 1. Añar. Ribaldus in hiſtoria juris civil. lib. 4. circa principium, Conrad. in templ. Judic. l. 1. cap. 1. tit. de Imperator. num. 1. & ſequent. Menchac. lib. 2. *controv. Fuſar. Illuſtr. cap. 82. num. 2. Corr. in præſectis cap. 1. num. 3. Challaſneus in catalog. gloria mundi, part. conſiderat. 24. verſ. 15. Petrus Gregor. ſyntaxm. juris, 3. part. lib. 47. cap. 20. num. 5. Parlador. lib. 2. verſ. quotid. cap. 1. num. 5. Mier. de majorat. 4. part. queſt. 1. num. 46. & in nova impreſſion. num. . . Caſtill. de Bobadill. lib. 1. *politicorum, cap. 2. num. 15. & lib. 3. cap. 8. num. 103. & num. 152. Maſtrill. de magiſtratibus, quæ utique tranſlatio Imperii videtur divino teſtimonio approbata ut habetur Matthæi cap. 22. ibi: Reddite quæ ſunt Cæſaris, notat Oldrad. conſ.****
- 7 Itaque inter regalia conſtituitur † *Magiſtratum* vel *Judicium Creatio*, l. 2. *ff. ad l. Juliam de ambitu*, ibi: *Quid ad curiam Principis Magiſtratum creatio pertinet, non ad populi favorem, & in cap. 1. quæ ſunt regalia veluti in uſibus feudorum ibi poteſtas conſtituendorum Magiſtratum, ad Juſtitiam explendam, & in ea fundatam habet inviſtiſſimus Rex noſter ſuam intentionem, & docet Afflictiſ, in cap. 1. quæ ſunt regalia in uſibus feudorum verſic. poteſtas, ex num. 1. Bald. in cap. 1. in princip. ex num. 2. de allodiis, Alex. in l. 1. n. 35. verſic. Unde dicit Bald. ff. de jur. omn. Judic. Albertus Brunus conſ. 120. collat. 2. verſ. & ſi Jurisdiclio, & Rex noſter non cognoviſcit Superiorem † temporalem nec ſubjacet Imperatori de quo vide quos refert Azeved. l. 1. tit. 1. l. 4. num. 16. Et quod major reputetur Rex noſter in Regno quàm Imperator in Imperio eſt textus expreſſus, in l. 8. tit. 1. part. 2.*
- Et hinc inferere poteris omnia ea quæ adducunt *Choniſtæ* Hiſpaniæ in hoc articulo, quod Rex inviſtiſſimus † noſter non recognoviſcit Superiorem, nec Imperatori ſubjacet.
- Et de jure Regni expreſſè ita cavetur † in l. 2. tit. 4. part. 3. & l. 2. tit. 18. eadem part. 3. & l. 1. tit. 9. lib. 3. *recopil.* & in l. 1. & 7. tit. 1. l. 4. docet *Martinez in l. tit. 10. gloſſ. 2. n. 1. lib. 5. Bobadill. ubi ſuprà n. 19. & lib. 2. cap. 16. num. 73. & num. 74. Ramirez de leg. Regia 23. num. 60. Valſc. de jur. emphyt. queſt. 8. num. 21. Corr. in Regia poſſeſſion. 2. part. q. 9. uſque ad finem, Joannes Garcia de expenſis, cap. 968. Burg. de Paz in *pragm. legum Taur. n. 32. Maſtrill. ubi ſuprà.**
- Unde Rex ad libitum poteſt omnes † *Magiſtratus* ſeu *Judices*, vel officiales in civitatibus vel villis ſuæ Regiæ Coronæ ad libitum præponere contra voluntatem oppidorum, & eorum vicinis reſiſtentibus; quia omnis *Jurisdiclio* in regno iſto ab eo provenit & dimanat tanquam à fonte *Juſtitie*, & in *auth. conſtitutivo, quæ de dignitatibus in 1. Bald. in cap. 1. quis dicatur Dux, Marchio, ſeu Comes, in verb. à Principe, in uſibus feudorum, & facit text. in cap. Dominus, diſtinſte cap. fundament. in 1. de elect. in 6. Andeſien in tit. quæ ſunt regalia, verb. poteſtas conſtituendorum, Lucas de Peña in leg. contra verſ. 77. de re milit. lib. 12. Challaſneus in *conſuetud. Burg. rubric. 8. in 3. verſic. Nunquid in addit. num. 24. & in Catalog. gloria mundi, 5. part. conſiderat. 24. verſic. 15. & 71. & conſiderat. 30. Petrus Gregor. diſt. 3. part. ſyntaxm. lib. 47. cap. 2. num. 60. verſic. Proinde & num. 9. Montalbus in l. 50. tit. 6. part. 1. verb. *frequecas verſic. pro contraria parte, Avendanus in cap. 1. Prætorum, Covarruv. in præſ. cap. num. 9. Matienz. leg. 1. gloſſ. 21. num. 3. tit. 10. ibi: recopil. Girond. de gabellis, 1. part. num. 33. verb. *lare alleg. 80. tom. 2. à num. 3. & 4.****
- Sed in aliquibus caſibus poterit *Concilium* † civitatis ſeu villæ nominare *Correctorem*, ſeu *Prætorem* veluti ſi deceſſerit antequam nominaretur cujus locum *Tenens*, ſeu *Subſtitutus*, vel ſi eſſet in loco tam diſtanti ſeu remoto, quod in longo tempore non poſſet facilè adiri aut rogari, aut propter ſuas ingentes & magnas curas & occupationes negligens eſſet in nominando *Correctore*, ut videre licet per Caſtill. de Bobad. diſt. l. 1. *politicor. cap. ex rationibus & juriſibus per eum perpentiſis ex num. 24. cum ſeqq.* Iſtorum autem *Prætorum* ſeu *Correctorum*, conditiones & qualitates tanti muneris, ſeu dignitatis capaces ſint exiſtimentur, ac meritò eligantur & nominentur tradit copioſè & ſatis eruditè *Bobadill. diſt. lib. 1. cap. 3. & quomodo ſic nominati uti debent tali munere, tradit, per totum ſuum tractat. & omnes alii relati qui de prætura ſcripſere.*
- Hi autem *Prætores* quandoque (utpote in urbibus magnis) ſolent eſſe equites, qui nec legum ſcientiam nec notitiam profeſſi ſunt vel fuerunt, nec habent; & ideo frequenter debent habere ſuos †

Assessores, vel ut aptius dicam eorum locum in Justitiæ administratione, & litium expeditione tenentes quos hic pono sermone vulgari, eodem appellamus nomine nempe Tenientes quod jure communi etiam prævisum existit, ut in *auth. de mandatis Principum festinatis*, ibi: etiam Consiliarium, & quicumque fuerit circa te assumere virum optimum & purum undique & contentum his quæ a fisco dantur, & si quis Prætor spem auerit, & non inveneris eum custodientem tibi fidem justam illum quidem expelles & in *auth. constit. 82.* ibi: in nostris Magistratibus omnino ad manus sint, & assessores, qui legum placita explicent, & illi illorum suppleant occupationes, & de jure nostro regio, est textus in *l. 22. tit. 9. part. 2.* ibi: *E para facer bien, esto bien asi como conviene debe aver consigo omnes Savidores, de fuero, e de derecho, que se ayuden a librar los pleytos, e con quien aya consejo sobre las cosas dudosas & in l. 10. tit. 5. l. 3. recopil.* ibi: mandamos que quando se les fuere prohibidos de los tales officios se les mandare, y encargue de nuestra parte que tomen y tengan consigo tenientes letrados de sciencia y experiencia, & in *l. 1. tit. 11. & 22. cod. tit. 5. & lib. 3.* ibi: *Que sirvan los officios por si mismos y por sus officiales siendo ellos presentes, & in l. 4. tit. 6. l. 3. tit. 6. docet Avendanno de execut. c. 3. n. 1.*

14 Horum autem Assessorum seu locum tenentium Correctorum nominatio † solebat esse curæ, & potestati eorum, ut in *l. 4. ibi: excoja tit. 6. l. 3. recopil.* Aviles in *cap. 4. Prætor. in princip. Bobad. l. 1. politicor. cap. 12. n. 3.* Jam verò à Consiliariis Regiæ Coronæ creatur, sicut ipsi qui Prætorum assessores, seu locum tenentes Jurisdictionem Ordinariam merum & mixtum Imperium habent, & utique de omnibus causis cognoscere valeant; quia eorum autoritas à lege pendet, ex Chassaneo in *Catalog. gloria mundi, 7. part. considerat. post principium, Aviles in cap. 4. Prætorum gloss. juxta n. 2.*

15 Nec Judices nec legati dici possunt †, sed Ordinarii dicuntur ut observat ex veriori resolutione Hypolitus Rimin. & in *Rubr. ff. de offic. ejus cui mandata est Jurisdictio, Maranta de ordine Judiciorum, 4. part. distinct. 5. num. 18.* Covarr. *lib. 3. Variar. cap. 5. tit. num. 4.* Aviles in *cap. cum Prætorum, cap. 4. & in glossa verb. Justitia, n. 5.* Avend. *codem tractat. 1. part. c. 3. num. 2.* Azeved. in *l. 10. tit. 5. num. 1. & 2. in l. 1. tit. 9. lib. 3. recopil.* Cæsar Costa *lib. 2. variar. ambiguitatum, cap. 7. & latius, atque elegantius Petrus Augustus Morla, in Emperio Jur. tit. de jurisdict. omn. Judic. in præludiis num. 85.* qui refert & respicit contrariæ opinionis sequaces.

Et quomodo uti debeant officio suo, & 16 quæ † qualitates in eis concurrere debeant ut ad tale munus eligantur, & de plurimis ad eos spectantibus videndus est Castillo Bobad. *dicto lib. 1. cap. 12. per tot.*

17 Sed in oppidis & villis parvis Regiæ Coronæ, nominantur vulgo Judices † Ordinarii ab ipsis Conciliis, qui vocantur, *Alcaldes* ut in *l. 1. versic. Otro & lib. 4. & l. 1. tit. 16. part. 3. & lib. 4. tit. 24. eadem part. ibi: Por Judicio cap. 4. nu. 5. in fin. Bobad. lib. 1. cap. 2. num. 11. & lib. 2. cap. 16. n. 71.* & in eis crimin. inest quædam permissio & tolerantia Regis ut nomine suo Judices eligant & constituent, *D. Lat. alleg. 80. n. 1.* videndus.

18 Et verbum hoc *Alcaldes* arabicum † arbitrator de quo vide Orosum, Covar. in *thesaur. lingua Latina in dict. verb. Alcaldes.*

In oppidis verò † Dominorum major difficultas 19 est & frequenter solet controversari, an ab eis an vero à Conciliis nominari debeant Judices hi & cæteri Justitiæ officiales.

Et sanè clarioris intelligentiæ gratia, in hac re, in qua tot lites quotidie oriuntur, aliqua prædeterminanda duxi.

Et primò, quod Judicium † creatio utique pro- 20 venit ex radice seu fonte Jurisdictionis, ut notat Albert. Brunus *conf. feudal. 171. versic. & qui ponere officiales*, Boërius *de is. 152. Avend. de exequend. mandat. cap. 13. versic. Ex quo solet Nar. de Jurisdiction. part. 1. cap. 41. num. 4.* qui ait Barones in terris habere potestatem creandi Magistratus si habent Jurisdictionem à Rege; *Matrill. l. 4. de Magistratib. c. 17. num. 1.* ubi num. 2. probat quod creare officialis fructus esse Jurisdictionis, & num. 4. quod immo officialium creatio est ipsa Jurisdictio, quia consistit in eis creandis ex Bald. in *tit. de pace Juramento firmanda*, usque ad num. 4. Gregor. Lopez in *l. 2. tit. 4. part. 3. gloss. Estos tales.* Molin. *de Hispan. primogen. l. 1. cap. 25. numer. 1.* Martienz. in *l. 1. tit. 10. lib. 5. novæ recopil. gloss. 21. num. 1.* Bobadill. *l. 1. politicor. cap. 2. & n. 19. littera O.* Chassaneus *conf. 43. n. 5.* Molde Medrane in *allegatione de vic. Regis Aragonis, 1. part. n. 9.* Petrus Ludovicus Martinez in *allegat. contraria n. 224.*

Secundò præmitto, quod vendita, seu concessa † villa, seu oppido, in dubio, attento Jure 21 communi, videbatur concessa Jurisdictio ex Bart. in *l. 1. cum urbem per text. ibi: ff. de offic. præfelli urbi & ff. in l. inter, ff. de acquirendo rer. Dominio Angel. in l. 1. §. qui mandata, ff. de offic. ejus cui mandata est Jurisdictio, Bald. in l. ff. de rer. divisione, numer. 43. & in cap. 1. de capitaneis qui vend. in usibus feud. & l. 5. ff. de Judic. Jas. ibi: & conf. 42. col. in volum. 1. Boërius *dec. 227. n. 8. & 9.* Avend. in *cap. 5. Prætor. num. 10.* Duar. *allegat. 6. num. 9. & nu. 15.* Gregor. Lopez in *nu. 68. verb. Tal Villa. tit. 18. part. 3. Covarr. in prælic. cap. 1. num. 10.* Martinez in *l. 1. tit. 10. l. 5. recopil. gloss. 21. n. 24.* Conrad. in *templ. judicium l. 1. c. 14. verb. jurisdictiois concedit, n. 5.* Mieres *de majorat. 4. p. q. 20. num. 19.**

Verum ex legibus Regni concessa † villa seu 22 oppido, non videtur concessa Jurisdictio, nisi expressè caveatur, quod deduxi, ex *l. 9. tit. 4. part. 5. & l. 5. tit. 15. part. 2. & l. 12. part. eadem, tit. 1. & expressius in l. 1. tit. 10. lib. 5. recopil. ibi: Pero si en los privilegios y mercedes que ahi se hubieren echo à nuestros subditos y naturales de villas y lugares no se dixere expresamente, que se lesda en ellos la Justicia sino que les dona, da, y enagena la Villa y Lugar con que reserva para si. en ella el Rey la Justicia, si el sennor en la Tal Villa, o Lugar la menguare, o dixere que la da, o dona, con que no entre en ella, o Lugar, Merino, ni Alcalde ni sayon, ni official por que de las tales palabras, y de cada una de ellas pareze que resulta la intencion del Rey aver sido de donar, dar, e enagenar la Justicia, tenemos por bien que aquel a quien fuesse dada, o donada la Tal Villa, o Lugar con las dichas palabras o cada una dellas, aya la di. ha Justicia si uso della. Y si por el dicho privilegio, o merced no se dixeren las dichas palabras, o alguna dellas, pero dixere otras, conviene a saver que le da, dona, o enagena la Villa o Lugar enteramente no retiniendo para si alguna cosa, o que lo da en todo poderio de Sennorio real; como*

como al Sennorio real pertenezze; queremos y mandamos que aya por ella Justicia, si despues de tal privilegio, o merced uso de ella continuadamente por tiempo de quarenta annos no siendo en el dicho tiempo echa interrupcion civil o natural por nos o por otro en nuestro nombre, y si en los tales privilegios, Cartas, o mercedes no fueren puestas las dichas palabras, sino otras, que le da, y dona la Tal Villa, o Lugar con todos sus derechos, que en el, y en sus terminos el Rey ha, y debe aver en qualquier manera entienda se que no le da la Justicia por las dichas palabras salvo solamente las rentas y derechos de la heredad, y calumnias, y las heredades que el Rey tubiere en la Villa, o Lugar. Quod ita observavit Matienz. in dict. l. 1. gloss. 21. num. 26. cum seqq. Villalob. in antinom. lib. 1. num. 161. Oland. in concord. antinom. lib. 1. num. 86. Greg. Lopez in l. 12. verb. singulos privilegios tit. 1. part. 2. Gutierrez in lib. 2. pract. quast. 131. Azeved. in dict. l. 1. tit. 10. lib. 5. recopil. numero 34. in verb. Salvo solamente, & quibus verbis videatur concessa Jurisdictione, vide, dicta in leg. Imperium, ff. de Jurisdic. omnium Judic. & Azeved. in dict. l. 1. recopil. per text. ibi: *concedi de la Jurisdiccion civil y criminal, n. 28. & ibi: Aya la dicha Justicia*; Matienz. ibi: in dict. l. gloss. 7.

23 & an concessa Jurisdictione simpliciter videatur commissum merum, & mixtum Imperium, vel simplex tantum Jurisdictione consule Felinum, in cap. quoad sedem, n. 4. de offic. Ordin. Matth. de Afflic. in pralud. constituit. Sicilia, quast. 6. n. 4. & lib. 1. rubric. 47. num. 13. Didacum Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. ordinament. col. 4. fol. 756. Et quidem

24 si concedatur Jurisdictione territorii utrum videatur concessa in mari adjacenti territorio disputat Ruin. conf. 28. n. fin. vol. 1. Marian. Frecia. in transl. de subfeudis baron. tit. quis dicatur Marchio, n. 3. & sequenti, Castil. de Bobadill. lib. 2. cap. 6. num. 217.

25 Et in dubio concessa per Regem Jurisdictione alibi videtur concessa tantum quoad primam instantiam, ut simul cum Judicibus ordinariis a populo nominatis, possit constituere suum Judicem, qui cum eis possit, ut vulgo dicimus, cognoscere de causis, a prevencion, non vero in gradu appellationis, quod latius prosequendum est; ut per Bobadill. dict. lib. 2. cap. 16. ex num. 77.

Illud tamen advertere non omitam, quod

26 quantumvis Jurisdictionis concessio sit ampla & exuberans simul cum territorio, & dominio totius oppidi aut villae suprema Jurisdictione nunquam censetur tributa, est textus expressus in dict. l. 1. tit. 4. recopil. ibi: *Que ninguno sea osado de estorvar ni impedir en los lugares de Sennorio la Jurisdiccion suprema que tenemos*, tradit Covarr. in pract. cap. 4. in princip. & in repetit. cap. 1. quamvis postum. 2. part. ex n. 4. de pactis in 60. Non enim potest haec Jurisdictione a Rege separari, ut radius solis ab ipso sole, ita enim magnitudini, & autoritati ejus inhæret, ut l. 9. tit. 13. partit. 2. docet Gregor. & in l. 8. verbo aquien tit. 13. part. 2. & impossibile est quod a Rege abdicetur, ut affirmat Bald. relatus per Afflic. dict. rubric. 47. n. 6. Roland. à Valle conf. 1. n. 134. vol. 24. Grammatic. conf. 28. & Avendan. in cap. 5. Prator. n. 2. l. 1. Covarr. ubi supra n. 1. Alvarus Valasc. in tract. de jure employt. quast. 8. n. 31. Aviles in cap. 1. Prator gloss. 1. nu. 3. Unde superflua & frustranea sunt aliquarum concessionum verba in quibus suprema Jurisdictione reservatur; nec

Otero De Officialibus.

enim hac observatione opus erat, ut in l. 5. ad finem, tit. 5. part. 1. ubi Gregor. verb. dixisse Avend. in cap. 5. Reclor. n. 2. l. 1. Ex quo & illud provenit, quod quando Rex noster concedit alicui Dominium, & jurisdictionem omnimodam, in aliquo oppido, seu villa, seu jus quod communiter in Hispania vocamus *Vasallaje* adhuc vicini illius oppidi etsi Dominio omnimodè subjaceant, tamen dicuntur Regis vassalli, ut notat Ludovic. Molin. l. 11. de Hispaniar. primog. c. 13. n. 47. & 48. Parlad. different. 19. n. 4. tit. 3. Covarr. in pract. c. 4. n. 3. Caved. decis. 106. n. 1. 2. part. prater superioritatem, quae semper residet, & manet in Rege, ex Bald. conf. 333. l. 1. & in rubric. cap. de rer. division. n. 1. & in l. 2. n. 39. Cod. de servitut. Afflic. dec. 165. n. 10. Caved. dec. 40. n. 2. part. 2. Menoch. de recuperand. possession. remed. 1. n. 3. adeoque vassalli Baronum semper dicuntur subditi Dominio Regis, & tenentur eum defendere contra ipsum Baronem.

Sed prater effectus supremæ potestatis in omnibus aliis, vicini Oppidi condonati alicui quoad Dominium & Jurisdictionem vassalli dicuntur prædicti Domini, & in quibus consistat hoc munus vassallagii, decidit text. in l. 2. & in l. 4. & 5. tit. 15. part. 4. & de origine ejus, videndus est Andreas de Sern. in praludis feudalib. coll. 9. q. 4. Cacciaiup. in cap. 1. de feudor. cognition. Marin. Frecia in tract. de subfeud. Baronum. l. 1. in princip. n. 1. & sequent. part. 3. Uidaric. Zatus cap. 51. tom. feudal. in princip. & in l. 2. versic. Curias. Putus in consuetudinibus Aurelia, tit. de feudis in princip. Claudius in tract. de re militar. l. 9. c. 20. Uvafan. l. 1. commentarior. historiae Romanae; Franciscus Conanus l. 1. commentar. tit. de bon. libertor. fol. 172. Castil. de Bobad. l. 1. c. 166. ex n. 14.

Tertiò præmitto quod principaliter & primo loco privilegii seu venditionis aut concessionis verba, ut dignosci possit quid fuerit concessum aut venditum, inspicienda sunt, ut in cap. porro & in cap. recipimus & in cap. ex tenore, de privilegiis, Baldus in praludis feudalibus, n. 47. & in l. quoties, Cod. de suis & legitimis hæredibus.

Et in dubio an videatur concessa Jurisdictione in perpetuum vel ad vitam differit Bonifacius in peregrina legum practicar. verb. Jurisdictione quast. 1. ubi rejicit opinionem Bartholi, in l. pater. ff. deserit: Et an videatur concessa territorio, seu personae disputat Boerius decis. 227. numer. 17. Si autem obscura fuerit vel dubia ex usu & observantia utique extendi vel coarctari debet privilegium, venditio seu concessio, ut in proposito decidit mirabilis, & singularis text. in dict. l. 1. tit. 10. lib. 5. nova recopil. ibi: *Pero si en los privilegios y mercedes, que asi se hubieren echo, e hicieren a nuestros subditos de Villas, y Lugares naticiales no se les dixere expressamente que se les da en ella la Justicia, si no que les da, dona, y enagena la villa y Lugar en que reserva, parasi en ella el Rey la Justicia, si el sennor en la tal villa o lugar, lo menguare, o dixere que la da con que no entren en el Lugar Merino, ni Alcalde, ni sayon, ni official por que de las tales palabras y de cada una de ellas resulta y la intencion del Rey aversido de dar, donar o enagenar la Justicia; tenemos por bien, que aquel aquien fue dada, o demandada la tal villa o lugar con las dichas palabras a cada uno dellos y a la dicha Justicia, si uso della: ibi Matienz. in verb. uso della, differit quod tempus sufficiat, & sanè ex alia & diversa ratione quam ipse denotat, existimo indistinctè sufficere*

dicendum, quandoquidem hic de interpretatione privilegii agatur ut in *cap. cum dilectus de consuetudine*, ubi Antonius de Butrio & Abb. num. 7. singulariter Paulus de Castro *conf. 47. num. 44. lib. 1. text. in l. 4. quæ incipit expaladinar. tit. 33. part. 7.* & plures refert Molin. *lib. 2. de Hispaniar. primogen. cap. 6. num. 57.* & conducunt quæ in jure nostro passim de observantia sub secretas inveniuntur, secundum DD. quos retuli & congesti, in *tractatu de pascuis & jure pascendi*, *cap. 1. num. 28.* & vide Gratian. *disput. 655. num. 62. 675. n. 32. & 716. num. 20. & 756. num. 25.* ubi talis observantia non indiget præscriptione.

34 Nam Jurisdictionem præscribi ÷ posse tam de jure communi quam Regio nullus ambigere potest, ut docet Bart. in *lib. 1. Denique, ff. de aqua quotidiana & asirva*, ubi Immola & Romanus, Oldradus, *conf. 254. Bart. Alberic. & Jas. in l. Imperium, ff. de Jurisdic. omnium Judic. Bald. de præscript. 5. vers. partis principalis quæst. 3. Covarr. reg. possess. 2. part. in principio, Matienz. in dict. l. 10. gloss. 10. à num. 2.* Et possunt in propositum expendi textus in *l. veros Cod. de diversis officiis lib. 1. & in cap. irrefragabili vers. excessus de offic. ordinarii & in auct. de defensorib. civitatum in jusjurand. & est text. formalis, in l. 1. tit. 15. lib. 1. novæ recopill. ibi: Por que algunos en nuestros Reynos tienen y poseen algunas Ciudades, y lugares, y villas, y Jurisdicciones civiles y criminales sin tener para ello titulo nuestro ni de los Reyes nuestros Antecesores, y sea duda si lo dicho se puede adquirir contra nos y contra nuestra Corona, por algun tiempo, ordonamos y mandamos que la possession immemorial probando se segun y como, y con las calidades que la ley de toro requiere, que es la ley primera, tit. 7. lib. 5. de este lib. basta para adquirir contra nos y nuestros sucesores qualesquier Ciudades, Villas y lugares, y Jurisdicciones civiles, y criminales y qualesquier cosa y parte de ella con las costas a el señorio y Jurisdiction annexas y pertenecientes; &c.*

35 Itaque Jurisdictio ÷ contra Regem nostrum immemoriali præscriptibilis est absque titulo, cum in ea supponitur ut latè dixi, in *tract. de pascuis, cap. 17. num. 7.* & ita intelligit Covarr. in *regula possessor. 2. p. vers. 3. numero 5. de rer. Jurisdiction. in 6. Didacus Perez in lib. 6. tit. 13. lib. 3. ordinament. gloss. 1. Avend. in cap. 1. prator. n. 19. in princip. 1. part. & idem procedit si cum titulo adesset quadragenaria possessio, ut advertit Palac. Rub. in *repetit. cap. 1. per veras cap. 3. vers. sed est pulebra dubitatio, n. 43.* Covarr. ubi *proximè, n. 3.* & conducunt, quæ tradit Ludov. Molin. *dict. lib. 2. de Hispan. primog. cap. 6.* ubi ait quadragenariam possessionem cum titulo immemorabili præscriptionem æqualem esse, & eandem vim obtinere; & allegat textum in *cap. cum persona, vers. quid si tales de privileg. lib. 6.* ubi ait probandam exemptionem ab ordinario, in qua jus commune resistit præscribenti; & per consequens requirebatur tempus immemorabile, sufficit quadraginta annorum possessio cum titulo, per quem textus ita observant Archidiaconus, Joannes Andreas D. Dominicus Franciscus, & consequenter scribentes: & arridere videtur text. in *cap. 1. juncta glossa verb. legitime de præscription. in 6.* ubi communiter notatur, & in *l. fin. Cod. de fund. patrimonialib. 10.* & in terminis expressis Joannes Gutierrez *lib. 1. pract. q. 85. & 86.* ubi an ad*

36 hanc præscriptionem vel immemorabilem ÷ per-

ficiendam requiratur scientia Regis vel ejus officialium, & quomodo præscriptio hæc interrumpatur? vide quæ dixi, in *tractatu de pascuis ad cap. 17. & cap. 20. & cap. 21.*

Hoc autem debet intelligi de Jurisdictione ordinaria ÷ tam civili quam criminali mero & mixto imperio, non verò de Suprema potestate, quæ priorius contra invictissimum Regem nostrum impræscriptibilis est, ut expressè cavetur, in *l. 1. tit. 15. lib. 4. recopill. pero la Jurisdiction civil o criminal suprema que los Reyes an per mayoria o poderio real, que es de la facer y cumplir, donde los otros señores y Jueces la amenguaren; declaramos que esta no se pueda ganar ni præscribir par el dicho tiempo, ni por otro alguno: ubi Azeved. n. 36. & 37. & docet latius Joannes Gutier. l. 1. practicar. q. 88. per tot. Bobad. lib. 2. politicor. c. 10. n. 43. ubi respondet & fatiscit.*

Illud tamen quod supra firmavimus nempe Jurisdictionem ÷ ordinariam immemorabili tempore vel 40. annis cum titulo præscribi, intellige id procedere contra Regem; contra Dominos verò particulares, tempore ordinario, 10. vel 20. annorum cum scientia illius contra quem præscribitur, procedit, ut observat Avendan. in *cap. 1. Prator. lib. 1. num. 21. vers. 6. deducitur, Antonius de Padill. in l. 1. nu. 53. Cod. de servitutib. & aqua, Salced. in reg. 397. Covarr. in dict. regul. possessor. 1. part. vers. 3. num. 5. Matienz. in dict. l. tit. 10. gloss. 19. n. 5. in fin. Palacios Rub. ubi supra n. 48. Azeved. in dict. l. 1. tit. 15. lib. 4. n. 4. Gutier. dict. lib. 1. quæst. 87. ubi adducit in propositum decisionem Nicolai Boërii 246. ubi concludit, illud omne quod contra regem non præscribitur minori tempore quam 40. annis, contra inferiores minore tempore, hoc est ordinario acquiri, Bobad. dict. lib. 2. cap. 16. n. 204. & lib. 5. cap. 10. n. 15.*

Quarto præmitto quod plura sunt Jurisdictionis signa ex quibus cognosci possunt vel donatam, vel præscriptam esse, ut vel titulus interpretetur, vel quid præscriptum fuerit percipiatur.

Et primum Jurisdictionis signum erit Judicium ÷ creatio & nominatio, & officialium constitutio ut supra diximus numero, ex Juribus, & rationibus ibi perpensis.

Sed hæc jam illud in proposito dignum disputatione se offert & in praxi crebrò occurrit, utrum Domini oppidorum, ex eo quod conslet per instrumenta vel testium depositiones confirmasse nominationes seu electiones officialium ab oppido factas, videantur Jurisdictionem in populo habere eam sibi donatam, vel quoquo modo ab eis acquisitam, cujus quæstionis resolutionem, & utriusque partis fundamenta videbis in *capite.*

Rursum Jurisdictionis concessæ, ÷ condonatæ vel obtentæ signum erit quod mandato Domini seu suorum officialium furca vel aliud patibulum fuerit erectum, *l. capitalium, §. famosos, ff. de penis*, ut ait Bald. in *l. de arboribus, §. de illo*, ubi gloss. & Flori. *ff. de usufruct. idem, Bald. in c. 1. collat. 5. quid sit investitura in usibus feudorum, Decius conf. 249. in princip. Oldrad. conf. 161. incipit thema tale est, Albert. Brun. conf. 34. num. 16. inter concessa feudalia. Chassaneus in consuetud. Burg. tit. de Justitiis, & Process. §. 8. versic. segnes, num. 2. Covarr. lib. 4. variar. cap. 5. n. fin. Bobad. dict. lib. 2. cap. 16. n. 205. quod procedit etiam si per ÷ centum annos non fuerit aliquis suspensus in illa furca vel patibulo cum*

41
casus

casus non se obtulerit, ut observant Bald. & Florian. in dict. §. de illo. Mascard. concl. 946. de probat. vol. 2. & facit in propositum doctrina Bartoli, in illis, Cod. de decurionibus, lib. nempe quod habens eligendi jus illud non amittat si steterit per centum annos quod non elegerit, quia non expediebat. Et quod officiales alicujus oppidi attulerunt in territorio vel termino super quo contendunt virgam justitiæ erectam licet de aliquo casu, quia non contingit, non cognoverint, signum etiam erit jurisdictionis, cujus rei originem tradit Chassaneus in catalog. gloriæ mundi, 1. part. considerat. 39. concl. 6. Guillelmus Rub. de Just. cap. 3. in princip. Petr. Greg. 3. part. syntagmat. Juris. lib. 47. cap. 25. num. 5. Bobad. lib. 3. politic. cap. 2. n. 11. & 12. cum tamen introire cum virga erecta per territorium alienum sit prohibitum, ut in l. si cohortales, & in l. nullus & in l. fin. Cod. de cohortal. lib. 12. l. 1. Cod. de apparatib. Præfecti Annonæ eodem lib. 1. Cod. de divers. offic. Bobad. lib. 1. politicor. cap. 13. num. fin.

42 Præterea † Jurisdicção in secunda instantia secus superioritas, probatur ex eo quod ad aliquem deferantur appellationes, ut in cap. si duobus, §. denique de appellat. Albanus conf. 62. n. 8. & conf. 64. nu. 8. Cravet. conf. 209. n. 9. cum seqq. & facit text. l. à proconsulibus & in l. percipimus, Cod. de appellat. in 6.

Deinde & per impositionem & exactionem
43 † collectarum sive gabellarum, & solutionem census factam Domino vel oppido contentis de Jurisdicção & autoritate text. in authentico quibus modis naturales efficiantur, si ut tradit Bald. in l. 3. in text. ibi: censeatur, Cod. de naturalibus liberis & in l. data opera col. 19. circa medium versic. item bona ratio est quia videt, Cod. qui accusare non possunt, Marfilii in Rubr. Cod. de probat. num. 276. Socin. Senior conf. 187. col. 4. n. 15. vol. 2. Ruin. conf. 2. n. 4. vol. 4. & idem per receptionem decimæ & Jason. conf. 166. n. 2. vol. 4. Albanus conf. 62. cum duobus sequentibus. Albericus Brunus conf. 34. n. 16. inter concessa feudalia & per custodiam civitatis probatur Jurisdicção usus, & exercitium ex Natra conf. 672. nu. 1. cum seqq. vol. 4. & per alia signa de quibus per Mascard. dict. conf. 446. Bobad. ubi supra Tuschem F.

44 Illud tamen adverte quod ex actibus † qui Dominio conveniunt nunquam Jurisdicção probatur, cum unum ab altero prorsus separatum sit, ut dixi, & pluribus comprobavi, in tractat. de pascuis, cap. 9. num. 15.

Quinto præmitto quod, licet plures sint actus
45 † Jurisdicçãois, & per unum probatum videatur probata tota Jurisdicção in universum, ut tradit Pannormitan. conf. 71. n. 3. lib. 1. Fel. in cap. auditis num. 19. de præscript. Alban. conf. 34. num. 2. & conf. 64. num. 19. & 79. Capell. Tolosanus quest. 322. Item fuit quæsitum an præscribens, Vantius, de militar. titulo qualiter sententia & processus, tamen hoc intelligi debet si ille actus sit universalis, & denotat animum possidentis fuisse universaliter possidere; ut advertit Abbas & Albanus ubi supra.

Nam alias regulariter cum non adest titulus, &
46 concessio † aperta, & agatur de ea interpretanda, extendenda vel coarctanda in dubio per usum & exercitium possidentis, & præsumptio, ac Juris dispositio assistit pro Rege, quod Dominus Baro aut villa ostenderit se possedisse, illud tantum utile habebit non amplius, quia tantum
Otero De Officialibus.

præscriptum quantum possessum, ut in l. 1. §. fin. ff. dict. item actuque privato. Unde in aliquibus Domini seu Barones habent tantum Jurisdicçãoem criminalem, in aliis civilem, in aliis per vicos, in aliis Jus tantum constituendi unum officialem, prout vel illis fuit condonatum à Rege vel ab eis præscriptum.

Ex quibus præludis seu observationibus facile conjicere potes quando Judicum ordinariorum aut aliorum officialium creatio, in oppidis seu villis Dominorum & Baronum ad eos spectet vel ad concilia ipsorum oppidorum, nec ullo casu poterunt cognoscere de sententiis latis, à judicibus ordinariis in casibus mentæ, vel restitutionem hæreditatum ruptarum, quæ passui pecorum debeant fervire, ut contendit Bobad. dict. cap. 16. num. 94. l. A, & lit. P.

Dominus oppidi & Baro in oppido in quo sibi fuerit concessa Jurisdicção quæ semper sibi videtur concessa in prima † instantia, poterit suum
47 Judicem, quem vulgo, Alcalde mayor vocamus, constituere & nominare, cujus Jurisdicção censetur accumulativè & ad præventionem, ei cum cæteris Judicibus à populo nominatis concessa, non autem in gradu appellationis, nec in secunda instantia ex Angelo, lib. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. ejus cui mand. est Jurisdicção. Alberic. Brun. conf. 202. Roland. conf. 4. & 6. & 41. & melius & accuratius conf. 75. n. 15. vol. 3. Oldrad. conf. 161. incipit thema tale est, Martin. Treña in tractatu de subfeudis Baron. l. 2. versic. Decima tertia, n. 5. & 6. Capit. dec. 27. Bobadiill. dict. l. 2. c. 16. n. 76. Nisi expressè eis fuerit indulta & per privilegium acquisita, ut supra diximus.

Quinimo si eis expressè fuerit concessa † Juris-
48 dicção in secunda instantia, quamvis ad eos possit appellari, tamen ab sententia ab eis lata in gradu appellationis utique appellatur ad Regiam Curiam, in qua etiam si sit justa revocatur ex defectu Jurisdicçãois, & percipitur illud quod in ea fuerat decisum, & concipitur in hæc verba fallamus.

Unde talis Judex vulgo † Alcalde mayor est
49 hoc nomine contrarium significari videatur, in nihilo major reputatur cæteris Judicibus ordinariis ex Franc. Marc. dec. 72. n. 3. cum seqq. volum. 1. Camillo Plavio in l. 1. verb. delegatum n. 20. ff. de offic. ejus cui mandata est Jurisdicção, Corraño lib. 3. miscellan. cap. 19. Roland. conf. 12. leg. etenim num. 10. vol. 2. nec poterit procedere contra aliquem Judicem ordinarium ex nominatis à populo vel eum capere ex lege nam & magistratus, ff. de arbitris n. 157.

Nec possunt nominari Correctores † sicut Ju-
50 dices Regis suarum Villarum & civitatum ex Bald. in 2. Cod. de ducat. in fin. lib. 10. etenim l. non dubium n. 10. versic. Sed Petrus, & Petrus Cod. de legib. & in l. & hoc Tiberius Cesar. de hæredib. instit. Ægid. Papa divis. 43. Chassaneus in Catalog. gloriæ mundi, 7. part. considerat. 9. & 5. part. considerat. 24. casu 17. Avil. in cap. 2. Prator. gloss. verb. hæredit. n. 9. Unde privilegio speciali Comes de Lemus suum Judicem, qui residet in villa de Monforte potest nominare Correctorem, ut ita intellexisse, & ab aliquibus præcepisse testatur Castill. de Bobadiill. dict. cap. 16. num. 48.

Nec possunt indicare † multam extrajudicia-
51 lem in contumaces, aut rebelles suis præceptis & Jurisdicçãoibus aut jussionibus, nisi ob defensionem suæ Jurisdicçãois, & in quantitate trium Solidorum Auri, l. eos Cod. de mod. multarum l. 2. Cod. de sportulis notat Angel. in l. 1. ff. si quis sit in Jus vocatus non terret, Abb. in cap. de caus.

- num. 12. qui dicit communem de officio legati, DD. in l. 1. ff. si quis jus dicenti non obtemperat. & isti tres Solidi auri idem important, quod tres Castellani ex Covarr. lib. 1. variar. cap. 11. num. 3. in princip. & de veteris nummi potestate, cap. 3. in princip. num. 3. in fin. Et Salaria + eis debita non debent persolvi ex bursa communi, & ex bonis populi, sed ex bonis ipsius Domini seu Baronis, ut notat Avend. in cap. 10. Pratorum, conf. 5. quod diversum est in salariis Judicum Regis quæ ex bonis propriis ipsius oppidi aut villæ persolvitur, quæ si desint fit collecta inter vicinos status plebeiorum, Bobad. dist. cap. 16. n. 150. & tit. 4. lib. 6. n. 9.
- 53 Isti autem Judices + vulgo, *Alcaldes mayores* nominati à Domino oppidi seu Barone non possunt constituere suos Substitutos (quos in Hispania vocamus *Tenientes*) ob infirmitatem, l. ob sententiam, ut in lib. 6. tit. 5. lib. 3. ad l. 4. tit. 9. lib. 3. recopill. Cevallos quest. 42. commun. contra comm. ibi: *y que no se puedan servir sin substitutos sin nuestra licencia*, docet Gregor. Lopez in l. 2. tit. 4. part. 3. Aviles in cap. 5. Prætor. gloss. *Justitia*, num. 7. Avend. in cap. 1. Prætor. num. 24. versic. & in quarta causa, & in cap. 3. n. 5.
- 54 Nam Domini seu + Barones in oppidis in quibus Jurisdictionem habent reputantur ad summum ut Prætores seu Correctores Regis, ut in l. 3. tit. 10. part. 3. & in l. 12. tit. 1. part. 2. gloss. in authent. de quæstor. habendam in cap. 7. prætor. num. 1. & n. 10. part. 2. Innocent. in cap. penult. de fidejuss. instrumentor. Montalv. in l. 1. verb. *E no. tit. 8. lib. 1. fori*, Azeved. in rubric. tit. 7. lib. 3. recopill. num. 6. & in rubric. tit. 25. num. 4. & 5. Soates allegat. 6. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 7. part. 5. gloss. 8. Avendan. in cap. prætor. num. 5. versic. item quest. 2. Bobadill. dist. cap. 16. num. 19. Prætores autem nisi ex Regia permissione, utique de jure possunt nominare suos substitutos seu locum tenentes, non possunt nominare alios ex l. 22. tit. 9. part. 2. & l. 2. tit. 21. part. 3. l. 4. tit. 6. lib. 3. novæ recopill. Avendan. in cap. 3. prætor. n. 5. Bobadill. lib. 1. cap. 12. n. 36. & dist. cap. 16. l. 2. n. 202.
- 55 Quod tamen limitatur + nisi Dominis seu Baronibus hoc Jus competat, ex privilegio; tunc enim poterunt tales Substitutos nominare ex text. unic. secundum Angel. in l. cum Prætor. ff. de Judiciis, & facit textus in l. 1. & 4. tit. 9. l. 3. & l. 1. tit. 15. l. 4. recopill. & l. 6. tit. 5. l. 3. eod. lib. notat Palac. Rub. in repetition. capitul. per vestras, §. 1. post nota 62. incipit, *Sed est pulchra dubitatio*, n. 28. Azeved. in l. 4. tit. 6. gloss. 1. l. 3. recopill. Bobad. dist. cap. 16. dist. n. 202. in fin. Sed & illud non omittam quod officia hæc + Prætorum & Judicum quos vulgo vocamus *Alcaldes ordinarios*, necessaria sunt, & ideo nullus ab eis nisi ob infirmitatem vel aliam rationabilem causam possunt nec debent excusationem habere, nec nobilitas eam præbet l. si cui muneris publici vel si quis Magistratus & l. existimationem, ff. de muneribus & honoribus, l. 1. & ibi gloss. Cod. qui pro sua Jurisdictione, Cod. si pro debilitate, & cap. pastoralis in princip. & ibi gloss. verb. *Renitentem de offic. delegat. l. Prætor. inquit autem ibi: etiam invitus judicare cogitur*, ff. de excusat. mun. Authent. ut in Judicibus non expet. sacra Jurisdic. in princip. gloss. 1. excusabitur junct. tit. in leg. spadonem, §. qui accepit & l. non tantum, §. non omnia, ff. de excusat. Jur. l. 6. tit. 17. part. 3. & l. 11. tit. 13. part. 2. & ibi Gregor. Lopez & in l.

16. gloss. 5. tit. 1. part. 2. gloss. in l. vacuatis, Cod. de decurion. l. 10. gloss. nolente: in l. fin. Cod. si licentiaris l. 12. & ibi: Platea n. 3. Puteus de sindicatu. verb. *officiales cap. 9. n. 6. fol. 105. & verb. officium, n. 6. & 8. fol. 254.* Lucas de Penna in l. neminem col. 2. in fin. Cod. de subscriptione & Arcar. l. 11. Platea in l. si ad Magistratum, Cod. de decurion. l. 10. & in l. cum Procuratores, n. 1. Cod. de Metallariis l. 11. & in l. 2. fin. Cod. de administr. Reipublicæ eodem l. 1. Avend. in c. 19. Cod. de sacrosanct. Ecclesia, Oroscus in l. Barbarius. n. 10. collat. 3. 93. ff. de offic. Prætor. Didacus Perez l. 4. tit. 1. l. 4. ordinarum. pag. 6. collat. 2. vers. *istud enim*, ibi: *Quod istud munus judicandi est publicum autoritate, & utilitate, in quo sive utilitas publica sit secundario, sive principaliter, nullus etiam exemptus à muneribus excusatur; ubi etiam de Judice delegato hoc probat, tradit Petrus Gregor. de syntagmat. jurisd. 2. p. lib. 18. cap. 18. cap. 13. n. 6. Bobadill. lib. 1. politicor. cap. 1. num. 38.*

Quibus autem remediis + cogantur electi & nominati subire & acceptare præfata officia tradunt DD. in l. si ad Magistratum per tit. ibi: *cum quæ vero aguntur*, Cod. de decurionib. Novel. de defensoribus civitatum Roman. notabil. 288. & nos diximus latè supra cap. ubi etiam proposuimus causas ex quibus nominati poterunt excusari ab istis officiis publicis.

CAPUT II.

De Alguacelis seu Birorariis.

SUMMARIUM.

- 1 Alguacelorum varia afferuntur nomina.
- 2 Alguaceli inferiores servile ministerium exercere à paucis temporibus censebantur.
- 3 Alguacelorum creatio ad quem pertineat, deciditur, leg. 23. tit. 5. & leg. 4. tit. 6. lib. 3. recopill. & leg. 5. tit. eodem lib. & leg. 7. tit. 4. part. 3.
- 4 Alguacelorum ministerium circa quæ versetur.
- 5 Alguaceli non possunt captos apud se, seu in domibus suis, retinere.
- 6 Alguaceli tenentur noctu calles perlustrare & visitare hospitia vulgo Las Mesones, & lupanaria, & perquirere delinquentes.
- 7 Alguaceli mandata judicium exequi, pignora pro executionibus sequestrare & debitores ex domo detrahere tenentur, in quo debent servare formam.
- 8 Mandata Regia, vulgo prohibitiones de remisso, solent expediri in Regia Curia Pintiana contra Alguacelos qui negligentes attenduntur in solutione parti facienda.
- 9 Capturam nec executionem facere possunt Alguaceli absque mandato judicis in scriptis redacto.

DIVERSA utique hujus officii nomina + passim invenio & de jure communi, qui munus hoc peragunt, *Birorarii*, quo nomine regulariter utuntur interpretes, ut per Bart. in l. 4. in fin. Cod. de Principibus, agent. in rebus lib. 12. Et plures quos allegat Barthol. verb. *Birorariis*. Farinac. de testib. quest. 56. frequenter nuncupantur apparitores, l. 1. minacio, ff. de operis novi nunciacione, cap. cum parati de appellat. Bajuli mararii, ut in authent. defensoribus civitatum. §. deinde eo Satellites, Ruatores, executores *Justitiæ*, ut prosequitur Chastaneus in consuetudin. Burg. rubric. 1. §.

1. §. 6. gloss. Petrus Gregor. 3. part. *Syntagmat.* 16. 57. cap. 40. *Avend. de exequend. mandat. cap. 17. Prator. num. 3.* In Regno verò nostro Castellæ vulgo dicuntur Alguaciles cujus explanationem, seu significationem aperit text. in l. 20. num. 9. part. 8. ibi: *Alguacil. llaman en arabigo aquel que de prender, e justiciar los homes en la Corte del Rey por su mandado, e de los Jueces, que tengan los pleytos, l. tit. 142. ordinament. quest. 7. tit. 23. lib. 4. recopil. ibi: Mandamos que ninguno de los Alguaciles de la nuestra Casa y Corte chancillerias en de las otras Justicias prenda, &c.* Et hoc nomine utuntur passim leges Regiæ quas refert Azeved. in *compend. seu recopil. legum quaterni de Alcabalas, in verb. Alguacil.* & sanè Alguacelus Regis lege Curiaë semper maximo in honore fuit habitus, ut in l. 8. tit. 26. part. ibi: *E quando fecieren Alguacil de su casa, que de treinta annos la muger por que hangan trabajo e su renta es poca &c.*

2 Alguacelis verò inferiores paucis à temporibus non honorificè † sed servile ministerium exercere censebantur, Greg. 3. part. *Syntagmat. l. 47. cap. 40. num. 16.* quin imo ipsi solebant in nostro Regno reos torquere, secundum Bobadill. lib. 2. *politicor. cap. 13. num. 38. Bald. in l. fin. q. 8. Cod. de edicto Divi Adriani post num. 47. August. Berog. quest. 84. Farinac. ubi supra num. 370. part. 2. ibi: Otro si el a de prender aquellos que fueren de recabdar, e meter a tormento a los que ficieren por que, & l. 3. tit. 30. part. 7.* sed *Judicio meo decipitur Bobad. cum nusquam in Hispanicis chronicis legamus, etsi id accuratè perquisivi, quod talis executio ab Alguacelo facta fuerit, sed ab officiali specialiter ad id deputato; vel in ejus defectu vilissima persona, vel aliquo servo poenæ, ut diximus in cap. neque leges ab eo adductæ, quibus nitiur, suam opinionem suadent; nam illa verb. dict. 20. ibi: E meter a tormento a los que ficieren por que, non inducunt executionem personalem in Alguacelo, sed assistentiam & præsentiam in ipsa, ut executio à manu tortoris, qui vulgo dicitur, verdugo fiat, & ipse ibi nomine Justitiæ adfit, & quasi autorisetur executioni, & videat quomodo executio implementum habeat, quemadmodum intelligenda veniunt verba illa, dict. l. 20. princip. aquel que ha de prender a de justiciar los homes en la Corte del Rey.*

Quæ utique nequaquam significant verbera eorum, seu decapitationem ab Alguacelis personaliter faciendam, sed debere assistere executioni verberum seu decapitationis, uti videmus nunc post flagellatos, aut decapitandos, seu ad verrecundiam proscriptos per Calles publicos & usque ad locum supplicii virgis erectis, in suis equis incedere tanquam autorizantes, & Justitiam repræsentantes.

Sed hæc lex 3. dict. 30. part. 7. nihil probat, nec ullum verbum in ea invenitur ex quo quid tale extrahi possit. Unde tale contra Alguacelos deinceps concipiatur, & pateat notitia.

3 Quis verò Alguacelos † creare possit decidit lex 23. tit. 5. & lex 4. tit. 6. lib. 3. *recopil. & lex 5. tit. 6. eodem lib. & lex 7. tit. 4. part. 3. Avendan. in cap. 1. Prator. num. 11. col. 2. Bobad. lib. 1. cap. 1. cap. 13. num. 6.* & quid debeant jurare, & facere antequam admittantur ad officium decidit etiam, lex 2. tit. 13. (*que es de los Alguaciles*) lib. 4. *novæ recopilationis.*

4 Horum ministerium † versatur in capiendis delinquentibus summa fidelitate & cura, ut in l. 20.

tit. 9. part. 2. ubi Gregor. in verb. *Prender & in l. fin. per tit. ibi: tit. 13. lib. 4. novæ recopil.* Qui quidem Alguaceli non possunt captos apud se retinere † nec in suis domibus, ut in tot. tit. *Cod. de privatis carceribus, l. fin. tit. 29. part. 7. lib. 12. tit. 4. lib. 4. fori.* At quis sit carcer privatus, colligitur ex dictis Juribus, & ex tribus quæ notat Azeved. in l. 5. tit. 13. lib. 4. *novæ recopil.* postquam autem reos habuerint incarceratos tenentur Alguaceli id notum facere Judicibus, ut in l. 7. dict. tit. 23. lib. 4. *novæ recopil.* ibi: *Y mandamos sola dicha pena, que los que asi fueren por los nuestros Alguaciles allando los delinquendo, antes que los metan en la carcel, los Traygan ante los dichos Alcaldes y Justicias, y les digan las raxon de la pression para que hagan Justicia, y si los prendieren de noche los pongan en la carcel, y luego por la manana lo hagan saver a los dichos Alcaldes y Justicias,* notat Parisius de *Puncto de sindicatu verbo captura cap. 8. incipit officiales destinati fol. 92.*

Tenentur Alguaceli noctu † Calles perlustrare 6 & visitare hospitia, vulgo los mesones, & Lupanaria, & perquirere delinquentes, ut in l. 4. & 20. dict. tit. 23. lib. 4. *novæ recopil.* ubi Azeved. eleganter Platea in l. omnes num. 2. *Cod. de aquæ ductu,* ibi: *Ad officium Judicis & officialis pertinet circuire & inquirere domos, tabernas & balnea privatorum, ut videant, si qua fraus, deceptio vel delictum committatur, vel aliquid aliud contra publicam utilitatem, Bobad. lib. 1. cap. 13. n. 20. & lib. 2. cap. 15. num. 3. cum seqq.*

Tenentur insuper exequi mandata † Judicium, 7 pignora pro executionibus, ex domo debitores detrahere, vel sequestrare; in quo debent servare formam, l. 25. tit. 23. lib. 4. *recopil.* quod si negligentes fuerint in captura, executione vel solutione faciendâ, obnoxii manent ad æstimationem litis parti persolvendam, ut in l. 4. tit. fin. lib. 3. *recopil. lib. 2. tit. 3. lib. 2. fori, Suarez in tit. de los implacamentos, §. 7. num. 52. Aviles in cap. 10. Prator. gloss. in verb. derechos num. 2. Azeved. in l. 10. dict. tit. 23. n. 24. lib. 4. recopil.*

Quin imo in hac Regia curia solent † mandata 8 Regia expediri, quæ vulgò dicimus prohibitiones de remisso, contra Alguacelos qui negligentes attenduntur in solutione parti faciendâ, quod si in negligentia perseverant, & mandata Regia non implent, vel justam, & legitimam non implendi excusationem non referant, eorum expensis mittitur Judex, qui solutionem faciat: & quomodo in executione faciendâ Alguaceli procedere debeant, dicit lex 19. tit. 21. lib. 4. *novæ recopil.* & quod si debitor, contra quem executionem habet, non dederit fidejussionem de sanamiento: & qui redditus aut salaria, eis competant, lex 5. tit. 21. lib. 4. *novæ recopil.* *Parlador. lib. 2. rer. quotidian. cap. fin. 6. part. §. unic. Gutierrez lib. 1. practic. quest. 128. 129. in cap. 10. Prator. in verb. Derechos, & glossa verb. por contento, & in gloss. verb. sentenc. & in cap. 4. Pratorum verbo Donde se biciere, n. 3. & in gloss. nolleve Salario & in gloss. No consientan, Azeved. in dict. l. 27. tit. 21.*

Capturam, nec executionem † absque mandato 9 Judicis in scriptis redactò facere non possunt, ut in l. neminem, 6. *de exhibendis reis, l. 20. tit. 9. part. 2. & l. 1. tit. 29. part. 7. tit. 23. l. 4. recopil.* & plures referens ita observat Bobadill. l. 1. cap. 13. num. 26. nisi in certis casibus, ab eo ibi relatis, ubi ad longum plura, quæ observare debent Alguaceli, refert & prosequitur, quæ quia satis eruditè, per totum illud caput sunt discussa, li-

libenter ea hic omittimus; eo tantum contenti, quod originem, & qualitatem officii, seu ministerii Alguacelorum breviter retulerimus, cum tamen aliqua etiam Alguacelos tangentia, in cap. de Commentariensi & Custode carceris trademus.

CAPUT III.

De officio Custodis Carceris.

SUMMARIUM.

- 1 Carceris Custos communiter in jure Commentariensis appellatur.
- 2 Commentariensis unde sic dictus.
- 3 Carceris custos hispano idiomate Alcaide seu Carcelero nuncupatur.
- 4 Commentariensis nominatio & delatio pertinet ad Regem & ejus Ministros.
- 5 Fideiussiones ac securitates expetuntur à commentariensi pro exercitio officii.
- 6 Commentariensis Salaria Regis expensis & fisco persolvi solent.
- 7 Commentariensis captos benigne & sine injuria verbo aut facto tractare debet.
- 8 Carcer dicitur locus custodiae designatus, sive publicus sit sive privatus, aut tota ipsa civitas.
- 9 Ludos vetitos in carcere, nec non juramenta & blasphemias debet prohibere Custos carceris.
- 10 Immistio carnalis cum incarcerata muliere sub poena capitali vetita est commentariensi; quam etiam poenam incurruunt ipsi incarcerati si talem copulam habeant, etiamsi cum muliere qua cognita erat meretrix. & n. 11. & 12.
- 13 Commentariensis cavere debet sub privatione officii, aut aliqua arbitraria poena, ne detenti seu capti in secretis carceribus, arma aut alia instrumenta habeant, quibus carceris fractio aut mors causari possit.
- 14 Commentariensis excusabitur à fractione carceris vel morte incarcerati, si solitam fecerit suis horis captorum visitationem, nec arma aut instrumenta inter eos invenit.
- 15 Incarceratos ob graviora delicta laxioribus vinculis retinere non debet Custos Carceris.
- 16 Incarceratum torquendum, ne quis alloquatur, aut nuncium ad illum mittat, curam debet adhibere Commentariensis.
- 17 Commentariensis tenetur esse admodum diligens & invigilare custodiae Carceris.
- 18 Commentariensis culpa praesumitur si incarcerati fugerint.
- 19 Commentariensis quibus panis subiaceat ob fugam captorum, tum pro culpa criminali tum civili.
- 20 Affertur in proposito, lex 12. tit. 23. lib. 4. recopill.
- 21 Substitutum apponere solet Commentariensis in magnis carceribus, qui substitutus eum comitatur & adjuvat in ministerio carceris.

1 **C**USTOS Carceris † communiter in Jure nostro vocatur Commentariensis, ut l. Judices Cod. de Episcop. audientia, l. ad Commentariens. l. fin. Cod. de custod. reorum, sic dictus ex eo quia commentatur carcerem, & captos ac detentos in eo, ut notat gloss. in dict. l. ad Commentariens. D. Ambrosius in suo dictionario verb. Commentariensis, vel ut Budeus opinatur, in l. fin. Cod. de custodia reor. quia Commentaria † eorum qui in custodia detinentur conficit: Menoch. lib.

2. de arbitr. Cod. 302. num. 11. qua denominatio satis adharet & consonat ejus ministerio, siquidem tenetur singulis triginta diebus, memoriam scriptis conficere omnium carceratorum, facta etiam animadversione nominum, aetatis & causa suae capturae, atque diversitatis, & qualitatis delictorum, quorum intuitu in vinculis detinentur, ut in dict. l. fin. & in l. 8. tit. 29. part. 7. & infra dicemus.

Sed in nostro hispano idiomate communiter vocatur, Alcaide o † carcelero, ut in dict. l. 8. part. & in l. 9. tit. 23. lib. 4. nova recopill. quem etiam aliqui Depositarium nominant & appellant, ut Palas de Castro conf. 42. vol. 1. Parisius de Puteo de sindicat. in parte: & pluries in sacra pagina vocatur Princeps carceris, ut habetur Genesis cap. 39. ibi: fuitque Dominus cum Joseph & misertus illius, dedit ei gratiam in conspectu Principis carceris, gloss. in dict. l. ad Commentarienses, & ibi Baldus num. 2. Cujus denominatio † & delatio pertinet ad Regem, & ejus ministros, ut notat Avendan. in cap. 20. Pratorum, n. 4. & 5. licet ad Alguacelum majorem solebat pertinere, ut in l. 2. tit. 9. part. 2. & ibi Gregor. Lopez, gloss. & in l. 11. tit. 23. lib. 4. recopill. Avend. in cap. 1. prator. num. 11. versic. si vero creantur, & in Curia nostra Commentariensis appositionem in Regio carcere ad committendos, Ossorno, utpote ad Alguacelum majorem, titulo speciali spectare fuit institutum.

A quo solent expeti fideiussiones, † & securitates, pro exercitio officii, quia alias fugae incarceratorum periculo eligentis, & nominantis Commentariensem erunt; ut in lib. 1. ferè per totam, Cod. de periculo nominatorum, Bald. in l. observare, §. Proficisci, ff. de offic. Proconulis, num. 1. Montal. in l. 2. tit. 2. lib. 2. foro gloss. Por que no lo entiende, Aviles in cap. 16. Prator. gloss. verb. carcer. num. 8. Et antequam admittatur ad officia carceris Custos debet solemnia facere de quibus, lex undecima, tit. 23. lib. 4. recopill. qua sic se habet: Por que los presos mas diligentemente sean guardados, mandamos, que antes que los Carceleros, o guardas de la carcel usen de su officio, sean presentados ante los nuestros Alcaldes, y Justicias ante los quales Juren sobre la Cruz, y sobre los Santos Evangelios en devida forma, que bien y diligentemente guardaran los presos, y guardaran las leyes, que con ellos hablan, so las penas en ellas contenidas, por que los officios de los carceleros deben ser de gran diligencia, y conviene que lo tengan hombres fiables; mandamos que cada y quando que los Alguaciles hubieren de poner carcelero asi en la nuestra Casa y Corte como en la nuestra Chancilleria, o en otras partes que lo pongan, lo traygan a presentar y presenten ante los nuestros Alcaldes, o ante las Justicias que a la sacon residieren, y se ballare, que es avil y persona fiable para tener el cargo de la carceleria, que lo aprueben y den licencia para que este carcelero, y dende adelante use del officio; de otra manera los Alguaciles no puedan poner Carcelero alguno ni los nuestros Alcaldes y Justicias no lo consentan, y si los Alguaciles tentaren de poner Carcelero, sin que preceda consentimiento y aprobacion de los dichos Alcaldes y Justicias como dicho es, que en tal caso pierdan el derecho de nombrar y poner Carcelero, y se debuelto a los nuestros Alcaldes y Justicias por un an, por que los dichos Alcaldes y Justicias nombren y pongan Carcelero, y no lo pongan ni tengan los dichos Alguaciles.

- 6 Cujus Salarium expensis † Regis & filico lolet perfolvi ex Bart. in l. lex Cornelia, ff. ad Silanianum, ubi custodia reorum, ex filici patrimonio, est perfolvenda notat Bald. in cap. nonnulli de rescript. Capella Tolosana, quæ est Avend. de exequend. mandat. cap. 10. nu. 7. vers. Cum igitur, Thomas Zerdan. in tract. de visitat. Carceris, c. 6. n. 15.
- 7 Qui Carceris Custos benignè, & sine † molestia, & injuria, verbo aut facto tractare captos debet, ut dict. l. Judices cap. de Episcopali audientia, l. 11. tit. 29. part. 7. quæ poenam capitalem Commentariensibus, injuriosè in captos sævientibus imposuit, notat Bald. in l. fin. ff. de justitia, & Jur. Puteus de syndicat. verb. crudelitas, n. 6. Bonifac. in peregrin. verb. captio fol. 63. col. 1. versic. Nec ob aliquam, & facit text. in l. 9. tit. 24. lib. 4. recopil. ibi Ni apremien los tales en las prisiones, mas de lo que deben, ni les de malas prisiones, ni tormento ni otro danno por malquerencia, y los despachar: & ratio est quia afflictis non est danda afflictio, ut in l. 1. ff. de penis cap. penultim. de cleric. agrotante dict. l. 11. tit. 29. part. 7. gloss. in l. penult. ff. de dote prelegata, Jason. in l. qui Romæ, §. calumnias num. 2. propè finem, ff. de verbor. obligat. & qui incarcerati sub protectione curiæ sunt, & legis securitate juvantur; ita ut eos offendentes crimen læsæ Majestatis patrare dicantur, notat Bart. in l. ejusdem, §. transfugas, ff. ad legem Corneliam de sicariis, Puteus de syndicat. verb. Adulterium, cap. 1. Tiberius Decian. 2. tom. crimin. l. 6. cap. 11.
- 8 Et Carcer dicitur locus custodiæ † designatus, sive sit publicus & communis sive privatus, aut tota civitas: Angel. in l. qui carcerem, ff. de eo quod metus causa, Palacios Rub. in repetition. Rubrica de donat. inter virum & uxorem, §. 9. n. 13. cum sequenti, Bobadill. l. 2. Politicor. cap. 4. n. 13. Insuper tenetur iste Custos carceris prohibere ludos † vetitos in carcere, ut in l. 6. tit. 24. l. 64. nove recopil. notat Paz in praxi 1. tom. 24. unico. articul. 25. fol. 136. Cerdan. ubi supra cap. 7. n. 3. Nec potest ipse vinum vel victualia vendere captis, ut notant supra citati, quin imo perjuriam, blasphemias, & alia vitia, ac scandala, quæ capti aliqui solent ibi committere debet custos carceris evitare, ad longum prosequitur Bobad. dict. cap. 15. num. 127. cum sequentib. & lib. 5. cap. 1. in verb. Alcaldes de la carcel. n. 1. usque ad n. 5.
- 9 Sed & illud summopere advertam ne cum alia muliere capta † carnaliter se immisceat; tale enim facinus capitali poena plectitur ex doctrina Fabr. §. item l. Julia in 1. num. 6. institut. de publicis Judiciis, Hypolit. in singular. 115. Parisius de Puteo in tract. de syndicat. in verb. Adulterium, cap. 1. incipit, officialis quidem Magnus, num. 12. Guido Papæ singular. 689. incipit: Commentariensis, & decis. 448. Petrus Plaza de delictis, cap. 10. ad finem, ubi hoc ostendit & ampliatur, etiam si mulier incarcerata sit meretrix.
- 10 Cujus rei ratio est juxta Iodocum quem allegat Plaza, quod licet alias possit meretrix impunè cognosci, etsi uxor, & Bart. ad l. Juliam de adulteriis, Non tamen hoc procedit si meretrix est carcerata, quia tunc consideratur & attenditur injuria castitatis carceratorum ratione loci, ut notat Felerius in praxi verb. vel carcerentur, num. 25. Carrerius in praxi 3. tractatu de homicidio, §. 10. excusat lascivia, numer. 2. Circa quod varia fuerunt inveniunturque Doctorem Judicia inter se circa poenam istam magnopere pugnancia,

ut constat ex his, quæ latè Farinac. in tract. de carcerib. & carceratis, quæst. 31. ex numer. 112. qui numer. 123. veram resolutionem, & adversantium D. D. dissidium mirè sedavit his verbis, Quid dicendum veritas est quod si Custos vel carceratus habet rem cum carcerata non honeste, tunc puniatur ea poena, quæ puniendus esset si cum ea extra carceres rem habuisset. Et est gravius arbitrio Judicis propter carceris violationem, juxta ea quæ scripsit Menoch. dict. casu 2. quæst. 2. numer. 3. & numer. 6. Cum ista parte libenter assentio, & idem juris esse crediderim † in carcerato cognoscente uxorem vel ancillam Custodis: igitur si cognita esset virgo vel vidua, cognoscens, sive Custos, sive carceratus sit, tenebitur de stupro, si uxorata tenebitur de adulterio, non aliter, ut dixi, ac si extra carcerem eam cognovisset, & utroque casu semper poena erit aggravanda aliquid amplius, propter qualitatem violationis carcerum, & multo magis aggravanda si interverit vis, prout considerat Boerius, dict. decis. 327. n. 9. versic. quid dicendum in isto puncto.

Si verò cognita erat † meretrix, & tunc licet cesset poena stupro, & adulterio, non tamen cessabit poena arbitraria, propter carceris violationem juxta sententiam Menoch. in loc. citat. & juxta tradita per Parid. Marsil. Folerium & Larterium, supra allegatos numer. 113. & in hoc dissentio à Boerio qui nullam poenam in isto casu Custodi, seu carcerato infligi posse affirmavit. Caveat etiam Custos & diligenter provideat, ut carcerati in secretis carceribus arma, † cultellos, funiculos & alia instrumenta, ex quibus, vel fractio carceris, & ligaminum possit causari, vel aliquod exitium, aut mors inter carceratos patretur, ut notat Farinac. dict. quæst. 31. n. 48. Parisius de Puteo supra verb. carcer & carceratus, cap. 3. num. 10. versic. licet solet provideri, Cyrillus in summa crimin. part. 1. rubrica 12. de custod. rer. §. 3. num. 6. Nam alias tenebitur de tali exitio, ut privetur saltim officio, vel aliqua poena arbitraria multetur, ut in l. carceri prapostus, ibi: vel ferrum venenunve in carcerem inferre passus est, officio Judicis puniendus est, si nescit ob negligentiam removendus est ab officio, ff. de reor. custod. Angelus, Ar. conf. 73. num. 2. l. 1. inter consilia criminum divers. Boerius decis. 226. num. 3. ad finem, Alciat. de presumpt. regul. 3. presumpt. 15. sub num. 5. versic. Nec presumitur, Bertaz. conf. crimin. 69. num. 3. lib. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 267. n. 11. & 13. & concl. 469. num. 8.

Excusabitur etiam à tali exercitio, vel crimine † patrato, si Custos carceris fecit solitam & assuetam visitationem Captorum suis horis, & non invenit inter eos arma seu talia instrumenta ex Bertaz. dict. conf. 69. num. 3. & 4. l. 1. Unde notanter ait Farinac. ubi supra nu. 101. quod cum hodie apud nos soleant Custodes hanc perquisitionem facere, quando carcerati sunt in secretis carceribus, non autem quando stant in publicis; idcirco si in publicis carceribus reperiantur immissum ferrum, venenum, funes, aut quid simile, non dicerem id esse adscribendum culpæ Custodis, qui, ut notum est, non solet nec tenetur perquirere amicos, qui veniunt ad visitandos carceratos, in publicis carceribus, & possunt tunc talia afferre, & ibi etiam aliam excusationem constituit, n. 96. cum duobus seqq.

Nec incarceratos pro gravioribus † delictis laxioribus vinculis retinere debet, lib. 1. de Custod.

Custod. reor. ibi: Si criminis qualitas etiam catenarum acerbitatem postulaverit, is qui est in casu criminis, & condemnationis debet diligentius custodiri, l. si quis filio, §. ejus in verb. diligentioris Custodia, ff. de injusto rupto, quin imo ejus manicas, seu ceptos, & ligamina ferrea, & compedes ponere tenentur, in quo etiam ultra delictorum gravitatem, aetas, robustitas, sanitas vel infirmitas carceratorum attendatur: Parisius de Puteo ubi supra dict. e. num. 5. Grammatic. vot. 29. post n. 5. & 7. Boërius decis. 116. post num. 3. Jodocus in praxi, cap. 17. de carceribus, & Commentariensibus, nu. 6. Federic. in praxi verb. carcerentur, num. 4. Farinac. ubi supra num. 36. & qu. 1. in dict. tract. de carceribus, num. 99. cum sequentibus. Unde

16 eum qui est torquendus † vel in recessu per Judices collocari jussum est, non potest permittere aliquem alloqui, nec quod litteræ aut Epistolæ alicujus ei tradantur, in quo magna debet esse perquisitio Custodis, ut habetur, in Bulla Pii V. quæ est 65. in ordine, & habetur, in Bullario 2. part. fol. 1022. qua inter alia cavetur, quod executores & carcerum Custodes cæterique quibus, tam vigore sui officii, quam alias quomodocumque data est facultas alloquendi reos, dum in secretis carceribus detinentur, nomine aliquarum personarum extra carceres existentium, vel etiam eorundem reorum ac testium, nuntium, Epistolam, literas vel ut vulgo dicitur, *ambasciatas* absque Judicis, & procuratoris Fiscalis licentia asferre ausi fuerint, ultra alias pœnas a jure vel statuto inflictas pœnam relaxationis in perpetuum vel ad tempus ad triremes, & si qualitas facti id exigeret, & Judici videbitur ultimi supplicii incurrant.

17 Et tandem tenetur esse admodum † diligens & continuo invigilare super Custodia incarceratorum, ut in l. 1. §. fin. juncta gloss. & doctrina Bald. ff. ad Sillanum, Cerdan. ubi supra num. 2. & ideo ob solam negligentiam, licet carcerati non aufugerint, poterit privari officio; Grammatic. tot. dict. 29. n. 3. & 16. à fin. Farinac. ubi supra n. 60.

18 Quod si carcerati fugerint in dubio præsumitur culpa † Commentariensis, l. negligentia aufugisse, ut in dict. l. fin. versic. sed si custodia, & versic. Ergo si casu, ff. de custodia reorum. Angel. de malefic. verb. Quod fama publica præcedente, post num. 91. in addition. littera B. Boërius decis. 116. num. 1. & 2. Aretin. conf. 88. incipit consultissime, Jalon. conf. 27. lib. 3. Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 15. num. 5. Anton. Gomez variar. resolut. tom. 3. cap. 10. de captura reor. num. 11. post medium, Franc. Becius conf. 44. num. 13. & num. 23. & conf. 46. num. 1. lib. 1. Mascard. de probat. lib. 1. dict. concl. 267. num. 10. & concl. 469. num. 7. Farinac. qui hoc limitat & sublimitat ubi supra num. 2. cum seqq.

19 Et breviter, quia omnes casus specialiter recensere esset nimis prolixum, per DD. infra relatos inspicere poterunt. In summa adverte, quod ut scias quando ex fuga Carceratorum † teneantur Commentarienses, & ad quid, distinguendum est. Nam aut carceratus, qui aufugit captus fuit ob delictum, & causam criminalem ob quam erat imposita, vel imponenda pœna Capitalis, & tunc eadem erit infligenda Commentariensi, ut habetur, Regum l. 3. cap. 20. ibi: *custodi virum istum; si qui lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes, & ibi. Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua*

*pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus. Et cap. definiunt, 17. quast. 4. lib. 13. tit. 23. lib. 4. l. 7. tit. 26. lib. 8. Recopil. Boërius decis. 215. num. 25. & decis. 217. num. 16. Menoch. de arbitr. dict. casu 302. quod intellige quando dolus, collusio, fraus aut magna negligentia quæ æquiparetur lætæ culpæ, detegitur in Commentariensi, alias enim vel privatione officii, vel pœna arbitraria punitur, quomodo intelliguntur Jura & conciliantur, in dicta leg. carceri præpositus, ibi: *Si pretio corruptus sine vinculis agere custodiam, vel ferrum venenumve inferri passus est, officio Judicis puniendus est. Si nescit ob negligentiam removendus est officio, & in l. milites, ff. eodem ibi: ita demum afficiendos supplicio milites, quorum custodia evaserint, si culpa eorum omnia deprehendantur, alioquin pro modo culpæ in eos statuendum est, & paulo inferius, ibi: Si tamen per vitium, aut desidiam Custodis idem evaserit, castigandum eum, & in deteriore militiam dari, & in l. fin. ff. eodem ibi. Qui si negligentiam commiserint, pro modo culpæ, vel castigantur, vel militiam mutant, & ibi: fraudulenter autem si fuerit versatus in dimittenda custodia, vel capite punitur, vel in extraneum gradum militia detur. Quod latè prosequitur Farinac. omnino videndus, & ampliat 21. modis limitans, & sublimitans ampliaciones & postea limitat regulam, 11. modis; & tradit meo Judicio ac discutit omnes quæstiones quæ in proposito occurrere possunt. Si verò incarceratus, qui aufugit captus fuerit pro debito civili, etiam tenetur parti ad damna & interesse; & sic ad solutionem debiti, ut in l. fin. in fin. ff. de Justitia, reor. ibi: *Quoniam si fugitivum Domino reddendum perdidit, si facultatem habeat, Domino pretium reddere jubere Saturin. probat; ubi Angel. num. 7. Parisius de Puteo, ubi supra verb. carcer & carceratus, cap. 55. incipit licet detur, numero 2. in fin. versic. Ideo si aufugiat. Alciat. leg. 7. præsumpt. 15. num. 5. versic. & Propterea illis casibus, Bald. conf. 167. numero 1. lib. 3. Menoch. lib. 2. de causa 302. num. 2. Farinac. ubi supra ex nu. 74. quod etiam ibi ampliat & limitat.***

Et utroque distinctionis casu ita † decidit, lex 20 12. tit. 23. lib. 4. recopil. ibi: *Si los monteros, y los hombres de los Alguaciles de la nuestra Corte, y Carceleros, y de las otras Justicias que guardan non los presos, los fortaren, o no guardaren como deben, si el preso merecia muerte, que aquel que los solto, y no los guardo como debia bien muera por ello; y si el preso no merecia muerte, y merecia otra pena corporal, si el que lo guardare, se fuere, o lo soltore, que aya aquella misma pena, que el mismo preso devia aver; y si por mengua de guarda se fuere, que este un anno en la Cadena; y si el preso no merecia pena corporal, y era tenido de pagar pena, o deuda de dineros y si fuere con el, o lo soltare a saviendas sea tenido el que lo guardare, a pagar lo, que el preso era tenido, y este medio anno en la Cadena, y si por mengua de guarda se fuere, sea tenido a pagar lo que el preso debia, y este tres meses en la Cadena. Ubi notat Abb. sed & illud omittere non libuit, quod Commentariensis frequenter in magnis carceribus apponere solet, & nominare quendam † substitutum, & adjutorem, qui eum comitetur, & adjuvet in ministerio carceris; ut notant Cerdan. Bob. Menoc. & Farin. ubi supra qui n. 49. & sequenti, probat in hoc casu Commentariensem teneri de culpa substituti; quia ab eo fuit electus, & nominatus, quia mala electio est in culpa, ut in l. qui tam non idoneum, ff. commodati, l. 1.*

l. i. si quis igitur, ff. nauta cap. §. pena instituta obligat. qua ex quasi delicto. Boerius 217. post numerum 8. Menoch. supra num. 5. & in seqq. numeris, ampliat & limitat, quem quoties calus occurrerit poteris videre, ea enim qua tam lato, & miro ordine ibi congeſta sunt hic repetere in-jucundum cenſebatur, & ſufficit pro instituto noſtro ea tangere & referre.

CAPUT IV.

De officio Judicis in Hispania vulgo vocati, *Alcalde de la Hermandad*. Et aliorum ministrorum vulgo, *Quadrilleros*.

SUMMARIUM.

- 1 Judicium Fraternitatis vulgo, Alcaldes de la Hermandad, origo, tempus, & causa eorum institutionis traditur, ex Antonio Nebri-gensi.
- 2 Fraternitatis Judicium nominatio & electio ad quem pertineat?
- 3 Jurisdiclio ad universitatum causas concessa dicitur ordinaria.
- 4 Proventioni locus est inter ipsos Judices fraternitatis.
- 5 Fraternitatis judices uniuscujusque status tum Nobilium, tum plebeiorum creari debent ex honorabilioribus & negotio aptioribus.
- 6 Dignitates & officia justitiae vilibus & infamibus personis non debent condonari.
- 7 Fraternitatis judices officium personaliter debent exercere, nec substitutum apponere possunt.
- 8 Fraternitatis judices transacto anno, absque eo quod transeat intervallum duorum aut trium annorum vulgo, hueco, poterunt iterum eligi antequam sindicentur, quod alias in ceteris justitiae officiis non procedit.
- 9 Major congregandorum & vicinorum pars sufficit ad reelectionem Judicum fraternitatis, sicut sufficiebat ad primam electionem.
- 10 Casus de quibus judices Fraternitatis cognoscere possunt colliguntur, ex leg. 2. tit. 13. lib. 28. novae recopil. qui ibi afferuntur.
- 11 Dilectio Solamente, in lege expressa taxativa est.
- 12 Jurisdiclio Judicibus fraternitatis concessa extra casus ad quos restricta est, non potest prorogari, etiam de consensu partium.
- 13 Limitata causa, limitatus procedere debet effectus.
- 14 Jurisdictionis prorogatio ad hoc ut valeat, necesse est ut ille cujus jurisdictionis prorogatur, illam habeat.
- 15 Limitata jurisdictionis nunquam est prorogabilis.
- 16 Testes in causa coram judicibus fraternitatis agitata, si de perjurio convicti fuerint, hi judices non poterunt, etiam ratione incidentiae, contra eos procedere.
- 17 Ignatii del Villar sensus cum Autore simili in casu, consulto, convenit.
- 18 Jura stabilita opinioni adversantia afferuntur, quibus probatur judicem prohibitum de causa vel negotio principaliter cognoscere, de ea incidenter cognoscere posse.

- 19 Nobilium praefectis licet reservata sit causa nobilitatis, de ea tamen judices inferiores incidenter possunt cognoscere.
- 20 Ordinarius Judex, an de Nobilis causa criminali possit cognoscere, dum subest quaestio an nobilis torquendus sit.
- 21 Solvitur distinctio difficultas objecta; & intelliguntur & concordantur omnia jura prima opinioni adversantia, & num. sequentibus.
- 22 Qualitas requisita a lege si non verificetur, non potest militare ejus disputatio.
- 23 Jurisdictionis exercitium ut tribuatur, sufficit quod in libello aut querela partis vel causa processus, deducatur qualitas jurisdictionem tribuens.
- 24 Qualitas tribuens jurisdictionem, si ex adverso negetur ad impediendam jurisdictionem, plene probari & de ea constare debet.
- 25 Judex quilibet sive delegatus sive ordinarius cognoscere potest, an sibi competat jurisdictionis.
- 26 Expenditur in proposito decisio in leg. 6. tit. 23. lib. 8. recopil. qua ibi affertur.
- 27 Judex ordinarius & judex de la Hermandad, dum concurrunt in aliquo negotio & super actum uterque perficit processum, quid tum factum opus est.
- 28 Judicium de la Hermandad, sententia, licet non obstante appellatione, poterat exequi, quinimo ab ea non poterat appellari, id postea sublatum fuit.
- 29 Ministri quidam inferiores vulgo Quadrilleros vocati, praeter judices de la Hermandad, creati sunt, qui quidem ministri tribunali dictorum judicum inservientes jurisdictionem coadjuvant, & in honore & cura officii participes sunt.
- 30 Ministri vulgo Quadrilleros in omnibus officium suum tangentibus, judicibus de la Hermandad, tanquam Superioribus tenentur obsecundare.

O Riginem Magistratus hujus, vel istius muneris + aut officii Reipublicae de quo isto in cap. nostro erit sermo & causam suae inventionis tradunt omnes rerum, & factorum nostrae Hispaniae historiographi: sed ut plenius & radicitus percipiatur in proposito, elegantissimè (prout semper ei moris fuit) tradit Antonius Nebrigenſis omnium literarum apprime ornatissimus, vix oculis vestris sub-jicere libuit, nec enim scriptorum suorum omnibus praemanibus facilis habetur copia. Est enim in corona Regum Catholicorum Ferdinandi & Elisabeth, decada 2. lib. 6. cap. 1. ita ait: Cum hac Madriti geruntur, curia nomen est, Regina senatusque Regni Matrica i. citra montes, conventionibus oppido celebri, ibique pan hispancon, id est, omnium civitatum municipiorumque Hispania conventus agebatur, curia innumera multitudine insignis appellatur, cum aliae res complures dictae sunt, tum vel maxime, quod Elisabeth junior, uno omnium consensu declarata est Hispaniarum Princeps atque haeres, Regnorumque Tutrix, quod & jurejurando sanxerunt Civitatum municipiorumque Procuratores, si modo proles virilis Regina non contigisset.

Captum est etiam agere de fraternitatibus. Ita Hispani vocant populorum inter se Societates, ad hoc potissimum institutas, ut latrocinia caedesque in viis publicis, & agris perpetrata vindicarentur, quot mala in orbe qua & municipia, vicisque tyrannis subiectos adeo obsepiebant ut domi, forisque

forisque nihil esset tutum; sed ubique terror à sceleratis hominibus: nemo jam esset vir bonus, & piè justeque vivendi cupidus, qui pro recuperanda libertate, libentissimè dimidium fortunarum suarum non pacisceretur, idque cum omnes volent omnes recuperent, deque nulla re alia frequentius alter ad alterum loqueretur, quàm de finiendis tantis malis aliquo remedio, nemo tamen erat qui negotium assumeret, ac cum tam desperata aegritudini & morbo tam pernicioso, medicamentum aliquod non inveniretur, primus omnium quasi signum aliquod ad bene de Hispania Republica sperandum sustulit Alphonsus Quintanilla equestris ordinis, vir nobilis, ingeniosus, acer & vehemens idemque fisci rationumque regiarum quaestor maximus; hic ortus in Asturibus montanis facile ostendit summos viros in obscura quoque patria illustres: & quo major tantæ rei peragendæ accederet autoritas, assumit sibi socium Joannem Ortegam, ambo Regem Reginamque conveniunt; quo statu res Hispana sit commemorant, quid in tanta rerum omnium perturbatione debeat & possit fieri demonstrant, exposcere nihil aliud de se quàm Regiam facultatem, ut bene juvante Deo negotium perageretur. Placuit illustrissimis Principibus opportunus sermo, ad rem exequendam auctoritatem suam omnibus in rebus decernendis pollicentur. At illi oppidorum procuratores adeunt; mala quæ sustineant, in presentiarum, quæque in futurum expectent, ante illorum oculos ponunt, ex negligentia quot pericula impendeant, atque è diverso ex providentia quot bona sequantur, identidem repetunt. Sed quia de tanta re erant consulendi hi quorum procuratorio nomine res agebant, placuit constitui diem & locum in quibus hæc disputanda essent, locum in quem undique confluerent placuit esse Donias quò postea quam ad constitutum tempus convenerunt, ceptumque esset de re cujus causa venerant disceptaturi, alii aliud sentiebant, altercationibusque tempus consumebant frustra, & contentio illa eo tandem est ducta ut omnes in eo jam essent articulo, ut quisque ad suos re infecta rediret, quorum dissensionem cum Alphonsus Quintanilla sensisset, videns omnes suos conatus cessisse frustra, ne quid in expertum relinqueret, hæc vel haud multum dissimili ratione, illos in concionem vocatos, aggressus est, quam utique perorationem, in cap. 2. subdit, Et nos ne prolixius videamur procedere, eam omittimus, ut in cap. 3. sequenti, hujus Societatis, vel fraternitatis inventum, Antonius Nebrigenis in his verbis prosequitur. Posteaquam Quintanilla finem dicendi fecit visi sunt omnes propè modum illius orationi, atque sententiæ acquiescere, postulatumque est una omnium voce conderentur leges quibus sacra Societas illa sanciretur, atque stipis conferendæ statueretur modus, & numerus militum, qui decreta exequantur, sed ne in jus Regium contributio illa cederet, cautum aeternum est ut esset temporalia, duraretque in aeternum, summa Concilii ad Principes devoluta, ut & ab illis ad securius illud augustumque sancitum quo res Hispania gubernantur principio, quod ad condendas leges pertinebat, data est facultas optimis quibusdam viris ex ordine equestri atque utriusque juris agendarumque rerum peritis: Numerus militum decretus, bis mille equites: per classes verò stipibus distribuendis Praefecti sunt viri boni, suarum rerum frugales, alienarum abstinentissimi: constitutum est præterea collegium, ex bonis prudentibusque viris, quos Hispani consueverunt deputatos appellare; His praesidere voluerunt Lupum Ripa-

rum Carthaginensem Episcopum; Nemo unquam à principio putavit Societatem illam tamdiu perniciosam sive quod in primo illo triennio à viarum latrocinis, grassationibusque posset Hispaniam purgare, sive quod populi gravati forent tam crebras fieri exactiones, sive quod antiquarum Societatum exemplo, aliqua ex levi causa hæc quoque posset dissolvi. Constituta itaque sunt tumultuaria quaedam leges, quippe quas putabant non longo tempore duraturas, sed qualescumque illa fuerint, nihilominus confirmatae sunt additumque robur & Regia auctoritas cum esset curia Matricali anno salutis sexio & septuagesimo supra millesimum quadringentesimum. Cumque postea ex triennio in triennium, & demum Societas illa propagaretur, & ex negotiorum novitate, quotidie novi quidam casus emergerent, opus quoque fuit novo remedio.

Itaque cum ex prædictis, & tempore jam dicto Fraternitas hæc inventa fuerit, in quo cum Nebrigenis conveniunt Hillecas, in sua historia Pontificali, sub Ferdinando V. & Elisabetha fol. 99. Zamadoa, Garibay, in suo compendio historiali, tom. 2. lib. 18. cap. 8. fol. 595. col. 2. num. 50. Duo Judices ex illo tempore in unoque oppido fuerunt creati, qui de casibus Fraternitatis cognoscerent, & ad instar ordinariorum Judicum eo deciderent, & contra delinquentes Justitiam exercerent, ut expressè cautum extat, in l. 1. tit. 13. lib. 8. nova recopil. quorum electio & nominatio, utique ad Concilium cuiusque Villæ vel populi pertinet, ut patet, in dict. l. 1. ibi: *Que en cada, Villa, Ciudad, o Lugar que fuere de treinta vecimos dende arriva reeligan, y nombren dos Alcaldes de la Hermandad, el uno del Estado de los Cavalleros y escuderos, y el otro de los Ciudadanos, y pecheros.* Ubi igitur, statuum distinctio fuerit duplex horum officialium munus erit, & eorum officium à nemine in suo statu recusari potest, ut in dict. l. 1. & licet aliud agens & comprobans, ita observat Bobad. lib. 1. cap. 1. num. 21. citatio debet fieri, quorum jurisdictione ordinaria utique dicitur cum à lege & ad universitatum causas fuerit concessa, ut docet Bart. in l. mone ff. de jure omnium Judicum, & ibi: Alex. & in l. solet num. 7. & 8. eodem tit. Chassaneus in consuetud. Burg. tit. de Justitiis num. 1. num. 102. & probatur in l. 1. tit. 9. part. 3. observat in proposito Avendan. in dict. l. 1. tit. 13. lib. 8. recopil. n. 2. & locus præventionis in casibus fraternitatis inter hos officiales vulgo Alcaldes de la Hermandad, & Judices ordinariorum, ut in l. 1. dict. tit. 13. ibi: *Otro si mandamos que cada y quando los Alcaldes y Juezes ordinarios que previnieren, y commençaren a conocer de qualesquier crimines y delictos que fueren casos de Hermandad, y a peticion de la parte, danificada, o de su officio, y prendieren el malechor, que cometio el delicto, o le prosiguieren, asta le cercar, o encarcerar, en algun lugar, que los Alcaldes de la hermandad no conozean, ni puedan mas conocer de tal caso, Pero si los dichos Alcaldes ordinarios a pedimiento de parte no prendieren al malechor y le cercaren, que en tonzes les Alcaldes de la dicha Hermandad, a pedimiento de parte, o de su officio, puedan pro. eder contra el tal malechor, y en tal caso los Alcaldes, que primero le prendieren sean Juezes del delicto, asta la sentencia definitiva, y execucion della, y los otros no lo puedan pedir ni demandar y embargar, diciendo que primeramente procedieren de su officio, o por acusacion que y a ni esto pueda allegar, ni oponer la parte.* Quin-

4 Quinimo inter eosdem Judices Fraternitatis erit locus † preventioni, & uniuersique in solidum, postquam præuenerit, poterit cognoscere, & poenam condemnationis illi applicabit, ut docet Covarr. in pract. tit. 4. Azeved. in dict. l. 1. n. 5. & 6. Hi autem Judices † Fraternitatis uniuersusque status tam nobilium, quam plebeiorum debent creari ex honorabilibus & negotio aptioribus, ut patet ex dict. l. 1. dict. tit. 12. ibi: *Tales que sean pertenecientes para usar de los dichos officios, que no sean hombres vijos, inabiles, mas de los mejores y mas honrrados, que hubiere y se ballaren en los pueblos del Estado que han de ser nombrados*, merito quia dignitates, & officia Justitiæ, & confidentiæ vilibus & infamibus † personis non debent condonari, ut in l. honores, ff. de Canonibus, & in defensoribus civitatum in principio, juncta gloss. verb. obscuro, & in l. ne quis ex ultimis negotiatoribus, & dignitatibus, lib. 12. l. 15. tit. 6. part. 1. docet Gutierr. 31. ex numero 3. quia non sunt digni esse in Societate personarum benestatarum illi, quos infamia aut morum pravitas ab honestarum cœtu segregat, ut in l. 2. cap. de dignitatibus, lib. 12. & de jure nostro singulariter comprobatur text. 9. in l. 4. tit. 4. part. 3. ibi: *Otro si el que fuere de mala fama, o hubiesse hecho cosa por que valiesse menos segun fuero de España, por que no seria derecho, que el que fuesse a tal juzgasse a los otros*, l. 7. tit. 6. partit. 3. ibi: *Y de mas decimos que ninguno de los infamados no pueda ser juzgador ni consejero del Rey ni comun de algun consejo*, & in l. 2. tit. 51. lib. ordinament. Reg. dignitates enim & honores bene meritorum præmia & fructus sunt, ut in l. ut virtutum merita, Cod. de statutis & in magn. & alibi forsitan latius dicemus.

7 Qui utique Judices personaliter † debent exercere officium ut patet ex dict. l. 1. ibi: *usen por si mismos los dichos officios*, nec enim substitutum ponere possunt expressè affirmat Avend. in cap. 3. Prætorum, num. 5. conf. multi tamen. Et conducit text. in cap. 1. de offic. ordinarij, lib. 66. Capitius decis. 27. numero 34. & ratio est quia cum talium personarum industria, & morum seu sanguinis probitas fuerit, & debeat esse electa, ut patet ibi: *Tales que sean pertenecientes para usar de los dichos officios*, & ibi: *Mas de los mejores, y mas honrrados, que hubiere y se ballaren*, non potest in hoc casu fieri substitutio, seu delegatio ad notata in l. inter artifices, 31. ff. de solutionibus, & in cap. si pro debilitate, esset tam gravis de officio, & potestate Jud. deleg. maxime cum causæ Fraternitatis, de quibus Judex creatus cognoscere debet ita graves sunt, ut inferius dicemus, & quælibet causa criminalis gravis dicitur. Et transacto anno poterunt Judices † hi, absque eo quod transeat intervallum duorum aut trium annorum, vulgo bucco, iterum eligi & antequam sindicentur, quod alias in cæteris Justitiæ officiis contra procedit, ut in l. 12. tit. 5. lib. 3. recopil. & si necessarium fuit quod expressè per legem cavetur ibi: *Puedan otra vez ser nombrados por otro tanto tiempo como tubieron servido*, quæ utique electio ea solemnitate, qua facta est vel fieri debuit electio, erit facienda; itaque quemadmodum ut jure subsistat sufficit in electione prima, major Congregatorum, & vicinorum pars; ut suo loco latissime dictum manet, ita ad hanc reelectionem † sufficiet major pars, quia lex Regia, quæ hanc reelectionem concessit jus & formam eligendi non mutavit, sed solum imp-

Oter. De Officialibus.

dimentum & obstaculum quod ex continuatione muneris, in eisdem personis imminebat & considerari poterat, ut in l. 1. & ferè per totam, Cod. de muneribus & honoribus non continuandis & in l. 4. tit. 5. lib. 3. sustulit, & prohibitionem insuper, nempe quod ante Sindicationem illius anni, iterum ad idem eligerentur ministerium; alias enim potestas hæc reeligendi videretur populo damnosa, præjudiciosa aliis, & quodam modo litium nutritiva, neque passim omnes convenirent, neque reelectio ista fieret & videretur eluforia, supervacanea, & inutilis reeligendi facultas; quidquid contrarium affirmavit Azeved. in dict. l. 1. numer. 8. Nec pro ejus opinione quidquam facit, quod quotiescumque de re firma seu de reelectione alicujus officialis agitur, tunc non procedit, regula legis quod major, ad municipal. sed necessarium est quod omnes interessentes, reelectioni suis assentiant suffragiis, ut in autb. de defensoribus civitatum, §. final. quæ in proposito singularem tradit Consuetus, singulari 386. verb. uniuersitas, Romanus singulari. incipit electio & in alio singulari, incipit Judex fuit interrogatus, & conf. 342. col. 2. Bart. in l. omnes populi, numer. 16. in fin. de Justitia, & Jure, & ibi Olorius, qui communem testatur, Jas. in l. & summa, §. hodie, numer. 8. ff. de pactis, Felin. in cap. cum omnes de constitutione, n. 18. versic. 7. fallu & in cap. fin. n. 5. de Judiciis.

Nam hoc non procedit quando translatio anno, vel ordinario tempore fit ex legis permissione, in una persona hæc reelectio, quæ utique nova est electio, & potius jure ordinario, quàm ex gratia: unde in regul. dict. leg. quod majorem locum habet.

Casus autem de quibus hi Judices † cognoscere 10 possunt & qui nuncupantur, de la Hermandad, expressè manet, in l. 2. dict. tit. 13. lib. 18. novæ recopil. quæ ita se habet. *Otro ordenamos que agora, y de aqui adelante la Junta general a los del nuestro Consejo de las casas de la Hermandad, y los Jueces comisarios en nuestros nombres por ellos dados, y otro si los nuestros Alcaldes de la Hermandad, de todas las Ciudades, Villas, y Lugares, valles y Yermos, y miridades destos nuestros Reynos, y Señorios, ayan de conocer, conozcan, por caso, y como en casos de Hermandad solamente en estos crimines y delitos que aqui seran declarados, y no en otros algunos conviene a saver en los Robos, hurtos, y fuerças de bienes muebles, y semovientes, o en Robos, o en fuerças de qualesquier Mugerres, que no sean mundanas publicas haciendose lo suso dicho en yermos, o en despoblados, o en qualquier Lugares poblados, si los malechores salieren al Campo con los bienes tales, que hubieren rogado, o hurtado, con las tales mugeres, que asi hubieren sacado por fuerça. Otrosi sean sacados de Hermandad, Saltamiento de caminos, muertes, heridas de hombres en yermo o despoblado, siendo la tal muerte o herida hecha por alere o traycion sobre ase chancas o seguramente, o haciendose por causa de robar o forçar, aunque el Robo ni fuerça no hubiere effecto. Otrosi sea Caso de Hermandad, privada opression, de qualquier hombre, o muger, que fuere buena por su propria autoridad, en yermo o en qualquier poblado, si con el presso saliere al campo, o se prendiere, al arrendador o recaudador, por coger e recaudar, e pedir nuestras rentas en yermo, o en poblado, gusto, que no lo saque fuera y atienda se ser carcel privada, salvo si el arrendador prendiere a su deudor que se vaya buyendo, y hubiere poder y facultad que su deudor*

le aya dado por escritura, para que le pueda prender, no le pagando su deuda entregando le toda via en estos dos casos a la persona, que asi prendere dentre de veinte y quatro horas, e los Alcaldes ordinarios del lugar mas cercano, que no sean sujetos a dicho acreedor. Otrou sea caso de Hermandad, que a demas de casas, y viñas, y mieses, y colmenares, haciendose a saviendas en Yermo, o despoblado, y entiendase ser Yermo, o despoblado para en los casos de Hermandad, el Lugar del cercado de treinta, vecinos a vajo, entiendase ser robo o hurto, aunque el dueño de los tales bienes no este presente, y aunque aya resistencia o no la aya. Otrou sea caso de Hermandad, qualquiera que matare, o hiriere o prendiere a los nuestros Juezes ejecutores de las Provincias, y Alcaldes quadrilleros de la Hermandad, y a nuestros consejeros, y a otros qualesquier oficiales de la Hermandad, mientras sirvieren los dichos officios, y despues que lo dejaren, si recibieren el daño por aver tenido, y servido dichos officios: O qualquier que matare o hiriere, o prendiere, o a otro en monte enjuariare a qualquier procurador mensajero, o negociador, que viniere a las Juntas generales o Provinciales que de aqui adelante se hicieren por nuestro mandado. Otrou sean casos de Hermandad qualesquier robos y hurtos, y otros qualesquier crímenes, y delitos que se contubieren dentro de las Villas donde la Junta general se hiciere y celebrare en los quinze dias que aquella durare entre las personas de la dicha Junta contra ellos, y sus familiares continuas; y Junta general y a los Juezes por ella nombrados: entiendase aver cometido y cometa caso de Hermandad, ansi el que hiciere los casos suso dichos o qualquier dellos como el que los mandare hacer y cometer y lo hubiere por rato o firme, y lo probare despues de ser cometido y como quiera, que no es ni ha sido caso de Hermandad, lo que se hace por prendas o penas de terminos, y pastos, y heredamientos sobre que era alguna contienda, o debate entre partes; pero despues el que asi fuere penado, o prendado, se entregare por su propria autoridad, o heriere, o matare, o hiciere otra, si prenda a su adversario, o cosas suias en lugar donde no tiene reyerta ni debate alguno, que es lo que sea caso de Hermandad, y se proceda en ello como en caso de Hermandad siendo echo en yermo, despoblado, o saliendo con ellos al campo, guardando las disposiciones de nuestras leyes.

Extra prædictos casus, quos sigillatim expendit & explicat Azeved. per plura Scholia, in dict. l. 2. in aliis cæteris nulla est horum Judicium cognitio, ut patet ex illis verbis: Solamente en estos crimines y delictos que aqui seran declarados: Nam illa dictio Solamente taxativa est & aliorum casuum manifestam exclusionem † importat, ut in l. his solis, ff. de condition. indeb. ef. l. 1. his solis, Cod. de revocand. donat. l. adversus, Cod. si adversus rem judicatam. Per quæ jura ita observat Decian. respons. 55. num. 18. vol. 3. Andreas Siculus conf. 1. col. fin. dict. lib. 4. Angelus in l. 1. Cod. ubi & apud quem Felin. in cap. Pastoralis in principio, col. 3. versicul. limita 3. de offic. ordinarii, Afflict. lib. 3. const. rubric. 5. numero 64. Crotus in l. si constante, 1. lectura numero 66. ff. soluto matrimon. Ripa in tract. de peste, tit. de remediis præservatis, numero 62. Hippolitus, Riminald. in l. 1. numero 159. ff. de offic. ejus cui mand. est jurisdiclio, Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 18. numero 13. Prosequitur Barbof. in l. 1. art. 4. ff. de judiciis & numer. 98. & illa verba, Qui aqui etiam denotant restitutionem,

ut in l. stichum qui meus erit, ff. de legat. & in v. Cunctos populos, Cod. de summa Trinitate & fide Catholica.

Nec obstabit, si dicas distinctionem taxati, non adeo strictam, rigidam esse naturam quod saltim similes casus non excludant, ut l. 1. §. 1. Junctæ gloss. in l. obest & ibi gloss. 1. ubi notat Bart. Cod. de prædiis minorum, l. argumentarius in princ. ff. de addendo eum qui, §. si petenti. cum gloss. in verb. duntaxat, ff. de public. in rem, ut & leg. servi nomine cum gloss. in verb. possidere, & ubi Bart. ff. de usucapion. cap. Episcopus cum gloss. 24. distinct. juncto cap. ultimo 15. quæst. 7. & Clement. exivi versic. cum autem, & de verborum significatione, & gloss. in l. cum Prator, ff. de Judic. & in l. illud & in verbo, aliam causam, Cod. de sacrosanctis Ecclesiis & in l. ultim. de revocatione donat. quæ loquitur in pœnalibus, & ibi eam Salicetus dicit sing. & in l. contractus in princ. ff. de reg. Bart. in l. si constante in expl. 1. partis princip. ff. solut. Matrimon. Bald. in l. nullus, Cod. ad l. Juliam majestatis, Paul. de Castr. Imola in l. Gallus, §. instituens col. 1. ff. de liberis, & posthum. Franc. latè in l. si mora, ff. matrimon. Romus conf. 456. in proposito, col. 2. versic. 3. deducitur, & Panormitan. in cap. cum dilecta extrav. de conformat. utili, vel inutili, quorum jurium ac Doctorum autoritate nixus ita observat, juraque de retract. conventional. §. gloss. 6. n. 6.

Respondetur enim hoc non procedere quando dictiones taxativæ dispositioni affirmativæ addicuntur; tunc enim habent implicitam negativam exclusionem omnimodam aliorum casuum, ut in cap. eum. Ecclesia, sub. doctrina de causa possunt ex propr. & ubi post Gothofred. in verb. cautum observat Joannes Andreas Aretin. in l. 1. §. ex pluribus, ff. de acquirend. possession. Decius conf. 479. numer. 2. nec in proposito quid dubii potest remanere, attentis verbis ejusdem legis ubi. Y no en otros algunos, dictio enim illa, y no, posita juxta verbum, en otros, quod est repetitivum similium, ut in leg. fugitur, Cod. de servis fugitivis, ubi notat gloss. & communiter DD. & in cap. At si clerici, §. de adulteriis de Judiciis, negat apertè similes casus; alias enim de nihilo serviret, ut in cap. si Papa de privilegiis, libro 6.

Unde cum jurisdiclio his judiciis † concessa, 12 quamvis ordinario limitata sit, & ad certos casus specialiter reducta, prorogari non poterit, etiam de consensu partium, qui approbatorum consensus non tribuit Jurisdiclionem non habenti, ut in l. probatorum, Cod. de Jurisdiclionem omnium judicium. Et limitata causa † limitatum debet pro- 13 ducere effectum, ut in l. in agris, ff. de acquir. rer. domin. l. cum pater, §. cum dulcissimis ff. de leg. 2. l. 2. ff. de servitut. & post l. cum servus, 67. ff. de contrabend. emptione, notat gloss. & ibi latissimè Felin. in cap. cum ordinam. cum duobus sequentib. rescriptis Jas. in age. l. cum geminiano, Cod. de transact. Hieronymus Gonzalez per reg. Cancellaria gloss. 24. n. 8.

Non enim potest quis et si velit supra Jurisdiclionem suam exercere, ut in l. fin. ff. de jurisdiclio. omnium Judic. l. prima per tot. Cod. si à non competent. Judic. l. 2. cum duabus sequentib. modo mul. l. 12. de pœnis; l. 2. Cod. si adversus fiscum.

Et facit elegans, & summè notanda doctrina, Bald. in l. ita forma num. & quando provocare non est necessarium, ubi ista vox, penes statum, dicit quod Judices villarum non habent Jurisdiclionem nisi

nisi usque ad 20. solidos & ab inde supra 6. cognitio potestatis, quia talis Jurisdictio prorogari non potest, & est ratio denegati & confessi, quod enim uni assignatur, alteri denegatur, ff. de legat. 1. ut in l. quod in rem, §. quis, ex quo enim lex ad plura procedit statuendo, & distinguendo potentias & per consequens actum. Et quidquid ultra sit, fieri videtur lege prohibente argumento legis, qui aliena, §. si libertos, ff. de negotiis gestis, & hoc ex natura & virtute limitationis, & ff. de usufructu, l. Dominus, §. 1. & l. 1. ex facto, §. itemque 3. ff. de vulg. & pup. & Bald. (eo non relato), sequitur Paul. de Cast. conf. 194. numer. 2. vol. 2. vers. tum quia statutum. Gregor. Lopez in l. 47. tit. 18. part. 3. verb. duos homines.

- 14 Deinde illud expendi potest quod ut valeat † prorogatio Jurisdictionis, necesse est quod ille cuius prorogatur Jurisdictio illam habeat, alias impossibilis est prorogatio, cum id quod nullum est extensionem non recipiat, l. sed si manente, ff. de precario. l. 4. in princip. ff. de damno iniuncto. Menchac. quest. usu frequent. cap. 4. n. 1. & 2. & facit text. in l. 1. Cod. de Jurisdiction. omnium Judic. & in cap. significalli de for. competent. ubi notat Panormitan. ubi Marian. Socin. notat ibi n. 21. quod Jurisdictionis competentis sub conditione, vel qualitate, nulla admittitur prorogatio pendente conditione, vel die, ex gloss. fm. ad medium in cap. aut plures de offic. delegati in 6. Bann. locis de nullitate ex defectu Jurisdictionis delegata, n. 92. & Morla in cap. Pet. de offic. delegati, & ibi Andreas Siculus n. 112. Ruin. conf. 165. num. 112. lib. 5. Anton. Mathias Rom. tract. de prorogat. Jurisdiction. dist. n. Socin. conf. 99. lib. 3. n. 1.

- 15 Præterea quia Jurisdictio limitata † nunquam est prorogabilis, ut notat Felin. in cap. Per. Greg. de offic. & potestat. Judic. delegat. n. 2. & 22. Cujus verba maxime conducunt, ibi: Quia in dictum Joannem nullam Jurisdictionem habebas: & ibi: Cum hujusmodi delegata Jurisdictio ad alias personas nequeat præsari, dico prorogari, Bart. numero 6. Curtius Junior. 30. Carolus, numero 24. in l. 1. ff. de Judicis, & ibi: novissime, Barbol. Socin. in cap. significat. n. 66. de for. competent. quod latissime prosequitur per omnia Jura ad propositum conducentia, accuratissime intelligens August. Morla, in Emp. juris tit. 2. de Jurisdictione omnium Judic. part. 1. q. 21. per tot.

Et hanc opinionem verissimam in proposito tradit Azeved. in dict. l. 2. tit. 7. & in additionibus ad Curiam Pisanaam lib. 4. cap. 56. n. 21. & 22. Alvarus Balasius, consultatione 57. n. 5. & non dissimili casu Ignatius del Villar in sua silva responsorum, lib. 1. responsion. 11. quest. 8. nu. 2. cum sequentibus, & quest. 9. num. 2. & 11. qui alios referunt. Quod utique ampliabis, adeo, extra prædictos casus de la Hermandad, his Judicibus notionem seu Jurisdictionem prohibitam, quod etsi in causa coram eis agitata aliqui testes convicti essent † de perjurio adhuc ratione incidentiæ contra eos procedere non poterunt, ex doctrina Decii, in cap. præterea de officio delegati, & facit text. in l. fm. tit. 16. part. 3. ibi: Mas si por ventura ante otro Juzgador, que no ha poder de hacer Justicia, si hubiere hallado alguna que testiguase falso testimonio, este tal de volo embiar mayoral, que ha Justicia, del qual entenderie que merece. Illud enim quod non licet principaliter nec etiam licet incidenter; ut in regula cum quid, una via de regul. juris in 6. l. ad th. l. atas, §. 1. ff. de his, qui notantur infamia: ibi: Oter. De Officialibus.

sive autem principaliter hoc negotium gerat, sive alterius negotiationis accessione utatur, & ita in consimili lege aut statuto ex Divo Lino concludit Paulus Castrensis in l. quoties, n. 9. Cod. de Judicis.

Et in casu eodem ita consultus respondet † 17 Ignatius del Villar, ubi supra dict. quest. 9. num. his verbis ex quibus ego in facti contingentia respondi, & ita fuit judicatum quod si Petrus fecit contra Titium ad decem aureos actione merè civili, & pecuniaria, & forte in delatione Juramenti calumnie circa articulum & positionem, declarationem Titius adjuravit, propter quod ultra quantitatem in libello causæ principalis deductam cum una & eadem sententia, idem Titius fuerit condemnatus in poena sexcentorum terunciorum Camerae fiscali, ratione perjurii, juxta l. 2. tit. 107. lib. 4. recop. juncta l. 2. tit. 7. lib. 4. ejusdem recop. & ab hujusmodi sententia, præfatus Titius appellavit, talis appellatio respectu condemnationis talis perjurii & sic causæ incidentis criminalis non ad Consilium, sed ad suprema Regia tribunalia, referenda est, adeo quod si de facto Judex deputatus super perjurio sententiam proferat ea dubio procul nulla erit, & defectu jurisdictionis, quia factum à Judice quantumvis ordinario, si ad ejus officium non pertinet ratum non erit, ut in l. factum à Judice, ff. de Regulis juris, l. 1. Cod. si Jud. non competent. l. 2. cum duab. sequentibus, Cod. de mod. mut. l. 2. & si adversus fiscum, l. 2. Cod. de panis, quibus Juribus potestas Procuratoris Cæsaris ratione causarum limitata deprehenditur, & tandem quid ultra limites suæ potestatis gerebat nullius erat momenti.

Cui resolutioni maxime adversantur plura jura quæ probant Judicem prohibitum † de causa vel negotio, principaliter cognoscere, de ea incidenter cognoscere posse, & legis ministerio, propter causæ connexitatem & dependentiam ejus Jurisdictionem prorogari, ut est text. in cap. de prudentia 3. de donat. inter vir. ubi Judex Ecclesiasticus qui de dote tanquam de re merè temporali & inter laicos cognoscere non potest principaliter, si in causa matrimonii ante eum pendenti, incidat quæstio, de ea cognoscit & in l. nullum juncta gloss. Cod. de tribus, quæ probat Clericum coram laico, in lite apud eum mota testificantem ab eodem puniri posse, & Cinus & Salicetus ita affirmant ut communem secundum Guilielm. Benedict. in cap. rei nimius verbo & uxorem, n. 434. Callaneus in consuetudine Burgund rubric. 2. §. 57. n. 7. & in l. quoties, Cod. de Judicis ibi: Quoties quest. de statu honorum disceptioni concurrat, nihil prohibet quominus apud eum quoque qui alioquin super causa status cognoscere non potest, disceptatio terminatur, ut in l. nullus Cap. eodem tit. l. 1. Cod. de ordine Judiciorum, l. 2. in fm. Cod. de pedanis Judicibus, l. non distinguimus, §. de liberali, ff. de recept. arbitris l. fm. Cod. ubi & apud quem l. cum proponas, Cod. de reb. præl. 2. Cod. ad exhibendum; ex quo provenit, quod licet per leges Regias causa † notabilitatis, sit reservata præfectis nobilium, ut per tot. tit. 11. lib. 2. recop. docet Otalor. de nobilit. 3. part. principal. cap. 2. à num. 1. Joann. Garcia de nobilit. gloss. 1. num. 6. tamen inferiores Judices incidenter posse cognoscere de causis nobilitatis, ut docet idem Otalor. 3. part. cap. 3. n. 8. & Joann. Garcia ubi supra num. 8. maxime quia tunc magis agitur de quæstione facti quam de quæstione juris ex his quæ supra resoluta sunt in præcedenti præmissis; docet idem Joan. Garc. ubi supra num. 33. &

34. quo fit ut si Judex ordinarius cognoscat de delicto alicujus nobilis, & incidat illa quæstio an debeat † torqueri, quia nobiles torqueri non possunt &c. ut in *l. milites*, 6. *Cod. de quæstionib. l. 2. tit. 3. part. 7.* & ibi Gregor. Lopez & *l. 4. tit. 6. recopil.* Anton. Gomez 3. *tom. cap. 13. numer. 3.* possit de ea cognoscere idem Ordinarius incidenter; & similiter si pro debito civili velit Judex nobilem in carcerem mittere; quod facere non debet, ut in *dict. leg. ordinament. & recopil.* facta in anno 1585. vel si petitur contra nobilem, executio compellatur præstare fidejussorem satisfæstationis vulgo *de sancamento*, quem non tenetur nobilis dare ex *l. fin. tit. 21. lib. 4. recopil.*
- 20 Sed hæc difficultas & Jurium adversantium † oppositio facili distinctione sedari, intelligi, & concordari poterit, aut enim incidens causa talis est & adeo principali negotio connexa & conjuncta, ut absque incidenti non possit definiri, aut ejus est conditionis incidens causa, quod sine ejus definitione negotium principale terminari possit; primo enim casu Judex alias incompetens, ratione incidentiæ competens efficietur; In secundo verò casu minimè cognoscere poterit.
- 21 Qua distinctione lucem † accipit difficultas opposita text. in *cap. 3. de donat. inter.* Ideo enim ibi Judex Ecclesiasticus de dote incidenter occurrente cognoscit propter magnam cum matrimonio connexionem, propter quam ad Judicem pertinet Ecclesiæ, ut in *cap. per veras de donat. inter.* & sentit gloss. magna, in *dict. in cap. 3.* & gloss. magna, in *cap. licet ex suscepto de for. competent.* & gloss. juve. in *cap. fin. de Judiciis in 6.* quibus locis docent DD. & in *l. 1. ff. de solut. matrimon.* ubi Ripa à num. 4. & DD. in *cap. Ecclesia Sancta Maria de constitut.* ubi Felinus à n. 58. resolvit eleganter Lanfranc. *de arbitriis*, 2. *part. numero 28.* Steph. Aufiel. *de potest. Ecclesiastic.* numer. 22. Joan. Campeg. *de dote*, quæst. 80. Bald. *nobil. de dot. 2. part. privil.* 16. Paul. Rup. in *repetition. cap. per veras*, 2. *notab. per tot. nec obstat gloss. & communis DD. de qua in dict. l. nullum, Cod. de testib.* quia magis communiter damnatur, verius est & praxi receptum, Clerici falsum deponentes coram Judice sæculari punitiorem ad Ecclesiasticum Judicem esse remittendam, ut resolvit Covarr. in *praxi & quæst. cap. num. 8.* Socin. *regul.* 520. Gregor. Lopez in *l. fin. tit. 16. par. 3. Avend. de exequend. mandat. cap. 21. numero 5.* & relati à Julio Crasso, *l. 5. repetit. sententiæ*, quæst. 3. n. 14. Aoti in *praxi tit. de falsis, tit. 110.*
- 22 Nec etiam oberit † text. in *dict. leg. quoties, Cod. de Judiciis*, quia illius intellectus sub membro nostræ distinctionis clauditur, procedit enim in incidenti necessario, putà quando causa incidens est adeo principali connexa & conjuncta, ut absque incidenti decidi non posset, ut apertissimè colligitur ex *dict. l. quoties*, ubi Titius agebat contra te, ad hæreditatis restitutionem coram Judice civilium causarum, tu autem ex adverso excipiebas de statu Titii contendens illum esse servilis conditionis; certè causa hæc status incidens adeo necessaria ad decisionem causæ civilis, principalis & pecuniariæ ac diversæ speciei jurisdictionis est ut absque examine causæ incidentis causa principalis decidi nequeat: & ita illum textum declarat magistraliter Paul. Cost. in *dict. l. quoties*, numero 9. verb. etiam Jaf. numero 10. Bart. in *l. 1. numero 1. ff. de autorit. titul.* & ut receptissimum ita concludit Marant. in *dict. 4. part. 6. distinctione*, numero 55. in *novissime* & istum intellectum ad *dict. l. 1. quoties*, tanquam germanum agnovit Menoch. *de arbitr. Judic. lib. 1. q. 91. n. 9.*
- 23 Et eodem modo intelligenda sunt Jura † similia 24 superius adducta, ut prosequitur latissimè omninò videndus Augustin. Morla in *perjuris dict. tit. de Jurisd. omn. Judic. ex numero 145. cum pluribus sequentibus*, & in casu ferè simili de quo est nostra disputatio Ignatius Diaz del Villar *dict. quæst. 8. & 9.* & quod quando procedunt in aliquo negotio, & causa hi Judices *de la Hermandad*, cum eorum Jurisdictio non sit absoluta, sed in certis casibus est qualificata in primis debet constare, & verificari quod sit casus ex contentis, in *l. prout: in jurisdictionibus*, qualitas tribuens jurisdictionem prius est verificanda, ut in *l. 2. §. sed si dubitatur, ff. de Judiciis, l. si quis aliena eodem tit. §. ait Prator. ff. nequit. in flumin. public. l. Prator §. docere, ff. de vi bonor. raptorum*, Bald. in *l. multum, ff. de condit. & demonstrat. & in l. si finit. §. Julian. ff. de damn. infecto. Paris. de sinuicat. §. judices puras, col. 3. vers. Judices tempor. n. 13. cum aliis relatis ab Andr. Gaill. in tract. de pact. public. cap. 13. numer. 12. & sequentibus lib. 1. plurima notanda in proposito congerit Prosper Farinac. in tract. crimin. tit. de inquisit. q. 8. n. 89. & seqq. & q. 1. numero 87. & numero 10. à numero 26.*
- 25 Quia si qualitas requisita à lege † non verificatur non potest militare ejus disputatio ex doctrin. Bart. in *l. 1. §. ait Prator. ff. nequit in flumin. public.* Angel. in *l. 2. §. diema versic. & notandum diligenter, col. fin. §. quemadmod. testam. aperiantur*, & Alex. *conf. 81. col. 1. vol. 2.* Cardin. Tuscus *prætic. concl. tom. 6. littera E, conclus. 18. à n. 11.* observat Salgad. *de Regia protect. 1. part. cap. 2. §. 5. num. 58.* & licet ad tribuendum † Jurisdictionis 26 exercitium sufficiat, quod in libello aut querela partis, vel in causæ processu, quod fit ex officio, deducatur qualitas Jurisdictionem tribuens, licet de ejus veritate dubitare possit, ut in *l. cum quadam querela, ff. de Jurisdiction. omnium Judic. sunt ibi notata*, docet Innocent. in *cap. cum sit generale, de foro compet.* Butrius in *cap. Frederic. laico de foro competent. n. 3.* Et ibi Abb. n. 12. *versic. redeo ad dicta.* Millius in *repertor. verb. Judex qui vult procedere. Lopus allegat. 59. in Dei nomine, versic. quaritur & allegat. 65.* Angel. consilium est, incipit, *dictum statutum in 2. Roman. conf. 208. hæc interpretatio, in fin. Farinac. dict. quæst. 8. sub n. 86.* Tuscus *dict. quæst. concl. 18. n. 10.* tamen si à principio ex adverso, ipsa qualitas † 27 negetur ad impediendum Jurisdictionem saltem summarie, plenè tamen probare, & de ea constare debet secundum communem Doctorem opinionem, de qua testantur communiter Alex. *conf. 1. n. 8. lib. 5. Felin. in cap. si Clericus laicum, col. 2. versic. 1. concl. de foro competent.* Aymon. *conf. 196. si abunde, Afflictis decis. 197.* incipit plures Anton. de Butrio, Farinac. & Cardinalis Tuscus cum proximè citatis, sed cognitio hujus articuli, utrum sit, vel non sit casu de quo contenditur. *de la Hermandad*, pertinet ad illum Judicem qui in causa procedit, quia Prætoris est existimare, an sua sit Jurisdictio, vel aliena, ut in *l. si quis ex alien. ff. de Judiciis*, & generale est quemlibet Judicem † sive delegatum sive ordinarium cogno- 28 scere posse an sibi competat Jurisdictio? *l. 2. ff. si quis vocatus in jus non iverit, cap. super litteris de rescriptis*, & ibi gloss. Andreas Gail. *prætic. observationum, lib. 1. observat. 34. à num. 1.* Decian. *tract. criminal. lib. 4. tit. 18. numero 9. limitando*, ut

ut per Corsetum, in singulari verb. Jurisdictione, ut delegata, probat text. in l. prescriptione, Cod. si contra jus veluti sistat. publ. in dict. cap. super literis, etiamsi opponatur nullam habere jurisdictionem, cap. ex part. dicam. de rescriptis, ubi Panormitan. num. 5. & Imola n. 2. Felin. in dict. cap. super literis, etiam si opponatur nullam habere Jurisdictionem; & facit text. in Clement. 1. de rescriptis, prosequitur Bald. in dict. l. si quis ex alien. num. 111. ut pluribus adjectis comprobatur Marta, in tract. de Jurisd. 2. p. cap. 4. à principio, & n. 7. Salgad. de Regia protect. 4. part. cap. 6. num. 27. Quamvis contrarium observaverit Azeved. in dict. l. 2. num. 3. Mutus ex glossa verb. manifeste & cap. casus. §. sane hæreticis in 6. quæ profecto non obstat, quia non negat pronuntiationem pertinere ad judicem, cujus Jurisdictione declinat, sed non debere procedere in negotio ubi Judex affirmat quod casus sit manifestus & Jurisdictionis sibi commissæ, & quando contrarium supponit adversus expressa Jura & Doctorum communem opinionem loqueretur, & sic explodenda.

Præterea quod singularem esse & summè attendendam decisionem † l. 6. dicto tit. 13. lib. 8. recopil. ibi; Con qualquier informacion que ayant tomado prendan, verbis sequentibus ibi: Y despues procedan en el negocio esta dar sentencia definitiva avienda primeramente su informacion cumplido del delicto, ex quibus colligitur quod si querela coram Judice fraternitatis producta, concludit causam alioquin de Hermandad, licet per summariam informationem non appareat tunc concludens probatio ejus ut in eo procedere possit, nihilominus non tenetur causam remittere Judici ordinario, ut per l. 13. infra eodem. disponitur, sed in causa procedere debeat, & habita sufficienter informatione condemnare, si minus debet eum absolvi, ad hoc sunt sufficientia indicia, & sic inquit, dict. l. 13. infra eodem, quod per informationem & probationem factam debet constare, ei casum de Hermandad, ut remitti debeat Judici ordinario, ita ut non sufficiat constare per informationem summariam, sed per plenariam, hæc enim denotant verba illa, Por la informacion havida por la probança: Nam copulativa Et semper penitus est inter diversa, & sic diversificat summariam informationem à plenaria, & utriusque requirit concursum, ut remissio fiat loco ordinario, licet Judices ordinarii hæc non advertentes, plerumque usque ad plenariam, non expectent.

Sed in proposito, pro uno negotio, solent † procedere tam Judex ordinarius, quam Judex de la Hermandad, & quilibet intendit privatè cognoscere, & super actum perficit processum, & alter alterum impedire conatur; vel quia ab ordinario, negatur casus, de la Hermandad, quia se prævenisse fatagit, ab uno ex his solet appellari ad Regiam Curiam, & uterque processus tam istius, quam illius Judicis originaliter adducitur, in qua visò negotio, & attenda ejus quantitate declaratur ad quem Judicem spectet cognitio & ei privatè remittitur. Quod si Judex de la Hermandad, in casu non comprehenso, in dict. l. 2. se Judicem competentem declaraverit, acta coram ipso, & sententia expressum nullitatis vitium patientur, etiam si ab eis non appelletur ex defectu Jurisdictione. ut notat Felinus in cap. super literis n. 5. n. 5. de rescriptis, Angel. in l. 1. si à non competenti Judice, & post sententiam opponi poterit, & in quacumque parte Judicis ex Oter. De Officialibus.

additione, Bart. in l. expressum num. 12. ff. de appellat. littera G. Covarr. in practic. cap. 33. num. 2. & in cap. quamvis pactum initio rem partis. num. 9. Didac. Perez & cum eo Azeved. in l. 1. tit. 5. lib. 4. nova recopil. numer. 21. Sigismund. Escacia, de appell. quest. 19. remed. v. concl. 7. sub n. 3. Vantius de nullitat. sententia tit. quoties & inter quod tempus sub num. 8. Salgad. ubi supra dicta 4. part. cap. 3. n. 123.

Illud tamen adverte quod licet sententia horum Judicum † de la Hermandad, appellatione non obstante, poterat exequi, quinimo ab ea appellari non poterat ex l. 9. dict. tit. 13. lib. 8. nova recopil. id jam postea sublatum fuit, ut in l. 48. & 49. ejusd. tit. & lib. unde cessant quæ advertit Avend. cap. 6. Prator. numero 4. versic. Item in casibus primo.

Sed præter hos Judices, de la Hermandad, sunt etiam creati quidam inferiores Ministri, qui eorum potestati & tribunali intervenientes Jurisdictionem hanc coadjuvant, & in onere, & cura officii participes sunt, qui vulgo Quadrilleros vocantur, & cum in aliquibus eorum oppidorum debeat esse unum officium, & sui ministerii debitum proponere necessarium, quod tanquam in nostro Regno Castellæ noviter inventum, ex l. 4. dict. tit. 13. lib. 68. nova recopil. percipere potes, quæ sic se habet. Otrosi ordenamos y mandamos que para seguir los malechores y delinquentes, que hubieron cometido qualquier caso de Hermandad, sean nombrados, y esten puestos Quadrilleros segun la grandezza de la Ciudad, villa, o lugar, avesta de nuestro Juez executor de aquella Provincia y de los Alcaldes de la Hermandad, de tal lugar y los Quadrilleros luego que el tal delicto, les fuere demandado, o lo supieren en qualquier manera de su officio, sean tenidos de seguir y mandar que sigan los malechores, esta cinco leguas donde haciendo toda bradar apellido y repicando las Campanas en todo lugar donde llegaren, porque assi mismo vayan y salgan de los tales lugares en prosecucion de los malechores, y que cada y quando los unos llegaren en cavo de las cinco leguas, donde salieren, deren el rastro a los otros, toda via se multipliquen los quadrilleros y otras personas que fueren appellidando contra los dichos malechores repartiendose los unos por una parte, y los otros por otra, esta los prender, o cercar asta que hayan salido buyendo fuera del Reyno, y mandamos que los malechores que asi o en otra qualquier manera fueren presos, sean traydos al lugar o termino donde hizies en el delito, y si alli hubiere Jurisdictione, alli sea executada la Justicia, y si no la hubiere seales luego notificado a los Alcaldes de la Hermandad del lugar cuja jurisdiccion fueren sujetos, para que aquellos el uno con el Alcalde, y Alcaldes de la Hermandad del lugar donde el delito fue cometido, lo jueguen y executen la Justicia, pero entre tanto los Juezes Alcaldes dichos de lugar donde se cometio.

Qui quidem ministri tenentur in omnibus officium suum tangentibus, Judicibus, vulgo Alcaldes de la Hermandad, tanquam Super oribus obsecundare, ut in l. 5. illo tit. & lib. ibi: Sean tenidos de cumplir y obedecer los mandamientos del Alcalde, o Alcaldes de la Hermandad, de lo que toca a sus officios, a los negocios de la dicha Hermandad, solas penas que fueren puestas por ellas, las quales ellos mismos puedan executar en las personas y bienes de los desobedientes. Quod quidem officium etiam est necessarium,

nec recusari potest à vicinis dum tamen unicuique in suo statu assignetur ubi statum dictum fuerit, suo loco diximus.

CAPUT V.

De Tabellione seu Notario.

SUMMARIUM.

- 1 Tabellionis officii varia nomina quibus in jure solet significari, afferuntur, & numero 2. & 3.
- 4 Tabellionis seu Notarii munus, utrum attento jure communi, honorabile habeatur & habitum fuerit?
- 5 Personis abjectis & vilibus nunquam committi solent res magni momenti & autoritas Reipublice.
- 6 Notarii munus est publicum, atque Regia & publica autoritate constitutum.
- 7 Infamibus non patet ad scribendum aditus vel ad aliquod munus publicum exercendum, praesertim in Regiis pratoriiis & tribunalibus.
- 8 Graeci magni habebant Tabellionis munus sicut & scribae; nec ad ejus exercitium quenquam nisi honestis natalibus fideque & industria clarum admittebant.
- 9 Notarii officium continere dignitatem jure probatur.
- 10 Tabellionibus isto tempore merces, non tam ob operam quam ob industriam & publicum auctoramentum, constituta est.
- 11 Textus in leg. 7. ff. rem pupilli salvam fore in leg. 7. Cod. de adoptionibus, qua ratione non officiat tabellionis dignitati.
- 12 Expenditur & intelligitur circa Notarii dignitatem textus, in leg. universos Cod. de decurionibus lib. 10.
- 13 Tabellionis ab officio cur Decuriones abstinere debeant.
- 14 Notarii Regis seu magni Consilii vel Regalium Curiarum, vulgo Secretarios & Elcrivanos de Camera, cur in primis magni habeantur & eorum exercitium laudabile aestimetur?
- 15 Scribae inferiores numerati sive non numerati, attento jure Regio, vile officium non censentur exercere, dummodo alicui Civitati, villae vel Curiae vel Tribunali deputati sint.
- 16 Tabellionum creatio seu nominatio ad Regem pertinet.
- 17 Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Episcopi & similes Domini oppidorum in suis territoriis creare possunt Tabelliones ad hoc solum ut testificentur de his quae sunt in judicio.
- 18 Tabellionum creatio, consuetudine introduci potest, ut spectet ad Dominos oppidorum.
- 19 Tabellio, ut omni casu judicialiter sive extrajudicialiter publicam fidem faciat, debet prius examinari & insigniri à Rege.
- 20 Tabellionum provisio & denuntiatio quae consuetudine fuit introducenda, & facta à Ducibus, Marchionibus, &c. utrum morte concedentis expiret, non solum quoties officia vacent per mortem, sed etiam per renuntiationem vel privationem.
- 21 Qualitates varia & conditiones in Tabelliones requisita recensentur, & n. 23. & 24.

- 22 Tabellionum in examine & probatione quisnam servandus; remissivè.
- 25 Tabellionum officia debent exerceri per nominatum, non autem per Substitutum.
- 27 Tabelliones quomodo debeant uti suis officiis, & quanta sit eorum fides & autoritas, & in quibus casibus magis credatur eorum instrumentis quam testibus, traditur remissivè.
- 28 Damna quam plurima, & notabilia mala quae à Notariis possunt & solent patrari, remissivè.
- 29 Sindicatio Tabellionum ad eum spectat qui eos creavit.
- 30 Sindicacionem vel punitionem Tabellionum dum negligunt qui eos crearunt, solet & potest committi & expediri iudex qui talem sindicacionem faciat.
- 31 Tabelliones à Dominis oppidorum & aliis inferioribus nominati non possunt per eos sine justa & rationabili causa ab officio removeri.
- 32 Tabelliones Consiliorum duos libros facere tenentur juxta formam legis 75. & 79. lib. 5. titul. 25. quae ibi afferitur.

Tabellionis officium pluribus nominibus in jure solet significari, qui etiam scriptores sunt Scribae nuncupantur, ut apud Suetonium, in Claudio Caesar. in cap. 48. & in Domitian. cap. 9. & hac voce utitur Cicero, lib. 5. epist. 2. ad Rufin. epist. 20. incipit. Quoque & in 7. action. in Verrem. notat Tiraquel. de nobilitate, cap. 34. num. 38. qui Scribae apud Hebraeos inter praecipuos Regis comites, & hi apud eosdem de rebus ambiguis solebant consuli, & ex oraculis sacrarum Literarum respondebant, ut habetur Matt. cap. 7. & cap. 13. 73. Marc. cap. 12. & Paul. 1. ad Corint. cap. 1.

Quandoque Tabularii, quia rationes conficiebant, & data & accepta in tabulas referebant ut Logographi, in l. 1. & tot. tit. 6. de Tabulariis, & scribis & Logographis. lib. 10. aliquando verò Notarii, à notis quibus solent voluntates privatorum excipere, ut postea ad formam debitam reducant; & sic vulgo vocantur in Gallia; in Hispania verò Notarii nomine utimur ad significandum Tabellionem, qui à Judice Ecclesiastico nominatur, & titulum habet, & apud eum acta fuit vita, observat Petrus Gregor. 3. part. sintagmat. lib. 47. cap. 42. n. 4.

Praeterea, Amanuenses nuncupantur, & ita ait Cicero, in lib. de oratione & Grafarii; ac pungit Tiraquel. in cap. 34. num. 38. librarii, ut in l. si librarius, ff. de regul. juris & scrinali, ut in l. scrinarios, Cod. de testam. militis, prosequitur Paz in praxi in ult. annotatione per tot. & quanta sit officii Tabellionis antiquitas, & Notarii tradunt Alciat. ff. 8. parergom. cap. 19. & heros ejus in leg. non aliter, n. 2. ff. de adoptionibus.

Sed controversum attento jure communi invenio utrum officium hoc Notarii honorabile fuerit habitum, & negativa opinio ea tantum infidet ratione, quòd Tabellio sive Notarius, servus publicus à lege notatur, quo nomine utitur Ulpian. in l. 2. ff. rem pupil. salvam fore, ibi: Profecto adoptionibus, ibi: Servo publico cantatur. Verbum enim servus omni ingenuitati opponitur, ut in §. fin. institut. de jure personarum, & in dict. §. 1. institut. de his, qui sunt sui vel alieni juris, quare officium hoc vile & objectum reputant gloss. in leg. universos. Cod. de Decurionibus. lib. 10. ubi Bald. & Platea gloss. similis in leg. generali verb. ser-

servituti, C. de Tabulariis lib. 10. Sylvester in summ. verb. Tabellio, quest. 3. Montalv. in l. 7. tit. 8. lib. 1. fori regalis, gloss. in verb. Por que los prados, Palac. Rub. in repetition. Capit. per vestras notabilis. 7. §. 10. num. 7. Gregor. Lopez in unica, tit. 19. part. 3. verb. escrivanos, Paz in praxi ubi supra n. 4. Castill. de Bobad. in suo eleganti politicorum nec satis laudato tractatu lib. 3. cap. 14. num. 43. qui etiam & illud pro hac opinione perpendunt, Scribam seu Tabellionem non posse esse Decurionem, ut advertit gloss. in dict. l. general. quinimo nec ejus filios aut nepotes, posse investiri & condecorari Cruce, seu habitu trium militarium Ordinum Sancti Jacobi decisum stat, tit. in constitutionem cap. 6. his verbis: *Nuestras Ordenes tan honradas y principales, que no es justo que se de el habito, y insignia de ellas al que no hubiere vivido, y tratado-se, el y sus padres como hombres hijosdalgo. Por tanto establecemos, y mandamos que de aqui adelante, no se pueda dar el dicho habito a ninguno que aya sido mercader, o Cambiador, o aya tenido officio vil, mecanico, o sea hijo de los que han tenido el uno o el otro, aunque pruebe ser hijosdalgo, declaramos, que mercader se entienda, para este efecto aquel que aya tenido tienda de qualquier genero de mercancia, que sea residendo en ella, por sus personas, y ministros, y Cambiadores, los que tienen banco publico, y tienen por tracto dos dineros a Cambio por si o por sus factores, y officios viles o mecanicos se entienden, Platero pintor, que lo tenga por officio, Bordador, Mesoneros, Taberneros, Escrivanos, que no sean Secretarios del Rey o de qualquier persona Real, Procuradores publicos y qualquier otros officios semejantes a estos, inferiores de ellos, como son saltres, y otros semejantes que viven por el trabajo de sus manos.*

5 Contraria tamen opinio nempe quod etiam jure communi attento, Tabellionatus seu Notarii officium infimae conditionis non fuerit habitum pluribus potest ac talibus fundamentis declarari. Primo quod res magni + momenti & maxima Reipublicae autoritas nunquam personis abjectis & vilibus confidi solent, ut in l. 1. Cod. de conditis in publicis horreis, lib. 10. ibi: *Nobilis, prudens fideli optimè sive conscius pro integritate mentis opponatur Custos, ac mensor.* Cum igitur tanta sit Tabellionum publica autoritas, ac retum & causae fidentia, Cinus per text. mihi, l. si quis decurio, Cod. de falsis, & facit textus, ubi communiter notatur in cap. ad Audientiam de praescriptionibus. Bald. in l. 1. Cod. de testam. numero 15. Covarr. in pract. cap. 19. Castill. de Bobadill. ubi supra dict. cap. 14. num. 45. cum sequentibus. & tale officium personae ignobili non convenire.

6 Secundò ipsa rarione infamis, seu vilis, Tabellio seu notarius non potest notari, quia Tabellionatus + officium publicum munus est autoritate publica, & Regia constitutum, ut notat Bart. in l. eadem, §. hac leg. ff. ad leg. Juliam, repetundar. quem sequitur Abbas in cap. Cum dilectus num. 7. de fide instrumentor. Felin. in cap. fraternitas de testib. collat. 1. & facit gloss. in l. 7. §. miles ff. de his qui notantur infamia, cujus in proposito meminit, Alexand. conf. 80. lib. 7. numero 2.

7 Sed infamibus non licet aditus + ad scribendum, vel aliquod munus publicum exercendum praesertim in Praetoriis Regiis & Tribunalibus, ex Bald. in rubric. de offic. Judicis ante finem, & in

l. reum criminis in fin. Cod. de procuratoribus, & in l. sed & milites (ubi textus optimus §. sed ignominia, ff. de excusat. notat in terminis Joannes Lupus in cap. per vestras de donationibus inter virum & uxorem, §. 9. numero 8. Covarr. dict. cap. 19. n. 5.

8 Tertiò, quia si antiquitatis monumenta repetamus, olim apud Graecos, teste Emilio Probo, in vita Eumenis, honorificum & magni fuit + habitum Tabellionis, sicut Scribae officium, nec ad ejus usum nullum nisi honestis natalibus fideque & industria clarum admittebant: & apud Xenophontem, lib. 9. de reb. Gregor. Philides; Thetunus Archietebani militiae principis Scriba fuit, idque munus honori sibi tribuit, apud 1. Socratem Aegetic. & conducunt verba Horatii, lib. 1. satir. 5. & lib. 7. & satira 4. & 5.

9 Quartò quia Notarii officium dignitatem + continere jure probatur, ut in l. 16. de mandat. Principis ibi: *sive Notarii sive Comitis praeserat dignitatem,* & in l. laudabile, 4. Cod. de advocatis diversorum Judiciorum, ibi: *Eos clarissimorum Notariorum inferi consortio,* verbum enim clarus dignitatis, & Nobilitatis est significativum, ut in l. curator. 6. ff. de curatore furioso, & prodigo, vel aliis extra numerando ibi: *Cum clara persona veluti Senatoris vel uxorii ejus &c.* l. Cod. de dignitat. lib. 2. extravag. execrabilis, nos itaque de praebent. prosequitur latè, & plura ex bonis litteris congerit Tiraquel. de nobilit. cap. 7. ex num. 8. cum seq. novissimè Barg. eodem tract. discurs. 13. ubi Cicero 3. in Verrem Tabellionis officium honestum dicit, quod eorum hominum fidei tabulae publicae periculaque Magistratum committantur.

10 Quintò quia Tabellionibus isto tempore merces non tam + pro opera quam industria, & publico authoramento constituta est; unde pro ignobilibus haberi non debent, ut colligitur ex his quae tradit Cicer. lib. 1. de offic. Alciat. in l. merces appellation. ff. de verbor. signification.

11 Qua opinione, ut veriori retenta, in nihilo oberit + text. in l. 7. ff. rem pupilli salvam fore in l. 7. Cod. de adoptionibus, in quibus Tabellio servus publicus nuncupatur, illud enim non ex se provenit quod tale officium servitutis alicujus, seu infamiae vitio laboret: nec enim servus unquam in Tabellionem seu Notarium admitti potest, ut in dict. l. generali. Cod. de Tabulariis lib. 10. gloss. in l. 7. ff. de adoption. ut in l. 7. Cod. eodem: Didacus Perez in l. 7. tit. 5. lib. 7. ordinament. Baéz de inope debitore, cap. 13. num. 14. & Tiraquel. de jur. constitut. p. limit. 30. numer. 34. Sed quia Reipublicae in omnibus casibus eam spectantibus, tenetur servire, nec pro scriptis aliquam ferre mercedem, ut in lib. 30. tit. 6. lib. 3. recopil. ubi expressè notat, Azeved. Aviles cap. 1. Praetorum gloss. ni llevaran n. 5.

12 Nec ita oberit text. + in dict. l. universos Cod. de decurionibus. lib. 10. quia debet legi, ut Cod. Theodosiano lib. 17. tit. 1. l. 3. invenitur scripta in hunc modum. *Universos decuriones volumus ad Tabellionem, officii tempore, nemo autem ad Decurionatum vocatus excusare se poterit eo quod fuerit Tabellio, cum hujusmodi homines sint idonei vocari ad Decurionatum oporteat:* Lex enim quae Decuriones à Tabellionum officiis voluit submovere ad decurionatum, Tabelliones vocare non prohibet. Quia verborum conceptione ac scriptura nequaquam conjici poterit Tabelliones viles esse vel reputari, alioquin non permetteret lex hujusmodi homines in Decuriones eligi & assumi: eligitur ergo

go Tabellio in Decurionem, nec poterit utroque munere uti, nec Decurionis officio fungens Tabellionis munus simul exercere, quæ est vera hujus legis intentio.

- 13 Quinimo si expressè cautum † est Decuriones à Tabellionis officio abstinere, ex ea causa quod Tabellionis officium viris Decurionibus non sit dignum nec conveniat, non ex ea necessariò inferitur Tabellionis officium simpliciter vile & infimum esse; sed respectu & comparatione facta ad dignitatem Decurionatus, quamvis ex *diçt. l. universos*, contrarium deduxerint, Bald. in *c. post cessionem col. 7. de probationibus*, Oldrad. *conf. 75. Angel. conf. 784. Tiraquel. diçt. cap. 30. numero 6.* & ita sentit, & accuratissimè perpendit Covarr. in *diçt. cap. 19. numero 5. versic. his tandem.*
- 14 Verum in notariis Principum † & potentissimi nostri Regis, seu magni Consilii vel Regalium Curiarum (quos vulgo Secretarios & Escrivanos de Camara, vocamus) nullo jure & tempore dubitabile fuit & magni eos habendos, eorumque exercitium laudabile & non vile esse, ut advertunt DD. *suprà* relati, quod procedit etiam quando Tabellionatus, *l. Notarius* transit in speciale nomen majoris officii, ut in *l. 1. & 2. Cod. de offic. primario & secundario, lib. 17.* Cujus qualitas est propter maximam eorum confidentiam, & quia peculiaria Principis, & consiliorum secreta sciunt, & observant, & de eo vocantur in jure proximi scriniorum, *l. proximos, Cod. de proximis sacrorum Scriniorum, lib. 17. & l. fin. Cod. de decurionibus lib. 10.* ibi: *Et viri spectabiles l. 4. tit. 18. part. 4. & l. 7. tit. 9. part. 7. l. 9. & 14. tit. 18. part. 4. notat.* Lucas de Penna in *rubric. de silentiariis, lib. 10. Boërius in tract. de ordine grad. par. 1. numer. 5. Cassaneus in Catalog. gloria mundi 7. part. considerat. 16. in princip. Bobad. diçt. lib. 2. cap. 14. num. 43.* & ideo in juribus *suprà* adjectis dicuntur hujusmodi Secretarii, habere dignitatem.
- 15 Quinimo, & cæteri inferiores Scribæ † numerati sive non numerati, attento jure Regio, dummodo alicui civitati, villæ, aut oppido vel Curie vel tribunali deputati sint, vile officium, non dicuntur exercere, ut in *l. 14. tit. 19. part. 3. ubi Montalvus & Gregor. Lopez in princip. tit. 19. part. 3. & facit text. in l. 3. tit. 8. lib. 1. fort. Covarr. ubi *suprà* diçt. n. 5. Petrus Roque in sua praxi causarum civilium, cap. 5. n. 70. Bobad. lib. 3. cap. 14. n. 43.*
- 16 Creatio verò sive nominatio † Tabellionum cum spectet ad Dominium Jurisdictionis, ut notat Abb. in *cap. cum p. Tabellio de fide instrumentorum, authen. de defensoribus civitatum, §. ex Provinciali, & in l. 3. tit. 19. part. 3.* notat Valasc. *de jur. empbit. quest. 8. num. 38.* consequens est quod pertineat ad Regem nostrum, ut in *diçt. leg. 3. part. ibi: Poner Escribanos es cosa que pertenece al Emperador, o al Rey;* tradit Montalvus in *l. 1. tit. 8. lib. 1. for. verbo y a otro no, Oldrad. conf. 75. Alex. in l. nec ei 61. ff. de adoptionibus. Avend. de exequend. mandatis lib. 1. cap. 1. de jur. empbit. quest. 8. numer. 38. Paz in praxi ultim. annotation. n. 13. qui semper in Jurisdictionem & Domin. habet fundatam intentionem, ut in *l. prohibere, §. aut planè, ff. quod vi aut clam. cap. 2. de præscript. in 6. l. 7. & 3. tit. 1. lib. 1. recop. Palaz Rubios in repetit. capituli per vestras post notab. 7. §. id est pulchra dubitatio 43. Covar. in præct. cap. 4. Bobadill. lib. 7. politic. cap. 19. fallentia 5.**

Rursus Duces, Comites, Marchiones, Vicecomites, Episcopi & similes Domini oppidorum in suis territoriis creare possunt † Tabelliones ad hoc solum, ut testificentur de his quæ fiunt in Judicio, ut sentit Montalv. in *diçt. l. 1. tit. 8. lib. 1. fori. verb. y no por otro Gregor. in diçt. l. 3. part. verb. Juzgadores*, quod etiam generaliter & absolutè quoad omnes judiciales, & extrajudiciales actus existimo æquè procedere, attenta, *diçt. l. part. 2. dummodo à Regibus nostris Jurisdictione plena & Dominium loci eis fuerit concessum, ut in l. 12. tit. 1. part. 2. cujus autoritate, ita observant *suprà* relati.*

In quo illud summè notandum est consuetudine † introduci posse Tabellionum creationem ad Dominos oppidorum spectare, ut in *l. actuarios, Cod. de mercariis & actuariis lib. 17.* ubi Joannes de Platea, & hæc consuetudo seu præscriptio, tam in proprietate, quam in possessione, certos habet in legibus Regni annos designatos, ut in *l. 4. tit. 7. lib. 2. recopil. ibi: Tenemos por bien que las Ciudades, Villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, que han privilegio, uso, o costumbre de elegir, y nombrar Notarios, Escribanos publicos, siguiendo el uso de 40. años, que les sea guardado & in l. 5. sequenti ibi: Mandamos que las nuestras Ciudades, Villas y lugares de la nuestra Corona Real, que tienen por privilegio de dar, proveer los officios de concejo de cada una Ciudad, Villa, o lugar; asi como Regimientos, Escribanias; y majordomias, y fieldades, y otros officios que son de los dichos concejos, que los puedan libre y desembaradamente dar y proveer, y persona alguna no se meta en ello, y si algunas ciertas contra ello quiesieremos dar aunque tengan qualesquier clausulas derogatorias que no valgan, y declaramos que la ley del Rey de Alonso, que dispone que bastan 40. años, y en las Ciudades, Villas y lugares, donde non estubiere el dicho uso y privilegio y costumbre, y la manera suso dicha, que de en nos libertar para poder proveer de los tales officios que vacaran por muerte, o renunciacion, o por otra manera a quien nuestra merced fuere tanto que las personas a quien procuremos sean vecinos de las Ciudades, Villas y lugares donde fueren prohibidos de los tales officios, y naturales dellas, o que ayan sido vecinos dellas diez, antes que aya sido provehido de tal officio. Et civitates, Villæ seu oppida solent habere privilegia nominandi suos Tabelliones, qui in locis magnis dicuntur, *Escribanos de Ayuntamiento*, in parvis verò del concejo & hæc privilegia sunt eis observanda, ut in *l. 7. tit. 7. nova recopil.**

Illud tamen nosse oportet, quod in omni casu, ut Tabellio sive † judicialiter sive extrajudicialiter publicam fidem faciat debet à Rege nostro prius examinari & insigniri Tabellio, *l. 2. tit. 25. lib. 4. recopil. ibi: Ordenamos y mandamos, que en estos Reynos ningun Escribano pueda dar see de ningun contrato y testamento, ni de otro tanto alguno judicial, ni extrajudicial, si no fuere Escrivano Real en la forma que se contiene en la ley precedente; o si fuere examinado y aprobado en el nuestro consejo para ser Escrivano del numero, o para el officio en que fuere nombrado so pena de ser avido por falsario, y que el contrato y escritura no haga see, lo qual se guarde en los lugares realengos, como en las de ordenes, y señorio, y de Abadengo, sin embargo de qualquier possession, o costumbre, aunque sea immemorial, que aya en contrario.*

Utrum verò provisio, & denominatio Tabellionum,

20 bellionum, quæ consuetudine † introducta est, ut supra diximus, non solum, quoties officia vacant per mortem, verum etiam per renunciationem vel privationem expiret, differit Avend. lib. 1. Prætorum, cap. 10. numer. 3. & 7. Gregor. in dict. l. 3. gloss. 7. tit. 19. part. 3. Azeved. in Curia Pisana cap. 3. numer. 7. Recopil. num. 3. Sed hæc Tabellionum nominatio facta a Ducibus, Marchionibus, Comitibus vel aliis oppidorum Dominis, morte concedentis expiret (ut de aliis officiis generaliter suo loco diximus) & individuo in Tabellionibus seu Notariis ab Episcopo electis, tradit Matthæus de Afflictis dec. Neapol. 101. Gratian. discept. fori cap. Cum tamen Tabellionatus qualitatem notam licet breviter fecerimus, nunc suo ordine succedit prænotare, quæ in nominato concurrere debent ut sit capax hujus officii.

Itaque in primis debent esse optimæ ac integre exsimationis, & quod infamæ † vitio non laborent, ut magistraliter defendit Covarr. dict. cap. 19. prætic. qui per varias in proposito conclusiones divagatur, & contra Barth. & Aymon. Cravet. Plateam, Palac. Rub. & alios hoc tuetur, & id ipsum amplectitur Greg. Lopez in dict. l. 7. dict. tit. 19. part. verb. buena fama, & facit text. expressus in lib. 1. tit. 25. lib. 4. recopil. nova,

22 & quis ordo servetur † in eorum examine constituit lex 47. tit. 4. lib. 4. recopil. quia examinatio & approbatio Tabellionum est de regalibus, ut notat Lucas de la Penna in l. contra publicam col. 8. Cod. de reb. militarib. lib. 12. Bobad. dict. cap. 16. n. 96.

23 Præterea debent esse † Orthodoxi & fidei cultores, & ab his parentibus & posteris originem ducere, quos vulgo *Christianos viejos* vocamus, ut Judaismi, seu agarenæ gentis notam, aut maculam nequaquam habeant, & debent esse liberi non servi; ita ut jure Regni prorsus sit inutilis disputatio, in principio capituli proposita, an Scribæ, seu Tabelliones servi & viles dici possint, & alias qualitates refert & proponit text. in dict. l. 7. part. ibi: *Leales y buenos entendidos deben ser los Escribanos de la Corte del Rey, y que sepan bien escribir; de manera que las causas que ellos hicieren, que bien semeje que de la Corte del Rey saben, y que las hacen hombres de entendimiento, y deben tener en si todas las otras bondades que diximos en la segunda partida, en las leyes que hablan de los Escribanos, en el titulo de los oficiales de la Corte casa del Rey nuestro Señor, decimos que los Escribanos publicos que son puestos en las Ciudades, o en las Villas, o en otros lugares, que deben ser hombres libres y Christianos de buena fama, otrosi deben ser Savidores de escribir bien, y entendidos del arte de la Escribania; de manera que sepan bien tomar las razones, o las posturas que los hombres pusieren para si ante ellas, y deben ser hombres de puridad, de guisa que los testamentos, y las otras cosas que les fueren mandadas escribir en puridad que ellos non descubran en ninguna manera fueras ende si fueren a daño del Rey, o del Reyno y de mas vezinos que deven ser vecinos de aquellos lugares.*

Et alia requisita videlicet, quod debeant esse 24 † laici, & non in sacris ordinibus constituti, nec Monachi referuntur, in l. 1. & 7. tit. 10. tit. in lib. 1. recopil. & quod debeant habere, (ut ad usum officii admittantur) 25. annos completos firmavit text. in l. 30. tit. 25. lib. 4. novæ recopil. & vicinos ac simul habitatores loci illius in

quo officium habent, ut in l. 5. tit. 7. recopil. & in l. 1. tit. in eod. tit. ubi notat Azeved. quod tale officium potest exerceri per receptum vicinum, licet non fuerit naturalis, & quod qualitas vicinitatis debet adesse tempore admillionis ad officium, & ibi allegat Barth. in l. impuberem, ff. ad l. Corneliam de falsis, Suarez allegat. 17. in antiquis, nec sufficere hanc æqualitatem supervenire durante officio, ex Bart. in l. excusantur in princip. ff. de excusation. tutoris, Gutierrez conf. 10.

Officia autem ista Tabellionum debent exerceri per nominatum † non autem per substitutum, 25 ut in l. 13. tit. 6. lib. 3. recopil. nec Domini oppidorum, ea in locatione cocedere, ut in l. 13. tit. 6. lib. 3. Recopil. ibi: *Otro si mandamos, que el Asistente, o el Governador no arriende ni consiente arrendar los officios de Alguacelazgo, ni de las Entregas, ni la Carcel, ni Almotaxe nargos, ni los Plazos, ni Alcaldias, ni mayordomias, ni Escrivanias, ni otros officios que tubieren por respecto de su Corregimiento, ni directe, ni indirecte, so pena que paguen los que llevaren asi con para la nuestra Camara y que lo mismo se guarde en todos los lugares de señorio: Cujus legis decisionem extendi debere ad Dominos oppidorum defendit Bobad. † dict. l. cap. 16. numero 47.* 26 non tamen procedere & intelligi debere in concilio habenti hæc officia, ad hoc enim ut eis utilia quomodocumque sint licitum est ea locare, non autem vendere, ut tradit Menchac. lib. 1. controvers. illius trium cap. 43. numero 10. & 11. Sot. de Just. & Jur. lib. 3. quest. 6. art. 4. Azeved. in addit. ad curiam Pisan. lib. 4. cap. 7. in princip. Bobad. ubi proxime n. 109.

Quomodo autem isti Tabelliones seu Notarii debeant † uti suis officiis, & quanta sit eorum 27 fides & autoritas, & in quibus casibus, magis credatur eorum instrumentis, quam testibus disputant DD. primo relati, & quæ in eorum confessione debeant observari, observant ultra eos Joannes Gutierrez & inspiciendæ sunt omnes leges tit. 18. part. 3. præcipue ex l. 45. lib. 4. novæ recopil. & satis prolixum ac longum esset recensere, cum tamen ea sola quæ in nostro argumento necessaria conveniunt, satis judicemus vel tangere vel referre.

Illud tamen omittere nefas duxi plura notabilia † damna, ac perniciofa mala à Tabellionibus 28 patrata, omni reformatione, & à Judicibus, & Magistratibus animadversione, & summa attentione notanda, quæ recenset & curare commendat Lucas de la Penna in l. 1. Cod. de litorum, & itinerum custodia, Jafon. in l. 1. col. penul. Cod. de edend. Philip. Comius conf. 199. circa primum lib. 1. Nevizan. in silva nuptiali, lib. 5. numero 99. ampliat. 8. & specialiter Anton. Thesara, in lib. de erroribus Notarior. & plurib. quos refert Bobad. lib. 3. cap. 14. n. 44. littera K.

Sindicatio verò Tabellionum † utique specta- 29 bit ad eum qui eos creavit, ut habetur Lucæ cap. 18. ibi: *redde rationem villicationis tuæ*, facit text. in l. 17. tit. 1. part. 7. l. 9. tit. 5. lib. 7. recopil. Avend. in cap. 13. Prætorum, & 7. part. cap. 10. n. 33. Burg. de Paz in 3. taur. numero 4. 51. Guid. Papa decis. 684. Petrus Antibol. de munerib. & honorib. 3. part. propè fin. Bobad. lib. 5. cap. 4. numer. 7. in gloss. littera B. quinimo si negligentes † fuerint in indicatione, vel in Ta- 30 bellionum punitione Judex creari solet, & potest expediri, qui talem faciat indicationem, ut advertit Bobad. dict. lib. 7. cap. 16. num. 50. & 51.

Noti

- Non tamen possunt Domini, Barones, & alii inferiores qui Tabellionem semel elegerunt, & nominaverunt, eum absque justa & rationabili causa † remove, & eruditè contendit Pinel. relat. à Bobad. lib. 1. politicor. cap. 16. numero 78. & lib. 7. cap. 16. Cavedo decis. 7. part. 7. Caldas Pereira conf. 8. Fontanel. de Ponte, Carolus de Tapia, Franciscus Marcus, Joannes Gutierrez, & alii plures quos refert & sequitur Mastrillus lib. 1. de Magistr. cap. 27. & n. 16. Burg. de Paz concl. 11. Navarr. consil. 7. numer. 15. de regul. Menoch. conf. 1033. ex numer. 7. D. Lara lib. 7. de Capellanis, c. 7. Nicolaus Garcia de beneficiis 1. part. cap. 7. ex numer. 85. Stephan. Gratian. tom. 1. discept. forens. cap. 167. & tom. 3. cap. 190. Cevallos commun. contra commun. questione 476. & 71. & questione 767. & numer. 71. qui id ampliant, etiam si ad nutum, seu beneplacitum fuerit facta nominatio.
- 32 Sed & Tabelliones Consiliorum duos † libros conficere tenentur juxta formam, l. 75. & 79. lib. 5. tit. 25. quia vis legum & decisio magnopere & summa cura est observanda, & ideo earum litteram vobis inferere libuit, & lex 45. sic habet: *Mandamos a los Escribanos de Consejo de todas las Ciudades y Villas de nuestros Reynos, o a sus lugares Tenientes, que cada uno dellos en su lugar haga un libro de papel de marca mayor en que se escriban todas las cartas, y ordenanzas, que despues que reynamos aca hubieremos embiado a cada una de las dichas nuestras Ciudades, y Villas sobre qualquiera causa y raxon que sea, y adelante hagan escribir en el todas y qualesquier nuestras alcabales y cédulas, que en los dichos Cabildos fueren presentadas, y en el comienzo del dicho libro este una tabla en que se haga mencion de las cartas, que alli estan, o sobre que es cada una, por manera, que se pueda haber raxon, y sciencias de las dichas cartas, y ordenanzas cada vez que fuere mandado. Y assi mismo que hagan hacer otro libro de pergamino encuadernado en que se escriban todos los privilegios que las dichas Ciudades, Villas y sus tierras tienen, y todas las sentencias, que en su favor sean dadas, assi sobre raxon de los terminos como de otras qualquier cosas tocantes al bien propio y comun de las dichas Ciudades, y Villas, en el qual assi mismo se escriban todos los privilegios que de aqui adelante les fueren dados y otorgados, y las sentencias que en su favor fueren dadas y otorgadas, y mandamos a los concejos de las dichas Ciudades, y Villas, que den o libren a los dichos Escribanos los maravedis que fueren menester para hacer los dichos libros, de manera que aya efecto de lo suso contenido, lo qual cumplan los dichos Escribanos so pena de cinco mil maravedis para la nuestra camara cada vez que dexaren de cumplir lo suso dicho. Y mandamos a los dichos Corregidores y Jueces de Residencia de las dichas Ciudades y Villas que hallando no se aver cumplido lo suso dicho, que executen en cada uno de los Escribanos la dicha pena la vez que incurrieren en ella, & lex 76. in hunc modum. Otrasi mandamos, que los Escribanos de los concejos de las nuestras Ciudades, Villas y lugares cada uno con su Jurisdiccion asienten en el libro del concejo los padrones de lo cierto de las moradas, que vos mandaremos repartir, por que por alli se puedan sacar los pecheros, que en las Ciudades, y Villas, y sus tierras ay por que desto puedan dar copia allos nuestrs Recaudadores, y que no ayen poder de recibir los dichos padrones otros Escriba-*

nos sino del concejo, y otros que de nos tengan provision y poder especial para ello, y mandamos a nuestrs Escribanos publicos, y a otras qualesquier Notarios Apostolicos y Episcopales que no sean osados de tomar los dichos so pena de perder los officios y de incurrir en otras penas.

CAPUT VI.

De officio Decurionis.

SUMMARIUM.

Decurionis ad Officium quidquid spectat traditur remissivè.

L Atissimum profecto ratiocinandi campum materia hujus Capitis nobis exhibebat: sed vela navigationis meritò contrahimus, cum omnes ferè quaestiones tam in Theorica occurrentes, quam in Praxi utiles & scitu dignæ mirificè, & suo ordine ab infra referendis fuerint discussæ; adeo ut nihil penitus jam, etsi mediocriter in jure versatus ignorare possit; unde tantum eos, qui de hac re, non multifariam tantum locuti sunt, sed integrum & absolutum tractatum facere recensebimus. Itaque ultra Doctores & ordinarios interpretes, in tit. 11. ff. de Decurionibus, & instit. 10. de senatoribus, videndus est Titus Livius lib. 1. ab urbe condita, Pomponius Latus lib. de Magistr. in principio, Sabellicus Emead. lib. 6. Patricius de Repub. lib. 6. tit. 1. Dionysius Halicarnasseus lib. 7. antiquitatum Romanorum, Petrus Greg. lib. 3. sintagmatum juris, cap. 18. tom. 1. & tom. 7. lib. 8. cap. 13. Valentinus Forterius in for. juris civilis Romani 1. per tot. Cagnolus in l. in princ. ff. de origin. jur. Lancellot. Conrad. in templo omnium Judicium lib. 7. cap. 7. Joannes de Platea in rubric. Cod. de Decurion. Romanus conf. 436. Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 7. ordinament. curia Pisana, & ibi: Azeved. per integrum tractatum satis luculenter, & in lib. 4. dispositum: Sed ultra omnes Castill. de Bobadill. qui adeo copiosè, politicè, & distinctè materiam hanc pertractavit, ut meritò veritus sim quidquam de ea agere, nisi eum tantum reverenter referre: l. 3. cap. 8. agit de qualitate, potestate & Jurisdictione, prorogatione & honore Decurionum: & de qualitate, ex num. 1. usque ad num. 17. & iterum de qualitate prorogationis, ex num. 18. usque ad num. 37. de potestate circa electionem officiorum, ex num. 38. usque ad numer. 68. & de potestate quam habet circa administrationem honorum concilii civitatis, quæ vulgo dicuntur Propios de las Ciudades o lugares, ex num. 69. usque ad n. 91. Et quando concilium Decurionum videatur delinquere, ex n. 92. usque ad n. 95. quandoque Decuriones testificati sunt, ex n. 96. usque ad num. 103. & de Jurisdictione quam habent Decuriones, ex num. 107. usque ad nu. 116. & de ea quæ eis obvenit ob recusationem Judicis ordinarii, ex n. 117. usque ad nu. 139. & de Jurisdictione quæ eis competit mortuo Præatore, aut Juce ordinario, ex num. 140. usque ad num. 151. & de Jurisdictione & potestate circa stabiliendas ordinationes, & condenda municipalia statuta, ex numer. 157. usque ad numer. 167. & de Jurisdictione Decurionum, quando faciunt majorem partem, ex num. 168. usque ad n. 187. & de Jurisdictione in causis appellationis nempè,

nempè, quando sea pela de la Juntamiento & nu. 188. usque ad n. 204. & de venditione officii Decurionatus, ex num. 285. usque ad num. 795. quibus in locis & numeris quidquid in proposito excogitare poteris facillè invenies, cap. 5. de Tabellione seu Notario, & c. 6. de offic. Decurion.

praxi cognosci & judicari, nisi ex tenore & tituli, qui in concessione talis officii solet expediri; & qui ad manus meas pervenit, utique est qui fuit concessus, & expeditus in favorem cujusdam Didaci de Hermola, cujus tenor sic se habet.

D. Phelipe por la gracia de Dios &c. Concejo, Justicia, Regidores, Cavalleros y Esuaderos, officiales y bombres de la Villa de Valladolid, salud y gracia, sepades, que entendiendonos que asi se conviene al gobierno y policia, y bien y beneficio publico de su Villa, que en lo que toca a los mantenimientos, y provision, vondad y precios de los pesos, y medidas, y en la visitacion de las tiendas, mercancias, officiales, menestrales, y en lo del ornato y limpieza, para la guarda, y cumplimiento de las leyes y pragmaticas, y de las ordenanças deesa dicha Villa, aya personas de calidad, y con el poder y authoridad, que se requiere y tenga desto ciudadano particular, y que los nuestros Corregidores a cuyo cargo esta lo suyo dicho, que por estar muy ocupados en la administracion de la Justicia, y otras cosas, no pueden a ello assistir ni atender, se han por las dichas personas ayudados, y relevados, no satisfaciendo a esto, ni siendo suficiente remedio el de los Fieles, que asta aqui ha avido, y ay en esa dicha Villa, avemos acordado de elegir y nombrar dos officios de Fieles Executores, y nombrar para ello, dos personas, que por nuestra merced y titulo usen, y exerçan, el dicho officio, los quales dichos Fieles Executores tengan cargo, y cuidado de ver y visitar los mantenimientos que se truxeren, y vendieren en esa dicha Villa de Valladolid; para que sean de vondad y calidad que conviene; que no se permita vender, ni vendan los malos ni corrumpidos, o danados, y que asi mismo los dichos mantenimientos se vendan a justos y moderados precios, haciendo ellos las posturas de las frutas verdes, y secas, pescados, y carra, y de las otras cosas en que la ha de haver, y que la dicha postura esguarde, y que no se exceda della; y que otrosi tengan cargo y cuidado que las medidas y pesos sean puestos y regulados y conforme al padron que dellas se han de hazer; y que en el peso y medida no se haga fraude ni engaño; y que otrosi los dichos Fieles Executores vean y visiten las carnicerias y plazas, y las tiendas de los especieros y confiteros, y los que venden cera, pez, y sevo y otras cosas para que en ellos no aya ni se vendan mercancias que sean falsas o mezcladas, y que otrosi tengan cargo y cuidado, de que los taberneros, bodegoneros, mesoneros, vinateros guarden las leyes y ordenes de las arañeles, y ordenen que les esta dada. Y otrosi visiten los officiales, y menestrales, por que las obras que hicieren sean buenas, y no aya en ellas falsedad, fraude ni engaño: Y que otrosi tengan cargo y cuidado de que las plazas, y Calles publicas, puertas, entradas, y salidas desta dicha Villa esten limpias y reparadas, y los edificios y obras, que los particulares hicieren sean conforme alas ordenanças, y pragmaticas: y otrosi assistan y intervengan en las de ramos, y repartimientos justamente, con las otras personas que para esto son diputadas, para que aquellas se hagan justamente y sin agravio: Y que otrosi quando la Justicia de su dicha Villa de Valladolid, saliere a visitar los lugares de su tierra y Jurisdiccion, uno de los dichos Fieles vaya con ella, y se halle; e interbenga en todo lo tocante a las dichas cosas, cerca de lo qual que de suyo dicho es, que ha de ser a su cargo y de cada cosa, y parte dello puedan proveer y ordenar lo que pareciere convenir, no entendiendo, como no entendemos, puesto

CAPUT VII.

De officio Disquisitorum, seu Censurum Victualium, qui vulgo dicuntur, Fieles Executores de Bastimentos.

SUMMARIUM.

- 1 Victus & utensilia ut moderatis & justis pretiis vendantur ad curam Pratoris cujuslibet Civitatis, regulariter spectat.
- 2 Disquisitoris victualium vulgo Fiel Executor de novo prater Pratorem a Rege Philippo institutum fuit officium.
- 3 Disquisitoris victualium qualitas & exercitium declaratur per tenorem tituli qui in concessione talis officii solet expediri; qui quidem titulus vulgari idiomate ibi assertur.
- 4 Censurum seu Disquisitorum victualium jurisdictionem accumulativam esse cum Pratore aperte indicant verba tituli.
- 5 Jurisdicchio omnis regulariter accumulativa esse presumitur.
- 6 Merces cujuscumque generis & victualia corrupta vendentes extraordinarie & arbitrarie puniuntur; & judex poterit merces corruptas projicere & perdere.
- 7 Causa & denuntiationes que sunt super utensilibus & fraudibus commissis a venditoribus debent breviter & summarie expediri.

ET si regulariter ad Prætorem, vel Judicem seu Præfectum † cujuslibet civitatis, Villæ seu oppidi spectet summa cura providere, ut victus & utensilia, moderatis & justis pretiis vendantur & in mensuris, seu ponderibus ne quid sit fraudis, ut in l. 1. §. de cura carnis, ibi: Cura carnis ut justo pretio prabeatur ad curam præfectura pertinet, ff. de officio præfecti urbis cap. 1. §. post natalem, ibi: Comes provideat quanto pretio sit annonæ vendenda; leg. de pace tenenda, & ejus violatoribus, in verb. fraud. lib. 14. tit. 16. lib. 3. recopil. ibi: Yali mismo las que conciernen al bien comun assi en que los menestrales, y otros officiales usen de sus officios bien, y fielmente sin fraude alguna, o en que la tierra sea bien abastecida de carnes, y pescados, y otros mantenimientos a rasonables precios; observant ultra ordinarios in dictis locis Guido Papa decis. 304. & 406. Roland. a Valle conf. 80. num. 1. & sequenti vol. 2. Covarr. lib. 2. var. cap. 33. numer. 5. & lib. 3. cap. 14. numer. 3. Aviles in cap. 17. Prætor. gloss. a rasonables precios, num. 22. Megia in pragmatica panis concl. 4. numer. 11. Matienz. in l. 1. gloss. 2. n. §. 25. l. 3. recap. Bobad. lib. 3. politicorum cap. 4. n. 69. tamen talis provisio seu cura ita fuit Reipubl. utilis quod officium † de novo fuerit creatum a sapientissimo Rege nostro Philippo in eundem finem & scopum inventum, quod dicitur de Fiel Executor, circa quod est nostri capituli thema.

Cujus qualitas & exercitatio cum juribus ad eam spectantibus, non aliàs percipi poterit nec in

puesto que nuestro Corregidor o sus Tenientes, que como Justicia han de ser superiores a ellos y a todos no puedan prober, y probean asta apedimiento de parte como de officio lo que entendieren que combiene, y no entendiendo assi mismo como no entendemos, que el officio de Fieles, que esta agora ha avido, y ay en esa dicha Villa, no aya de cessar ni cesse antes se puedan usar y usen y ayan de llevar y lleven el salario, que por razon de sus officios, les compete y la mitad de los derechos, que asta aqui han llevado guardando la orden, que por los dichos Fieles y Executores, por nos nombrados les fuere dada, y guardando y cumpliendo lo que por ellos les fuere ordenado. Lo otro si los dichos Fieles Executores puedan conozer, punir, y castigar a los que excedieren, contrabinieren, o fueren culpados, en las dichas cosas que como esta dicho han de ser, o son a su cargo prendiendo en los casos, que combiene, y se requiere, y condenando en las penas asi pecuniarias como corporales, en que conforme a las leyes pragmaticas, y ordenanzas, de su dicha Villa hubieren incurrido 3. juntandose como se han de juntar, para el conocimiento, y determinacion de las tales causas con uno de los Tenientes, o Alcalde del dicho Corregidor, y uno de los Regidores della, segun que por su turno y orden por la Justicia y Regimiento sera nombrado, el qual dicho Teniente, o Alcalde juntamente con el dicho Regidor, y los dichos los Fieles Executores sentencien y determinen todas las denunciaciones, y cosas que sobre lo suso dicho hubiere, y ocurriere, con que si alguno de los dichos Fieles Executores, y Regidor no pudieren hallarse presentes a ellos por ausencia, o enfermedad, o otro justo impedimento ayan de sentenciar, y sentencien las dichas causas, el dicho Teniente, o Alcalde del Corregidor con los que se hallaren presentes. En lo que toca a las penas corporales, tan solamente puedan extender y poner pena de azotes, y dende abajo, y siendo la culpa, o delito de mayor pena se ande remitir a las Justicias. Y con que assi mismo en lo que toca a las apelaciones ante quien ande yr, y los casos y cosas, en que sin embargo dellas podran executar y a los dias y horas, en que han de hazer la Audiencia, y las personas que en ellas han de intervenir, y de la forma y manera que dichos Fieles han de exercer, y hazer su officio junto a cada uno, guarden la orden, que de esto les mandaremos dar y conforme a ella usen, y exerçan sus officios, y procedan en ellos. Lo otro si los dichos Fieles Executores puedan entrar y entren, assistir y assistan en los Regimientos juntamente con la justicia Regidores, para que puedan hazer y hazan relacion de lo que a sus officios toca, y que assi en esto como en todo de lo demas, queen el dicho regimiento se tratare tenga voz, y voto activo, y passivo, y assiento, y lugar bien asi como los demas Regidores, por que nuestra voluntad es que en lo que suso dicho es, y en todo lo demas sean avidos por tales, en todo y por todo, y que se les aya de dar, y de otro tanto salario, como a cada uno de los Regidores, y que a demas de aquel por razon de sus officios se les ayan de dar y den seis mil maravedis en cada un año librados en las penas de Camara de la dicha Villa de Valladolid: Y que otro si la tercera parte que conforme a las leyes y ordenanzas se aplica al juez la ayan de aver y ayan los dichos Fieles Executores juntamente con el Teniente, o Alcalde por iguales partes. Y que otro si demas de lo suso dicho ayan y lleven la mitad de los derechos que lleven los dichos Fieles, que al presente sirven y

adelante servieren, de las posturas, medidas y otras cosas, guardando las ordenanzas, que cerca desto estan dadas, y confirmadas por nos. Porende acatando la suficiencia y habilidad de vos Diego Hermosa, y los servicios, que vos aveys echo y esperamos que vos aveys, es nuestra merced, y voluntad, y agora, y de aqui adelante, que en toda vuestra vida, seays uno de los dichos Fieles que hagora nuebamente avemos mandado criar en la dicha Villa de Valladolid, y por esta nuestra carta mandamos al Concejo, justicia, y Regidores, Cavalleros, Escudores, y hombres buenos de la dicha Villa de Valladolid, que luego que con ella fueredes requeridos estando junto en publico Cabildo y ayuntamiento, segun que lo han uso, y costumbre, tomen y recivan de vos el dicho Diego de Hermosa el juramento, y solemnidad, que en tal caso se acostumbra debeys hazer, el qual assi fecho os ayan, y recivan, y tengan por tal nuestro Fiel, y usen con vos el dicho officio en todos los casos y cosas a el anejas, y concernientes, y os guarden y hazan guardar todas las honras, gracias, mercedes, franqueças, y libertades, y excepciones, y preheminencias, prerogativas, y inmunidades, y todas las otras cosas, y cada una dellas, que por raçon del dicho officio debays hazer, y gozar, y os deben ser guardadas, y os recudan y hazan recudir, con todos los derechos y salarios a el dicho officio anexos y pertenecientes todo bien y cumplidamente, en guisa que no vos mengue en cosa alguna, ni que en ello enporte embargo alguno, ni vos pongan ni consentan poner, que nos por la presente os recibimos, y avemos por recibido al dicho officio, y al uso y exercicio del caso, que por los suso dichos, o por alguno dellos a el no ayais recibido, y os damos licencia, y facultad para lo poder renunciar segun y por la forma que se renuncian los dichos officios de Regidores de su dicha Villa, en tanto que no tengan otro officio, ni curadoria, so pena, que si lo tubieres agora o en algun tiempo ayais por perdidos, y perdais el dicho officio, y que de baco, para quien hagamos merced del, a quien nuestra voluntad fuere, lo qual todo queremos, y mandamos que assi se haga y cumpla embargante que el dicho officio sea nuebamente criado, y quales privilegios y cartas, de los Reyes nuestros predecessores, y nuestras leyes y pragmaticas destos, nuestros Reynos que ayan en con &c. en todo lo qual nos en quanto a esto toca dispensamos, que dando en su fuerza, y vigor para en adelante, y mandamos que tome la raçon desta nuestra Carta, Antonio de Arriola nuestro criado, dada en Madrid a 20. dias del mes de Diciembre de 1570. años. Quod officium postea fuit incorporatum in Consilio, velut, en el Ayuntamiento desta Ciudad, & speciali Regia Scheda & provisione sancitum & concessum, quod per duos ex omnibus Decurionibus singulis duobus mensibus per turnum inserviretur, & ita civitas in presentia utitur, quæ provisio regia sic se habet.

El Rey. Nuestro Corregidor de la Villa de Valladolid, o vuestro lugar Teniente en el dicho officio, o otras qualesquier justicias a quien lo de y uso toca que hagora soys o fueredes de aqui adelante, y a saveis como nos entendiendo que assi conviene al bien y beneficio publico destos nuestros Reynos, que en lo que toca a los bastimentos, provision, y vondad, y precios, de pesos y medidas y en lo delernato, limpieza, y guarda de nuestras leyes, y pragmaticas hubiese personas de la calidad con el poder, y calidad, y autoridad, que tubiessen

tubiessen

tubiesen desto particular cuidado, acordamos de criarlos Fieles Executores, en cada una de las ciudades, y Villas principales destos Reynos nuestros y entre otros publicos a suplicacion de su Villa, avemos mandado dar titulo de los dichos officios de Fieles en cavezados personas nombradas por el ayuntamiento de sa dicha Villa, Y por que no embargante que los dichos officios se ponen en cabeza de dos personas, y que conforme a los titulos que dellos les mandamos dar, ellos solos y no otra persona alguna, los ayan de servir, nuestra voluntad assido y es, y asi sea tratado da concertar con la dicha Villa, que los dichos officios Executores, y Fieles se ayan de servir, y an de su turno, y eleccion entre las personas del Cabildo de ese Ayuntamiento de sa dicha Villa, por meses, por la forma orden y manera, que al presente se haze, y a hora por parte de sa dicha Villa se nos a suplicado, que para que lo suso dicho aya efecto, que no se les ponga en ningun tiempo impedimento, ni dificultad, en ello mandamos dar nuestra cedula de declaracion de lo suso dicho, lo qual dicho visto en el nuestro Consejo de hacienda, y attento que se trato, y concerto, ay lo avemas tenido, y tenemos por bien. Porende os mando que dejais y consintais libremente usar y exercer por su turno, y eleccion, por meses a las personas del Ayuntamiento, de sa dicha Villa, los officios de Fieles Executores, segun, y en la forma, y manera, y en aquellas cosas, y casos que por los dichos titulos se manda que lo hagan, usen, y exercan las dichas personas en cuya cabeza se ponen, por nombramiento de esa dicha Villa, y que se acuda a la persona que turno, y eleccion por meses los tubieren con todos los derechos, y otras cosas a los dichos officios annexos, y pertenecientes, bien asi y de la manera, como si los dichos officios estubiesen puestos en cabeza de las dichas personas que por el dicho turno de eleccion por meses los tubieren, con que se aya de entender y entienda, que los dichos officios de Fieles Executores ayan de vaguen, y se consuman aviendo las personas en cuya cabeza se ponen y se pusieren adelante por renunciacion los 20. dias que las leyes destos nuestros Reynos disponen, y en el dicho caso que vaguen y se consuman para nos los dichos officios, no la an de exercer ni servir mas de alli adelante, las personas de se dicho ayuntamiento, por su turno o eleccion, por que aquello a de celar y nos proveamos los dichos officios, por las personas en cuya cabeza a hora ponen las dichas renunciaciones segun y como son obligados a hazer los Regidores y Escribanos publicos de la dicha Villa, y aunque las personas que sirven los dichos officios de Fieles Executores, por su turno, o eleccion a quien agora sea dado, y adelante tubieren titulos nuestros para ello; por su renunciacion no an de tener voz ni voto en el Ayuntamiento de sa dicha Villa, por razon de los dichos officios de Fieles Executores, si no fuere proveyendolo nos por razon que en este caso an de tener el voto como Regidores, y usar el dicho officio de Fieles Executores, las personas a quien hiciere mos la merced de ellos en todos los casos a ellos anexos y pertenecientes conforme a los titulos que se les dieron, y aunque para este efecto se ayan de presentar, y presenten con los dichos titulos, que ansi abemos dado, y diremos en cabeza de las personas nombradas por el dicho Ayuntamiento, en quien por su renunciacion se pusiere adelante en cada un anno ante vos con fee de vida, y las personas en

Otero De Officialibus.

cuya cabeza se dieren, y no lo hacienda, no a de nombrar la dicha Villa persona para servir los dichos officios de Fieles Executores, esta tanto que presenten los titulos nuestros segun dicho es, para cuyo efecto mandamos que se assiente asi el traslado desta nuestra cedula en los libros de Cabildo de sa dicha Villa: y mandamos que el original se ponga en el archivo della, para que se cumpla y guarde fecha en el Pardo a 23. de benero de 1574. annos.

Prætere civitas hæc ab antiquo, acostumbra nombrar dichos Fieles los qua se nombran en el primer dia del anno nuevo, los quatro por la casa y linage, que se llaman de Royes, que esta en el monasterio de san Pablo, donde se juntan en sus Congregaciones las personas della, y esta casa, y linage se dividen en cinco universidades, y Congregaciones que todos se llaman del mismo apellido, y los otros quatro, por la cosa y linage de Tovar, que tambien es congregacion, y esta fundada en la Yglesia mayor, y tiene otras cinco divisiones y casas con el mismo nombre.

Estos Fieles asi nombrados se llaman Fieles ordinarios, sirven todo el anno sus officios los quatro seis meses, y los quatro otros seis meses y con el nombramiento que tienen de las casas se presentan en el Ayuntamiento desta Ciudad donde se les recibe el Juramento de que hazan bien y fielmente su officio, y dan informacion de que son mayores de 25. annos, que tienen cien mil maravedis de hacienda, con lo qual son amittidos a los officios, y se les da licentia que puedan servirles.

Y el exercicio, y ocupacion que tienen es visitar las carnicerias, tabernas, panaderias, y todo genero de bastimientos, pesos, y medida de lo qual tienen sus ordenanzas esta Ciudad, confirmadas por el fennor Emperador Carlos Quinto, por donde se gobiernan y reconociendo fraude, o enganno, el pesos y medida de los mantenimientos, o contraviendose en algo a la ordenanza hacen la pena, y la llevan a la audiencia que hace el Corregidor, y los dichos dos Fieles Executores, los mates de cada semana en presencia de los Reos, a quien denuncian, y estos Fieles son creidos cada uno, por su juramento, y las condonaciones, que se hazen se executan sin embargo de appellacion como consta del titulo de los Fieles Executores, arriva referido.

Cujus littera attenta jam cessat controversia, quam refert & resolvit Bobadill. nempe utrum Jurisdictio horum officialium esset privata, an verò accumulativa cum ipso Prætoze, nam accumulativam esse aperte indicant verba illa posita in prædicto ibi: Que los nuestros Corregidores a cuyo cargo es lo suso dicho, y que por estar muy ocupados en lo de la administracion de la Justicia, y otras cosas no pueden a ello assistir ni atender, Sean por las dichas personas ayudados y revelados ibi: Y otrofi quam dola Justicia desta dicha Villa de Valladolid saliere a visitar los lugares de su tierra y Jurisdiccion, uno de los dichos Fieles. vaya con ella, e intervenga, y se alle en todo, lo tocante a las dichas cosas. & ibi No entendiendo como no entendemos, por esto que nuestro Corregidor, o sus Tenientes, que como justicia an de ser superiores a ellos y a todos, no puedan proveer ni provean asi a pedimiento de parte, como de officio, lo que entendieren que conviene, & ibi: Juntandose como se an de juntar, para el conocimiento de las tales causas con uno de los Tenientes Alcaldes del dicho Corregidor, y no uno de los Regidores della, & regulariter in dubio

K
omnis

5 omnis † Jurisdictio præsumitur accumulativa, ut in l. 1. Cod. de offic. Præfelli urbis, docet Azeved. in l. 14. & Curia Pisan. cap. 18. n. 8. Avendan. in cap. 19. Prætorum, num. 37. Roland. à Valle conf. 80. nu. 1. & sequentibus, quia nunquam censetur delegata Jurisdictio ordinaria, Baldi in l. sape, ff. de offic. Præsidis, in aliis verò oppidis circa usum & ministerium hujus officii diversæ sunt consuetudines, & diversa statuta, quia quælibet provvisio in suo sensu abundat.

6 Sed & illud generale est, quod vendens merces corruptas † punitur pœna extraordinaria arbitraria, l. 3. §. si quis merces, ff. de crimine stellationis, l. 8. & fin. tit. 16. part. 7. quin imo Judex merces corruptas projicere & perdere, l. cetera §. mala, ff. familia hæresd. l. item quaritur, si quis mensuras, ff. locati, l. lectos, ff. de periculo & commodo rei vendite, Parisius de Puteo de syndicato, verbo, Judicis suprema potestas, num. 20. & sequenti. Avendan. de exequend. mand. part. 1. cap. 19. num. 18. versic. Primum infero, & merces Apothecarum, quas invenerit corruptas, poterit concremare, & carnes verminosas projicere, earumque venditores punire, l. 151. ff. eliciend. edict. Avil. in cap. 17. Prætorum, num. 77. & pondera ac menturas falsas frangere eoque qui eis utuntur graviter punire, dict. l. item quaritur, §. si quis mensuras, lib. 1. §. vet. ff. de extraordinariis criminibus, Avend. dict. cap. 19. num. 18. vel si vinum fuerit acre, vel multo mixtum, l. tit. 18. lib. 2. fori legum, vel alias concinnatum, dict. l. 8. tit. 16. p. 7. Avend. ubi supra num. 18. versic. 5. insertur, ubi ait quod ad obviandum ne fiat vinum acerbum, posse fieri statutum seu ordinationem ne colligatur vindemia nisi certo tempore, quod ita solet fieri in pluribus locis & oppidis Hispaniæ, & in hac urbe quotannis contingit quod certus dies assignatur ad vindemiam, & antea nullus eam potest facere, & probat Cæpola de servitutibus rusticor. prædior. in cap. de messe & vindemia, vel si vinum cujusdam loci minoris æstimationis vendant pro vino alterius loci majoris opinionis & pretii, vel si pisces cum aceto lavant manus, ut panis exaltetur & major appareat, & laniones qui inflant arietes mortuos, ut grassiores videantur, ut fieri testatur Valentia Avend. dict. cap. 19. num. 18. vers. 10. insertur. quorum pœna debet esse verberum, vel si propolæ & mercatores in saccis portant desuper legumina, seu grana bona, & inferius vilioris pretii, ut in l. seculari, ubi cosa notatur, ff. de extraordinariis criminibus, l. 3. §. sed & si quis merces, ff. de crimin. stellationis, & ad vitandas fraudes poterit Judex velisli qui dicuntur Fielles Executores statuere & ordinare, quod in certo loco merces & utensilia vendantur, sub pœna amissionis eorum, ut probat Lucas de Penna, in l. 1. Cod. ne rusticorum unum opus, lib. 11. quod ut in singulari tradit Avendan. dict. cap. 19. n. 19 & de pluribus fraudibus, quæ solent committi à Cauponibus & utensilium venditoribus, videndus est Dominicus de Sot. lib. 6. de just. jur. quæst. 2. & vel si venditores pretium ultra taxationem, quam dicimus Postura auxerint, Gregor. Lopez in l. penult. tit. 26. part. 2. Anton. Gomez de delictis cap. 1. Benvenut. tract. de decoctibus ult. part. n. 20.

7 Sed & causæ & denunciationes † quæ fiunt super his utensilibus & fraudibus commissis à venditoribus breviter & summarie debent expediri

& diebus feriatis, ut in l. 1. ubi Joannes de Platea Cod. de prat. lib. 11. Avend. dict. cap. 19. n. 19. prima parte, de hac re vide Bobad. qui latissime eam explicat & prosequitur per varios numeros, lib. 3. politicorum cap. 4. per tot.

CAPUT VIII.

De officio Syndi seu Procuratoris generalis cujuscumque oppidi, & Juratis.

SUMMARIUM.

- 1 Syndici seu Procuratoris cujuslibet oppidi officium, maximam cum Magistratu Defensorum Civitatis in multis habet paritatem, & utilitatem sortiuntur.
- 2 Syndici seu Procuratoris generalis civitatis creatio pertinet ad universitatem, Concilium seu ad ejusdem urbis Decuriones, aut etiam ad personas specialiter ab universitate deputatas.
- 3 Syndicum seu Procuratorem certa pars universitatis facere potest, qui quidem Syndicus erit tantum Procurator ejus partis quæ ipsum nominaverit.
- 4 Syndici creatio ut sit valida, quam requirantur.
- 5 Syndici electio à solo Decurionum decreto robor accipit, nec ad hoc indiget Superioris decreto.
- 6 Pauli Doctrina in leg. item eorum 6. §. 1. juncto 3. quid si actor, arripit in proposito.
- 7 Syndici constitutio non recipit jurisdictionem, sed tantum administrationem rerum civitatis.
- 8 Syndici constitutio ut sit legitima, requiritur ut ejus instrumentum fiat publicum & authenticum, & in eo scribantur omnia nomina Decurionum vel vicinorum qui nominationi adfuerunt.
- 9 Descriptio personarum cum nominibus eorum qui electioni syndici interfuerunt, tantum facienda est in parvis urbibus, non verò magnis & valde numerosis.
- 10 Absentia majoris partis vicinorum qui interfuisse electioni Syndici supponuntur, quomodo possit probari.
- 11 Syndici nominatio debet fieri præcedente convocatione per sonum tubæ vel campana, vel alio modo, prout in quolibet loco mos fuerit.
- 12 Syndicus nominatus non potest officium tanquam onerosum recusare.
- 13 Syndicus non legitime & cum solemnitatibus requisitis constitutus, quando ab eo gesta videantur ratificata nomine universitatis, remissive.
- 14 Procurator seu Syndicus legitime nominatus est persona idonea ad movendas lites & actiones universitati competentes.
- 15 Tutor & Curator potest facere ea omnia quæ speciale mandatum exigunt.
- 16 Procurator seu Syndicus poterit deferre cum Adversario cum quo agit, juramentum liti decisivum.
- 17 Procurator sive Syndicus poterit respondere oppositionibus adversarii, & absolvere juramentum calumniæ, nec ad hoc indiget speciali mandato.

- 18 Syndici confessio in iudicio facta, utrum prajudicet universitati, remissivè.
- 19 Syndicus, finito officio, potest causam captam de tempore officii prosequi.
- 20 Syndicus cujus aetatis esse debeat cum promoveatur ad tale officium, remissivè?
- 21 Syndicus universitatis, utrum possit tacite vel expressè uti remedio appellationis interposita vel interponendæ à sententia lata contra universitatem?
- 22 Restitutio in integrum, an competat universitati adversus renuntiationem à Syndico factam, remissivè.
- 23 Ex citatione facta Syndico vel Procuratori universitatis, ipsa universitas non constituitur in contumacia.
- 24 Libellus cujuscumque actionis contra universitatem in Curia intentata, debet intimari Concilio vel ejus Decurionibus.
- 25 Syndicum constituere universitas officio iudicis potest compelli, ad petitionem partis contra ipsum agentis.
- 26 Syndicus universitatis non solum potest nominari à Concilio ad lites pertractandas, verum etiam ad obligandum ipsam universitatem & singulares personas & res & bona singularium vicinorum.
- 27 Syndicus universitatis transgredere potest in causa dubia.
- 28 Syndici creatio regulariter per annum durationem habet.
- 29 Athenis fuit sancitum ne cui liceret iterum fieri createve à populo Syndicum.
- 30 Syndico debet assignari salarium de propriis bonis civitatis.
- 31 Jurati nomine ad instar Procuratoris generalis universitatis, plerisque in locis, officiales Reipublice creantur.
- 32 Tribunalium Romanorum potestas qua in re consisteret?
- 33 Juratorum munus cum antiquorum Tribunalium Romanorum plebis officio, quomodo conveniat, & n. 34.
- 35 Expenditur & observatur in proposito decisio textus, in leg. 10. titulo 1. libro 7. novæ recopilat. qua ibi adducitur.
- 36 Jurati duodecim qui publicam causam tuebantur ab antiquo, in Regno Aragonis fuerunt constituti, qui postea jurati ad numerum quinarium, temporibus Regis Ferdinandi reducti fuerunt.
- 37 Jurati in Regno Aragonis quanto honore habiti fuerint, remissivè.

Syndici, actores + seu Procuratoris, cujuslibet oppidi officium maximam cum Magistratu Defensorum civitatis in multis paritatem habet & unitatem fortitur, ut colligi potest ex his quæ circa civitatis Defensores decilum stat, in tit. Cod. de defensor. civitatum, & in authent. ejusdem tit. quorum inventum, curam & Jurisdictionem diligenter examinant Chassaneus, in catalogo gloria mundi, part. 11. considerat. 5. per totam, Petrus Gregor. 2. part. syntagmat. juris lib. 18. cap. 18. & 3. part. lib. 31. cap. 10. num. 1. Unde nomina hæc tam apud juriconsultos, quam cæteros interpretes promiscuè confusa invenies, tradit Simanc. de repub. lib. 6. cap. 7. n. 34. Bart. Philippus in tractat. de conciliis discurs. 7. privileg. 21. nu. 4. Castill. de Bobadill. in suo elegantissimo & omnium literarum locupletissimo politic. tract. his verbis: Syndicus seu Otero De Officialibus.

procurator generalis concilii, ille dicitur qui ut ejus nomine lites & causas ad universitates spectantes, agat, & incipit 1. de Syndico & perquirat, proponitur & eligitur, ut in l. 1. §. quibus glossa verb. Syndicum, ff. quod cujusque universitatis nomine, & incipit 1. de syndico docet Nicolaus Losæus in tract. de jure universitatis, 1. part. cap. 1. n. 4. Ubi ait quod Syndici nomen græcum est, quasi qui singulorum causas dicat & quod in aliquibus, attenta recti sermonis voce & proprietate differunt (in multis tamen Synonyma Procurator, Actor, Syndicus, œconomus) quod semper est attendenda qualitas constituentis & nominantis, & subjecta materia, & qualitas rei mandatæ cujus intuitu & respectu creatur & eligitur ex Bald. in dict. §. quibus n. 2. & 3. ff. quod cujusque universitatis nomine, & ibi Paul. Castrenf. num. fin. & uterque in l. Insulam 6. n. 5. ff. de conscriptis verb. Innocent. in cap. 3. & in cap. 3. cum causam 6. de juramento calumniæ, Nicolaus Losæus ubi supra n. 42.

Creatio autem istius + Syndici seu Procuratoris generalis ad universitatem, Concilium, seu ejus Decuriones aut personas specialiter ab universitate deputatas, quæ Concilium repræsentant, utique spectat, ut in l. nulli, ubi gloss. Bart. & communiter DD. Bald. in l. item Magistri, ff. de pactis, Angel. & cæteri, in l. ita tamen, ff. ad Trebell. Franciscus Marcus dec. delph. 782. Alexand. cons. 17. n. 3. vol. 6. Alexand. cons. 17. num. 3. vol. 6. Azeved. in addition. ad Curiam Pisanam lib. 3. cap. 18. in gloss. verb. Syndicum n. 35. Nicolaus Losæus ubi supra 7. part. cap. 1. num. 12. quin imo & certa + pars universitatis, potest facere Syndicum: & notat Jaso in repetit. text. in l. omnes populi, 9. ff. de justitia & jure n. 41. & in l. si quis, 32. §. si parti n. 2. & 7. ff. de legat. 1. ubi Castrenf. n. 3. qui tamen non erit Syndicus seu Procurator generalis Concilii, sed ejus tantum Congregationis, seu partis universitatis quæ eum nominavit.

Hæc autem Syndici creatio multa requirit ad ejus + validitatem: & primò quod universitas, seu concilium convocetur mandato Superioris, ut in l. observare, Cod. de decurionibus, lib. 10. & ubi non fuerit Superior, Decurioni antiquiori in officio competit hoc jus convocandi concilium gloss. in l. 3. ibi DD. ff. quod cujuscumque universitatis nomine, Boërius in tract. de seditiosis cap. ultim. numero 8. Secundò requiritur ut ipsum concilium congregetur in loco publico, solito & consueto, vel per campanam, vel per tubam, vel per præconis vocem juxta consuetudinem cujusque loci, dict. observare & ibi etiam glossa in l. aliud, §. fertur, ff. de leg. jur. Boërius loco allegat. n. 8. Tertiò quod sint præsentibus & intersint ipsi Concilio saltem duæ partes ex tribus ipsorum Decurionum, l. 3. & 4. ff. cujusque universitatis nomine, gloss. in l. 17. ff. ad senatusconsultum Trebell. Roland. cons. 53. num. 31. vol. 4. Quartò quod major pars omnium congregatorum simul consentiat, si simul omnes de concilio interfuerint, sive duntaxat duæ partes dict. l. 3. & 4. & ibi gloss. ff. quod cujusque universitatis nomine. gloss. in dict. cap. referitur, l. quod major, ff. ad municip. gloss. in l. 3. in versic. Cod. de decurionibus lib. 10. & hæc requisita sunt generalia ad omnes actus quæ fiunt ab universitatibus. Quintò specialiter ad hoc ut Syndicatio teneat, requiritur quod interveniat decretum sive autoritas Judicis, potestatis, sive alterius majestatis, ex gloss. in lib. 3. ff. quod cujuscumque universitatis nomin. ubi

Barth. n. 7. & in l. Cod. de servis Reipubl. manutend. & ibi Bald. n. 6. Jaso in leg. si quis mihi bona 25. §. visum, num. 35. & 40. de acquir. heredit. ubi ait quod ad universitatem spectat creatio Syndici, qui tamen per Superiorem confirmandus erit.

5 Contrariam tamen sententiam nempe quod solo Decurionum † decreto, hæc Syndici electio, seu nominatio robor accipiat, Superiorisque decreto non indigeat, verior, & receptior est cui maximè adstipulatur text. in dict. l. 3. ff. quod cujusque universitatis nomine, ubi expressè firmatur, quod is potest nomine universitatis expediri, cui lex permittit aut leg. cessante ordo Decurionum dedit.

6 Præterea ei arridere videtur † Paulus in l. item eorum, 6. §. 1. juncto, §. quid si actor, ubi cum loquatur de Syndici constitutione, de decreto Decurionum tantum mentionem facit, non verò de Superioris, seu Magistratus approbatione sive confirmatione meminit.

7 Deinde & illud concinnè perpendi poterit quod Syndici † constitutio non recipit jurisdictionem; sed tantum administrationem rerum civitatis, ad quam sive ejus Decurionis, sive interventu Magistratus utique spectat bonorum dispositio sive gubernatio: & sicuti in constitutione Procuratoris facta à Domino, necesse non est, quod interveniat Judicis, seu Superioris auctoritas, quia rei suæ quilibet est moderator & arbiter, ut in leg. in re mandata, Cod. mandati, ita pari modo dicendum videtur sufficere in constitutione Syndici, & Procuratoris Generalis facta, per Concilium sive universitatem decretum Decurionum eam representantium, quam sententiam receptissimam tradunt Bald. in l. 3. ff. quod cujusque universitatis nomine, Philip. Cornueus conf. 243. in princip. vol. 1. Rip. in l. 1. §. si autem Collegium, num. 6. ff. ad senatus consult. Trebell. Franciscus Marcus decis. 787. per tot. vol. 1. Roland. à Valle conf. 90. num. 5. vol. 1. Nicolaus Losæus ubi supra num. 21. qui hanc opinionem cum contraria & opposita conciliat, & eo distinctionis fœdere ad concordiam redeat (idque autoritate Pauli Castrenf. in dict. l. 3. num. 6. & in l. 6. §. sed si ita, num. fin.) scilicet quod in Syndico, seu Procuratore Generali constituto ab aliqua universitate, seu concilio non recognoscante Superiorem, decretum & auctoritas Superioris excusari possit. In constitutione verò Syndici facta ab universitate Superiorem cognoscente, necessarium sit tale decretum: sed parum aut nihil, ut à superiore resolutione discedam, hæc distinctio me movet, cum nec jure nec ratione tantum, si quidem potissimè & solide creandi hunc Syndicum, facultas ex administratione bonorum & dispositione Decurionibus commissa, penitus oriatur & pendeat.

8 Sextò ad veram formalem & legitimam † constitutionem Syndici & Procuratoris Generalis requiritur ut instrumentum ejus sit publicum & Authenticum, ut docet Petrus de Vela Perez, Fulgofius, & Paul. Castrenf. in l. 1. Cod. de procuratoribus, Joannes Andreas in Additionibus ad Speculatorem, §. 3. versic. videtur autem, & tradunt plures relati per Mascard. de approbationib. concl. 1008. & conclus. 1002. & in eo scribi debent omnia nomina Decurionum, vel vicinorum, qui congregati fuerunt, & nominationi Syndici interfuerunt; ut docet Bart. in l. 1. ff. de alb. scribendo, & quod discatur per Notarium in in-

strumento, omnes de concilio, seu duas ex tribus partibus interfuisse, quæ faciunt majorem partem populi vel universitatis, ut notat Bald. in dict. l. 3. num. 3. ff. quod cujusque universitatis nomine, Bart. in l. ult. n. fin. Cod. de vidend. reb. civitatis, & in dict. §. actor. num. ultim. Franciscus Marcus decis. 780. num. 9. vol. 1. quæ quidem annotatio, & descriptio † personarum cum nominibus facienda 9 est in rebus ponderosis & maximi momenti, & in parvis universitatibus, non verò in magnis & multo numerosis, & docet Jaso in l. placet, nu. 15. de sacrosanct. Eccles. Imola in cap. de Syndico, Abbas in cap. fin. de procuratoribus, Alex. conf. 1. num. 3. lib. 4. Cardinal. in dict. cap. 1. de Syndico, quest. 11. ubi ait quod de jure non probatur hæc descriptio nominum. Natta in additione Alexand. dict. conf. 1. addition. 3. Chassaneus conf. 75. Rebuff. in compend. alienat. rerum Eccles. num. 16. Franciscus Marcus dict. decis. 782. nu. 9. Roderic. Suarez allegat. 14. versic. secundo quia. Avend. in cap. 19. Prator. num. 12. versic. secundo debet in specie part. 1. Roland. à Valle conf. 9. numero 16. quest. 55. Mensinger. controversiar. observat. 18. Mascard. de probationibus concl. 1308. numero 7. Nicolaus Losæus ubi supra numero 23. Azeved. in curia Pisan. dict. cap. 18. numero 35. in gloss. verb. Syndicum.

Qualiter verò probari poterit absentia † majoris partis, vel vicinorum qui abfuerunt & in instrumento interfuisse supponitur, vel affirmatur; nam in dubio præsumptio stat interfuisse, ut tradit Cravet. conf. 88. num. 18. vol. 1. consul. Bald. conf. 33. part. 3. incipit licet ille, qui ita inquit: Licet ille qui scribit vel scribere facit aliquos fuisse presentes qui erant absentes falsum committat, ut Cod. de falsis, l. quid veluti & Cod. de committere & committi stipulationibus, l. optimam in fin. & extra de testib. cap. tam literis, tamen debent hanc absentiam probare per testes non singulares extra de his que sunt à Prælat. cap. 5. & notatur per gloss. ordinar. in dict. cap. tam literis, & cap. expresse de electione bona memoria.

Quæ quidam nominatio Syndici debet fieri præcedenti convocatione † sono tubæ vel Campanæ, vel alio nuntio, prout in quolibet loco mos fuerit, ut probat gloss. in l. si ex dolo, §. 1. ff. de dolo, Bart. in l. 2. in verb. solemniter, & ibi: Joannes de Platça Cod. de Decurionibus, lib. 1. Paul. de Castro in l. nullus, ff. quod cujusque universitatis nomine, Socinus conf. 95. col. 3. in princip. vol. 3. Brun. in tract. de forma in rubric. ex quibus consistit forma collectan. 2. n. 26. Roland. à Valle dict. conf. n. 3.

Syndicus autem vel Procurator nominatus officium recusare † non poterit, tum quia tale officium honorosum non verò onerosum, semper & ubique reputatur, ut in principio hujus cap. diximus; tum etiam quia Reipublicæ admodum necessarium est, & conducit text. in l. 7. tit. 17. versic. Otrosi decimos part. 3. ubi gloss. vers. Escogidos de los consejos, Bobad. dict. lib. 1. cap. 5. n. 42. Itaque in quolibet oppido duplex est istius ministri seu officialis distinctio statuum, alter ex nobilibus, alter verò ex plebeiorum numero.

Si verò Syndicus non sit legitimè † constitutus 13 & solemnitatibus supra relatis, quando ab eo gesta videantur ratificata nomine universitatis, disputat Decius omnino videndus, conf. 297. nu. 3. & in conf. 486. num. penult. & conf. 262. n. 6. & conf. 287. nu. 3. & conf. 449. n. 35. Alexand. conf. 127. num. 2.

- Syndicus vero legitime nominatus est persona
 14 legitima ad + movendas actiones universitati sive
 Concilio competentes, ut in *Procuratores*, 50. ubi
 Bald. *Cod. de Decurionibus*, lib. 10. Bald. de Castro
 in *l. fin. ff. quod cujusque universitatis nomine*,
 habet enim mandatum generale cum libera ad-
 ministratio, ut docet gloss. in *l. mandato ge-
 nerali, ff. de Procuratoribus*, Alexand. in *l. tres-
 ses 12. numero 3. cum sequenti, Cod. de transa-
 ction. & ego*, aliis relatis, prænotavi in tractatu
 de pascuis & jure pascendi cap. 29. num. 15. & si-
 cut tutor & curator + potest facere ea omnia quæ
 15 speciale mandatum exigunt, ut tradit Alexand.
*conf. 22. n. 9. vol. 1. & in l. 1. §. quibus, ff. quod cujus-
 que universitatis nomine*, & in *l. Procuratore, in
 1. ff. de Procuratoribus*, Innocent. ep. eis citata in
integrum de restitutione, Bald. in *l. 1. Cod. etiam
 per procuratorem in integrum restitutio potest*, An-
 tonius Capicinus *decif. 5. n. 10.* ut docet Nicolaus Lo-
 dius ubi *suprà n. 28.*
 16 Et ideo poterit deferre + adversario cum quo
 agit juramentum litis decisivum, ut in *l. jura-
 randum, §. defensor. municipii, ff. de jurejurand.*
 ubi Bart. num. 2. & talis Syndici seu Procuratoris
 confessio in Judicio facta nocebit universitati seu
 Concilio, ut in *l. non solum in princ. & ibi: gloss. ff.
 de Procuratoribus*, Alexand. *conf. 68. n. 10. lib. 2.*
 quem refert & sequitur Decius *conf. 121. num. 2.*
 & in *conf. 147. n. 2. Abbas & Antonius de Butrio in
 cap. fin. per text. ibi: de confessis, Felin in cap. 1. 14.
 & 26. ut lite non contestata. Mantua. conf. 192. num.
 3. Olascus decif. pedemontana 39. n. 36. ubi agit n.
 6. an idem procedat in confessione quæ resultat ex
 instrumentorum productione juxta text. in *l. Cod. de
 liberali causa.*
 17 Et respondere poterit oppositionibus + adver-
 sari, & absolvere juramentum calumniæ, ut in
*cap. præsentium de testibus, in 6. gloss. in l. 2. §.
 hoc etiam. ubi Franciscus Curtius, num. fin. Cod.
 de jurejurand. propter calumniam dando*, Bald.
 in *diçl. l. 2. §. quod observare versic. Nunc venia-
 mus ad quaestiones*, Marcus *decif. 477. per totum
 vol. 2. quos retuli in diçl. tract. de pascuis, diçl.
 cap. 29. num. 16.* Nec ad hoc indigent speciali
 mandato ad tale Juramentum præstandum, ut
 docet Menesius, in *1. n. 4. Cod. de transaction.*
 & Azeved. in *l. 2. titul. 7. lib. 7. recopillat. n. 20.
 & n. 40.*
 18 Utrum autem concessio + in Judicio facta ab
 isto Syndico universitati præjudicet, disputat Ale-
 xand. *conf. 22. num. 2. & diçl. conf. 227. nume-
 ro 7. post Bart. Abbat. & Bratium allegatos per
 eum*, idque per text. in *cap. fin. de confessis, & in
 cap. præsentium de testibus, in 6. Felin. diçl. cap.
 1. n. 14. & 16. ut lite non contestata*, ubi hoc
 esse regulare scribit Natta, *conf. 142. numero 21.*
 Olascus *decif. pedemontana 39. numero 36.* &
 ego dixi, in *diçl. tractatu de pascuis, cap. 32.
 num. 16.*
 Et Syndicus universitatis etiam post finitum
 19 officium + potest causam captam de eo tempo-
 re prosequi, ut notant DD. in *le. in victos Cod.
 de Procuratoribus*, & in *l. si actor. Cod. de appel-
 lation. & in cap. 1. de Syndico, Alexand. conf. 135.
 incipit ponderatis, n. 2. vol. 2.*
 20 Et cujus ætatis debeat + esse Syndicus iste,
 quando ad tale officium promovetur, advertit So-
 cinus *conf. 135. num. 8. vol. 1.* Et an juri singu-
 lorum confessio Syndici universitatis in alicujus li-
 te facta possit præjudicare disputat Alex. omnino
 videndus, *conf. 44. in cap. visto tomate lib. 1. n. 5.*
*Otero De Officialibus.**

Sed frequenter solet inquiri & dubitari, utrum
 Syndicus universitatis possit + tacite vel expref- 21
 se uri remedio appellationis interponentis vel inter-
 ponendæ à sententia lata contra universitatem,
 qua in re mirabiliter loquitur Alexand. *conf. 105. n.
 16c.* qui ita ait: *Nam ex narratis in Themate
 sentio diçlam Ecclesiam & conventum audiendum,
 super persecutione appellationis interposita à sen-
 tentia restitutionis in integrum lata in favorem
 diçli Peraleonis, & consequenter revocanda est at-
 tenta contra istam Ecclesiam pendente appellatione
 per Ecclesiam interposita, juxta ea quæ habentur,
 in cap. non solum de appellationibus & in l. 1. ff.
 ne appel. pend. cum finam; ex narratis in the-
 mate colligitur quod fundamentum partis adverse,
 & in hoc videlicet, quod sit renunciatum appellatio-
 ni diçli Syndici per confessionem Ecclesie; sed hoc
 non videtur de jure verum, quia Syndicus, & pro-
 curator non potest, nam ut inquit Bald. in *l. fin.
 §. fin. Cod. de tempore appellationis in conf. sed
 nunquid Procurator, non potest Procurator cause
 appellationis renunciare, l. si quis delegaverit, &
 ibi notat. ff. de donation. & notatur in l. si
 quis obligatio. ff. de regul. juris & donare
 non potest Procurator nisi hoc specialiter ha-
 beat in mandatis, l. filius familias, ff. de donat.
 l. contra juris §. fin. ff. de pactis. & idem dicit
 Bald. in *l. fin. §. fin. Cod. de tempore appel. esse
 prælato Ecclesie idem; etiam tenuit Angelus,
 & Joannes de Imola in l. ab executore, §. fin.
 ff. de appellation. nisi secundum eos permittendo
 ibi tempus datum ad persequendum appellationem,
 per id quod notat & Joannes Andreas, in cap.
 cum olim Abbas de officio delegati, per hoc quod
 notatur, in regula delictum lib. 6. & per DD. in l.
 nullum, Cod. de sacrosanctis Ecclesiis, ubi habe-
 tur, quod culpa Prælati commissa in negligendo,
 nocet Ecclesie, sed non in faciendo bene facit ad
 prædicta, ad quod notat Angel. in l. honorum, ff.
 rem rat. habere, ubi concludit quod Procurator non
 potest renunciare instantia cause propter utile jus
 quod est acquisitum Domino juxta legem, in causa,
 §. fin. cum seqq. ff. de Procuratoribus. Ad hoc
 etiam quod notat Bart. in *l. fin. in princip. ff. que
 in fraudem creditorum, ubi voluit quod Procura-
 tor non possit renunciare exceptioni peremptoria vel
 dilatoria temporis & notat etiam Innocent. in cap.
 1. de deposit. & Joannes Andreas. & alii post eum,
 in cap. 2. de donation. ubi concludunt idem etiam
 esse in prælato.*
 Ubi etiam disputat an adversus renuntiationem
 + istius à Syndico factam competat universitati in 22
 integrum restitutio, & resolvit absque dubio com-
 petere, & adducit pro hac sententia text. quem
 dicit expressum, in *cap. 2. de in integrum resti-
 tutio. in 6. & doctrinam Angel. in l. certum, §. in
 populo, ff. de confessio.* Illud tamen advertas ve-
 lim quod ex citatione facta Syndico vel Procu-
 ratori universitatis, ipsa universitas non consti-
 tuitur + in contumacia, debet enim congregari 23
 Concilium, prout moris est, & ita firmat Bald. *decif.
 60. Villalobos in suis communibus opinionibus verb.
 universitatis nu. 44. & in nostro regali Conventu,
 ita praxi receptum invenimus si quidem libellus + 24
 cujuscumque actionis contra universitatem &
 oppidum in curia intentatæ, debet intimari
 concilio vel ejus Decurionibus, alias non proce-
 dit & occurrit his & sustentari præcipitur & si in-
 timatione facta, Syndicus constitutus non fue-
 rit, quilibet ex Decurionibus poterit nomine
 universitatis agere, & expediri ex Bart. in *l.*
 K 3 Pro-****

Procuratores, *Cod. de Decurionibus* lib. 10. Si autem nullus pro universitate vel Populo responderit, in contumacia universitatis lis sequitur & continuabitur usque ad sententiam diffinitivam, quæ etiam ipsi concilio legitimè congregato erit intimanda, alias verò poterit lis in secunda instantia agitari.

Quin imo officio Judicis compelli posse universitatem † Syndicum constituere, Franciscus Curt. in l. 2. §. hoc etiam num. ult. *Cod. de jur. jurando*, & ibi etiam Bald. num. 2. & in l. cum constitut. 15. *Cod. de testamenti man.* & in l. civitates, 8. ff. quod cujusque universitatis nomine, & ratio ea assignari valet, quod Respublica, & universitas æquiparantur pupillo, l. 3. *Cod. de jur. Reipubl. lib. 11. lib. 10. tit. 19. part. 16.* & quemadmodum, quando agitur contra pupillum actor potest petere, & debet quod constituitur eidem pupillo tutor seu curator, sive defensor, l. 3. §. fin. ff. qui petunt tutores, ita quando agitur contra universitatem potest, & debet petere actor ut constituitur Syndicus, & imputabitur actori si non petierit, l. 1. ubi Bart. *Cod. de jur. Reip. lib. 10.* Nicolaus Lofius ubi supra 2. p. cap. 1. n. 5. Syndicum verò lege constitutum poterit revocare universitas; ut notat Angel. §. fin. in constituta de Procuratoribus. Francisc. Marc. 602. in fin.

Syndicus verò universitatis non solum potest nominari † à concilio ad lites movendas & pertractandas, verum ad obligandum universitatem, & singulares personas & Reip. bona singularium vicinorum, ut latissime tradit Jaso in l. civitas, n. 9. cum seqq. ff. si certum petatur. Rip. in l. si is qui bona, num. 6. ff. de pignoribus. additio ad Abbatem in cap. cum omnes num. 6. lit. G. de constitutione. Bald. conf. 117. alias, 165. vol. 2. Bart. in l. donationes, num. fin. *Cod. de donat. inter vir. & uxorem.* Jaf. in l. si se non obtulit, num. 23. cum seqq. ff. de jur. jurand. Angel. in §. fin. institut. de curatoribus.

Et Syndicus universitatis transigere † potest in causa dubia, observat Decius conf. 297. col. fin. in 1. dnb. Socin. in conf. 95. col. 2. post medium, lib. 3. qui loquitur in compromisso, quos refert & sequitur Cravet. conf. 238. num. 9. vol. 1. & est textus elegans in proposito, in l. 24. num. 4. part. 3. & ibi gloss. verb. in personero & ita ego observavi, in dict. tract. de pascuis cap. 11. nu. 35. ubi per argumenta & rationes aperte demonstravi, in quibus causis talis transactio in lite super rebus universitatis facta & in alienatione bonorum cujuscumque oppidi absque Regia facultate subsistere possit & quando ea indigeat.

Cum tamen Syndicus tam in tractandis juri- bus populi habeat manum & frequenter in congregationibus conciliaribus vulgo *Ayuntamiento* adesse debeat, & aditum sibi præbere Decuriones non possunt, ejus enim præsentia ibi desideratur, ut ambitiosis ac Decurionum petulantibus decretis bonoque publico adversis viriliter resistat, contradictionem faciat, & si oportuerit ad superiorem appellationem emittat; quia ob hoc defensoribus Reipublicæ æquiparatur, ut in l. penult. *Cod. de defensoribus civitatum*, notat Bobad. lib. 3. politicor. cap. 4. num. 41. lit. B. utique non poterit locator esse, sed ut aptius loquar conductor provisionis carniæ Reipublicæ, ut cavetur in l. 3. tit. 5. lib. 7. novæ recopill. nam licet ejus decisio expressam in persona Syndici, vel Procuratoris Generalis prohibitionem non faciat, tamen ob identitatem rationis, & quia eadem damna circa personam Syndici, quæ circa Decuriones

& alios officiales expressè prohibitos perpendi, & considerari possunt, eadem debet prohibitio intelligi, præsertim in Republica ubi tota fraus est excludenda, & alias mirabiliter præmotavit Martianus in l. si quis adulterium, 33. ff. ad l. Juliam de adulteriis, ibi: *verbis non tenetur*, sed tamen dicendum est ut teneatur ne fraus fiat, l. hoc modo, ff. de conditionibus. & demonstrationibus. ibi: *Legem enim utilem Reipubl. adjuvandam esse interpretatione legis benignius ff. de legitimis*, ibi: *benignius leges interpretandæ sunt quo voluntas conservetur*, Bart. in l. quemadmodum, num. 4. *Cod. de agricolis & censu. lib. 11.* Decius conf. 64. num. 1. & conf. 372. num. 9. Jaf. in l. si filius familias, num. 7. ff. si certum petatur, Alciat. in l. 4. §. cati num. 146. ff. de verb. obligatione. Didacus Perez in additione ad securam. in l. Imperator. num. 140. versic. & legem, fol. 126 ff. ad Trebell. Sarmient. in l. 1. selectarum cap. 22. num. 6. in fin. Menoch. lib. 2. in fin. usu frequent. cap. 39. num. 13. & 14. fol. 132. quam resolutionem & extensionem dictæ legis amplectitur Castill. de Bobadill. ubi proxime, num. 45. licet Azeved. in dict. l. 3. num. 2. contrarium defendere conatus fuerit, & in fin. cogitandum reliquerit.

Syndici autem creatio † regulariter per unum 28 tantum annum durationem habet, ut in autentico de defensoribus civitatum in fin. ibi: *Sed usque ad hoc totum extet tempus.* quæ verba licet in illo textu loquantur, in Regno de biennio Hispaniæ (ubi annalia sunt officia electionis) de uno poterunt expendi & intelligi anno, & reelectio hujus officialis non poterit fieri, etiamsi major assistat suffragiorum pars, nisi omnes conveniant, ut in dict. autentico de defensoribus civitatum in fin. ibi: *sed usque ad hoc solum stet tempus, nisi cuncta civitas, reluctante nullo elegerit eum*, qui textus adhuc singularis est secundum Bart. in l. omnes populi num. 16. in fin. ff. de justit. & jur. Roman. singul. 662. incipit ad eligendum, & singul. 96. haberi fuit consultus & conf. 352. & Athenis † 29 sancitum fuit, ne cui iterum Syndicum fieri liceret creari à populo, ne Syndici munera ad publicam utilitatem inventa verterentur in quæstum compendiumque privatorum, ut tradit Petrus Gregor. in hntagmat. jur. 3. part. lib. 49. cap. 5. num. 3. & in reelectione aliorum officialium ita observavit gloss. in l. neminem, *Cod. de susceptor. & arcariis*, lib. 10. Felin. in l. cum omnes de constitut. num. 18. Jaf. in l. & suum heredem, à num. 8. cum sequenti, & in l. juris gentium, §. fin. limitat. 5. ubi Angel. in fin. ff. de pællis, Tiraquel. in l. si unquam in princip. numer. 24. *Cod. de revocat. donat.* Conrad. in curialbrevia, lib. 1. cap. 10. in tract. de Decurionibus, n. 50. Rip. de peste tit. de remediis ad conservandam ubert. num. 21. Socin. in regular. 143. ff. ad legem secundam, Boërius decis. 149. an res, numero 5. Joan. Andreas in cap. cum olim. & ibi: Bart. & specialiter in reelectione Syndici universitatis, Vincent. de Franq. decis. 210. & decis. 264. part. 2. Paschalius de viribus patriæ potestatis, 4. part. cap. 10. numero 8. Mastrill. decis. Sicilia 188. numero 6. Riccius collect. 316. & à nobis jam latius dictum manet.

Et huic Syndico seu Procuratori Generali Concilii debet assignari † Salarium de propriis 30 bonis civitatum & oppidorum, ut in cap. unico de Syndico, docet Joan. Garcia de expens. cap. 20. num. 13. Bobad. lib. 5. politic. cap. 4. num. 62.

31 Sed ad instar Syndici universitatis seu Procuratoris Generalis Concilii, plerisque in locis inveniuntur & creantur alii officiales Reipublicæ, qui Jurati dicuntur, & in multis, Tribunis populi Romani assimilantur, & in aliis differunt. Et Tribunalorum munus prius erexit Romulus; (tanta enim est vanitas) ut docet Valentinus Forastorius, in *hisor. jur. civilis Romani cap. de Romul. lib. 1. cap. 11. verb. Roman. de verb. juris in discrepatione Magistratus Romanor. pag. 445 cum seqq.* de quorum officio, & munere plurima tradit Diodorus Siculus *lib. 6. Livius in 2. dec. D. August. l. 2. de civitate Dei cap. 18. & videndus est text. in l. 2. §. eisdem temporibus de orig. jur. Petrus Gregor. omnino videndus 3. part. syntagmat. lib. 47. cap. 34. per totum.*

32 Et præcipua tribunorum + vis & potestas in contradictione decretorum quando Reipublicæ actum habet, consistebat, ut tradit Gellius *lib. 13. cap. 12. ibi: non dicendo, nec causisque re'inquendis de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis quibus presentes fuissent, ut injuria quæ coram fieret arceretur, ac propterea jus ad se vocandi adeptum, quoniam ut v'm fieri, vetarent assiduitate eorum, & presentium oculis opus erat. Unde l. duodecim tabularum cavebatur plebs quod contra se auxilii ergo decem crearet tribunos ejus sumptu, quodque his prohiberent quodque plebem rogassent, ratum esto; & Plutarchus problemate 79. ibi: Nam potestatem Magistratus, & nimiam licentiam comprimere tribunitia potestati ac licentia fas erat hæc & similia ab his discantur qui rebus inveniendis studeant Tribunatus: Cum autem ex populo originem ducat, populare in primis videatur, reliquis civibus parem se gerere, & omni cultu & victu infirmis civium comparare; magnitudo enim ac moles consulem decet, & Imperatorem, Tribunalum vero, quemadmodum Curtius dicere solebat, abjectum esse, nec aspectu gravem, nec auditu difficilem, sed facilem ac multitudini commodum, & tractabilem. Unde nec Dominis Tribunitia januam claudi mos erat, sed semper tanquam portus quidam & perfugium quibus opitulandum esset, verum quo humiliori corporis habitu deprimeretur, eo magis vi ac potestate augetur communem tribuni usum ac nomine secundum unum postulant, honorem autem sacrosanctum, eleganter Petrus Gregor. ubi supra num. 22. ibi: plebis autem Tribuni erant illi quibus plebs commissa nominatim erat, ejusque defensus contra Patrum consilium Patriciorum, & aliorum Magistratum, injurias & oppressiones.*

33 Unde Juratorum munus cum antiquis + Tribunis plebis convenit, quia illi pro defensione plebis, ut nuper ostendimus, constituebantur, & ne gravarentur à Patribus seu Consulibus, eodem modo Jurati isti & quilibet eorum in parochia sua habet curam plebis & sollicitus debet esse ut non fiat alicui plebeio gravamen. Deinde quemadmodum si Senatusconsulta non placebant + tribuni plebis interdicebant, ut reformarentur, ita similiter Jurati nostri temporis si decreta Concilii sui Decurionum nociva perpexerint, possunt & debent instare ut revocentur, quod si adeo eorum contradictio ad hanc revocationem seu reformationem faciendam non sufficeret, protinus debent ad Superiorem appellare, & ibi causam sequi: & ita fit quotidie in hac Pinciana urbe à Procuratoribus Generalibus qui vocantur *del commun*; loco Juratorum habentur, & quia à talibus decretis appellationem ad Curiam Regiam interponunt,

ubi quoties expedit, revocantur, sin autem iusta sint, approbantur, & ad executionem perducunt jubentur, unde quemadmodum Tribuni nec unum diem ab urbe abesse licebat, & domus eorum die ac nocte apertis foribus patet ut auxilio plebis semper locus foret, ita nec Jurati abesse debent, ut hæc & alia prosequitur Azeved. in *additionibus ad curiam Pincianam, lib. 1. cap. 26. & n. 4.* & aliqua de officio Juratorum expendit & congerit Didacus Perez *lib. 7. ordinamenti regalis, pag. 412. colon. 1. in fin. cum seqq.*

Et pro horum officialium Reipub. munere est attendenda & observanda + decisio text. in *l. 10. tit. 1. lib. 7. novæ recopilationis*, quæ ita ait: *Por que los Jurados que son de las parrochias en algunas Ciudades, Villas y lugares de nuestros Reynos puedan mejor administrar sus officios y dar buena y ventura dellos sean tenidos de morar y moraren en las parrochias y colacione do son Jurados, o a lo menos bien cerca de las dichas Parrochias, y sino lo hicieren siendo requeridos por sus parrochianos puedan elegir los tales parrochianos otros Jurados en lugar de los que ansi lo hicieren & idem cavetur in l. 14. tit. 2. lib. 8. novæ recopil. cap. 8. verb. ansi mismo.* Et in aliquibus Civitatibus nostri Regni eriguntur & creantur isti Jurati, & ad instar Decurionatus eorum officium quandoque perpetuum, est cessibile & renunciabile, & in civitate Imperiali (cujus lites in hac Regali Cancellaria vltus advocatus perago) est Concilium Juratorum distinctum à concilio Decurionum, ut prænotavit Doctor Francus de Pisa *libi Historiarum Toleti, cap. 35. ibi: de mas desta congregacion de Regidores ay otro que llaman Cavildo de Jurados en que a de aber por lo menos cinco Jurados, sin que assista la Justicia, ni Regidor alguno, y se junta por los menos el savado de cada semana per ordenacion de la Reyna Catholica Donna Ysavel, para tratar las cosas que conbienen al bien comun, como Procuradores Generales que son de la Republica: y el postrero savado del mes de febrero, cada anno eligeren entre si por votos dos mayor domos que tienen aquel anno primervoto, y pueden llamar, y acer ajuntar el Cavildo cada vez que conbienen, presidiendo el mas antiguo dellos en los nombrados, un Regidor y un Jurado; son 54. Jurados del numero que solean ser quarenta y dos por las Parrochias latinas y mucarades, acomodando a cada una un Jurado, dos o mas en esta forma, &c. & ibi: que son por todos 54. los quales veran en provecho y vien de la Parrochia de que se toma el nombre del Jurado, y de ayudar al remedio de los pecados publicos, y al bien de los pobres, estos Jurados se presentan ante el Corregidor en ayuntamiento donde azen el juramento a. ostumbrade puede se este officio renunciar sin demandar licencia al Rey, viviendo los veinte dias del derecho &c. & ibi: los officios de Jurado se solean antes de agora proveer por votes de los Parrochianos en la Parrochia a donde vacavam con autoridad del dicho Cavildo que nombra para ello 12. Jurados y los mayor domos que se ballaran presentes, en la tal election, y tenia voto en ella juntamente con los Parrochianos.*

Et in Regno Aragonis ab antiquo + duodecim fuerunt Jurati, qui causam publicam tuebantur, quousque ad sedandas crebras plebis alterationes temporibus Regis Ferdinandi ad numerum quinarium fuerunt reduci, ut testatur Zurita, *lib. 12. Annal. Arag. cap. 40. part. 3. & de pluri-*

pluribus rebus maximi momenti ab eis in Regno celebratis, & pro communi bono viriliter patratibus perlegi poterit, tom. 2. lib. 7. fol. 102. & 4. tom. 37 lib. 1. cap. 10. fol. 14. Et quanto honore † in illo Regno Jurati isti semper habiti fuerint, pluribus in locis repetit Zurita, ex magnificentissimo ingressu & aditu quem temporibus Ferdinandi V. Regis Catholici, ut nomine Regni Aragonis deoscularetur manum & genua flecteret, fecit quidam Juratus in hac Pinciana urbe, aperte colligi potest, uti refert idem Zurita, 6. tom. lib. 7. cap. 1. fol. 54. ibi: *Y notaron por causa mui nueba aver entrado en Valladolid Jurado primero de Saragoza con gran acompanamiento de los Cavalleros Cortesanos y Aragoneses que iba con un ropa de rasos carmesi, y con sus maças delante, y con los otros oficiales que suelen acompañar aquel magistrado en Ciudad, y fueron el y Pedro Torilles y Juan Thomas Sanchez en nombre de esta Ciudad con la ceremonia que se acostumbra a besar la mano a la Reyna su hermana.*

CAPUT IX.

De Procuratoribus Curiarum, quos dicimus Procuratores de Cortes.

SUMMARIUM.

- 1 Rex Hispaniæ vel ejus Prorex & locum Tenens, quoties ita expedire putaverit, potest Regnum congregare, & civitates Regni Capita ad Curias & conventus convocare.
- 2 Princeps in arduis rebus, ut feliciter peragantur, Concilium rogare debet.
- 3 Convocantur per Procuratores omnes Regni civitates in locum à Rege designatum, quotiescumque ratione alicujus magnæ rei, aliquid est decernendum & subsidii aliquid à Regno impendendum.
- 4 Curia antiquiores quo tempore, & quo in loco habitæ fuerint?
- 5 Curia, uti usu & more receptum fuit, convocantur ad quamlibet Regis Coronationem ut præstetur juramentum fidelitatis & vassallagii.
- 6 Curia non semper in uno eodemque loco, sed ubi Rex convocationem facit, solent celebrari, & semper Curia Regni caput vocatur.
- 7 Procuratores suos Civitates & Villa Regni solent mittere ad Curias celebrandas.
- 8 Civitates quæ Procuratores ad Curias mittere solent, recensentur, ordoque sedium & vocum adducitur.
- 9 Litigium & competentia in sede & voce in Curia inter cives Burgenses & Toletanos, ibi inferuntur hispano sermone.
- 10 Procuratores ad Curias mittendi, & nominandi sunt per Civitates & alias communitates, vel domus aut familias ad quas talis nominatio consuetudine vel immemoriali aut aliquo speciali privilegio spectaverit.
- 11 Procuratores Curiarum nominandi quibus animi dotibus exornati esse debeant?
- 12 Equites sancti Joannis de Malthe, an possint esse Procuratores Curiarum, remissivè.
- 13 Procuratores Curiarum non sunt nominandi qui aliquo Reipublica debito astricti sunt.

- 14 Procuratores Curiarum non debent esse pauperes, sed potius divites.
- 15 Procuratorem Curiarum nullum ex plebeis eligendum esse, nec quemquam ad tale officium consequendum, literas Regias impetrare posse, summa cura stabilitum fuit.
- 16 Procuratoris procurari officium prohibuitur est.
- 17 Literis motu proprio à Rege vel principe missis, ut civitas eligat quem nominaverit, parandum est.
- 18 Rex potest tollere Civitatibus facultatem eligendi Procuratorem Curiarum, & ipse motu proprio eligere quem maluerit.
- 19 Administratio bonorum Reipublicæ regulariter ad Decuriones in sua quaque Civitate pertinet; sed verus gubernator eorum & Dominus Rex est.
- 20 Literas Regias ad personam officio Procuratoris aptissimam, Regem missurum credendum est.
- 21 Procuraciones Curiarum ne emanent, merito sancitum fuit.
- 22 Fidelitatem officii prosternunt Procuratores qui Procuraciones suas emunt.
- 23 Procuratoris in electione facta, si aliqua inita fuerit discordia, quid agendum sit provisum extat, in leg. 6. tit. 7. lib. 6. novæ recopill.
- 24 Procuratores Curiarum muti debent cum sufficienti mandato & instructione Civitatis, nec in quovis casu fas illis erit Cancellas egredi.
- 25 Procuratores Curiarum nihil præter mandatum facere possunt, etiam in rebus notoriè utilibus Civitati sive Regno.
- 26 Tributorum in concessione, an Procuratores Curiarum necessariò debeant intervenire & consentire, an autem illorum præsentia & communicatio in vim consilii & deferentia tantum exquirenda sit.
- 27 Expenditur pro assensu necessariò Procuratorum, textus, in leg. 1. tit. 7. lib. 6. novæ recopill. qui ibi adducitur.
- 28 Rex quoties necessitas publica postulaverit, ex sua autoritate & juris dispositione, sine alio interventu, non solum de personis, sed de bonis Vassallorum jure hæreditario adiutorium & subsidium exposcere poterit.
- 29 Regia Majestas in corporalibus nullum recognoscit Superiorem.
- 30 Donatio non est quod à Vassallis tempore necessitatis publica tribuitur, & solutio debiti Regalis à Procuratoribus facta, & num. 31.
- 32 Militare expensis Regni communibus Princeps poterit, si redditus Regni & exactiones consuetæ non sufficiant.
- 33 Imperii destructio sequitur si minuantur fructus quibus Respublica sustentatur.
- 34 Intelligitur decisio textus in leg. 1. tit. 7. lib. 6. recopill. qua in re procedat.
- 35 Petri Fernandez Navarret. discursui politicorum respondetur & satisfi.
- 36 Major vir publicus in bona jurisprudentia prævalet & præponderat minori.
- 37 Hospitia condigna præstanda sunt Procuratoribus dum in Curia assistunt.
- 38 Procuratores dum assistunt Curia, non possunt per illud tempus capi nec detineri pro debitis.

Cum autem de Syndico seu Procuratore universitatis, & Juratis cujusque oppidi in superiore cap. à nobis actum sit, quorum officium & mi-

& ministerium institutum est, bono semper Reipublicæ providere, lites utiliter agere, commoda perficere, decretis Superiorum iniquis seu præjudicialibus libenter obfistere (ut dictum manet) ex ante dictis contentaneum, & à fine est, ut consequenter in hoc cap. circa Procuratores Regni & civitatum, qui cum mandato, ad Curias Regis solent vocari & nostro hispano sermone *Procuradores de Cortes*, nuncupantur, verba faciamus. Pro cuius rei dilucidatione, illud nosse oportet quod invictissimus † Rex noster quotiescumque id expedire putaverit, vel ejus Prorex & locum Tenens speciali potestate, potest Regnum congregare, & civitates Regni Capita ad Curias & Conventus convocare ex Angel. in l. *apertissime*, in 1. *notabil. Cod. de Judiciis*, Calvus de *fiso dubit.* 8. num. 28. & in *extravag. curia*, cap. 4. & Olivian. de *jure fisci cap.* 6. num. 18. Caved. *decif.* 3. p. 2. Fontanel. de *partis nuptialibus*, claus. 3. gloss. 3. num. 36. & ibi Boerius.

Cum itaque in arduis Princeps debeat, ut feliciter omnia peragantur, † consilium semper rogare & explicere, ut per exempla tradita; Esther. cap. 1. ibi: *interrogavit sapientes qui ex more Regio ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio*; scientium leges ac jura majorum, & ita Theodorici. apud Cassiodorum, lib. 6. epist. 6. ibi: *Declarationis nostræ consilium virorum prudentium, requirit obsequium, ut utilitatis publicæ sapientia ministerio repleatur, & habetur Proverbior. cap. 15. ibi: dissipantur cogitationes, ubi non est consilium: ubi vero plures sunt consilarii confirmantur*: unde Alphonsus II. Rex Hispaniæ in Curia Matriti celebratis, ita ait: *Cosa digna es a la Real magnificencia, segun su loable costumbre tener tales Barones de Consejo cerca de si; y hacer y ordenar todas las cosas por Consejo de los tales*, & plura in proposito tradit Ferdinand. Loaces, in *allegatione pro Marchione de los Vellez*, 1. *dubit.* p. 7.

Quotiescumque ratione vel eminentis periculi aut † incendii vel alterius magnæ rei, est quid decernendum pro certo, aut cum est aliquid muneris, servitii, aut subsidii impendendum à Regno, & Vassallis, convocantur omnes Civitates, ut per Procuratores ejus in loco à Rege designato in unum conveniant, ut ibi in præsentia Regis conferatur, & agatur, quod in contingenti causa faciendum & exequendum sit: & congregationes istæ seu conventus in nostra Hispania Curia, vulgo dicuntur *Cortes* & à tempore Romanorum originem habent, ut in *cap. de prohibiti. feudi alienatione*, per Federicum tradit De-lug. ubi Sa *Rubric. in princip.* & ibi Borellus *ad dicit. nihil de Banitat. part. 1. secundi temporis*, *quæst.* 56. *circa med.* Cagnol. in l. 2. num. 306. ff. de *origine juris*, Afflic. in *constitutione statuumus*, Calcan. in *extravagant. Curiarum*, cap. 2. *versic. tertium probatur*, Caved. de *sess. in part. 2. Gutierrez de tutelis*, part. 1. cap. 18. Surg. de *Neapol. capit.* 11. numero 24. & Romani conventus hos comitia appellabant, Galli verò, & Germani Dietam communiter appellant, Mastrill. lib. 2. de *Magistratibus*, cap. 5. nu. 2. cum *seqq.* Et quid sit Dieta, & quæ personæ in ea congregentur in Germania, refert Pater Prudentius de Sandobal Episcop. Salpionens. in *Chronica Caroli V. Imperatoris*, lib. 26. §. 7.

Et antiquiores Curia post Roderic. ultim. Gothorum Regem in Regno Legionensi factæ † fue-

re, tempore Sancii cognomento, *el Gordo*, ad quas ejus jussu & convocacione in urbem Legionens. inter alios præstantissimos Heroes & Primates, venit fortissimus, & non satis unquam laudatus Religione & pietate præstantissimus vir, Christiani nominis defensor strenuus, Saraceno- rum flagellum & fatale exitium Comes Fernandus Gonzalez, qui tunc temporis Regno Legionensi, cum comitatu Castellæ subditus erat, ut tradunt pater Marian. Zamalloa Garibay, & aliis Chronicæ nostræ Hispaniæ, & novissimè Carrill. in *suis annalibus*, lib. 63. fol. 226.

Post verò & alias Curias celebratas Toleti ab Alphonsò VI. qui civitatem hanc è manu & faucibus Maurorum liberavit, consecras invenio anno Domini 1095. in quibus vulgo traditur satisfactum fuisse Roderico de Vivar, pro injuria & contumelia filiabus suis, per Comites seu Infantes Carrionenses facta, quorum meminit Doct. Pifa lib. 3. *hist. Tolet.* c. 35. Historiam, in generali Hispan. referens.

Ob quod in eis agitatum, & conclusum, an à veritate prorsus alienum sit, non ego dicam qui Carrione natus testis suspectus aliquibus videri poterit ut pro amore patriæ naturaliter omnibus infito ostendit Rex Rodericus apud Cassiodorum, lib. 1. epist. 21. ibi: *unicuique patria sua carior est, dum supra omnia salvum fore queritur, ubi ab ipsis cunabulis commoratur; aves per aëra vagantes proprios nidos amant; & erratiles ad cubilia dumosa festinant; voluptuosi pisces per campos liquidos transeuntes tabernas suas indagacione perquirunt, & dict. lib. 1. epist. 4. ibi: Quando dicuntur augmenta patriæ reddunt qui antea potestate creverunt, & lib. 3. epist. 10. quia nobilissimi civis est patriæ sua augmenta cogitare, & pugnare pro patriâ optimum est, ut ait Aristotel. in 6. ibi Rhetor. Plura Chassaneus, in *Catalog. gloria mundi 1. part. considerat.* 6. Fonseca in *lib. de amore*, cap. fin. & verius antiquorum testimoniis, & illustribus historiæ & monumentorum instrumentis, evidenti & omnino concludenti discursu pro nobilitate ac fidelitate Comitum, ac Infantum Carrionis, & falso ac mentito mendacium expellendo respondeant & pereleganter viri gravissimi Pater Antonius de Yepes in *Chronica sancti Benedicti*, tom. 6. cap. 3. *per tot.* Abbas sancti Joannis de la Penna lib. 4. cap. 13. Carillo *super annalium libro 4. sub anno 1099. fol.* 261. Didacus in *comitibus Barcenonia*, lib. 2. cap. 85. & per ipsum sentire & assentire videntur, D Pifa ubi *suprà* & Mariana in *Chronica Hispania* sub Alphonsò VI. lib. cap. quod in *libris de antiquitate Carrionis* Patriæ meæ, quam Deo annuente Hispano sermone additurus sum, apertè demonstrabo.*

Sed & plures alia Curia (ut arbitror temporibus Pelagii) Alphonsi Catholici & Alphonsi Ramiri primi & secundi, absque dubio fuerunt, quis enim hæsitare poterit; quæ ad tot bella, incendia & apparatus firmandos, omnes nobiles Regni & ceteri civitatum, & oppidorum Procuratores, Regis jussu prius veniebant & congregabantur; itaque semper usu receptum fuit & more usurpatum quod ad quamlibet Regis Coronationem & juramentum fidelitatis & Vassallagii præstandum convocantur † hæ curia, ut successione Regni Alphonsi VI. Imperatoris Toleti, traditum reliquere omnes Chronici, & Historiographi *suprà* relati, & ab illo tempore usque ad præsens, ita per dictum tempus & an-

& an-

& annum 1632. ad juramentum præstandum curiæ fuerunt Matrili convocatae, ubi Dominus Balthasar Carolus hujus nominis primus, magni Philippi quarti, invictissimi Monarchæ, & Catholicæ meæ Augustæ D. Elisabeth de Borbon, Christianæ Religionis & Catholicæ fidei protectorum, Regum Hispaniarum, & novi orbis Primogenitus fuit Princeps solemniter juratus.

Et ad negotia pleraque Regni præstanda hoc anno 1632. fuerunt ibi Curia facta, in quibus quod noviter fuerit statutum sive sancitum, ex eis quæ ipsi mandata sunt perspici poterit. Hæ autem Curia † non semper in uno loco, sed ubi Rex convocationem facit, solent celebrari; & semper Curia caput Regni vocatur, ut l. 1. in princip. tit. 4. part. 3. & locus quilibet ubi Rex assistit, ut in l. 27. tit. 9. part. 2. & tit. 7. lib. 6. novæ Recopill. & ad Curias celebrandas civitates, & villas hujus Regni mittere † solent suos Procuratores, ut in l. 1. tit. 7. lib. 6. novæ Recopill. & quamvis ille textus loquatur de omnibus oppidis, ut patet ibi: *Procuradores de todas las Ciudades, Villas y lugares de estos Reynos*, tamen civitates quæ habent suffragium & vocem ac sedem in Curia Regalibus sunt sexdecim & duæ Villæ, & earum nomine conveniunt 36. Procuratores, ut refert Didacus Perez, in l. 1. tit. 11. lib. 2. ordinament. Reg.

8 Civitates autem quæ mittunt hos Procuratores † sunt hæ: Civitas Burgensis, quæ habet primam vocem, & sedem in Curia habere intendit & tentat; & lis adhuc indecisa manet inter ipsam Civitatem Burgensem & Toletanam, observato tamen quodam medio, per Alphonsum Regem II. invento, & usque ad hæc tempora pro fœdere harum urbium perducto, & custodito, ut infra latius dicemus: Et civitas hæc solet mittere duos Procuratores, qui nominantur forte & eliguntur ex Decurionibus hi qui aptiores reputantur, & ferè semper rectissimè procedunt. Item Civitas Legionensis quæ secundam vocem, & sedem habet, & mittit & nominat in Procuratores duos Decuriones forte electos.

Item civitas Granatensis, quæ tertiam vocem, & sedem habet in Curia, & mittit in Procuratores duos Decuriones forte electos, qui vulgo dicuntur *Veinte y quarto*. Item civitas Hispalensis, quæ quartam sedem, & vocem habet, quæ mittit Decurionem unum vulgo *Veinte y quarto*, & unum juratum & utrumque forte electum.

Item civitas Cordubensis, quæ quintam sedem & vocem sortitur, & mittit duos Decuriones vulgo *Veinte y quarto*. Item Civitas Murcia quæ sexta voce & sede potitur, mittit duos Decuriones forte electos.

Item Civitas Jaen quæ septimam sedem & vocem habet, quæ mittit duos Decuriones vulgo *Veinte y quarto*, forte electos. Deinde subsequitur civitas, & Villa..., quæ mittit duos Decuriones secutos per turnum, provenit electio & tangit Procuratio: Villa Matrili quæ nominat forte unum Decurionem, & alterum nobilem Equitem, ex una ex Parochiis, cui pro illa vice per turnum competit: Civitas Zamorensis quæ mittit unum Decurionem forte electum, & unum Equitem ex nominatione & creatione communi Civitatis. Civitas Segoviensis, quæ mittit duos Decuriones forte electos, qui etiam oppidorum extremorum loquuntur, & vocem habent: Civitas Salmantica, duos forte electos: Civitas Sorie, quæ mittit duos Equites, & duodecim

domus quæ vocantur *de los linaje*. Civitas Valisoletana, quæ mittit duos Procuratores, qui nominari debent ex domibus quæ vocantur *de los linajes de Tovar, y de Royo*, prout eis per turnum, attenta antiquitate ingressus, & receptionibus in illis domibus, obtingit. Civitas de Guadalajara, quæ mittit unum Decurionem forte electum, & alterum Equitem etiam forte electum inter duodecim, qui ad hoc nominantur, Civitas de Quenca, quæ mittit Decurionem unum & alterum Equitem, utrumque forte electum: Et Civitas Taurina, quæ mittit duos Decuriones, unum forte electum, & alterum nobilem forteque electum.

Et ut sciatis litigium, & competentiam † in sede, & voce in his Curia, cujus supra meminimus, inter cives Burgenses & Toletanam Civitatem, hic inferere volui ad literam, quæ in proposito nostro, hispano sermone tradit D. Pifa dict. lib. 2. histor. Toletan. cap. 30. quæ ita ait: *Algunas personas curiosas han platicado en la razon que pudo aver, de donde navessen estas diferencias entre estas dos insignes Ciudades, que parecen ser proposito, y presupuesto, que mi intencion no es quitar a ninguno su preeminencia, y dignidad, solo direlo que hallo escrito en las historias cerca desto.*

Primeramente si la antiguedad annale noblexa, Toledo es uno de los mas antiguos lugares de Espanna segun avemos probado, y se saca de historias antiguas, es otrofi muy fuerte, y muy noble en tiempo de los Gogdos ensalcada con nombre, y dignidad de Cabeza de las Espannas, de Ciudad Real, silla y asiento de los Reyes, y su Prelado fue entonzes, y es agora el mayor del mundo despues del Romano, y summo Pontifice, y tiene la preeminencia de las Espannas, y Francia Gotti-ca, y aun el tiempo que estubo en poder de Moros, fue por ellos en jalçada con titulo real, y de Cabeza del Reyno, y el Rey della se tenia por el segundo Rey de Espanna, contando el de Cordoua por primero a donde por aver venido en persona su Propheta Maboma, hicieron los Reyes Moros desde principio su asiento, y oubieron su silla Real. Y despues que esta Ciudad volviò a poder de Christianos Reyes, queriendole restituir su titulo antiguo le dieron titulo Imperial como queda probado por armas, un Emperador sentado en tribunal. Pues si queremos contar por noblexa las grandes mercedes, gracias, exempciones, que los Reyes Christianos le an dado por mas la honrrar, y ennoblezer, y en quanto tubierenla en su poder, y quanto asseguro, y acrecento sus Reales Estados seria nunca acabar contarlos en particular, y pues estas, y otras cosas, que a este proposito se podrian dezir, son notorias y magnificas, y no es de creer, que el Rey Don Alonso el Onzeno las ignorasse, ni los otros que pusieron esto en competencia, y opinion; veamos que causas y razones pudo aver de donde estas diferencias nasciessen entre estas dos Ciudades, fue pues el caso que el excelente y magnifico Rey Don Alonso el Onzeno deste nombre hizo cortes entre otras en la Villa de Alcalá, en las quales hubo grandes devates, y diferencias entre los Procuradores desta Ciudad de Toledo, y los de Burgos, sobre quales avian de hablar primero en ellas, y el Rey desseando poner en ello remedio, y satisfacer ambas partes, y escusar los danos que sobre estas alteraciones podian recrecer, a avido sobre ello diligente consejo, dio saviamente la sentencia, que hasta oy en

oy en estas dos Ciudades se guarda, conviene a favor que el Rey, y los otros Reyes successores hablasen primero, por que Toledo como sus patrones, y defensores diciendo estas palabras: Los de Toledo haran todo lo que yo les mandare, y asi lo digo, yo por ellos, hable Burgos. Con la qual sentencia todos fueren contentos, y como quiera que esta determinacion del Rey, verdaderamente fue en aumento y auctoridad desta Ciudad, por querer el mismo tener su voz como su señor, toda via queriendo embestigar la causa que le movio a dar esta sentencia con estos limites: Y tan vien, que causa pudo aver de donde naciesen estas diferencias entre las dos Ciudades, se ofrecen dos principales. La una es que al tiempo que el Rey Don Alonso el VI. gano esta Ciudad de Toledo, los Moros conforme a los conciertos con que la entregaron, se quedaron con el Regimiento, y governacion de ella, y los Christianos con una pequenna parte; como avemos dicho donde tenian de por si su gobierno, y Regimiento particular con nombre de Alcaldes Alguaciles, hombres buenos de Toledo, sin tener nombre de Concejo ni Regimiento y las tartas que emblavan al Rey, se llavanlas con el sello de sus oficiales, y no tenian pendon ni armas publicas de la Ciudad, sino que cada Rico Home jaca el pendon de sus armas, ni lo tubieron asta, que el Rey Don Pedro les dio el suyo, como en su historia se escribe.

La segunda causa dije que fue lo que parece por las historias de los Reyes de Espanna, conviene a favor que todas olos mas Cortes que hacian despues, que esta Ciudad se gano, y no antes las celebravan en Castilla la vieja, y en las otras Ciudades, de allende los puertos ansi por la costumbre, que dello tenian como por estar en medio de las otras Ciudades, y lugares que entonzes poseian, y por otra causa mas principal, por que casi todas las cortes, que en aquel tiempo se juntavan, eran para mostrar los Reyes a los Procuradores de las Ciudades las necesidades que tenian, y la falta de dineros, para proseguir las guerras, que hacian a los Moros, o a los otros Reyes comarcanos, y para pedirles, que repartiessen entre los pechos, y servicios, para la prosecucion de ellas, y como los moradores desta Ciudad de Toledo fuesen libres de semejante pecho y servicio, no los llamavan ni ellos embiavan a ellas sus Procuradores, de manera que no se juntavan en corte, sine lo que tenian consejo, y contribucion en los pechos, y servicio Real, y como durante esta costumbre la Ciudad de Burgos fuese mucho mas en alcada y magnificada por el señor Rey Don Alonso el IX. y le fuesen por el dados titulos de Ciudad Real, y Camara de Castilla, parece que por esta causa despues de su engrandecimiento tubo el primer voto en las cortes donde no se ajuntavan sino las Ciudades de Castilla la vieja, y tierra de Campos la qual parece, que duro sin contradicion de ninguno hasta esta Cortes de Alcada, que hizo ajuntar este Rey Don Alonso el Onzeno; en las quales, por que se ajuntaron allende los puertos, y se tratava de negocio general de todo el Reyno, fue necesario que se ajuntassen todos los Procuradores de las Ciudades de el camo a causa tan importante, y por esto fueron a ella los Procuradores de Toledo, por que la Ciudad de Burgos quiso gozar de su possession, y hablar primero, como lo hacian antes; los Procuradores desta Ciudad lo contradijeron, alegando su antiguedad, dignidad, y preeminencia. Y como la Corte sobre esto se partiese en dos van dos y pareceres, el Rey

desseando no pasasse adelante, y por satisfacer a ambras partes dio como se vio, la sentencia que avemos dicho; por la qual cada uno penso que le davan la mayor honrra, y ventaja; Burgos creyendo que hablava primero, y Toledo que ella era la primera, pues el mismo Rey hablava por ella. Mas a la verdad esto no se puede atribuir a otra causa, salvo a la grandezza, nobleza, y favor que los Reyes an querido hazer, y dar a Toledo; como consta claramente por las palabras del privilegio de el Rey Don Pedro en el capitulo pasado que el Rey que succedio inmediatamente despues de Don Alonso el Onzeno, y de estas alteraciones, y no por las razones, y ocasiones, que curiosos imaginansmo por ser Toledo y aver sido Cabeza, del Imperio de Hespanna, lo mismo que en estas Cortes se hizo en lo que toca al voto, y voz succedio bien de los assientos, y por que Burgos por las mismas causas, y razones dichas tenia el assiento de la mano derecha del Rey; y si le demandaron los Procuradores de Toledo, el Rey ordeno, no quitando a los de Burgos su lugar, que alos de Toledo se les hiciesse un nuevo assiento en frente del mismo Rey, dondese assent assen los dos Procuradores desta Ciudad apartados de todos los otros, como oy se haze. Quod eodem modo scribit & testatur Zamalloa Garibay in compend. histor. Hispan. lib. 14. cap. 23. Procuratores verò Curiarum debent † numerari per civitates, 10 & alias communitates, vel domus aut familias ad quas talis nominatio consuetudine immemoriali vel aliquo speciali privilegio spectavit; ut supra diximus: & tales nominati debent esse † 11 viri cordatissimi, & summa integritate conspicui, qui attenti bono publico provideant, ut sint undequaque honorifici, & sua patria istius Regni acerrimi & circumspecti defensores, & pauperum patres, constantes animi, & timorata conscientia; qui animosè injustis Conciliis aut Decretis resistent, & opponantur, ut in l. 4. lib. 6. novae Recopill. ubi: Eos Procuradores que nos emblaremos a llamar para las nuestras Cortes, ordenamos que sean embiados tales quales las Ciudades y Villas, que libremente los puedan elegir en sus concejos, tanto que sean personas honrradas, y no sean labradores, ni sesmeros y sean dos Procuradores, y no mas de cada Ciudad y Villa. Et an Equites Divi Joannis † de Malta 12 possint esse Procuratores Curiarum, vide Vellugan, in Speculo Principum Rubric. 4. liter. D. Bobadill. lib. 2. cap. 18. n. 232. & lib. 3. cap. 8. nu. 13.

Nec nominari debent qui aliquo Reipub. debito † adstricti sunt, & are ejus pergravati manifest, ut in facto respondisse tradit Orosius in l. 1. nu. 26. col. 487. ff. de offic. Procuratoris Caesaris.

Quin imò Procuratores hoc addiderint, pauperes † esse non debere sed divites, ne intuitu alicujus lucri seu praemii consequendi, moveri possint & à veritatis & justitiae via declinent & publicis dispendiis privata compendia comparent, nam, ut habetur Ecclesiastic. cap. 7. propter inopiam multi deliquerunt; & in l. 2. tit. 9. part. 2. ibi: Por que por verdad trae a los hombres a gran codicia que es raez de todo mal. Et paulò inferius ibi: Y siendo ricos, no lo hazan carrera de hazer mal por raeon de codicia, & altera l. part. 1. ibi: Y sobre todo deve el rescatar que los que pusiere en tal officio, como este sean homes que ayan algo, por que por men-
gua

gna no ayau de fazer cosa que les este mal: tradit Aristot. lib. 3. politicor. cap. 9. Dionysius Halicarnasseus florebat illo tempore ubi Patricios appellabant ex illis tribus familiis & pollentes opibus, penes quos fuit civitatis regimen, & Ecclesiast. cap. 40. ibi: Nam vita pauperis non est in cogitatione victus, & facit text. in l. 3. in princip. ff. de testibus ibi: An locuples, an egenus sit, lucri quod causa facile admittat, & illud Horatii lib. 3. ode 24.

Magnum pauperies opprobrium, jubet
Quidvis facere & pati,
Virtutisque viam deserit ardua.

Unde ab officiis publicis pauperes rejiciendos testatur Plutarch. ex sententia Solonis in ejus vita pag. 225. & Theodoricus Rex apud Cassiodorum, lib. 1. variar. ibi: Indigentiam juste fugimus que suadet excessus dum pernicioza res est imperante tenuitas, quapropter ad officia quatuor Decuriarum, vel Decurionum apud Romanos nequaquam eligi poterant, nisi qui bonorum certam quantitatem vel praescriptam habebant, ut tradit Plinius, lib. 33. cap. 2. & Plin. secund. lib. 1. epistolarum, & Gellius lib. 16. cap. 10. Petrus Gregor. Syntagmat. jur. 2. p. lib. 18. cap. 13. num. 8. & 3. part. lib. 47. cap. 10. num. 15. & in jure quod Magistratus exosi pauperes habitii sunt, ut in l. cura, §. inopes, & l. honor. vers. facultates quoque vel rescripto ff. de muneribus & honoribus, ibi: Caterum, si ita tenues exhausti sunt, ut non modo publicis honoribus pares non sint, sed & vix de suo victu sustinere possint, l. ad subeunda, Cod. de Decurionibus, lib. 10. Authentic. de defensoribus civitatum, (quae magis proposito nostro aridire videntur) §. interim, & §. jusjurandum, & §. final. & tamen a nobis supra in capite primi libri hoc exornatum manet, vide Navarret. in discursu politico, 28. fol. 192. cum seqq. Et merito in dict. l. 4. statuitur quod Procuratores isti Curiarum debeant esse honorifici non plebei, ibi: Y sean no laboradores, ni sesmeros, quasi aperte dicat, debere esse nobiles, quadam necessitate constringuntur ne ab antiquorum probitate degenerent, & Theodoric. Rex apud Cassiodor. lib. 2. epist. 15. dum origo nequit deficere quae consuevit radicibus pullulare. Unde ex parte Dei & pro caelo hujus Regni abjuro & protestor Decuriones, & ceteros electores horum Procuratorum quod in re tam magna, & tanti praedicti videant, & diligentissime, ac tota mente pervideant, & autumentur, eorum merita & animi dotes, & virtutes, ut electio justa ac laudabilis sit; & cum Cassiodor. lib. 5. epist. 22. audaciter dicere valeant: & judicium nostrum non per casuale votum, sed per electionem studium doceamus esse ceptum.

Unde cum tanta integritas & personarum industria ac virtus in his Procuratoribus desideratur, summa curatione stabilitum fuit quod nullus † precibus ad tale officium eligatur, nec ad id consequendum literas Regias seu principales impetrare tentet, ut in lib. 5. tit. dict. 7. libro 6. ibi: Mandamos que ninguno sea osado a ganar carta de ruego ni mandamiento ni del Principe nuestro charo, y amado hijo ni de otro senor, ni persona alguna; pare que personas senaladas vengau por Procuradores a las nuestras Cortes, y si algunos llevaren las tales cartas por el mismo effeçlo pierdan los officios que tubieren en las dichas Ciudades Villas y que sean privados para siempre de ser Procurador; por que

las dichas Ciudades libremente elijan, y en bien los Procuradores dichos segun se contiene en la ley antes desta, y que las tales cartas sean obedecidas, y no cumplidas, y esto se entienda salvo quando nos con peticion de persona alguna, mas de nuestro propio motu, entendiendo ser asi cumplidero a nuestro servicio, o otra cosa nos pluguiere disponer e mandar.

Itaque Procuratori † procurari officium pro-¹⁶hibeatur, ut aliàs dixit Justinian. in l. si quenquam, Cod. de Episcop. & Cleric. ibi. Tantum ab ambitu debet esse depositus, ut queratur cogendus, rogatus decedat, invitatus effugiat, ut D. Bernard. lib. 4. de consideratione, ibi: sane huic negotio non se ingerat rogans, consilio, non prece agendum est, & iterum Justinian. in dict. l. si quemquam ibi: non pretio sed precibus ordinetur Antistes. Plinius in panegyrico: horum memoria litterisque mandandum: praesclum pratoris non ex ingerentibus se, sed ex subtrahentibus legere, & facit text. in l. contra publicam Cod. de re militari, ibi: Honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque convenit evenire, & in l. fin. Cod. de primicerio, ibi: Ne per ambitionem & gratiam aut cujuslibet occasionis obtentu publicorum liceat graduum seriem cuiquam conturbare. Unde exclamat Sot. de just. & jur. lib. 1. q. 1. art. 1. Porro ergo pudendum est quod tamen licentia tanquam perfricata fronte praesclura hujusmodi petantur, procurentur & ambiantur: plura tradit Azeved. in l. 1. tit. 5. lib. 6. Recopill. & per nos, alibi jam dictum manet.

Regi vel Principi utique obedire debent, litterae autem † motu proprio à Rege vel Principe missae, aut civitas eligat Procuratorem, quem non inaverint, ut patet in dict. l. 5. ibi: Salvo quando nos no a peticion de persona alguna, mas de nuestro propio motu entendiendo ser asi cumplidero a nuestro servicio, otra cosa nos plugiere mandar y disponer: & merito, nam qui imperio dignus est, hic velit aut nolit imperio perfruatur oportet, ut tradit Aristot. lib. 2. politicor. cap. 7. quaedam enim tamen honestè despiciantur, inhonestè tamen petuntur, ut in l. 1. ff. de variis extraordinariis cognitionibus.

Et in hoc casu limitatur decisio text. in l. 4. dict. tit. 7. lib. 6. quae liberam eligendi talem Procuratorem facultatem concedit civitatibus & villis.

Rex enim poterit hanc electionem † tollere civitatibus, & motu proprio eligere quem maluerit; & credendum est eligere velle Procuratorem aptum & ministerio habilem. Et maxima ac vehementem pro electione à Principe facta assisit & urget praesumptio in donatariis, ut in Authentico, ut judicis sine quo suffragio, §. eos authent. ut, versic. Quis enim, ibi: quis enim non diligat eum, & honestate compleri magna putet, qui nostro decreto Judicioque tui culminis ad singulum veniat, testimoniumque habens quod sit optimus, & Theodoric. apud Cassiod. lib. 1. epist. 3. Judicii nostri culmen excelsum est, cumque à nobis probatur praecipuus & plenus meritis estimatur: nam si aquabilis credendus est quem justus elegerit, sit temperantia praeditus, quem moderatus ascivit, omnium profecto capax merito debet esse. cum enim invictissimus Rex noster supra jus positivum sit, ut in cap. propositum decisione praebenda; & in l. principes, ff. de legibus, & nedum jus ambiguum potest interpretari, ut in cap. inter alia de sententia excommunicatio-
nis,

nis, ubi gloss. verb. interpretatio, l. fin. Cod. de legib. cap. clericum, §. ex his omnibus, 11. quest. 114. tit. 1. part. 1. & ibid. gloss. in l. 3. tit. 1. lib. 2. novæ recopil. Didac. Perez in 2. 2. proæmialium ad leges ordinamenti, & latissime Burg. de Paz in proæmio Legum Taur. numero 37. Serino etiam sit quando ob causam publicam possit motu proprio, & plenitudine potestatis ex certa scientia tollere tertio jus quæsitum, præsertim si parvum sit, Alex. conf. 126. num. 24. lib. 2. Decius conf. 309. num. 52. & conf. 271. num. 8. Alphat. de præsumpt. reg. præsumpt. 11. num. 12. Fretin. in cap. nulli in princip. versic. fallit. 4. sub num. de re scriptis, Parthus conf. 3. num. 77. lib. 4. & alias refert Ludovic. Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 7. num. 16. & num. 24. Azeved. in l. 2. & 3. tit. 14. lib. novæ Recopil. quemadmodum per Regem sancitum extitit, quod nominatio horum Procuratorum regulariter pertineat ad civitates & oppida hujus Regni; ita & eodem modo potuit concedere quod id non procederet quando proprio motu vel specialiter Procuratorem nominavit, præsertim quia l. 3. regulariter administratio + bonorum Reipub. ad Decuriones pertineat respectivè in sua quaque civitate; sed verus gubernator eorum & Dominus Rex est, ut in l. 9. tit. 19. part. 3. ubi Gregor. Lopez gloss. fin. Bobad. lib. 5. politicor. cap. 4. numero 2. quapropter præstantiori titulo quam ipsæ civitates poterunt Procuratorem Curiarum nominare.

Et utique credendum est Regem nostrum ad personam + officio aptissimam missurum Regias super hoc literas expeditas justissimas ei, ex traditis à Chassaneo in Catalog. gloria mundi, 5. part. considerat. 24. vers. 2177. pro Principe, ut nuper diximus, & ex ratione superius tradita merito etiam fuit sancitum + ne Procuraciones istæ emantur, ut in l. 7. dict. tit. 7. lib. 6. recopil. ibi: Por que nos a sido fecha relacion que alguno compran de otros las Procuraciones de Corte, y lo qual es cosa de mal exemplo: mandamos, y ordenamos que ninguno sea osado de comprar por si, ni por otro la tal Procuracion, y el que la compare por el mismo efecto, la pierda, y otra ne aya aqual anno dende adelante, y sea inhabil para la aver, y el que la vendiere por el mismo efecto pierda el que tubiere.

Si enim Procuratores isti Procuraciones emunt utique ex fructu & lucro + earum & pro redimendo pretio præstito, & pro suis commodis facillimè officii fidelitatem prosternunt, ut considerat Arist. lib. 2. politicor. cap. 9. ubi namque qui magistratus emit, his quæstibus affuescere probabile est, facit text. authentic. iudicis sine quo suffragio; ubi in officiis vendibilibus timorem magnum venditæ Justitiæ affirmat Justinian. ibi: Quod non aliter fiet nisi & ipsi singula sine mercede accipiant, aut aurum dant ut accipiant in administrationem, & in constitut. 25. ibi: Propter factas Provinciarum venditiones: quare D. Thomas in epitome ad Ducissam Brabantia, consulit quod nullo casu assentiret officia Jurisdictionalia vendi: Et idem inconveniens judicatur in cæteris officiis præsertim tanti ponderis, sicut sunt Procuraciones istæ de quibus loquimur, ut dicunt singularia verba text. in dict. authent. ut iudicis sine quo suffragio, ibi: Computavit autem & emendum impensas largiores, & quadam sibi mittere potere quæstum in tempore præsentis in quo forsitan non administravit, quod Otero De Officialibus.

& in vita Seneca lib. 1. de benefic. cap. 9. ibi: nam provincias expoliari & nummorum tribunalibus audita utrumque limitatione & alteri iudici nimirum quandoque teneris vendere gentium jus &c. prosequitur latè Mastrillus de magistratib. lib. 1. cap. 20. & à nobis suo in loco dictum manet.

Si autem in electione Procuratoris facta, aliqua fuerit + inita contrarietas, & discordia quod in hoc casu faciendum provisum extat in l. 6. dict. tit. 7. lib. 6. novæ recopil. ibi: Mandamos que quando.

Procuratores verò Curiarum, mitti debent cum sufficienti + mandato, & instructione civitatis in quovis casu, suos cancellos egredi nefas eis erit, ut in l. diligenter, ff. de mandatis, lib. 3. §. in bello, ff. de re militari, cap. cum olim de offic. delegati, cap. cui denom. de Præbend. Decius conf. 77. attenditur enim sola mandati qualitas; Rota decis. 79. in novissim. Decius in l. transactiones n. 1. Cod. de transaction. & forma mandati non servata corrumpit actus. Alex. conf. 22. numero 4. vol. 2. Socin. conf. 77. 75. vol. 3. sive præter, sive contra formam actum sit; Socin. junior conf. 12. num. 22. vol. 3. Gabriel. conf. 155. num. 30. vol. 1. latissime Bursat. qui ad plures quæstiones infert, conf. præter mandatum 395. num. 13. nisi mandans sciverit factum præter mandatum, & tacuerit. Surd. decis. 209. numero 8. Barbat. prudentia collat. 6. Cod. de delatore, 69. num. 1. lib. 10. Aviles in cap. 54. Prætorum, gloss. ha de hazer n. 1. & in cap. 1. gloss. verb. mandando.

Quod adeo procedit, quod etiam in rebus notoriè utilibus civitati, sive Regno præter + mandatum quidquam facere non possunt, ex Barbatia, Platea, & Aviles ubi proximè, licet in hoc casu contrarium observaverit Bald. in l. 3. immo Alexand. in l. si quis mihi bona, §. sed si mandavit per text. ibi, & in §. si coram, ff. de acquir. hered. & in l. sicut, §. sed si permisit, vers. in contrarium, ff. quib. mod. pign. vel hypothec. solvitur. Idem Alexand. in l. si quis puberem collat. 2. versic. sed ad illud Cod. de jur. dict. lib. ubi ait per illud textus satis esse mandatum in pinguiore fortuna adimpleatur, Tiraquel. de utroque retract. §. 36. gloss. 4. num. 59. text. in dict. l. diligen. §. fin. ibi: melior suum sibi mandassent, ut stetium cum emeris, tu eum minoris vendideris, vel tantidem, ut tamen aliud quidquam servo accederet, utroque enim casu aut non ultra pretium aut intra pretium fecisti, nec inepete potest in simili expendi decis. text. in cap. 3. de iurejurand. ibi: non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat, & simul arridere videtur Regul. text. in l. non eo minus cum ibi notatis, Cod. de Procuratoribus, & in istis Procuratoribus Curiarum ita advertit Bobadill. dict. lib. 3. cap. 8. n. 85.

Postquam autem in Curiis Procuratores isti, cum aliis convenerint, & nota (sicut debent) sua mandata Regi & cæteris Procuratoribus fecerunt, ut in l. 6. dict. tit. 7. lib. 6. Recopil. tenentur Regno & ejus civitatibus, prout expedierit conferre & inter se communicare, ut suas in conspectu Regis in Curiis preces emittant, & remedio ac provisione digna proponant: sed illud disputatione dignum circa ea, quæ in Curiis solent tractari, quoad Procuratorum potestatem spectat, sese mihi offert; + utrum Procuratorem isti necessariò in tributorum concessione intervenire & assentire debeat, an verò eorum præsentia,

L

aut

aut communicatio in vi consilii & deferentiae tantum exquirenda sit.

Et pro his Curiarum Procuratoribus, nedum eorum consilium, sed assensus sit necessarius, & nova concessio tributorum seu impositio, in Regno fiat & civitates ei obnoxiae, & districtae 27 maneant, pro loco expendi possunt verba text. in l. 1. tit. 7. lib. 6. novae recopil. quae ita ait: *Los Reyes nuestros Progenitores establecieron per leyes y ordenanzas fechas en Cortes, que no se echassen ningunos pechos servitios pedidos, ni otros ningunos tributos nuebos especial, y generalmente en todos nuestros Reynos, sin que primeramente sean llamados a Cortes los Procuradores de todas las Ciudades, y Villas de nuestros Reynos, y sean otorgados por los dichos Procuradores que a las Cortes binieren: ponderatis illis verbis: Sin que primeramente sean llamados &c. & ibi: Sean otorgados por los dichos nuestros Procuradores.* Nam illa dictio copulativa, est, & tam casum vocationis & assistentiae quam consensus requirit, & ita horum verborum autoritate firmat Azeved. in dict. l. 1. numero 6. ibi: *Nam cum praedictare possit civitatibus, villis & populis pro quibus mittuntur, necessario requiritur approbatio, vel improbatio talium Procuratorum, etenim hoc licet in aliis arduis Rex Concilium Procuratorum horum requirere vel saltem sequi non teneretur; in his tamen tributis & collectis noviter in Regno imponendis, assensus etiam dictorum Procuratorum requiritur ex textu nostro pro forma & substantia actus, & ideo Procuratores hi plurimum debent in praestando assensu esse censati, & maturo consilio sese deliberare, & non aliter sese praesumere, nam ubi majus periculum vertitur, ibi cautius est agendum.*

Verum contraria sententia, & opinio, nempe quod invictissimus Rex noster absque assensu horum Procuratorum possit nova imponere tributa, necessitate publica suadente, sequentibus adstruitur, & suadetur fundamentis.

28 Primo quia Rex noster quoties necessitas publica postulaverit, ex sua autoritate, & juris dispositione absque alio interventu, non solum de personis, sed de rebus & bonis Vassallorum jure haereditario poterit adiutorium, & subsidium exposcere, ut l. 8. tit. 1. part. 2. ibi: *Mas el Rey puede demandar, y tomar del Reyno, lo que usaron los otros Reyes, que fueren antes que el. Y aun mas a las razones que lo hubiere mas menester para pro communal de la tierra, que no lo pueda excusar, bien asi como los otros nombres que se accorren al tiempo de la quita de lo que es suyo por heredamiento: & conducunt notata in cap. omnis anima de censib. & in cap. 10. que sunt regalia feudi in usibus feudorum; laze Chassan. in Catalog. gloria mundi, part. 1. considerat. 24. quia hanc publicam necessitatem indicare, & manifestam facere Regno aut Procuratoribus praeterim belli, incendi, haud opportunum est, & nec ratio status id admittere potest; ne inimici, (hoc constituto) contrariant horum tributorum impositioni, ex ore imperantis & jubentis Regis nostri absque aliorum deliberatione proficere debet.*

29 Tercio quia alias quodammodo Regia majestas coangustaretur, & ex Vassallorum penderet arbitrio, cum tamen in corporalibus nullum recognoscat Superiorem, nec ei possit ququam dicere, cur ita facis, ut habetur, in cap. in memoriam, 29. distinction. est enim ei pro ratione

voluntas, l. 1. ff. de constitutionibus Princip. Lucas de Penna in l. contra; Cod. de re militar. lib. 10. & temerarium est majestatem Regiam vel le terminis limitare, & cor Regium inscrutabile est, ut ex Proverbior. cap. 25. Haec & alia plura tradit Chassaneus, in Catal. gloria mundi, 5. part. considerat. 24. versic. sexagesimo secundo, Nemo, & vers. 18. necne.

Quarto, quia in tempore necessitatis publicae 30 non est donatio quod fit a Vassallis seu eorum nomine; sed debiti a Procuratoribus Regalis solutio, ut tradit Diodor. Sicul. lib. 1. de liberalit. Ecclesiastica, cap. 9. considerat. 7. Burg. contrav. 11. decis. 156. Marquez de gubernator. Christiano, lib. 1. cap. 16. Camill. Borrrell. de regal. catalog. Prat. cap. 42. Nam bona Regs & populorum, semper sunt necessitati publicae exposita, ut in l. 11. tit. 28. part. 3. ibi: *Los haveres del Rey se mantengan bonrradamente, y con que pueda amparar sus tierras y Reynos, y guerrear contra los enemigos de la fe.* Et ideo tempore Romanorum tot erant tributa imposita, ut fuit Canon, oblatio, & indictio, de quibus per Buseum, lib. 4. de asse, Petrus Gregor. lib. 3. syntagm. cap. 4. numero 7. & in sin. numero 20. & 23. nostris saepe temporibus, vel propriis quae in his vel aliis Regnis fuerint pronunciatione publica imposita tributa receniet Peguer. decis. 57. Boer. decis. 136. Petrus Gregor. dict. lib. 3. cap. 6. n. 37. & 38. & 42. Carolus de Tapia in Rubric. de institution. Principum, n. 78. Suret. 1. part. Chronica de Aragon. lib. cap. 52.

Quinto huic sententiae arridere videtur illud Deuteronom. cap. 13. ibi: *Non erit velligal dependens ex filiis Israel, quae verba supponere videntur tributorum concessionem non in Vassallis & eorum consensu consistere, quin imò expressè in proposito firmat hoc Petr. Gregor. de Republ. lib. 24. his verbis: Tertia pars convocationis Regni est necessitas imponendi tributa & subsidia nova populo; convocatis enim statibus Princeps vel alius ejus nomine delegatus a populo qui ejus vices sustineat, aperit urgentia Regis & Regni negotia, quae auxilium & opem ab subditis necessario, & justè exigunt, & hortatur & rogat, ut sponte in tantis negotiis Regi vel Regno desse velit, sed subveniat modis & expeditionibus, quibus consultaverit minus populum gravari posse; quae proponuntur a Rege, non ut ideo populus arbitretur ejus nutu Monarchiam, Regiamque potestatem pendere, nam & sine consensu populi potest jure suo Princeps tributa exigere, itaque vocatio Procuratorum necessaria est, non pro assensu, sed ut quomodo tributa persolvi debeant, eligantur & excogitentur; quod ita observavit Gregor. Lopez in l. 8. tit. 1. part. 2. in gloss. verb. venga, ibi: *vel dic quando differentia stat, non in imponendo quando necessitas exigit, sed in modo imponendi, nam Imperator debet hoc facere de voluntate subditorum, Rex verò communi terra utilitati, etiam non vocatis subditis posset, lucidè etiam de jure videatur, quòd Imperator tali casu possit cogere subditos quando ipsi nolunt, ut in dict. l. unica, & ibi DD. ibi Lucas de Penna dicit, quod honestum & necessarium esset, eos quos hoc negotium tangit ad rei examinationem evocari, ut ex consensu omnium fiat; & sic videmus etiam in Regibus, de consuetudine fieri &c. Avendanno, in cap. Prator. 14. ibi: *Si enim Princeps egerit tributis, vel Collectis, pro subvenienda necessitate, ismet poterit ea percipere sua propria auctoritate, & tempore Henric. III.***

facta

facta est ad bellum contra Mauros Granatenfes contributio, in Regno per Procuratores in Curiis Toleti celebratis, decies centum millia ducatorum, ea conditione, quod si illa quantitas pro bello faciendo non sufficeret, alia adderetur etiam non vocatis nec contentientibus Curiarum Procuratoribus, ut tradit Mariana, lib. 19. *hiflor. Hispan. cap. 14.*

32 Sexto cum Princeps militet pro nostri Regni utilitate, pro honesto statu Regali conservando, si reditus Regii non sufficiant † nec exactio- nes consuetae, poterit expensis communibus Regni militare, ut in primo Pauli ad Corinth. cap. 9. quod habetur, in cap. cum ex officiis de praesumption. Eleganter Archidias. in cap. quia, 10. *quast. 3. vers.* Et inde ibi: Princeps qui militat pro utilitate communi, debet etiam de communibus vivere, & communitatis negotia procurare, vel per reditus deputatos, vel si huiusmodi defint, aut si sufficientes non fuerint, per ea quae à singulis colliguntur, & si illis ratio esse videtur, si aliquis casus de novo emergat, in quo oportet multa expendere pro utilitate communi, vel pro honesto statu Principis conservando, ad quem non sufficiunt reditus proprii vel exactiones consuetae, puta si hostes terram invadunt, vel aliquis similis casus emergat, tunc etiam prater solitas exactiones, possit licite terram Princeps à suis subditis aliquam exigere cum utilitate communi, ut concludit hoc cum quadam morali ratione Casiodor. lib. 1. *variar. Epist. 19.* periculosa enim res est in imperio tenuitas cujus meminit Afflicti. in rubric. *quae sint Regalia collat. penult. in fin. vers. 4.* Roland. à Valle *conf. 1. n. 64.* & sequitur, lib. 2. nam destructio † Imperii sequitur si fructus quibus Respublica susinetur minuantur, ut ex Tacito, lib. 13. *Annal.* tradit Justus Lipsius lib. 4. *cap. 11.*

33 Septimo hanc partem ultra supra relatos, defendunt D. Thomas lib. 3. *de regimine Princip. cap. 11.* Egid. Thom. in *tract. de collectis, versic. nesciente, n. 8.* Petrus Antibol. *de munerib. quast. 54. n. 2.* gloss. in *l. neminem verb. Peran- garic. Cod. de sacrosanct. Eccles. Oldrad. conf. 48.* Joan. Gerlon. *de remed. contra adulator. part. 4. considerat. 6. & 10.* Joann. Drudon. lib. 2. *de libert. cap. 5.* Christiana, eleganter Lucas de Penna, in *l. originarius in fin. numero 3. Cod. de agricol. & constitutis, lib. 11.* ibi: Bona Provincialium Principis sunt ad necessitatem, & usum Principis, omnia quae Provincialium sunt, de jure exponuntur, Provincia tota quasi arca Principis, & ibi: Nam Provinciales quasi quiddam superfiscale sunt; & quoties necessitas exigit, rerum suarum non tam Domini sunt quam custodes. Molin. *Theol. tom. 3. de just. & jur. disp. 667. num. 1.* Ceval. *commun. contra commun. quast. 708. & quast. 96. n. 72.* Marquez per plura fundamenta, ubi supra *de cap. 56.* quem omnino perlegas obsecro, & in *arte Regis document. 20. & 21.* Lessius *de Justit. & jur. lib. 20. cap. 13. dubit. 6. num. 48.* Ubi ostendit etiam Rex culpa sua Aetarium exhaustit, vel in Ludis, convivis, profundis largitionibus, bellis inconsultis; adhuc etiam urgente necessitate, nova tributa imponere poterit si alia ratione non poterit publicum damnum avertere, Simanc. lib. 7. *de Republic. cap. 24. numero 3. & 15.* & plures alios refert, & solidissima pro hac opinione fundamenta adducens Joann. Baptist. Velazq. *conf. 99. & numero 1.* usque ad *numer. 28.* qui loquitur late de hac re & Ju- Otero *De Officialibus.*

stificatione donativi & subsidiarii servitii, quod quandoque necessitate publica exigente, fit à Regno: & conducunt tradita per Afflicti. *decif. 165. numero 5.* Surd. *conf. 464. numero 17.* Marc. Giurb. *decif. Sicilia 118. numero 5.* & non minus Joann. del Castill. *tom. 7. tract. cap. 9. & cap. 41. & numero 47.* usque ad *numer. 75. & cap. 41. & numero 44.* usque ad *numer. 82.* quem per multum temporis post scripta vide.

Quibus non obstat † text. in *dict. l. 1. dict. 34 tit. 7. lib. 6. Recopill.* quia illius textus decisio juris positivus est, & de honestate hac regulariter procedit, non tamen liberam potestatem Regi ex jure Regali competentem imponendi tributa potest limitare & coarctare.

Nec etiam obstat, quod etiam Reipub. interest, & maxima utilitas intervenit in eo quod tributa nova non imponantur, & nobis vigilantibus non graventur Regna, ut diligentissime perpendit Licentiat. Petrus Fernandez Navarret. vir apprimè omnium literarum ornatissimus, & totius Hispaniae politicae, & rationis status Magister, in suo peculiari *tract. de conservatione Monarchiar. discurs. politic. 28. & 29.* quia prater habeo adnotata, quae huic † difficultati modum 35 & facilem exitum praestant, etiam eleganter ei satisfactum reliquit Joann. Baptist. Valenzuel. *dict. conf. 29. & 24.* ibi: *Et huiusmodi considerationes, & fundamenta non cessant, etsi dicatur etiam publicam utilitatem intervenire in eo quod pro Reipublic. part. 1. cap. 12.* Simanc. *dict. lib. 9. cap. 24. Thesaur. politic. dict. cap. 10.* quia solum debet attendi major utilitas Reipublicae quae in eo concurrat, quae satisfaciatur necessitati Regis, & sui patrimonii, & in bona jurisprudentia major vir † publicus pravalet & praeponderat 36 *minor. lege caetera, §. sed si quis ubi Paul. de Castr. ff. de leg. 2. Sitor. tract. de in integrum restit. 18. art. 8. n. 52.* cum ex eo resultare debeat bonum, securitas, & unicum remedium evidentis periculi quod immanet populo istius Regni, considerato statu in quo reperitur sua majestas, exhausto, & quasi consumpto ejus Regio patrimonio pro defensione & conservatione illius in pace & tranquillitate qua fruatur, cum privatorum, & Reipublic. beneficio.

Tandem & ad Procuratores Curiarum redeamus, & finem capitulo huic ponamus, *l. 3. dict. tit. 7. lib. 6. Re. opill.* sancitum existit, quod dum in Curiis sunt condigne † hospitentur ibi, *sean 37 bien trodo y aposentados,* super quibus verbis Azavedo ibi rationem reddens ita ait, *ut hi enim quibus cura Regni incumbit, & pro Regno curam adducunt, benigne tractandi sunt & hospitia eis praestanda, nam qui in uno oneratur in alio debet reonerari, licet olim Procuratores Curiarum non onerari in aliquo, sed honorari & premiari asseritur, & communiter sic ab omnibus concipitur qui quidem honorentur, revera in maximo honore constituantur per maximum onus suscipiunt, si attente considerassent, cum ex eorum votis plerumque universa Regni salus, & quies pendet, & arario maxima inquietudo & maximum incommodum à suis malis consiliis, si quae mala praeberint, oriuntur: ideo attente ac sensitim & mature sese in illis gerendum est, nec nascantur injuria, unde, ut tritum est Brocardium, jura nasci debent.*

Et pro illo tempore quo in Curiis assistunt, non possunt capi, † nec detineri pro debitis, ut in 38 *l. 10. & 11. dict. tit. 7. lib. 6.* quas leges ad concordiam reddunt, cum modo unaquaque earum

earum intelligi debet, ut ibi exponit Azeved. n. 4. & melius Greg. Lopez in l. 4. tit. 3. p. 3. in gloss. verbo *Sobre pleyto*, & regulare est, ut missus causa legationis, vel ex publica, & necessaria causa, prout in convocatione ad Curias consideratur, quis habeat jus revocandi domum; in l. 2. §. *legatis*, ubi Doctores & novissime Barbof. Abbat. in cap. fin. de foro competenti, Jas. in l. qui Roma in princip. n. 12. ff. de verbor. obligat. Azeved. in Curia Pisan. cap. 11. n. 7.

CAPUT X.

De officio Oeconomi Civitatis, Villæ seu cujuscumque Concilii, qui vulgo dicitur *Mayor Domo de propios*.

SUMMARIUM.

- 1 Bonorum cujuscumque oppidi in duplicem speciem divisio, & n. 2.
- 2 Bona in corpore Civili & Mystico cujuscumque oppidi cur necessaria?
- 3 Oeconomus vulgo Mayor Domo de propios inter vicinos oppidi solet nominari ab universitate seu Concilio, qui quidem oconomus bona universitatis fideliter administret.
- 4 Oeconomi officium à nullo vicinorum urbis potest recusari, & ad illud acceptandum quilibet potest compelli, nisi adsit justa excusatio.
- 5 Oeconomi officium, utrum honorabile, an verò humile reputetur?
- 6 Provinciarum divisio quo tempore fuerit facta, & bona cuilibet oppido applicata?
- 7 Bonorum destinatio ad Regem pertinet.
- 8 Bona oppidorum ex destinatione facta à Rege vel immemoriali tempore, à Dominio Regis separata fuerunt.
- 9 Intelligitur in proposito nullatenus contrarius textus in leg. de precario, ff. ad leg. Rhodiam de jactu.
- 10 Bonorum oppidi administratio ejus concilio & universitati incumbit.
- 11 Bonorum oppidi administratores veri sunt Decuriones cujuscumque urbis, qui totum concilium representant.
- 12 Oeconomus bonorum oppidi non solum tenetur exigere redditus bonorum Reipublicæ tempore administrationis creatos, verum etiam eos quibus antecessor suus in officio rationibus suis redditus, debitor extitit.
- 13 Oeconomus si exactam diligentiam in exigendis Reipublicæ debitis se fecisse Concilio actu ostenderit, liber & securus manebit.
- 14 Oeconomus qui Chirographa seu Schedulas, aut alia instrumenta, quorum virtute aliquam exactiorem ratione officii facere tenebatur, Concilio vel Decurionibus reddiderit, dum rationes suas retulit, summis & quantitativis in eis contentis non erit onerandus.
- 15 Administratoris seu oeconomi diligentia in officii exercitio, qua ratione probetur.
- 16 Requisitio urbana ab administratore facta debitori, an ab ipso Administratore negligentia suspicionem excludat, & non sit imputandum ipsi damnum decoctionis postea à debitore factæ.
- 17 Culpa vacare videtur qui de jure procedit in sua administratione.
- 18 Assertur in proposito textus in lege si benè de uluris.
- 19 Requisitio urbana ad debitum etiam fiscale exigendum, pluribus commendatur juribus.
- 20 Quæstio proposita solvitur distinctione ab Escobar desumpta.
- 21 Oeconomi seu Administratoris oppidi officium in quo consistat.
- 22 Oeconomus oppidi nihil poterit solvere, nisi de mandato judicis & Decurionum vel aliorum qui populum representant.
- 23 Lex Regia 22. tit. 6. lib. 3. novæ recopil. quæ ad solutionem per oconomum faciendam, interventum judicis requirit, jus novum inducit.
- 24 Schedules vulgo Carta de pago de qua lex 22. tit. 6. lib. 3. novæ recopil. loquitur, etsi simplex sufficiat ad solutionem faciendam, hoc tamen debet intelligi respectu Prætoris vel Decurionum, quorum jussu & decreto solutio fuit ordinata & commissa.
- 25 Oeconomus solvere poterit in exiguis & parvis quantitativis, & sufficiet ad ipsius exonerationem, quod sibi verbo tenus præcipiatur, & stabitur ipsius assertioni & libri sui scripturæ.
- 26 Quantitas parva in solutione per oconomum facta, quando dicatur, judicantis arbitrio relinquendum est.
- 27 Oeconomus pro solutione facienda sibi commissa aliquod munus accipiens, prævi administratoris notam incurrit & pluribus panis & noxis fit reus.
- 28 Domus, census constitutus aut qualibet alia res si empta fuerit ab oconomo civitatis, ipsius quidem oeconomi pecunia, non verò civitatis, emptor in dubio censetur oconomus, & n. 30.
- 29 Respublica seu civitas contendens rem aliquam ab oconomo suo emptam fuisse sua pecunia, id probare tenetur tanquam fundamentum sua intentionis.
- 30 Respublica pecunia aliquam rem ab oconomo comparatam fuisse, si probetur, cui res cum lucro applicanda sit, distinctione deciditur, & n. 33.
- 31 Administrationis ratio ab oconomo civitatis in unoquoque anno per successorem in officio, exquirenda est.
- 32 Administrationis ratio exigere poterit ab oconomo etiam ante annum & finitum officium, si de fuga aut decoctione suspectus fuerit.
- 33 Administrationis rationem reddere nullo modo poterit recusare oconomus.
- 34 Expenditur in proposito textus decisionis. in authent. de sanctillun. Episcopis, §. oconomus coll. 9.
- 35 Administrationis rationem reddendi præceptum omni juri consonum est, & administrator qui talem fugit rationem, juri resistit.
- 36 Administrator quilibet, sive voluntarius sive necessarius, ab homine sive iudice aut lege constitutus, etiamsi sine mandato administravit, rationem referre tenetur.
- 37 Administrationis in reddenda ratione, utrum oeconomi libris tam pro se quam contra se standum sit.
- 38 Administrationis ratio postquam ab Administratore fuerit reddita, an reliquatum quod vulgo Alcanze final vocatur, possit, non obstante

obstante appellatione interposita, exequi absque metu & periculo attentati.

Bonorum cujuslibet oppidi duplicem ꝑ speciem omnia jura agnoscunt: nam alia sunt publica, & communia omnibus vicinis & incolis, quia in usu publico, & communi utilitate sunt constituta, ut in l. 9. tit. 28. part. 3. ibi: *E los montes de las dehesas, e todos los otros lugares semejantes de estos, que son establecidos, otorgados para pro comunal de toda Ciudad, o Villa, o Castillo o otro lugar.* l. 7. tit. 19. ead. part. fol. 13. tit. 9. part. 5. ibi: *O lugar publico asi como la plaza, e las carreras de los exidos, e los rios, e las fuentes que son del Rey o del comun de algun Concejo, l. 1. & l. 11. tit. 7. lib. nova recopil. & de jure communi expendi solent jura in l. sed celsus, ff. de contrahend. emptio. l. inter publica ff. de verb. signific. ubi Rebuff.*

2 Alia verò sunt bona ꝑ propria ipsius oppidi quæ usu publico non sunt destinata, nec vicinorum aut incolarum commodo particulari inserviunt, sed in peculio, reddito, vel pecunia ipsius oppidi, vel ut patrimonium vel ut bona seu pecunia servorum civitatum, procul dubio, publica habentur, l. 10. tit. 28. part. 3. ibi: *Mas los frutos, y las rentas que salieron dellas deben ser metidas en communal de toda la Ciudad y Villa cujos fueron:* Quamvis partitam bonorum cujuslibet oppidi sectionem constituunt, & prosequuntur Gregor. Lopez in l. 26. tit. 37. part. 3. gloss. 4. & in dict. l. 15. gloss. 2. Avend. de exeq. mand. 2. part. cap. 10. Bartholom. Cepola in tract. de servit. tit. de servit. rusticor. cap. 3. de servit. num. 22. Hamad. in l. 5. tit. 26. part. 2. gloss. 6. num. 16. Azeved. in l. 1. tit. 5. lib. 7. nova Recopil. num. 1. Bobadill. lib. 5. politic. cap. 4. num. 3. & num. 5. vers. *Presopongo & in gloss. littera D. Felician. quest. 9. de censibus, lib. 12. cap. 3. Galpar. Roderic. lib. 2. de annuis redditibus, quest. 14. à num. 67. Velazquez de Avendano tract. de censib. cap. 68. ferè per tot. Anguian. in tract. de legibus, lib. 3. controvers. 3. Nicolaus Loiaus in tract. de jure universitatis, part. 3. part. 1. & ipsum observavimus, in nostro tract. & lib. de Pascuis & jure pascendi, cap. 2. per tot. de quibus bonis intelligendus est tot. titulus, ff. de administration. rerum ad civitatem pertinent. & Cod. de administration. Reipublic. lib. 11. §. quibus autem, & §. ult. ff. quod cujuscumque univers. nomine, l. bona civitas, ff. de verb. significat. l. 1. & 2. Cod. de divers. prædiis urbanis, lib. 11. & text. in dict. l. 10. tit. 18. part. 3. & totus titulus §. qui inscribitur, de los propios y rentas de los Concejos, lib. 7. nova recopil.*

3 Quæ utique bona in corpore civili, & mystico ꝑ cujuslibet oppidi, seu universitatis, sunt necessaria & præstantissima ligamina, & vincula in quibus vires ejus consistunt, & splendor enitet, & duratio secunda redditur, ut tradit Aristot. lib. 1. Politic. cap. 7. & l. 7. cap. 8. eleganter Cicer. in oratione pro lege Manilia: omnia enim obediunt pecuniæ, ut habetur Ecclesiast. cap. 10. unde Petronius Arbiter, in satyra.

Quidvis, nummis præsentibus, opta,

Et venient: clausum possidet arca Jovem.

Et Horat. lib. 2. sermonum satyra 3.

Omnis enim res,

Virtus, fama, decus, divina, humanaque, pulchris

Divitiis parent: quas quis construxerit, ille

Otero de Officialibus.

Clarus erit, fortis, justus, sapiens, etiam & rex. Unde Evodius, lib. 2. de operibus, pecuniam animam mortalium appellavit, & facit illud Ecclesiast. cap. 29. *gratiam fidejussoris non obliviscaris; dedu enim pro te animam suam,* & Tertullian. in cap. 14. Zachariæ, aurum & argentum vocat omnem valentiam, in illis verbis: *& congregavit omnem valentiam populorum, per circuitum, aurum, argentum;* ex translatione 70. interpretum, ubi Vulgata habet, *omnes divitias,* ipsi legunt, *omne robur.* Tertullian. autem, *omnem valentiam;* maxime in bellis, ex Cornel. Tacit. lib. 18. annalium. Unde Philip. Rex Macedonia cum arcem munitissimam capere, & in sui potestatem redigere intenderet; id impossibile fore sibi nuntiantibus ita respondit. *Num usque adeo difficilis est aditus ad illam, ut nec asinus auro onustus possit accedere, ut refert Plutarch. in ejus vita, quod & Alchumeni & Theopomp. Sparta Regibus etiam fuit responsum, tum demum vincendos Lacedæmonios, cum aurum, & argentum in pretium cœpissent habere: & facit Danaes fabula, cujus meminit Marc. Tullius lib. 2. officior. & Plutarch. in Laconic. Moia, lib. 4. Philosoph. Secret. cap. 37. quæ in id fuit inventa, ut suaderet nulla custodia, auri & argenti insultum arceri posse: & Marc. Tullius, in Verrem, nihil est tam altum, quod non expugnari pecunia possit, conducit textus in l. quæ tutoris, Cod. de administratione, tit. ibi: *Ipsius pecunia in qua robur omne patrimoniorum consistit, & plura in confirmationem adducunt ultra Host. & Joann. Andreas in cap. significantibus post princ. de offic. delegat. Sahcet. in l. receptitia, col. 3. vers. item nota, Cod. de constit. pecun. Tiraquel. in tract. de nobilit. cap. ex numero 5. Chassaneus in Catal. gloria mundi, 8. part. considerat. 21. & cap. 71. considerat. 21. & cap. 71. considerat. 27. & copiosè, 12. part. considerat. 54. Castill. de Bobadill. lib. 5. politicor. cap. 5. Gregor. Lopez Madera in suo eleganti lib. de excellentiis & magnitud. Regni Hispan. cap. 70. Augustin. Mori. in empir. juris, tit. de jur. omn. Judic. quest. 10. ex num. 3. Pater Joann. de Salazar. in sua politic. Hispan. proposition. 14. §. 1. fin. 250. facunde & utiliter Hieronym. Cevall. in art. Regia document. 3. qui per solidissima argumenta non solum suadet, sed & convincit, nedum Regnum sed quamlibet Rempublic. arario indigere.**

Cum ergo tota cujuslibet oppidi magnitudo, & duratio in his bonis & pecunia reiduali, & patrimonio consistat, ut ait Ulpian. in l. bonor. 1. ff. de verbor. signific. bona enim ex eo sic refert dici quod beant omnes & beatos faciant, eorum maxima cura est habenda: Et ideo solet à Consilio vel universitate ꝑ nominari aliquis ex vicinis qui bona hæc fideliter administret, redditus vel pecuniam publicam exposcat & recipiat, & eam jussu Superiorum distribuatur, vel in sumptus publicos convertat, qui vulgo dicitur, *Mayor Domo de propios, o del Concejo, de quo isto in cap. verba faciemus.*

Quod utique officium ꝑ necessarium est & ad ejus exercitium & usum, quilibet compelli poterit ex doctrin. Alberic. per tot. ibi in l. numerum in princip. ff. de muner. & honorib. Bart. in l. 1. numero 18. Cod. de mulierib. Bart. in l. 1. num. 18. Cod. de mulieribus & in quo loc. lib. 10. & ita praxi receptum tradit Avendan. 1. part. per tot. cap. 19. numero 24. vers. *quod maxime procedit,* Bobadill. lib. 1. politicor. cap. 15. num. 46.

quod tamen intelligas velim, nisi adsit iusta excusatio, ut eo loco dicemus: & an huiusmodi officium nobile † vel onerosum & humile reputetur, alibi etiam à nobis differendum veniet; interim tamen vide quod notat Burgas, *de nobilit. cap. 10. num. 3. in fin.* ubi ait quod in Villa de Montejo, nobiles liberati fuerunt ab isto officio, quia vile & onerosum reputabatur, sed in hoc semper est attendenda communis opinio, ut à me dictum est.

Verum ut indistinctè percipias circa quod officium istius œconomi, seu publici administratoris rerum ac bonorum cujuslibet oppidi versetur, & quid ejus curæ sit & commendetur, prius nosse oportet, & præmittendum duxi quod temporibus Augusti Imperatoris divisæ † fuerunt Provinciæ, ut colligitur ex Strabon. *lib. fin. Geographiæ, in fin. Zonara in August.* quod refert Petrus Gregor. 1. §. *synagmat. lib. 3. cap. 2. num. 9.* Bobadill. *lib. 5. politic. cap. 4. nu. 3.* & bona fuerunt ab eis cuilibet oppido applicata, nam ad Regem spectat hæc † destinatio bonorum, ut in *lib. 2. tit. 1. part. 38. Y solo otroso es poderoso de partir los terminos de las Provincias, y de las Villas,* tradit Mexia ad *l. Toleti, 2. part. fundament. 9. n. 53.*

Et ex prædicta destinatione vel facta † à Rege vel immemoriali tempore & usu qui vicem cessionis, vel principalis privilegii ut destinationis obtinet, ut in *l. 2. §. Ductus aqua, ff. de aqua quotidian. & æstiva & cap. super quibusdam, de verb. significat.* bona oppidorum, à Dominio Regis fuerunt distincta & separata.

Cui utique animadversioni non obstabit decisio textus † in *l. de precario, ff. ad l. Rhodiam de jact.* Ego quidem mundi Dominus, & in *l. bene à Zenone, Cod. de quadriennio, præsumption.* ibi: *Cum omnia Principis esse intelligantur.*

Prædicta enim jura non negant præfatam Domini separationem, licet ea supposita omnium rerum Dominium universale, quoad protectionem sub Regis manu insidere; ut autoritate vulgari docet, *gloss. verb. omnia in dict. l. bene à Zenone,* similis *gloss. verb. sanctionem in proam. ff. & ita est intelligenda gloss. in cap. cum venio, 23. quest. 8. & in cap. cum per venerabilem qui filii sint legitimi,* & *gloss. per nulli, in l. Barbar. Philip. ff. de offic. prætoris,* & firmat Bart. in *l. 1. col. fin. ff. de jur. omnium judic. & in l. 2. §. per hanc actionem, ff. de rei vindicat. & ibi Curtius num. fin. Covarr. lib. 3. variar. cap. 9. numero 8. & in regul. peccatum, 2. part. §. 9. numer. 7. vers. his tandem, cum seqq. ubi latè & Avendan. in cap. diligenter, 20. notabil. de præscript. Joann. Andreas in cap. fin. de offic. Archid. Chassaneus in consuetud. Burg. dict. rubric. 3. §. 4. gloss. apres versic. num. quid, latè Camill. Borrell. addit. ad Bellug. Petrus Antibol. in tract. de munerib. 3. part. §. 4. numero 195. vol. 1. Alciat. lib. 2. disput. cap. 5. restaur. Castall. de Imperator. quest. 2. Bacona lib. declarationum, declarat. 16. latè Bernard. Alfari. in collectanea juris 4. Imperator. Orosius in *l. quidam, col. 328. num. 9. ff. de rer. division. contrarium tamen conatur fundare Humada, in dictis Scholiis, ad l. 5. tit. 26. gloss. 6. n. 18. & talia bona à Regibus oppidis esse assignata affirmat Avendan. dict. cap. 10. Prætorum, num. 4. & vicinis oppidorum; Gregor. Lopez in dict. l. 9. tit. 28. part. 3. in gloss. verb. constituidos, de qua bonorum & termini destinatione, & quomodo eorum Dominium ad concilia cujusque oppidi seu universitatis pertineat**

animadvertunt Avendan. in 1. part. Prætor. cap. 12. num. 3. & cap. 4. n. 4. vers. constituo & num. 5. Azeved. in *l. 3. numer. 10. lib. 7. Recopil. Bobad. lib. 2. Politic. cap. 16. num. 52. & lib. 5. cap. 4. num. 3. & latissimè egi, ac plura ad propositum, satis conducibilia retuli, in lib. & tract. de pasc. & jure pascendi, cap. 9. per tot. ubi videre poteris.*

Unde cum à Regis Dominio mediante illa separatione discesserint, & oppidorum propria effecta fuerint, eorum administratio † ipsi populo & Concilio incumbit, cujus nomine Decuriones, & deputati ministri de his bonis, & redditibus disponunt, & quid faciendum decernunt, unumque vicinum, in œconomum & specialem Administratorem creant & erigunt ut supra dixi, quem non ita generale mandatum, & amplam facultatem in oppidis nostræ Hispaniæ intelligas habere, ut de rebus & bonis istis, pro libito disponere valeat; & de actore & de administratore publico sentit Alexand. lib. 11. §. Plerumque num. 22 ff. de pællis, & in *l. civitas 27. n. 17. ff. si certum petatur, Paul. de Castro in dict. §. plerumque, num. fin. & in l. Procurat. 58. ff. de Procuratoribus, Bald. in l. unic. numer. fin. Cod. etiam per Procuratores causa rest. in integr. & de Syndico universitatis, tradit Decius conf. 297. num. 1. & 2. & de utroque latè Nicolaus Losæus, de jur. universitatis, part. 1. cap. fin. ex num. 108. Isti enim habent mandatum speciale cum libera, ut notant Bart. Jaso, & Curt. in *l. præses, 12. Cod. de transaction. Franciscus Marcus decis. 780. num. 8. vol. 1. & decis. 701. per tot. vol. 2. & veri administratores, ut de his rebus & bonis disponant & circa earum administrationem, ut quidquid velint (servata tamen juris forma, & præscriptis cancellis) agant, sunt Decuriones † cujuslibet oppidi, qui totum concilium repræsentant, ut in speciali officialium istorum cap. diximus: Administrator vero noster, de quo loquimur qui vulgo dicitur, *Mayor Domo de propios,* exposcendi & recipiendi redditus bonorum Reipublicæ, curam habet, bursum retinet, & quasi Thesaurarius & Susceptor publicus est; qui jussu Decurionum, vel totius Concilii persolvere ex his debet, quidquid sibi ordinatum fuerit, & ad hoc ministerium hujus officii fuit facta creatio, ut supra dixi.**

Itaque Oeconomus iste non solum tenetur † exigere redditus bonorum Reipublicæ tempore suæ administrationis causatos, verum eos quibus antecessor suus officio, & rationibus suis excussus debitor extitit ut in *l. periculum, ff. si certum petatur & in l. si tutor constitutus, & ibi Bart. ff. de administrat. tutor. docet Plac. per text. ibi in l. susceptorem, Cod. de susceptoribus, lib. 10. Castill. in *l. 27. Taur. §. nona particula est, vers. ita tenentur si non exigunt debita, Montalvus in l. 3. tit. 17. gloss. Por arrendar, in fin. lib. 3. fori. Aviles in cap. 45. Prætor. gloss. Poner. nu. 3. Bobadill. dict. lib. 5. politic. cap. 5. n. 79. & dicemus in cap. de officio Thesaurarii.**

Si tamen œconomus vel Administrator exactam † diligentiam, in recuperandis seu exigendis Reipublicæ debitis fecerit & actu ostenderit, Concilioque nuntiaverit, liber & securus remanebit, ut in dict. *l. si tutor constitutus & in dict. l. 2. Cod. arbitrium tutela, observat Socin. conf. 2. col. 2. lib. 7. Damaceder. in tract. de tutore, cap. 7. num. 38. & licet jura superius adducta loquantur in tutoribus, tamen id ipsum intelligendum est*

eff in quolibet alio administratore, ex textu singulari, in l. 1. ff. de contr. & utili actione tutela, Bernard. Diaz in reg. 219. verb. Ecclesia, ubi ait quod si Prælati Ecclesiæ debita passus fuit præscribi, ipsi & ejus hæredes tenebuntur ad refartionem damni, quem sequitur Cavalcan. ubi supra num. 118. Gregor. Lopez in l. 15. tit. 8. part. 5. verb. Peckar. Ayora de partition. cap. 4. num. 37. part. 1. Et immeritò qui negligens fuit in recuperandis creditis uxoris, est text. celebris, in l. 15. tit. 71. part. 4. & generaliter in quolibet Administratore, ita tradit Cuman. conf. 24. col. 3. Plat. in l. si quando, n. 277. Cod. unde vi, Bæza de decima tutoris part. cap. 2. num. 720. cum seqq. Joann. Garcia, de expensis, cap. 20. n. 16. Et in isto officio alias (de quo loquitur) expressè id ipsum firmat Escobar, de ratiociniis, cap. 19. n. 21.

15 Circa quod illud animadversione dignum est, quod œconomus qui † Chirographa seu Schedulas, aut alia instrumenta, quorum virtute aliquam exactionem ratione officii tenebatur facere, Concilio vel Decurionibus tempore depositæ rationis, reddiderit, & præsentaverit, de summis & quantitibus in eis contentis non erit onerandus, & habet de jure pro se præsumptionem & fundatam intentionem, quod in eorum exactione diligentiam quam potuit, adhibuit, ut docet Bart. in l. tutor qui repertorium, §. si post depositionem & in l. complures, §. fin. ff. de administratione tutor. Bæz. ubi supra n. 148. Ayora de loco decis. Genuens. 76. num. 8. & 9. Munnoz de Escobar. dict. cap. 19. numer. 13. Mascard. de probat. concl. 192. qui expressè notant quod alleganti negligentiam incumbit onus probandi, negligentia autem ista informatur quod sensu corporis percipi possit, ut ex doctrin. Bartol. conf. 102. charissime Domine, tradit Menoch. de recuperand. possession. remed. 7. numer. 19. quest. 5. per testes directè probari non potest; ut notat Angel. in l. testium, Cod. de testibus & in auth. Cod. de hæredib. & falcidia, §. si vero obfint: imo testes asserentes simpliciter, & directè aliquem negligenter se gessisse, viderentur potius judicare per intellectum, quam deponere, seu testificari de factò ad quod sunt adhibiti, & ideo eorum dictum vitaretur secundum Innoc. in cap. cum causam de testibus, Bart. in l. qui in testament. §. fin. ff. de testamentis & dict. conf. 102.

16 Probabitur autem negligentia † administratoris, si hæc duo concurrerent simul, nempe quod exactionem seu debitorum recuperationem potuerit facere, cum ad id ratione & intuitu officii esset obstrictus, & non fecit; ex Bart. ubi proximè & in l. si ab hostibus, §. fin. ff. soluto matrimon. & in l. idemque persona, & in l. tutor qui repertorium, §. penult. ff. de administrat. tutor. Joann. Andreas in cap. statutum de rescript. in 6. Bald. in l. 3. §. si ad diem, ff. de re militar. & in l. qui committatis, ff. eod. & in l. juss. ignoran. Cod. qui admittit, Felin. in cap. si autem, num. 3. de rescriptis. Aymon. Cravet. conf. 132. num. 4. & facit text. in l. chirographis, 58. ff. de administr. tutor. cujus verba ante signatam resolutionem mirificè comprobant ibi: Chirographis debitorum incendio etsi testes cum ex inventario tutores convenire eos possent ad solvendam pecuniam aut ad novationem faciendam cogere, cum idem circa proprios debitores propter eundem casum fecissent, & id omisissent circa debitores pupillorum, au si quis propter hanc eorum cessationem pupilli

damni contraxerunt judicio tutela consequantur. Respondi si probatum fuerit, eos tutores per dolum vel culpam, prætermisisse, præstari ab eis hoc debere: & ibi advertit Bartol. tunc Administratorem in dolo vel culpa fuisse, quando cum possit debitores convenire, illud facere neglexerit. Damacer. de tutore, cap. 7. num. 38. Bæza ubi supra num. 111. Munnoz de Escobar. nu. 27.

Sed cum frequenter contingat, quod transacto aliquo tempore in quo Administrator † judicialiter exactionem intentare omisit; urbana contentione, seu requisitione contentus, debitores efficiuntur non solvendo vel decoquunt, difficile in hoc casu solet reputari, an ista urbana requisitio ab Administratore facta excludat in eo negligentiam suspicionem, vel an ob moram in exigendo debita in Judicio, damnum decoctionis Administratori sit imputandum & adscribendum.

Et sanè movet difficultatem, quod non videtur † in culpa esse qui de jure procedit, sed ex 18 juris dispositione, prius quàm quis judicialiter conveniatur, debet urbanè requiri extrajudicialiter & blandis verbis suaderi, ut solvat, ut in l. quidam Iberius 17. ff. de servitut. urbanor. prædior. ibi: Qua de re volo cum Ibera loquaris, & in l. debitores, 1. Cod. de pignoribus, ibi: Debitores presentes, prius denuntiationibus conveniendi sunt, probat text. in cap. si quis erga, 2. quest. 7. ibi: Nam prius Primates adeat Judices quàm ipsos à quibus se lasum existimat familiariter conveniat, non semel, sed sæ issimè; ut ab eis aut sua judicia accipiant aut excusationem, & in l. debitoribus, 18. Cod. de administr. tutela, ibi: Parrare solutionem denuntiant. exornat Didac. Perez tom. ordinament. col. 728. Rebuff. ad l. gallicas tract. de sponsis art. 1. nu. 17. Paz in praxi tom. 1. part. princip. 2. temp. ex n. 1. Pichard. in §. appellamus Instit. de actionibus, n. 5.

Præterea est † text. in l. si bene de usuris, ibi: 19 Dummodo non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum. Si ergo quilibet in acerbæ, & nimis rigorosa exactione exolus in jure reputetur, quid est quod culpæ Administratori seu œconomio urbana expectatione uti tribuatur?

Deinde & talem † modum exigendi & debitum recuperandi etiam fiscale plura jura commendant, ut in l. 2. Cod. de commerciis, & mercatoribus, ibi: ut honestas postulat. & iterum ibi: tolerabilis fiat agnoscenda devotionis effectus, quem text. summat ibi Bart. Benigne & salva congrua honestate sunt compellendi homines ad solutiones fiscalium, & Bald. in hunc modum, Negotiatores Principis & etiam mercatores debent benigne moneri, ut vectigalia & debitas pensiones solvant, & in l. 1. Cod. de naviculariis: vel nec concessionem perpeti nec aliquid genus incommodi, & in lib. 8. tit. 7. part. 2. ibi: E porende mandamos que los que hubieren demandar, e recaudar este derecho por nos que los demande de buena manera, condu it text. in l. doli, ff. de novationibus, ibi: Nam etiam si sciat, dissimulare debet ne curiosus videatur, l. Div. ff. de bonis damnat. ibi: Quod per quam nimie diligentia est, Etalm. proverb. 385. & in 2. proverb. 130. Bobadill. licet aliud agens lib. 2. politic. cap. 3. n. 19.

Ad cujus habitationis, & dubii nodum solvendum, verissima semper mihi, & in praxi amplectenda visa fuit celebris & bipartita ca-

21 suum sectio seu † distinctio, quam in proposito tradit Escobar, *diēt. tract. de ratiociniis, cap. 19. numer. 29. prope finem*, qui ita ait, *Ego tamen in proposita specie distinguendum esse arbitror inter administratorem, qui Chirographa guarentigia vel Schedulam privatam habebat, & eum qui tantum actione personali ordinaria testibus probandi agere intendebat; primus enim duobus casibus ad executionem & recognitionem secundum Domini mandatum celeriter præcurrere debuit, ut quanto tutius posset, debita solutio à se curaretur, & Damaud. loco supra citato, cum enim mandatum ad recuperandum sit stricti juris, ut in l. si Procurator Cod. de Procuratoribus, fines mandati minime excedere debet, l. diligenter, ff. mandati, tenetur namque administrator prævenire quod accidere posset, argument. text. in l. si illicitas, §. cæcutio, ff. de offic. Præsidis, l. 2. verſ. esse Patricio, & nobili viro causas exorantibus, in quo versatur ignorare, & in proposito Valerius Maxim. lib. 7. cap. 2. exemplo 2. dixit; turpe est in re militari dicere non putaram, quæ omnia loquendo in administrationibus refert Bobadill. in lib. 3. politic. cap. 3. num. 42. in fin. quod maxime procedit ubi præsumi posset quod erat periculum in mora; hoc enim quilibet diligens pater familias fecisset ne debitor fugeret. Secundo verò casu licitum est administratori urbane rem gerere, ut in diēt. l. quidem Iberus, & in diēt. l. debitores, Nec intelligas esse præcise necessarium, ubi adest instrumentum guarentigium, ut prius cum debitore creditor vel administrator creditoris loquatur, prout aliqui dicere voluerunt ex verbis, diēt. leg. quidam Iberus ibi: Qua de re volo cum Ibero loquaris: quia hoc non fuit de mente jurisconsulti Proculi, sed magis de consilio fuit loquutus, ut voluit Accursius, in diēt. l. Debitoribus & in §. appellamus verbo denunciare Institut. de actionibus, Alberic. in l. creditor de distractio. pig. Lara de alimentis, §. si quis ex his num. 16. vel potest responderi ad textum, in diēt. l. quidam Iberus, quod ibi non Proculus jurisconsultus, sed qui Proculum per Epistolam consuluit, prædicta verba protulit, ut eleganter animadvertit Duaren. lib. 2. disp. cap. 8. dicens perquam ridiculum esse dicere quod prædicta verba fuerint à jurisconsulto responsa. Unde cum Procurator ad recuperandum debitum diligenter, & sine cunctatione debeat procedere, ut in diēt. l. diligenter, ff. mandati, nec tacite vel expresse possit solutionem prorogare in Domini præjudicium, ut in l. à Divo Pio, §. sed si emptor, ff. de re iudicata, & in l. si Procurator, §. 1. ff. de jure fisci: decif. Genuens. 202. num. 3. Dicit non poterit quin administrator in culpa non fuerit, non conveniendo debitorem statim ac potuit, maxime ubi aliqua suspicio fuga vel fractura timeretur; alias autem etsi expectasset per spatium decem dierum, non diceretur male administrasse, si interim de his esset, quia non debuit venire debitor cum sacco paratus, ex gloss. in verb. confessum in §. omnis Institut. de verbor.*

22 Sed & officium istius œconomi & Administratoris † publici, consistit in eo quod ex pecuniis & redditibus publicis à se perceptis & exactis solvat debita oppidi, quæ utique persolvere tenetur, servata forma sibi præscripta, in l. 22. tit. 6. lib. 3. novæ Recopill. ibi: *Cato-men, y acaben de tomar no passando en quenta, talbo de lo que se mostrare libramiento librado*

de la justicia y Regidores con carta de pago. Itaque nihil poterit † solvere nisi de mandato 23
to iudicis & Decurionum, vel aliorum qui populum repræsentant, alias tenetur refarcire de novo, ut notatur in l. 1. Cod. de contr. iudic. Bald. in rubric. Cod. de constituta pecunia, numer. 2. Cod. de fideicommiss. Castill. in l. 27. Taur. in tract. de rationibus, 8. part. verſ. ideo bene faciunt. Aviles in cap. 30. per tot. gloss. verb. Libramiento. Avendanno in cap. 10. per tot. 1. part. cap. 9. numer. 3. & 1. part. cap. 10. numero 29. Bobadill. diēt. lib. 5. politic. cap. 4. numero 65.

Et quatenus prædicta lex Regia † requirit Ju- 24
dicis interventum, utique jus novum inducit; si quidem jure communi attento, Decurionibus tantum horum bonorum administratio, & distributio commissa erat, ut advertit Lucas de la Penna, in l. 3. Cod. de quibus muneribus, lib. 10. q. 8. Avendan. in diēt. cap. 10. in fin. ut suo loco dicemus.

Schedula autem † ista vulgo Carta de pa- 25
go, de qua loquitur dicta lex regia, etsi simplex sufficiat, ut colligere poteris ex Jason. nihil admonendi, numer. 133. ff. de jurejurand. Avend. ubi proxime numer. 32. & Bobadill. diēt. loco, qui numer. 6. utiliter advertit quod licet prædicta lex Regia non aliter approbet solutionem factam ab œconomo nisi commissio, seu delegatio solutionis vulgo Libramiento juri sit consona; ut patet ibi: *Siendo la tal libranza justa*, quæ verba inducunt formale impedimentum; hoc tamen debet intelligi respectu Prætoris, vel Decurionum, quorum Jussu & decreto solutio fuit ordinata, & commissio.

Sed in parvulis, † exiguis & parvi momen- 26
ti, & quantitibus minutis, veluti usque ad sex drachmas, non ad unguem, ut aiunt, observanda diligens & rigida dictæ legis Regiæ regula, sufficiet namque ad exonerationem œconomi, quod verbo tenus sibi præcipiatur, ut expendat vel solvat, & ejus stabitur assertioni & sui libri scripturæ, & notis, ut tradit Castill. in diēt. l. 37. Taur. verſ. Aut data vel sumptus, num. 19. Puteus de syndic. in verſ. reductio, cap. 2. num. 4. Aviles in diēt. cap. 30. per tot. gloss. libramiento. Avendanno diēt. cap. 10. num. 33. & plura tradit Mascard. de probat. concl. 119. n. 2. cum seqq. & concl. 776. num. 58. Petrus Vega de specul. Princip. rubr. 17. verſ. videamus, num. 14. & ibi Camill. Borrell. Joann. Garcia de expens. cap. 20. n. 23. Menoch. lib. 1. de arbitrar. centur. 6. casu 503. nu. 7. Bobadill. ubi supra nu. 73. & id ipsum innuit diēt. l. 22. ibi: *Y lo que se gastare por menudo informense si se gasto verdaderamente, y si fue bien gastado, y si huvio algun fraude.* Unde in proposito ad exonerationem œconomi multum proficiet quod hi sumptus minutatim persoluti, secundum consuetudinem oppidi vel communitatis verisimiliter sunt facti & persoluti, & ex redditibus publicis persolvi communiter solebant ut advertunt supra relati.

Quando autem parva † quantitas in proposito, 27
& similibus casibus dicatur judicantis arbitrio necesse est ut relinquatur, ut tradit Philip. Corneus, in l. fin. §. in computatione, num. 5. Cod. de jur. deliber. Bald. in l. id quod pauperibus, in fin. Cod. de Episcop. & cleric. Menoch. ubi supra & lib. 2. de arbitr. centur. 1. casu 52. num. 11. Castill. ubi supra num. 19. & Avendan. numero 3.

28 Si autem œconomus iste pro solutione † facienda sibi commissa, aliquod munus vel in pecunia seu re æquivalenti perceperit, perperam utique se gerit, & pravi Administratoris nomen, & notam incurret, pluribus pœnis & noxis reus fiet ex Bart. in l. omnes populi, num. 40. in fin. ff. de just. & jur. & in l. missi opinatores, & ibi Platea num. 7. versic. Quinto nota, Cod. de exactoribus tributor. lib. 10. Jalo in §. trip. inst. de actionibus, pro quo videndus text. in l. 25. tit. 8. part. 2. & l. 14. part. 7. & in l. 15. & 17. & 19. & 20. tit. 16. lib. 9. Recopill.

Sed & nunc disputandum se offerebat utrum œconomus isti cum pecunia Reipublicæ negotiare fas esset, & lucrum vel damnum ex tali negotiatione proveniens ei esset adscribendum, nisi quætionem hanc cum pluribus in proposito occurrentibus ad longum dissertam haberem in cap. de Theaurario & Depositario publico.

29 Illud tamen animadversione dignum censeo, quod in dubio Domus, census † constitutus aut alia quælibet res empta ab œconomus civitatis, ipsius quidem œconomus pecunia, non verò civitatis aut oppidi, emptor censebitur, arguit textus in l. si ventre, §. fin. ff. de privil. creditor. ibi: in dubio semper quis præsumitur emere propria pecunia, ut docet Roman. in cons. 224. & in cons. 3. in fin. versic. Item quia & in cons. 346. num. 10. Alexand. cons. 134. in fin. vol. 5. Corn. in cons. 122. col. 3. versic. Nec ergo volunt in cons. 98. col. 4. vers. censetur vol. 14. Joann. de Aym. cons. 124. n. 7. Decius cons. 21. num. 10. in cons. 628. num. 2. Curt. Jun. dict. l. 1. n. 10. Cravet. cons. 129. n. 2. & in cons. 131. n. 12.

30 Et idem deducitur † ex l. 2. ubi Bart. Bald. Angel. Fulgosius & Paulus de Castro advertunt, quod si locus rem emit, præsumitur emere de propria pecunia, non de communi, Bart. in l. si patris, Cod. communiter, vide Bald. & Salicet. in l. penult. Cod. si quis alteri vel sibi: Roman. in cons. 3. & in cons. 134. Abbas in cons. 46. in 3. dub. vol. 1. Card. in cons. 149. col. fin. Alexand. in cons. 78. in fin. vol. 2. Bard. in cons. 22. col. 1. vol. 1. Decius cons. 21. penult. in fin. & in cons. 99. num. 2. Curt. Junior in l. 1. Cod. de furtis, Rip. cons. 112. num. 9. Prosequitur Petrus Surd. decis. 15. ex num. 1. Mascard. qui plura in proposito congerit, concl. 611. tom. 2. de probationibus. Itaque si Respublica vel civitas ex † sua pecunia rem comparatam esse contendit, id probare tenetur tanquam fundamentum suæ intentionis, ut in l. ei qui dicit, ff. de probation. Petrus Surd. ubi proxime, numero 3.

31 Si autem pecunia Reipublicæ res empta probetur, † administratori vel Reipublicæ cum distinctione sequenti, res ista applicabitur, ut cum lucro ex ea proveniente acquirat: aut enim talis pecunia alicui usui & utilitati Reipublicæ erat destinata, aut non.

32 In primo casu Respublica rem sua pecunia emptam cum fructibus, petere poterit; secundo verò casu minimè, sed tantum suam pecuniam cum interesse, legitime exigere poterit, ut in l. si curator, Cod. arbitrarium tutela, ibi: Si curator post decretum Præsidis pecunia qua ad operationem possessionis fuerat deposita sibi pradium comparavit, eligendis malis in emptione negotium sibi eum gessisse, an quia in usus suos pecunia conversa sunt, legitimas usuras ab eo accipere. Ex quibus verbis aperte ostenditur, quod ad hoc ut electio minori detur, opus est ut ipsius pecunia in usum curatorie converta, ad emptionem fun-

dorum vel annuorum reddituum fundata fuerit seu destinata per Judicem; alias enim quantumcumque quis fundum ex pecunia nomine tamen proprio emerit, procul dubio res efficitur ejus qui emerit, & Imperator solum ad pecuniam tradendam cum interesse compellitur, ex text. in l. si ea pecunia, Cod. de rei vindic. & in l. 1. Cod. si quis alteri vel sibi & in l. si Patricius, Cod. communia utriusque judicis.

33 Quin imò & talis electio non solum † Reipublicæ & minoribus, verum & majoribus quandoque in casu proposito conceditur, ut probat elegans & singularis decisio text. in l. 49. tit. 5. part. 5. ibi: E decimos que debe de ser de aquel que fixo la compra en su nombre, fueras ende, si tales dineros fuesen de Cavallero que esubiesse en la Corte del Rey, o en otro lugar, o en su servicio, o si fuejse major de veinte y cinco años, el que ficere la compra, le tubiesse en guarda, o si fuejse los dineros de alguna Yglesia, e el Prelado e el que fuejse guardador a la saçon ficiesse la compra, o si diejse los dineros de la dote de alguna muger, e su marido con voluntad della hiciesse la compra, ca en tales cosas magruer el comprador compre la cosa, en su no gana el señorío della, aquel cuyos eran, los dineros que fueren pagados por el precio della, pero en su escogencia es de cada uno della tomar la casa comprada, o los dineros qual mas quisierre. Ubi notat Gregor. Lopez in gloss. verb. en guarda, prosequitur Escobar. de ratiociniis, cap. 54. num. 31. versic. sed opportune cum pluribus seqq. ubi talia scitu digna, & in praxi frequenter occurrentia in proposito mirifice annectit.

34 Ab hoc autem œconomus in unoquoque † anno, per Successorem in suo officio, ratio Administrationis exquirenda est, ut Authentica de collat. & §. sed nec, versic. singulis, & in Clement. quia contingit, §. illud etiam de Religiosis, Castill. in dict. l. 27. Taur. n. 18. versic. quoad quintum, Aviles in cap. per totam, cap. 3. in gloss. verbo y accaven, in princ.

35 Verum ante anñum, & finitum † officium talis ratio ab eo poterit exigi, si suspectus fuerit de fuga vel decoctione, ex gloss. 1. in fin. in l. neminem, Cod. de susceptoribus, lib. 10. & in dict. Authentica de Collatoribus, §. jubemus, docet Castillio ubi supra versic. tema. de ministratore. Bobadill. omninò videndus qui de praxi & communi stylo testatur, dict. lib. 5. cap. 4. n. 4.

36 Istam autem rationem Administrationis reculare nullo modo poterit œconomus, seu Administrator oppidi ex dictis juribus, nec a præcepto de reddenda ratione, appellatio interposita habebit suspensivum, ut in authentica de Sanctissimis Episcopis, œconomus Collat. 9. Cujus textus decisio, licet loquatur in Administratore † loci pii, ut tradit Marant. de ordin. 6. part. tit. de appellat. num. 186. Petrus Ducas reg. 42. limit. 21. Lancellot. in tract. de attentatis, 2. part. cap. 12. limit. 19. Scova de appellat. qual. 17. limit. 29. num. 1. Ruginclus eod. tract. §. 2. cap. 3. sub num. 56. Barb. in remissionibus, ad Concilium Trident. sessione 22. de reformatione, cap. 8. num. 12. tamen ad cæteros Administratores etiam rerum profanarum extendenda est, & sic in œconomus rerum civitatis (de quo loquimur) intelligenda & practicanda est.

37 Pro qua extensione illud primò facit quod licet textus † in dict. §. œconomus, principaliter disponat causam rationis suscipiendæ, ad Episcopum & ordinarium Ecclesiasticum pertinere, & coram

eo omninò debere tractari, ultra tamen procedit ad realem, & effectivam exactionem œconomum adstringentem, ut patet ibi: *Apud proprium Episcopum cui subjacent conveniri, & rationem suæ gubernationis facere, & exigi quod ex ipsis debentes ostenduntur &c.* & ibi: *ita ut ad Metropolitanum superiorem causa non trabatur ante exactionem, & rationis redditionem, ibi: Si verò putaverint se gravari, post repetitionem, Metropolitanus causam examinet, & clarius etiam apparet versic. non enim, ibi: Non enim ante examinationem debiti proprios Episcopos declinare, & ad alia venire judicia.* Sicque inter cetera hoc simul disponit. Et licet textus mentionem tantum faciat de Administratoribus loci pii, tamen ejus ratio fundamentalis realis est, & aliorum Administratorum comprehensiva, quæ in otio Administratorum, debito tempore rationem non reddentium, nititur, ut probat Escobar *diel. tract. de ratiociniis cap. 4. num. 5.* Unde cum ratio decisionis realis sit, debet ad ceteros casus Administrationis extendi, ut voluerunt Petrus & Sinus, ut in *l. jura non in singulas, ff. de legibus, & in l. quod vera contra rationem, ff. eod. Bald. in l. de quibus, eod. tit. & in Authent. post fructus, l. 2. Cod. de legibus hered. & in cap. quia vero ante finem, de judiciis, quod quidem contingit non per extensionem, sed per tacitam dispositionem ejusdem; ut ipse Bald. dicit *verbo, notari in l. his solis, Cod. de revoc. donat. Petrus Anchar. conf. 46. supra dicta col. 1. Paul. Castren. casu 83. præsens casus, col. 2. Hieronym. Alaudent. in acceptione legis si emancipati, quest. 5. num. 54. Cod. de collat. Surd. conf. 302. num. 22. vol. 3.* adeo ut etiam si sit constitutio odiosa, non dicatur extendi quando ex rationis identitate & mente ejus extenditur, ut notat Bald. in re omninò huic simili, in *diel. l. de quibus col. 11. versic. item nota quod non dicitur.* Joann. Andreas in *cap. si postquam de electione, lib. 6.* Ipsumque dictum Baldi non solum procedit in dispositione odiosa, sed etiam pœnali, ut per Alex. in *l. uxorem, col. ult. Cod. de his quibus, ut indignis.**

38 Deinde, quia præceptum de reddenda ratione, omni juri consonum est; sed Administrator, qui talem rationem fugit, & vitare intendit, juri resistit, & adversatur juxta illud, *Luca cap. 16. ibi: redde rationem villicationis tuæ, quæ verba scripta habentur, in cap. qualiter & quando, de accusationibus; & facit textus in cap. 1. de obligatis ad ratiocinia, & in l. 23. tit. 6. part. 1. ubi Gregor. Bæza de decima tutor. cap. n. 154. Roland. à Valle conf. 49. n. 1. Menoch. l. 2. de arbit. centur. 2. n. 1. ad quam obligationem tenetur omninò quilibet Administrator, sive voluntarius sive necessarius ab homine vel judice, vel lege constitutus, etiam si sine mandato administravit, Damaer. in *tract. de tutore, & curatore. n. 17. Escobar de ratiociniis, cap. 3. nu. fin. quod adeo verum est, quod etiam si Summus Pontifex fuerit Administrator eodem jure tenetur, ut observat Boërius *quest. familiari 15. Josephus Ludovicus decis. 4. n. 4. Roman. conf. 414. in princip. Dec. conf. 90. versic. cura sedum, appellatio autem non datur, nec licita est ab observantia, & dispositione juris; in cap. consului, & 3. de appellat. ab observatione decrei debeas obtinere, ex quo textus singularem quandam conclusionem deduxere DD. præcipuè Maranta, de ordine judiciorum, 6. part. tit. de appellat.***

num. 345. quam referens sequitur Gutierrez *vers. 10. num. 11.* videlicet ab actu gesto secundum legis seu juris dispositionem, & Canonicas sanctiones à judice exequente, non esse licitam appellationem, nec enim appellandum est ne fiat quod de jure filci decet fieri aut post *l. ex consensu §. fin. ff. de appellat.* cum nobis olim de electione, *cap. 10. ex ore in fine, in his que sunt à majore parte Capituli Archid. in cap. decernimus in vers. Offerantur, ibi quest. 7.* prosequantur eruditè, & per hæc & per alia fundamenta Salgado, de Regia protectione, *part. 2. cap. 11. per tot. ex num. 6. usque ad num. 33. qui in numer. 341. limitat, ut hæc resolutio non procedat quando negatur, vel non constat conventum vel requisitum ad ratiocinia Administratorem fuisse, quia text. in *diel. §. œconomus, procedit super certo, & cognito Administratore reculante rationem. Escobar diel. num. 5. & quando refundatur super tali qualitate, non procedit ut ejus dispositiones prius de qualitate appareant ex gloss. in l. mancipia verb. advocandum, Cod. de servis fugitivis, docet Joann. Garcia de conjugal. quest. num. 133. & num. 120. Gutierrez conf. 1. n. 16. Roland. à Valle conf. 10. num. 14. lib. 4. Et secundo limitat quando quis ad ratiocinia de jure excusatus est, vel si ante tempus compellitur, & exemplificat Escobar *diel. tract. de ratiociniis, cap. 5. & 6.* Nam si quis excusationem non reddendæ rationis proposuerit, & appellaverit, appellatio hæc legitima erit quoad utrumque effectum, ut in *l. 1. §. si quis tutor. ff. quando appellandum sit, ibi: Sed inter tempora præstituta excusationem allegandam habet, & si fuerit repulsatum, demum appellare debet, ceterum ante frustra appellatur.***

In hac autem ratione, utrum ꝑ paratis libris ipsius œconomi, tam pro se, quam contra se sit standum, unde text. in *l. quadam §. numerarios, juncta gloss. ff. de edendo, & indem. unica, verbo rationum de usur. Castillo ubi supra & quos refert & allegat Boërius *decis. 105. num. 2. Mascard. de approbat. concl. 976. per tot. 2. tom. Petrum Veluda in speculo Principis rubric. 17. vers. videamus n. 14. & ibi Camil. Borrell. Bobadill. diel. lib. 5. cap. 4. num. 72. qui ibi advertit hanc rationem non esse nimis scrupulosè inquirendam ex juribus & Doctoribus ab eo adductis.**

Postquam autem hæc ratio ab Administratore fuerit exacta, an reliquatum quod vulgo vocamus, *Alcanze final* possit, non obstante appellatione interposita, exequi absque metu & periculo attentati, disputant Aviles in *capitibus Pratorum, cap. 30. in gloss. verb. faga pagar. Parlad. lib. 2. rerum quot. cap. fin. 1. p. §. 6. numer. 1. Girond. de gabellis, 2. part. 9. 1. numer. 10. Gutierrez in *tract. lib. 1. cap. 37. num. 2. Azeved. in diel. l. 22. tit. lib. 3. Recopill. Bobadill. cap. 4. num. 84. Salgad. ubi proxime ex numer. 37. qui plura in proposito se offerentia & admodum conducibilia adducit, & mirabiliter disponit. Tandem illud meminisse juvabit, quod exactio & requisitio hujus rationis non solum poterit fieri singulis annis per successorem in officio œconomi, & in Syndicatu; verum etiam quodcumque libuerit Principi, & miserit, necessitate cogente, vel ut malitiis provideat, judicem rationum qui videat & revideat quomodo civitatis, vel oppidi bona fuerint consumpta, distincta & separata a patrimonio Principis, ut supra diximus, tamen exactio hujus rationis ad eum**

ad eum spectat, ut in l. 9. tit. 19. part. 3. ibi: For que si el Rey quisiere de mandar eventa de como fueron dispendios, que lo pueda hazer por alli. Avendan. 1. part. per tot. cap. 1. Gregor. in dict. l. 9. gloss. fin. Azeved. in dict. l. 22. Et idem est in Baronibus & Dominis oppidorum, qui in jure, negotio, mediante concessione Regia, quoad hoc successerunt, l. 12. tit. 1. part. 2. lib. 9. tit. 5. lib. 7. Recopill. Bobadill. dict. cap. 4. lit. B.

CAPUT XI.

De Officio Thesaurarii publici, Regalis, & cujuslibet Depositarii publici seu privati per Judicem constituti.

SUMMARIUM.

- 1 Thesaurarii publici varia nomina antiqua.
- 2 Quaestoris officium à quo tempore fuerit institutum.
- 3 Penstationum seu solutionum tria genera tempore Romanorum fuerunt, quae in Aetario publico constituebantur.
- 4 Quaestores hodie quo nomine appellantur.
- 5 Quaestorum officium maximo semper honore fuit habitum, licet antiquitus etiam ex plebeis & ignobilibus eligerentur.
- 6 Thesaurarii tantum à Rege nominati in unaquaque Provincia, & iudices rationum patrimonii Regii, nobile officium gerere reputantur; non verò Susceptores seu Exactores vectigalium in unoquoque oppido à Concilio nominati.
- 8 Receptor quidam seu Depositarius Cameralium poenarum à Praetore seu iudice loci creatur in quolibet oppido ubi iurisdiclio exercetur.
- 9 Depositarius poenarum Cameralium in magnis & populosis urbibus, provinciae Capitibus & Curiiis magnis, debet & solet nominari à Rege, & n. 10.
- 11 Depositarius fiscalium poenarum quibus rationem reddere debeat, & n. 12.
- 12 Condemnationes Camera vel sumptuum iustitiae integra & intacta servanda sunt.
- 14 Condemnationes Camera, utrum deficientibus iustitiae sumptibus pro ministerio ejus possent expendi?
- 15 Thesaurario Regio Gabellarum, vulgo Alcavalas Reales, in Pinciana civitate constituto, quid cura incumbat.
- 16 Thesaurarius Regius Gabellarum qua ratione compellendus à creditoribus Regis, ut solvat ipsis, census vulgo juras super Gabellis constitutos.
- 17 Thesaurarii Gabellarum officium à Regia concessione solet procedere, & perpetuum venditionis titulo conceditur alicui & ejus haeredibus.
- 18 Thesaurarii Gabellarum officium nobile censetur.
- 19 Thesaurarii & Decurionis officia quare sint incompatibilia.
- 20 Thesaurarius creatus non solum debet exigere quae debentur ratione praesentis anni, sed etiam quae ab aliis in praeteritis annis insoluta erant, & antiqui Susceptores non receperunt.
- 21 Administrator quando possit ab alio exigere de-

- bita quae percipere vel recuperare omisit, remissive.
- 22 Thesaurarius confessus recepisse debitum Regium, debitorem liberat, etiam si realiter non receperit, modo tamen Thesaurarius sit solvendo.
- 23 Receptorum seu Thesaurariorum bona ex juris dispositione, obligata & obnoxia manent solutioni poenaliu[m] condemnationum sicut aliorum debitorum bona.
- 24 Thesaurariorum in bonis, an praferatur fiscus ceteris creditoribus, vel mulieri pro dote expressam hypothecam habentibus, remissive.
- 25 Hypotheca privilegium, utrum pro tributis aequè competat Dominis sive Baronibus ac Regi, quando tributa vel condemnationes fiscales ad eos Regia concessione pertinent?
- 26 Receptores seu Thesaurarii Regis, utrum pecunia à fisci debitoribus exacta, & à se jam recepta, possit uti & cum ea negociare, & an tale lucrum ex tali pecunia resultans debeat esse Thesaurarii an verò Regis?
- 27 Adducuntur in proposito multa jura quae contra Thesaurarium pro patrimonio Regali faciunt.
- 28 Thesaurarii officium nihil aliud est quàm Arca & Domus deputata ad custodiam & conservationem pecuniae Principis.
- 29 Depositarius non potest uti re deposita; & ita faciendo dicitur esse in dolo, & furti tenetur.
- 30 Expenditur lex delictorum & lex fin. Cod. depositi.
- 31 Thesaurarius vel Exactor pecunia non potest aurum receptum convertere in massam, vel monetam in aliam speciem.
- 32 Thesaurarius non dicitur simplex Depositarius.
- 33 Thesaurarius videtur effici Dominus pecuniae sibi numeratae, ex doctrina Burlati.
- 34 Pecunia quae datur numerata & non in sacculo transfertur in Dominium Thesaurarii qui de ea potest disponere, ex Doctrina Alciati.
- 35 Alciati & Burlati rationibus respondetur quod sola numeratio pecuniae non efficit ut transeat in Dominium Receptoris, nec ut tantumdem reddatur, sed ut fiat quantum fuerit solutum & receptum.
- 36 Thesaurario qui solvit, non ea agit intentione ut Dominium transeat, sed ut Principi solvat, & obligatione nexu liberetur.
- 37 Tutor efficitur Dominus pecuniae quam pro pupillo recipit.
- 38 Tutoris administrationem inter & Thesaurarii quoniam differentia?
- 39 Tutor si sit obligatus in genere tamen pecunia non desinit esse pupilli, nec dicitur esse Tutoris.
- 40 Thesaurarii officium moderni hujus temporis, diversum est ab officio antiquorum Susceptorum, Exactorum seu Arcariorum.
- 41 Thesaurarius per gratiam & concessionem à Principe in titulo officii acceptam potest cum pecunia fisci recepta negociare.
- 42 Moneta diminuto valore ex nova pragmatica sive lege principis, an periculum diminutionis debeat subire Thesaurarius in moneta & pecunia, quam ut principi persolveret, jam receperat & custodiebat, & n. 43.
- 43 Depositarii in diminutione pretii monetae, quale periculum subeant distinctione deciditur & n. 45.

- 44 *Depositarius pro judiciali deposito periculum diminutionis monetæ non subit, sed ipse Dominus pecunia.*
- 45 *Monetæ diminutæ periculum subibit ille qui oblatam à parte pecuniam pro redemptione census, renuit accipere & inde à iudice deponi iussa fuit.*
- 46 *Affertur in proposito ab Autore causa & successus litis mota per villam de Rus contra Comitem de Villamor, super deposito fortis principalis, & recensentur omnes rationes & jura ab utraque parte allata & num. seqq.*
- 47 *Lis quando movetur contra absentem à Regno, defensor ei creari debet cum quo acta fiant.*
- 48 *Adversarium absentem cum quo litigii concertatio ineunda est, nullus in iure arctatur quærare maximis sumptibus & expensis.*
- 49 *Theaurarius utrum pro pecunia Regis vel deposita, vel sibi à latronibus furto subtrahita teneatur, an verò allegans & probans casum furtivum immunis remaneat?*
- 50 *Theaurarius quomodo scribere in suo libro debeat, & qua forma & stylo pecunias quas intuitu & ratione sui officii recepit.*
- 51 *Pecunia iudicis jussu apud Depositarium constituta, si iterum ad petitionem alterius creditoris sequestrare videatur, & Depositario seu Theaurario, mandato iudicis intineatur quod eam retineat, tunc in isto casu, si quilibet ex creditoribus sententiam consequatur ut sibi solutio fiat, Theaurarius prædictæ sententiæ requisitus non tenetur statim solvere, nisi compulsus à iudice, & appellatione ab ejus mandato interposita, aliàs non rectè solvit.*
- 52 *Depositum quodlibet iudiciale absque jussu iudicis regulariter revocari non potest, nec bona deponenti, nec alii sunt restituenda.*
- 53 *Bartoli Doctrina circa depositi restitutionem, explodenda.*
- 54 *Theaurarii Generalis salarium speciali Scheda seu provisione Regia, solet ex bonis & redditibus oppidi seu universitatis persolvi.*
- 55 *Depositarius, si nobilis vel agricola, vel quomodocumque privilegium habeat ut pro debito civili incarcerari non possit, utrum pro restitutione vel solutione depositi tale privilegium amittat?*
- 56 *Privilegium amittere videtur, qui eo abutitur.*
- 57 *Maritus ob dolum privatur Privilegio reverentiali quod habet & ei competit adversus uxorem.*
- 58 *Depositarius nobilis vel agricola, qui depositum non restituit, furtum committit & bonam fidem non agnoscit.*
- 59 *Referuntur Doctores asserentes quemlibet Depositarium depositum non restituentem excidere privilegio quo gaudebat ut non incarceraretur.*

Theaurarii hujus temporis antiquo † ævo Quæstores nominati sunt, post Sulceptores, & Arcarii dicti fuerunt, quorum munus à populo Romano in principio nascentis Civitatis ortum, & originem habuit ut tradit Pomponius in l. 2. §. deinde cum ararium, ff. de orig. jur. Ulpian. in l. unie. ff. de officio quæstoris, qui & antiquitatem ac hujus muneris dignitatem his verbis ostendit, *Origo quæstoris creandi antiquissima est, & pene ante omnes Magistratus, Gratian. lib. 7.*

de potestatibus, etiam ipsum Romulum & Numam Pompilium binos Quæstores habuisse, quos ipsi non sua voce sed populi suffragio crearent refert: sed sicuti dubium est an Romulo, & Numam Pompilio regnantibus Quæstor fuerit, ita Tul. Hostilio Rege, Quæstores † fuisse certum est, & sanè crebrior apud veteres opinio est Tul. Hostilium primum in Rempublicam induxisse Quæstores, & à genere quærendi Quæstores dictos initio, & Junius & Trebatius, & Feneſtella scribunt.

Quod ut radicatus percipias advertendum cenſeo cum Budeo in dict. leg. unie. Romanorum tempore tria fuisse † pensitationum seu solutionum genera, quæ in Ærario publico constituebantur. Primum quod communiter dicebant Canon, qui consistebat in portoriis, vectigalibus & tributis hujus generis; secundum illud tributum, quod dicebatur oblatio (& auxilia nunc dicimus) ut octava vini heminatim decidentis & viceſima ejus quod cupatim, calcatimque venit, reliquarumque mercium, quæ quia à solidariis negotiatoribus venduntur, quos grossarios appellant, quæque à mutuariis & venditoribus qui & propolæ dicuntur, hoc est non sua vendentes, sed à negotiatoribus emptitata, pluris postea venditantes. Tertium Indictio quam talem vocamus, antiqui Collectionem vocant; Cicero etiam collectam dicit: de quibus tributorum speciebus, ex quibus patrimonium Regum formabatur, accuratissime plura congerit Petrus Gregor. 1. part. syntagmat. cap. 4. cum tribus sequentibus, hodie Coactores, † Canonarios, Oblationales, Indictionales, & Fiscarios & Ærarios, aliisque nominibus appellare licet latinè loquendo officiales istos, qui exactione pensitationum illarum, & Ærarii custodia, administrationi sive distributioni incumbabant, qui profecto plures erant, & pro negotii, confidentiæ aut impensæ curæ qualitate, variis nominibus diversisque titulis, seu dignitatibus notabantur, ut patet ex tit. Cod. de palatinis sacrarum largitionum, & in l. unica, Cod. de officio comitis rerum privatarum, & in l. unica, Cod. de officio comitis sacrarum largitionum ex tit. Cod. de numerariis & actuariis, & Cod. de exactoribus tributorum, & Cod. de susceptoribus, & arcariis, quod latissime prosequuntur Chassaneus, in Catalog. gloria mundi, 6. part. considerat. 17. cum tribus seqq. Guillelm. Benedictus in repetitione Capituli Reinuncius in verbo & uxorem nomine Adelasiam, ex numero 114. usque ad num. 119. Petr. Gregor. lib. 3. syntagm. part. 1. cap. 2. num. 12. cum duobus seqq. Guid. Pancirol. de notitia utraque dignitatis tam orientis quàm occidentis ex cap. 73. usque ad cap. 89. ubi in proposito pristina monumenta omnia ad saturitatem perpicere poteris.

Itaque secundum supra dictos, Quæstoris officium † maximo honore fuit habitum, licet antiquitus ex plebeis, & ignobilibus eligerentur, ut tradit Boër. in tract. Joannes Montaigne, de auctoritate magni consilii, relatus à Chassaneo dicta consider. 17. idque per textum in dict. l. 2. §. deinde cum ararium, ff. de origine juris, & in l. unica, ff. de officio quæstoris, ubi gloss. in verb. plebeios. Cum tamen Quæstores regulariter spectabiles, clarissimi & illustres passim nominentur in jure, ut in l. 2. Cod. de officio Quæstoris.

Quod utique intelligendum puto de Quæstoribus, & Theaurariis, † à Rege nominatis in unaquaque Provincia, & de Judicibus computorum & ra-

& rationum patrimonii Regis, ut in *diſt. l. 1. ff. de officio Quaestoris*, ibi: Ex Quaestoribus quidam solebant Provincias sortiri ex Senatus consulto, quod factum est Decio, Druso, & Procenna Consulibus, sane non omnes Provincias sortiebantur, verum excepti erant candidati Principis, hi enim solis libris principalibus in senatu legendis vacabant, hodie obtinuit indifferenter Quaestores creari tam patricios, quam plebeios: tradit *Caſſan. diſt. loc. & 7. part. constit. de ration. 15.* Nam alii + Susceptores sive vectigalium Exactores ab eis vel à Judicio, seu Concilio in unoquoque oppido nominati, utique nobile officium gerere non reputantur, sed quod plebeiorum statui convenit, quinimo si aliquis nobilis ad tale officium à populo eligatur, illud in vitus suscipere non compellitur, ut tradit *Joan. Gutierrez lib. 3. practicar. quaest. 13. numer. 106. Lafart. de decima venditionis, part. cap. 18. numer. 65. Azeved. in l. 14. & 15. tit. 8. lib. 9. Recopil. n. 10. & 11. & facit lex 10. tit. 14. lib. 9. Recopil. ibi: Seyendo pechero.*

Sed in unoquoque oppido ubi iurisdicção exercetur, solet esse quidam + Receptor, seu Cameralium poenarum Depositarius qui ex Regio titulo, & principali concessione non fuerit creatus, specialiter debet esse Tabellio Concilii, ut *l. 11. tit. 14. lib. 2.* vel à Prætoris seu Judicis loci vel illius territorii creati potest, ut observat *Bald. in l. præcipit, Cod. de canon. largition. lib. 10.* & ibi *Joan. de Platea num. 6.* Et in Regno nostro expressè ita, *cap. 45. Prætorum* cavetur ibi: *Ante ni Escribano publico del numero que para ello se gais escoger y poner, ubi Aviles in gloss. verbo Poner Bobadill. lib. 5. politic. cap. 6. n. 17.*

Frequenter tamen in locis, & Curii + magnis, urbibus populosis, Provinciae Capitibus, sive plurium vicinorum, & oppidorum matricibus, talis Depositarius, seu Thesaurarius Regius à Rege nostro solet, & debet creari ut in *l. exactores, Cod. de jure fisci*, & suo periculo solet fieri, Regia curia confirmante, hoc est principali auctoritate, assensu & placito.

Et in hoc Regio Conventu, & Pintiano (inter ceteras) merito sublimi, & laudabili Hispaniæ antiquissima Cancellaria, tot semper Senatoribus literatissimis & omni virtutum genere apprime ornatis iustitiæ veris patribus, & cultoribus & insignibus Advocatis, & legum Magistris condecorata, est quidam + Fiscalium poenarum Receptor, & Depositarius, & aliorum sumptuum quos vernaculo sermone appellamus *Castos de justicias*, de quibus videndus est totus titulus *14. lib. 2. novæ Recopil. præsertim lex 13.* quæ per varia capita horum officialium munus, & in quibus converti, & erogari vel distribui prædictæ poenæ debeant, & quibus ab istis Receptoribus, & Depositariis + debeant reddi rationes, aperte decernunt, & in Receptoribus curiæ Regni Galliciæ videndæ sunt leges *2. 21. & 32. & 62. lib. 3. Recop.* & in Curia judicum, quos diximus *de los Adelantamientos, lex 66. tit. 4. eod. lib. 6.*

In aliis verò inferioribus Tribunalibus + Prætor seu iudex ordinarius rationem exposcit & exigit ab istis Receptoribus, ut in *l. 42. tit. 4. lib. 2. & l. 35. tit. 6. & l. 19. tit. 7. lib. 3. & lib. 1. tit. 14. n. 18. versic. Otrosi mandamos que los Juezes ordinarios, Azeved. in diſt. l. 35.*

Et tales condemnationes Camerae + vel sumptuum iustitiæ intactæ, & integræ debent servari. *Oter. de Officialibus.*

ri, ut in *l. 35. tit. 6. lib. 6. Recopil. Avendan. in cap. 10. per tot. 2. part. numer. 16. versic. Caveat tamen iudex, Bonifac. in peregrin. verb. administratio, versic. Quæro utrum potestas, quæ secundum Bobadill. ubi supra num. 19. poterant notari illis verbis quæ Jul. Cæsaris cerva inscripta in fronte portabat nempe: nullus me tangat quia Cæsaris sum.*

Et utrum condemnationes + Camerae possint deficientibus sumptibus Iustitiæ pro ministerio ejus expendi? disputat Bobadill. ubi supra num. 20. & quandoque per viam mutuativam solet fieri, nullo verò alio modo nisi ad solvenda Salaria Tabellionis nisi à supremi Senatus Judicibus cum iudice Syndicatore, ut in *l. 43. tit. 41. lib. 2. Recopil. sub variis & acerrimis poenis, à Judicibus usurpari prohibentur, nec in aliam causam quam specialiter designatam & publicam converti, ut in l. sciant iudices Cod. de his quæ ex public. collatione illata sunt, lib. 10. ubi Joan. de Platea, & in l. fin. in authentic. de collation. §. jubemus nullam, collation. 9. gloss. & ubi Angel. in §. sunt præterea, Instituit de public. Judicibus, ubi ait quod si quis habet Administrationem publicam, & ex ea aliquod usurpat, vel commodo proprio applicat, incidit in poenam tertiæ partis, docet *Bart. in l. missi opinatores, Cod. de exactoribus tributorum, lib. 10. ubi ait quod ille textus urget contra officiales, & Collectores publicarum functionum, quod si aliquid retinent de eo quod exercuerint, vel aliquid muneris aut servitii receperunt ab his qui debent aliquid à communi recipere, ut eis fiat solutio, puniuntur, Olfacus decis. 74. numero 9. prosequitur Aviles diſt. cap. 45. Prætorum gloss. ni tomar. numero 2. & numero 3. & facit l. 4. tit. 14. part. 7. Avend. in cap. 10. Prætor. numero 24. lib. 2. laïcè Rip. de peste, tit. de remedi. ad conservation. ubertatis in princip. Tiraquei. in tract. de reb. exiguis versic. Quinquagesimo secundo, Erau Medicis de Regul. jur. reg. 5. limitat. 24. n. 103. de jure nostro Regio, usurpatio seu occultatio hæc septennalem poenam habet, ut in *diſt. l. 35. tit. 6. lib. 6. Recopil. licet in aliquibus causis specialiter quadruplici poena est infusa, ut in l. 11. tit. 6. & in l. fin. tit. 9. diſt. lib. 3. Recopil. Bobadill. ubi supra. n. 28.***

Est etiam in nostro Cancellaria, & alius Depositarius marapetitorum omnium qui ex agitatione & controversia litium in ea concurrentium, prout causæ status seu qualitas exposcit à iudicibus sequistrari præcipiuntur, qui à Reverendissimo Præsidente, & Senatoribus creatur, etsi à Rege nostro (ut ab aliquibus percepimus) creari solebat, qui etiam & reditus tam Præsidi quam Senatoribus, & criminalium causarum summis Prætoribus, iudici Biscaynorum & Cantabriæ, Provinciae majori Præsuli, notabilitatisque causarum Prætoribus à Rege nostro in aequali præmio assignatos sui ministerii, solet persolvere: quod utique Depositarii officium & prædictorum reddituum summa cura, & fideliter nunc exercet Ludovicus Victoria & in civitate ista est ejus specialis Depositarius ad idem ministerium constitutus; nam, *ex l. Regia 13. tit. 9. lib. 3. Recopil. ita specialiter cavetur ibi: Otrosi mandamos que nuestras Justicias, deputen en cada lugar persona llana y abonada, en quien se hagan los depositos, que por su mandado se huvieren de hazer, y que la tal persona no sea escrivano de la causa sobre que se hiciera el deposito. Itaque Iudex ex debito officii*

tenetur Depositarium in unoquoque loco constituere tutum, & idoneum, & suo periculo, ex Bart. in l. si soluturus, num. 1. ff. de solutionibus, & Bald. in l. acceptam. q. 10. Cod. de usuris, ut latè probat Aveved. omninò videndus in dict. l. 33. num. 5. qui contendit ex ea non posse Judicem se ipsum Depositarium nominare; quidquid contrarium affirmaverint plures ab eo relati. Et an huic Depositario assignari debeat salarium de propriis bonis populi, tradit Avendan. cap. 10. Pratorum. numer. 17. & cap. num. 8. part. 1. Didacus Perez in l. 1. tit. 10. q. 8. lib. 3. ordinam.

15 Et in hac civitate est quidam Thesaurarius Regius † cujus curæ est nominare Collectores Gabellarum quas communiter dicimus *Alcavalas Reales*, & mittere per omnia territoria oppida, per districtum Exactores qui eas, una cum aliis Regiis tributis exposcant, & ad suam domum & arcam conferant, ut ipsi Regi nostro, vel ejus Thesaurario generali, vel rationum majoribus judicibus fidehiter exsolvat, & veram præstet rationem, cum tamen ei soleat committi ut ex tali pecunia aliqua debita Regia, & census super his vectigalibus, & gabellis constitutos, quos communi nomine vocamus *Juros*, satisfaciat.

16 Quod si hos Regios census vulgo *Juros* ibi consignatos renuerint persolvere, duplici remedio creditores Regii adversus eos poterunt uti: primo quod si contra eos fuerint datæ litteræ, vulgo *Libramiento de los Contadores mayores*, earum virtute poterit contra eos via executiva agi, & licet fidejussorem evictionis, quod in casu vacamus de *saneamiento*, poterunt in carcere detineri quousque realiter creditoribus Regiis satisfaciunt; ut in l. 14. tit. 7. lib. 9. Recopil. & in l. 10. tit. 16. eod. lib. & utrobique Azeved. *Lafarte de ultima venditionis parte cap. 18. n. 17.* Altero quod si Thesaurarii à creditoribus requisiti intra triduum debitum non persolverint, creditores ipsi Regios judices computationum poterunt adire à quibus litteras impetrabunt ut salarii seu expensarum nomine quatuor centum marapetirum sibi in unoquoque die persolvantur, quousque debiti integri satisfactio fiat, ut in l. 23. tit. 6. lib. 9. Recopil. ibi: &c. quod specialius fuit provisum ex *Schedula Regia* lata anno 1621. ibi: *Y si aviendo se requerido.*

17 Et tale officium à Regia concessione † procedere solet, & perpetuum venditionis titulo quandoque conceditur alicui, & ejus hæreditibus, tamen, ex l. 6. tit. 3. lib. 9. Recopil. id prohibetur cum gravamine, quod qui ejus exercitium iniverit sufficientes præstet, & innovet fidejussiones, ut pecunia Regia in tuto sit, quia regulare est in talibus ministeriis, & casibus de jussiones idoneas præstare, ut in l. 1. tit. 14. lib. 9. Recopil. tradit *Lassart. de decim. vendition. part. cap. 18. & num. 16.* & cum pluribus præminentibus, qualitatibus & prærogativis in titulo seu concessione contentis, prout invictissimo Regi nostro placitum est.

18 Istius verò Thesaurarii officium † nobile utique est ex his quæ supra diximus. Unde infert Lucas de Penna in l. præcipimus, col. 1. Cod. de canon. larg. tit. lib. 10. quod Thesaurarii civitatis immunes sunt à collectis durantibus eorum officii, quia regulariter honorem sustinenti munus imponi non potest, ut in l. honor. ubi gloss. ff. de muner. & honor. & ita observat Aviles ubi supra in gloss. verb. poner, versic. adde n. 3. Thesaurarii autem † officium non potest suscipere qui

est Decurio, hæc enim duo officia, ut evitentur fraudes, justis de causis Regni jure nostro incompatibilia fuerunt habita, in l. 23. tit. 16. lib. 9. Recopil. ibi: *Y ansi mismo mandamos que los dichos Thesaureros no puedan ser, ni sean Regidores, ni Jurados, ni Alcaldes, ni Escribanos en los lugares donde fueren Thesaureros, so pena de cinquenta mil maravedis a cada uno para nuestra Camara, y fisco, y perdimento de sus officios para que los podemos proveer en quien fuere servidos.* Et cætera officia quorum intuitu & prætextu in civitatum seu villarum aut oppidorum Conciliis, & congregationibus suffragium quis est habiturus, ut in l. 28. tit. 10. dict. lib. 9. Recopil. nec Decurio potest esse fidejussor pro Thesaurario, ut in l. 3. tit. 5. lib. 7. ejusdem Recopil. & plura in proposito tradit Joann. Gutierrez omninò videndus, lib. 4. pract. q. 55. & q. 56. per tot.

Et Thesaurarius creatus, † non solum debet 20 exigere quæ debentur ratione præsentis anni, sed etiam quæ ab aliis in præteritis annis insoluta sunt, & Susceptores seu antiqui Thesaurarii non perceperunt, ut in l. susceptorem, Cod. de susceptis præpos. Anchar. lib. 10. ubi expressè notat Joann. de Platea, Montalv. in l. 3. tit. 17. lib. 3. fori Regni in glossa verb. por arrendar, in fin. Aviles dict. cap. 45. Pratorum in glossa verb. poner, n. 3.

Quando verò unus Administrator, possit ab alio exigere, † debitaque percipere vel recuperare omisit, disputat Bald. dico Bart. in l. qui proprio, §. fin. cum l. sequent. ff. de procurator. & in l. cum plures, ff. de administration. tutel. & in l. 2. Cod. eod. tit.

Quod si Thesaurarius confessus † fuerit recepisse debitum Regium debitorem liberat; tamen verè & realiter non receperit, quod tamen intellige si Thesaurarius solvendo sit, sin autem non, recursus erit Regi nostro & ejus Procuratori, seu fisco contra debitorem, ut advertit Lucas de Penna in l. securitates, Cod. de susceptis, & Anchar. dict. l. 10. quam sequitur Aviles ubi proxime n. 5.

Illud tamen in proposito animadvertas velim horum Receptorum seu Thesaurariorum † bona 23 ex juris dispositione tacitè obligata & obnoxia manere solutioni, & satisfactioni pœnalarum seu fiscalium condemnationum, sicut aliorum debitorum bona, ut in l. aufertur, §. fisco & l. deferre §. Papinianus, ff. de jure fisci, l. 1. & 2. Cod. in quibus caus. pignus vel hypothec. l. si quis posthac, juncta gloss. verb. habuit, Cod. de bonis præscriptorum, & ibi Salicet. l. 1. Cod. si propter publicas pensationes, docent Negusant. de pignor. 4. membr. 2. part. princip. num. 125. Rebuff. ad ll. Gallicas 2. tom. tit. 1. de constit. reddit. ut 1. gloss. 14. numer. 26. Gregor. Lopez in dict. l. 5. gloss. verbo tributo, Flores de Men. lib. 1. variar. quæst. 61. art. 3. numer. 18. accuratissimè Felician. 2. tom. de censibus, lib. 6. cap. 5. numero 11. quem sequitur, & ejus verba transcribit Amator. Rodriguez de concurs. creditorum, art. 5. par. 1. ex numer. 14. post Lassartem, de decima vendition. part. cap. 14. numer. 55. & Azeved. in l. 8. tit. 18. lib. 9. Recopil. num. 8. & Girond. de Gabel. 4. part. num. 3. qui alias huic argumento quæstiones à principio necessaria annexunt, & disputant; & illam præcipuè, an in his bonis præferatur † Fiscus cæteris administratoribus vel mulieri pro dote expressam habentibus hypothecam; & an Receptor pœnarum Came-

Cameralium possit petere decimam multarum, & condemnationum, vide Elcobar. de ratiociniis, cap. 28. numer. 51. l. 25. tit. 13. part. 5. Boër. in praxi tit. de fisco, numero 32. Avend. 1. part. Pratorum; cap. 7. num. 14. & 2. part. cap. 11. n. 18. Aviles in cap. 2. Prator. verbo Camera, n. 5. in fin. & possunt recuperari, & exigi à quibuscumque ex possessoribus, etiamsi pro indiviso vel in communi possideat, ut in l. cum possessor. & ibi gloss. 1. in fin. ff. de censibus, Bald. in l. 1. n. 7. versicul. Item si sunt duo, Cod. de hereditat. vendenda.

- 25 Privilegium autem istud † hypothecæ non æquè competit pro istis tributis, Dominis & Baronibus, sicut Regi, quando ejus tributa seu hæc condemnationes fiscales ex Regia concessione ad eos pertinent, ut in pluribus locis contigit; quod expressè advertunt Aviles in dict. gloss. Camera, numer. 5. in fin. Avendan. in cap. 7. per tot. numero 14. Bobadil. dict. lib. 5. cap. 6. num. 3. nisi à Rege cum eisdem privilegiis, & qualitatibus concedantur, tradit Roland. conf. 62. ex numer. 5. vol. 4. Lucas de Penna in l. 77. publicam vers. item quia, Cod. de militibus, lib. 10. Sed circa
- 26 officium Thesaurarii Regis † Receptoris, seu Depositarii, illud utique maximè conversum est in jure, utrum pecunia à fisci debitoribus exacta, & à se jam recepta, possit uti & cum ea negotiare, & an tale lucrum ex prædicta pecunia resultans debeat esse Thesaurarii, an verò Regis seu ejus fisci.

Et sanè negativa pars quæ contra Thesaurarium, & pro patrimonio Regali urget, pluribus † suadetur fundamentis: Primò ex l. 1. & l. 3. Cod. de his que ex parte Collat. lib. 10. quas leges perpendit Bart. ibi, contra Susceptores qui pecuniam Principis aliquibus mutant, vel ad Salaria Doctorum persolvenda destinant, in alios usus convertunt, & ex l. 1. & 2. ubi etiam Bart. Cod. de his que ex public. rationibus lib. 10. docet ibi Joann. Angel. conf. 90. numero 4. ubi quod officiales vel administratores non possunt in usus proprios vertere pecuniam publicam, nec alii mutare: Decius conf. 473. numero 9. ubi quod tales officiales tenentur pecuniam reddere in eadem specie qua sunt obligati ad custodiam, & dominium pecuniæ non est eorum, sed Principis, vel Reipublicæ; Ruin. conf. 143. numero 5. & 7. vol. 5. Franciscus Marc. conf. 202. Ripa in tractat. de remediis ad conservandam ubert. numero 17. in fin. ubi ait quod Thesaurarii qui tenentur pecuniam publicam semper habere promptam, & paratam, non possunt ea uti pro se, vel alii concedere, & prædicta procedunt, etiam si agatur de modica quantitate ex Joan. de Platea in l. sciant. dict. tit. Cod. de his qui exp. rationibus, lib. 10. Franc. Marc. dict. decis. 202. numero 3. & conducunt quæ supra diximus circa id quod Thesaurarius non possit quid de pecunia publica sibi applicare, vel in privatum commodum convertere.

- 28 Secundò ex eo quod Thesaurarii † officium nihil aliud est, nisi Arca & Domus deputata ad custodiam, & conservationem pecuniæ Principis, donec sive ab eodem Principe jubeatur, quomodo persolvere, aut erogare talem pecuniam debeat, vel ut jam sibi præscriptum & visum solvendi ordinem, suo tempore adimpleat, itaque Thesaurarius Depositario similis est, ut in libro primo, ff. depositi, ubi acti depositi tenetur qui rem custodiendam recipit; eleganter cum Baconio, Conano & aliis, Pichard. in §. præterea, Oter. de Officialibus.

instituta quibus modis re contr. oblig. ex numero 9. usque ad n. 14. & relatis omnibus qui de hac re in proposito scripsere usque ad sua tempora diligentissimè D. Joann. del Castillo lib. 3. prædicar. cap. 16. numero 1. & 2. Sed Depositarius † non 29 potest uti re deposita, & ita faciendo dicitur in dolo, & furti tenetur, ut in l. qui furtum, ff. de condution. furtiva, & in l. si sacculum, ubi gloss. & communiter, DD. ff. depositi lib. 1. ubi Bald. Cod. eod. §. furtum, institut. de oblig. qui ex delicto, quod procedit etiam in pecunia, l. sponsaliorum, §. 1. l. Lucius ubi Paul. de Castro, & alii, ff. depositi. Et urgent pro hac opinione expressè jura † in l. desiderium, & in l. fin. Cod. 30 depositi, ubi probatur quod depositarius, non potest depositam pecuniam aliis mutuo dare, & quod si fecerit, tenebitur de furto probat Castrenf. conf. 141. numero 4. vol. 1. ubi præcisè de eo qui fuit deputatus ad custodiam Bas. in tit. decretalium Mediolanens. n. 3.

Tertiò quia ex eadem ratione Thesaurarius † 31 vel Exactor pecuniæ publicæ non potest, si aurum recipit, convertere illud in massam, vel si recipit monetam, non potest in aliam speciem mutare, l. 1. Cod. de auri publici percept. lib. 10. ubi notanter subdit Bartol. quod omne lucrum percipiendum ex tali conversione, debet esse publicum, nec potest Exactor illud retinere cum conscientia. Sequitur ibi Joann. de Platea, qui infert contra eos qui aureos nummos recipiunt, & postea fusili arte id coquunt, & in aliam convertunt pecuniam & formam, ex ea regula probat quod omne lucrum quod alius facit ex re mea, restituendum est mihi, ut in l. apud leonem, ff. de præscript. verb. l. 1. & 2. Cod. de his qui ex publicis rationibus, lib. 10. Rip. de remed. ad servand. ubertat. num. 17. Franciscus Marcus decis. 201. numero 3. ubi dicit quod non debent susceptam pecuniam redigere in massam, nec bibionare, cambiare, & in dict. decis. 202. numero 3. ubi quod tale lucrum est reddendum fisco, quod etiam voluit Rip. loc. præcitat. & idem dicunt Bartol. & Joann. de Platea in l. diu alios l. m. Cod. de susceptoribus præpos. & Anchar. lib. 10. ubi dicunt quod cum pecunia communi non debent Exactores mercaturam exercere, & pro hac parte, quod lucrum omne spectet ad Principem, facit doctrina Bald. in l. 1. quest. 10. n. 12. Cod. pro socio, ubi ait quod Depositarius qui licetè usus est pecunia deposita, tenetur restituere omne lucrum quod inde provenit, factus enim locupletior ex re aliena, argum. legis qui sine, ff. de negot. gestis, & eam decisionem tenet Alexand. in alia tamen part. in l. si non sortem in fin. princip. ff. de condit. indebit. Joann. de Anon. in cap. fin. num. 9. de usur. Decius in l. cert. conditio, §. depositi, numer. 3. ff. si certum petatur. Et in prædictis locis ponunt, an ubi Depositarius solvit lucrum, quod tamen non tenebatur illud restituere, possit illud repetere; & non mirum, quia si Depositarius utendo pecunia deposita tenetur ad usuras, etiamsi non sit in mora, nullo magis tenebitur ad lucrum quod fuit ex pecunia deposita: constat itaque ex prædictis, quod Thesaurarius possit aurum exactum conflare, nec in massam, aut aliam monetæ speciem redigere, sed si quod lucrum facit ex ejusmodi commutatione teneatur omne fisco reddere. Idem voluit Fabian. de monte, in tract. de emption. & vendition. quest. 5. princip. col. 3. versic. Solutio, hæc ultima pars, ubi quod in foro conscientiæ officiales, & in Judicio cogi possunt restituere;

Festus, in tractat. de collat. part. 8. quest. 4. n. 30. & seqq. ubi latè agit de hac re, sicut utique lucrum aliunde factum ex publica pecunia restituere tenetur Thesaurarius; itaque quod exigit retinere non potest.

32 Quartò & ultimò; quia Thesaurarius non dicitur simplex † Depositarius, cum enim mercedem, & Salarium habeat de publico adstrictu, oris vinculo & pœna tenetur, sicut dicimus de Depositario, qui mercedem accepit, nam tenetur in plus; Depositarius enim simplex solum tenetur de dolo, & lata culpa, ut in l. quod Nerva, ff. depositi, Depositarius verò qui mercedem accepit tenetur de levi culpa, ut in l. sicut certo, §. nunc videndum, ff. commodati, in versic. nisi forte, l. 1. §. si vestimenta, ff. depositi, l. qui mercede, ubi gloss. locat. Cod. 2. deposito, ibi; Vel si aliquid pro custodia recepisset: & in terminis loquens de Thesaurario, & officiale quod rationem mercedis teneatur in plus, ita observat Decius conf. 473. num. 2. Gratus conf. 94. vol. 2. Unde cum in Thesaurario publico ratione officii & mercedis intuitu hujus sibi assignatæ pecuniæ persolvatur, & depositum fiat gratia deponentis, id est, modum solius principis, qui deputavit Thesaurarium, non debet ille pecuniam exercere nomine proprio, nec ex ea, ejus negotiatione lucrum aliquod captare, & sibi appropriare, quod effecerit, tenetur restituere Principi & Regi qui dominus est, quibus & aliis fundamentis, ita in Thesaurario publico resolvunt Ruin. conf. 543. n. 2. volum. 5. Petrus Surd. conf. 391. volum. 3.

Cui itaque assertioni, quæ ut verissima & juri consona, in rigore disputationis est attendenda, & observanda, non oberunt aliqua juris fulcimenta, quæ ut contrariam adstrueret opinionem ingeniosè adduxit Bursat. conf. 325. & in primis quod videbatur dicendum talem Thesaurarium † effici dominum pecuniæ sibi numeratæ, ac per consequens ea uti posse; nam numeratio operatur dominii translationem, ut in l. in nave sauphela, ff. locati, Bald. in l. incendium circa finem, Cod. si certum petatur, gloss. in l. ejus qui in Provincia, ubi Bart. num. 22. dicit eam notabilem, & siquandam, ff. si certum petatur DD. in dict. ejus, ubi versic. Quas vero num. 6. & 7. dicit sustineri posse per hanc rationem consilium Imolæ in l. si tibi dederint, ff. de donation. & in l. casus, ff. de solut. ubi dicebat, non commisisse furtum quendam qui in proprios usus converterat pecuniam sibi à mercatore numeratam, ut alii traderet Castrens. in conf. 141. in 4. dub. vol. 1. ubi infert quod recipiens ab aliquo pecuniam in aliquid convertendam, non committit furtum si non convertit, quia dominium est in eum translatum, Decius in consil. 6. col. 2. versic. secundo ista conclusio. ubi dicit quod recipiens non dicitur obligatus in specie, sed in genere, ad restitutionem, & infert quod ideo Exactor Piumbini non tenetur restituere domino lucrum, quod facit cum illa pecunia, quia potuit eam tanquam propriam contrectare, & infertur quod si pecunia sic per eum exacta periret, Exactor non esset liberatus, quia genus perire non potest, l. si te bonis, Cod. de jur. deliberat. dict. l. incendium, Cod. si certum petatur, l. in ratione, §. in certis, ff. ad l. Falcid. idem voluit Bald. in l. 1. quest. 10. cap. propositio. Capel. Tolosan. in decis. 168. dicens quod furtum non committit commutando, & vertendo in proprios usus, is cui nomine depositi vel commodati tradita fuit pecunia numerata, licet aliud

fit quando data est per modum speciei, allegat gloss. in l. 3. in versic. obnoxiam cap. depositi Rota decis. 860. incipit penes Titium Campforem, in antiquis alias est prima substitutio de deposito, Cravet. conf. 366. numer. 6. & conf. 705. numero 22.

Et id ipsum in terminis observat Alciat. conf. 100. num. 5. ubi propriè loquitur in Thesaurario, & dicit quod si pecunia detur numerata, & non in sacculo, transfertur † in dominium The- 34 saurarii, qui ideo potest de ea disponere pro libito, adeo quod si ex ea aliquid lucratur, suum est, nec spectat ad Principem, & ibi propriè loquitur de allagiis monetarum de quibus nos quoque verba facimus, ut novissimè hoc idem concludit Bursat. in allagiis in conf. 35. n. 13. usque ad 18. ubi sustinet dominium ad alia lucra facta per Thesaurarium cum moneta exacta, & in lucro facto extra allagia, extat Cuman. decis. in conf. 178. in 2. dub. sequitur Decius dict. conf. 6. col. 2. & Alciat. in dict. conf. 100. numero 18.

Sed respondetur, quod sola numeratio non efficit † quod transeat dominium, nec semper 35 numeratur pecunia, ut tantundem reddatur, sed fit sæpe numeratio, ut sciatur quantum fuit solutum, & quantum receptum, ut probatur in l. Lucius, ff. depositi, quam ponderant ad hoc Mascard. Galli in tractat. de usuris, numero 629. sic dicimus quod æstimatio non semper emptionem facit, sed donat solum valorem, Bald. in l. ex convention. in 3. opposit. Cod. de pactis, Socin. in conf. 262. num. 3. vol. 3. Nevican. Sylv. nuptiar. lib. 2. n. 72. & ex conjecturis cognoscimus quando æstimatio sit ad effectum perferendi dominium, vel ad sciendum naturam contractus, l. proculus de usufruct. l. in aula, ff. de repr. verb. Everus, l. 46. Cravet. resp. pregonero, numer. 318. Menoch. de arbitrar. Judic. casu 199. n. 2. Natta in conf. 93. num. 1. Olaf. dec. Pedemontan. 95. Eodem modo dicimus quod æstimatio non facit emptionem, quando natura contractus est quod non transferatur dominium Bart. in l. sicut cetero, §. non videndam, in fin. ff. commod. Bald. in l. 1. quest. 3. Cod. commod. Anchar. conf. 72. in fin. Tiraq. de retract. consanguin. §. 1. gloss. 14. num. 21. in fin. Nevican. dict. lib. 2. numero 72. in 5. limitation. Thesaurarius enim nullam habet Jurisdictionem, nec potest exigere ab invitis, sed recipit ab ei solventibus & ferentibus Francisc. de March. dec. 204.

Præterea, quia hi qui solvunt Thesaurario, non 36 hoc agunt, & citra eorum intentionem est, ut merum transferant dominium; sed ut Principi solvant & ab ejus debito, & obligationi nexu se liberent, veluti & è contrario Thesaurarii recipientis animus non est facere suam pecuniam, sed pro natura negotii, & ex injuncto onere officii, Principi suo acquirere, ut in proposito arguit Ruin. ut in conf. 143. numer. 2. vol. 5. ubi ait quod dominium pecuniæ non transit in recipientem; quando solvens non hoc agit, nec recipiens; Bursat. dict. conf. 325. num. 15. ad stipulatur Doctrina Bartol. in l. Titium, §. altero, n. 1. & 2. ff. de administrat. tutelæ, ubi ait quod pecunia reputabitur tutoris, quando proprio nomine vendit rem pupilli, secus verò quando illam vendit pupilli nomine, quia tunc dicitur pecunia pupillaris; quo fundamento utitur Decius conf. 473. n. 9. ubi dicit Thesaurarium esse debitorem speciei non generis, quia recipit pecuniam nomine Reipubli-

Reipublicæ, & ideo liberatur per emptã speciei, & facit quod consuluit, *Jas. conf. 229. num. 34. vol. 2.* ubi defendit, Thesaurarium Ducis Mantuæ, teneri eo quod solum superextantes pecunias, & quæ superfuere, erogavit in alia negotia: & in eodem casu de quo loquimur pecunia semper est Principis, non Thesaurarii, & ita percipit Festusius *de collectis 3. part. principali, cap. 1. num. 30. cum sequenti.*

Hic etiam obstant *conf. Cuman. 178. Alciat. 100. Decii 6.* quibus specialiter respondit Petrus *Surd. diſt. conf. 390. n. 27. & 28.*

Deinde huic resolutioni non oberit si afferas exemplum tutoris qui efficitur † dominus pecuniæ quam exigit pro pupillo, & in tantum obligatur ei in genere quod si perierit, non erit liberatus ex *Doctrin. Bart. in l. Titium, & Mevium; §. altero, n. 1. ff. de administratione tutor. Bald. in l. si Petrus, Cod. communia urriusque iudicii, Decius diſt. conf. 6. Alciat. diſt. conf. 100. num. 6.* ubi ait valere argumentum de Thesaurario ad tutorem.

Quia obiectio hæc diluitur si advertas terminos esse longè diversos † in proposito, & discrimen consideres in Thesaurario & tutore, tutor enim generalem habet administrationem, ut *toto tit. ff. de administratione tutel. & ideo potest, imo aliquando debet pecuniam convertere in species, aliquando species in pecuniam: at Thesaurarii administratio tota consistit in recipiendis, custodiendis & solvendis pecuniis, nihil autem ex se facere potest, quinimo & an sponte solventibus non recipit nisi cum bullitino seu tessera Magistratus, sicuti eam alii non solvit sine ejusdem mandato; propterea non mirum si tutor obligatur in genere, secundum *Din. & Bart. in diſt. §. altero Thesaurarius autem in specie.**

Rursus satisfit, quod si tutor obligatus sit in genere † tamen pecunia non desinet esse pupilli, nec dicitur esse tutoris, ut ipsemet *Bart. dicit, lo. o. praeallegato.* ubi infertur quod si negotiatur tutor cum pecunia communi, tunc dicitur compendium commune, etiamsi nomine proprio gesserit negotium; quod non est quando nomine proprio & de propria pecunia negotiatur, quia tunc lucrum est proprium tutoris, etiamsi pecuniam congeserit ex venditione rerum minoris, facta tamen suo proprio nomine, ut *ibi, n. 2. versic. Si verò de propria, & n. 1.* ubi dicit quod pecunia redacta ex re pupilli, quam tutor proprio nomine vendit, non efficitur pupilli, *l. qui vas, §. fin. ff. de fructu, & paulò post dicit, quod si res proprio nomine emptã de pecunia pupilli, transeat in pupilli dominium, tamen si postea tutor illam vendat nomine proprio, pecunia erit tutoris, & si ex ea emat aliam rem, illa non erit pupilli: ecce ergo quod pecunia exacta non desinit esse pupilli, argumentum ergo non subsistit, tutor tenetur in genere erga pupillum, ergo pupillus non est dominus pecuniæ suo nomine per tutorem exactæ à debitoribus, quinimo ego credo quod pupillo seu adulto, finita tutela, detur rei vindicatio contra pecuniam tutori solutam à debitoribus pupilli; nam per debitorem ejusque ministerium acquiritur pupillo dominium & possessio, *l. si Procurator in fin. ff. de acquirend. rer. Domin. l. 1. §. per Procurator. ff. de acquirend. possess. & utroque loco, glossa & DD.* Et non valet discrimen quod *Alciat. recitat diſt. conf. 100. numero 6. versic. ad idem,* facit inter pecuniam & alias res, quandoquidem vanum est, nec aliqua subest ratio diversitatis, nam etiam*

Oter. *De Officialibus.*

pecunia transit in dominium mandantis, quando solvit, id in animo gerit, ut mandanti quærat; & recipiens id agit ut pro mandante gerat negotium, quemadmodum in proposito explicat *Ruin. diſt. conf. 143. num. 2. & sequenti volum. 5.* ubi ideo infert quod pecunia efficitur domini non autem Thesaurarii.

Nec non etiam immorari debet quod Thesaurarii nostri temporis officium non conveniat † *Suf. 40* ceptoribus antiquis, Exactoribus & Arcariis, de quibus *in tit. Cod. de susceptor. diſt. lib. 10.* sed potius Argentariis & Nummulariis, ut probat *Alciat. diſt. conf. 6. & conf. 100. num. 1. Curtius Jun. conf. 19. numer. 9. Cassan. in catalog. gloria mundi 6. part. considerat. 17. cum tribus seqq. Bursat. diſt. conf. 325. n. 26.* quia non insistere debemus in nomine, vel sonitu officii, sed in qualitate oneris inventi, aut obligationis susceptæ, quæ ut supra probavimus, ejus est conditionis & naturæ, ut tanquam Depositarius fideliter recipiat & custodiat pecuniam Principis, & quibus placuerit persolvat, ut doctissime respondit *Petrus Surd. diſt. conf. 391. n. 30.* ubi & alia argumenta quæ in proposito poterant perpendi faciliori negotio.

Quæ resolutio de jure absque dubio procedit, & firmiter est amplectenda, præterquam si Princeps in concessione † tituli Thesaurarii ei concesserit, & gratiam faciat, quod suã pecunia indistinctè negotiare possit, eo solo contentus quod pretium emptionis officii sibi persolverit, & Regios redditus suo tempore promptos habeat, ut satisfaciat; sicuti plures cum prædicta facultate & negotiandi licentia, Thesaurarii titulus expeditos perlegi.

Unde superiori succedanea est quæstio illa, utrum diminuto monetæ † valore & pretio ex nova pragmática seu lege Principis, periculum istius diminutionis debeat subire Thesaurarius in moneta, & pecunia, quam, ut Principi persolveret, jam receperat & custodiebat; qua in re plures exortæ fuerunt lites in nostro Regno Castellæ ex anno in quo Augusti mensis sanctio Regia fuit edita & promulgata, qua valor pecuniæ aere nempe *de Vellon* ex dimidia parte fuit minutus. Et in nostro Regno conventu in dirimendis harum litium & quæstionis propositæ controversiis, commune obtinuit placitum, & uniuscujusque aulæ Judicum concors votum, quod pecuniæ extantis periculum ad Regem pertineret, utpote ejus dominum; Nam periculum semper tangit dominum rei, ut *in l. incendium, Cod. de rebus credit. & l. si certum petatur, l. ff. & Cod. de pericul. rei venditæ.*

Unde simul cum ipsa pragmática † sanctione diminuti valoris monetæ, erit quoddam Regis decretum, & editum quod Thesaurarii omnes, & qui publicam pecuniam penes se depositam habebant, etiam intra certos dies, notam & manifestam facerent coram Prætoribus, & exhiberent ac numerarent in certa forma ad evitandum fraudes, ne cum fortassis eam consumptam vel mutuatam aut distributam haberent, posteaque supponerent ab aliis privatis susceptam, aut suam propriam pro Regia, & damnum diminutionis & reductionis hoc modo vitantes, lucrum in sua pecunia consequerentur. Itaque Thesaurarius qui præscripta forma in Regio præcepto contenta, pecuniam Regiam seu publicam manifestavit, solvens in moneta nova, aut minuta, dimidiam partem ad quam fuit reducta, liber semper evasit & ab Judicibus fuit absolutus, qui verò non manifestavit periculum diminutionis sustulit. Et idem in omni-

omnibus administratoribus & œconomis Baronum seu Dominorum, quia ad bona sua concursum debitorum, vulgo *Pleyto de acreedores*, fecerant, in Curia nominatim fuit observatum.

- 44 Circa alios verò Depositarios † diversimodè in Senatu nostro obtentum extitit; & omnis pluribus quæ pro clientibus in his litibus multifariam expendi, & ab aliis præstantissimis Advocatis animadversa vidi & audivi, & brevitatis causa omitto, distinctione rem hanc absolvam. Aut enim controversia super deposito voluntario pecuniæ fuit orta, & tunc si in sacculo signato cum in tali casu dominium ejus apud deponentes semper permanserit, ut in *l. die sponsalium*, 25. §. 1. ff. *depositi*, ibi: *Qui pecuniam apud se non ob-signatam, ut tantumdem redderet, depositum in usus proprios convertit post moram, in usuras quoque judicio deposui condemnandus est*, ponderata illa quæstione, non ob-signatam, per argumentum à contrario sensu, *l. 1. §. eleganter versic. Si pecunia, ff. depositi*, periculum ad dominum pertinuisse pluribus sententis fuit decretum & stabilitum, maxime si probatum fuit pecuniam semper extitisse, nam Depositarius regulariter periculo rei depositæ obnoxius non est, nisi dolo suo proveniat, *l. 1. §. si vestimenta, ff. depositi, l. sicut certo, §. nunc videndum, ff. commodati, §. præterea, Institut. quibus modis contrahit obligat.* non verò si ex casu fortuito ex dictis iuribus; Decius in *l. in contractibus, ff. de regul. jur. & factum Principis minuents pecuniam, casus est solitus, ut per legem, item si verberatum, §. item si forte, ff. de rei vindication. & l. apud Julian. §. constat, ff. de legat. 1.* ita advertit in proposito Gratian. *tom. 1. disputat. forens. cap. 521. n. 25.* Si verò pecunia non in sacculo signato, sed simplici numeratione voluntariè fuit deposita, & Depositarius tantumdem reddere se obstrinxerit, tunc cum in hoc casu non depositum proprium & regulare, sed irregulare contrahatur, ut in *l. Lucius 24. ff. depositi*, ibi: *Quod ita verum est si id actum esset, ut corpora nummorum eadem redderentur, nam sic ut tantumdem solveretur, convenit, egreditur ea res depositi notissimos terminos dict. l. dies sponsaliorum, §. qui pecuniam, l. Quintus, ibi: Viginti quinque nummos, quod apud me esse voluisti, & ibi: Quibus & primum prospiciant ne vacui tibi sint, id est, ut usuras eorum accipias, l. 1. §. sape, ff. depositi* ibi: *Sape evenit, ut res deposita vel nummi periculo sint ejus apud quem deponuntur, ut puta si hoc nominatim convenit, l. 2. tit. 3. part. 5. ibi: Fueras ende si fuisse de aquellas cosas que se pueden cantar, o pesar, o medir, si quando la recibisse la fuisse dada por cuenta, o por peso, o por medida. Ca entonzes pesaria a el señorío.* ubi Gregorius Lopez in *Scholio super verbo, fueras ende*, docet copiosissimè, & summa cum eruditione omnes qui ad sua tempora accuratè de ea re scripsere, Dominus Joannes del Castill. *lib. 3. practicar. cap. 6. ferè per tot. & specialius, num. 31.* utique in hoc casu pecuniæ depositæ periculum, & reductionem ad Depositarium, utpote dominum, pertinere pluries in Senatu declaratum vidi, nec mirum cum talis Depositarius debitor generis sit, & cum genus perire non possit, tenebitur de periculo & casu fortuito, ut eleganter per plures convincit rationes Joann. Vincentius Honded. *conf. 43. per tot. vol. 2. Mandel de Alva conf. 3. numer. 3. Anton. Gomez 2. tom. variar. cap. 7. n. 3. in princip. D. Joann. del Castill. lib. 3. cap. 16. n. 34.*

Aut depositum pecuniæ fuit † necessarium, 45 quia in jussu Judicis sequestrata est, ut crebro accidit, in *l. si fidejussor. §. penult. ff. qui satisf. cog. in l. si soluturus, ff. de solution. & in l. si creditrici, & in l. acceptam, Cod. de usuris*, docet Angel. Perufinus in *tract. de sequestris, num. 4.* Pichardus in *§. præterea Institut. quibus modis re contrah. oblig. num. 20.* & tunc abique dubio periculum ad dominum etiam pertinet ex rationibus, & iuribus supra adductis, cum semper dominium in eo remanserit, non in sequestro, ut pluribus adductis tradit D. Joann. del Castill. ubi *proxime num. 23.* quinimò & possessio, ut in *l. interesse puto, ff. de acquirend. possession. Menoch. de retinend. possession. remed. 3. ex numer. 88. usque ad numer. 100.* Corraus Miscel. *Juris lib. 3. cap. 2. numer. 12. cum tribus seqq. cui resolutioni non adversabitur text. in dict. l. licet, §. res deposita, ff. depositi, & in cap. 1. de sequestration. possess. & fructuum: in quorum conciliatione immorari fas non erit, cum de ea latè egerint Charond. *verosimilium, lib. 3. cap. 6. Cujac. lib. 9. observation. cap. 33. Duaren. de sacris Ecclesie ministris, lib. 3. cap. 10. Robert. lib. 4. sententiar. cap. 6. Petrus Gregor. lib. 23. sintagmat. juris cap. 3. num. 20. Pichard. in §. præterea, num. 22. Institut. quibus modis re contrah. obligat. D. Joann. del Castill. ubi supra ex n. 15.**

Et in deposito Judiciali, diminutionem mone- 46 tæ non periculo Depositarii, sed domini ad quem pecunia pertinebat, addere in pluribus litibus obtinui, nisi in eis in quibus probatum fletit pecuniam in negotiatione ambulasse, nec stantem permansisse.

Et idem in pecunia quæ pro redemptione † ali- 47 cujus census fuit parti oblata, & ipsa acceptionem renuente, per Judicem deponi apud aliquem fuit iussa, quia tunc deposito rectè factò, periculum ad eum qui recipere pecuniam debuit, ipectabit, ut resolvit Felician. 2. *tom. de censibus lib. 4. cap. unic. n. 6.* ibi: *Sed si deposita fors periret cuius periculum dicendum esset perire, & distinctione difficultas absolvenda est, ut si creditor justè recusaverit depositum recipere, debitori pereat, si minus creditori, & l. qui decem in princip. & l. creditor. oblatam in principio, & utrobique Bart. & DD. communiter, ff. de solution. l. 1. Cod. de susceptor. & Arcariis, lib. 10.* plurimos in eam sententiam recenset Tiraquel. *de tract. conventionali §. 4. gloss. 6. n. 34.* illam sequutus consensus Petrus Folerus, *dict. verf. instrumentum gratia, num. 50.* & ita obtinui in causa & lite Villæ de Rus, † contra Comitem 48 de Villamor super deposito fortis principalis cuiusdam census, decem septem millia ducatorum, quod ego totis viribus legitime esse factum contendebam ante editionem pragmaticæ diminutionis & reductionis prædictæ monetæ, ac per consequens, periculum ejus ad Comitem spectare debere, ex supra relatis legibus & doctrinis.

Et licet aliquantulum divagari videtur, inter alia obstacula quæ illi deposito opponerentur, illud potissimum & disputatione dignum fuit valdè controversum & ventilatum, quod depositum † prædictæ quantitatis non fuit Comiti per- 49 sonaliter intimatum, nec potuit, quia Comes tunc temporis, ex delegatione Regia Ducis Generalis officio inserviebat in Fortalitio de Larache, quod licet hujus Regiæ Coronæ dominio subfit, longe tamen ab Hispaniæ Regno distat, & in territorio Africæ situm manet; cum tamen conditione expressa obligationis census cautum erat, quod solutio

solutio monetæ, cum de redemptione census ageretur, Matrivi esset faciendâ, ac Comiti vel illius successori in majoratu intimandâ, & apud Thesaurarium villæ pecunia esset deponenda. Unde in factâ contingit, quod cum Comes absens, & exter à Regno esset, præstata absentiae informatione, bonis ejus fuit defensor creatus, cui tale depositum loco Comitis fuit intimatum, & cum hac intimatione, pecunia jussu Judicis apud Thesaurarium fuit deposita, & post undecim dies pragmatica diminutionis monetæ fuit promulgata.

50 Ut autem periculum diminutionis Comes vitaret, ex parte ejus objiciebatur, quod talis intimatio, ut depositum fieret, necessario ei in persona fieri debebat, quando quidem certius constabat in prædicto Fortalitio esse, ubi copia ejus haberi poterat, & in suum dictamen licenciatus Perez del Pulgar, & Dominus Didacus Nuñez del Castillo, doctissimi, & peracutissimi Advocati, qui partes Comitis agebant, inter alia, decisionem 15. Gamæ Lusitani expendebant, junctis pluribus adductis per suum additionatorem Flores de Mena virum doctrinâ, & eruditione laudabilem, Carrione natum (unde & ego ortus sum) in qua decisum manet absentem ab his Regnis, in loco quantumvis remoto, & distanti, etiam apud Indos, dummodo sedes, vicinitas aut habitatio ejus nota, & certa sit, necessario personaliter citandum esse, ex juribus & rationibus ibi perpensis, & à me ex animo brevitatis causa omisissis.

51 Ego tamen defensorem ei creari in hoc casu posse, & prædicto defensori intimationem pecuniæ oblatae factam sufficere, ut depositum eam factum firmiter exequentibus administrabam: & primo ex eo quod quando lis movetur contra absentem à Regno, defensor ei creari debet cum quo acta fiant, & intimationes, quæ abâs in persona fieri debebant, ex gloss. communiter approbata per text. ibi: *in l. ab hostibus, ff. ex quibus caus. majores*, & de jure nostro Regio est textus formalis, in *l. 12. tit. 2. part. 3. ibi: Vegadas ay que captivan, o no son en la tierra aquellos contra quien el demandador quiere fazer su demanda, o mueren sin herederos, por quien ande sacar sus bienes deamparados, o por ende el que quisiere fazer tal demanda, como esta de pedir al Juez del lugar que de quien guarde en aquel pleyto, los bienes de aquel a quien quiere demandar, e el deberlo fazer, e esto es por que su señor non seria y para responder non otro por el, e quando tal guardador fuere dado, puede entrar en Juicio con el, e todo quanto razonare, o ficieren por el derechamente, e sin engaño sera valedero tambien como si estuviesse delante aquel cuyos fuesen los bienes*, ubi Gregor. Lopez in verbo, *que captivan*, tradit Bald. in *l. cum proponas, Cod. de bon. Autorit. Judic. possidend.* Menoch. *de arbit. Judic. lib. 2. centur. 2. casu 150.* Suarez de Paz in sua *praxi tom. 1. part. 3. numer. 5.* Joann. Gutierrez de *jurament. confirmatorio, 1. part. cap. 23. numer. 5. & 6.* qui firmiter tenent ad creandum hunc curatorem, seu defensorem non esse necessariam præcisè absentiam extra Regnum, sed satis esse extra Provinciam vel territorium, ubi fieri debet Judicium, idem Joann. Gutierrez *lib. 1. practic. quest. 133. super intellectu legis, 19 tit. 20. lib. 4. novæ Recopil. in illis verbis, Y dados los dichos pregones, sea citado el dicho deudor, para el dicho remate en su persona, si pudiero ser avido.* Ubi resolvit non esse debito-

rem perquirendum, vel citandum personaliter si extra Provinciam abfuerit; *Parlador. lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. 5. part. 9. numer. 14.* Secundo & non leviter, quia nullus in jure ardetur, ut cum maximis sumptibus & expensis quærat adversarium absentem, ut cum eo litigii concertationem (quam intendit) ineat, ut colligitur ex textu eleganti, in *l. Sed & ha persona, 35. §. non solum, ff. de Procuratoribus*, ibi: *Ceterum cogi cum etiam in Provinciam de Roma abire, vel e contrario, vel à Provincia in aliam Provinciam, & defendere durum est.* Conducit text. in *l. idemque, 16. versic. sed hoc ff. pro socio, gloss. in l. feminas, ff. de Procuratoribus*, docet Rodericus Suarez in *l. 2. tit. de los enplacamientos, lib. 2. fori legalis, §. ulterius queritur, num. 4.* ubi ex ipsamet ratione contendit debitorem principalem, extra territorium vel Provinciam absentem exequendum non esse; Gregor. Lopez in *l. 9. tit. 12. part. 9. gloss. 1. & in l. 11. tit. 7. part. 3. in verb. de ymbiar su personero*, Joann. Gutierrez *dict. cap. 28. de jurament. confirmat. 1. part. num. 4.* cum tamen certissimum sit quam ingentes sumptus necessario causarentur, si esset mittendus nuntius ad citandum absentem extra Regnum, & quam difficilis esset aditus circa personam Comitis in tali Fortalitio existentis & tam magno inservientis officio, ut ei quidquam intimaretur, & quod tempus in hujusmodi intimatione faciendâ deliberetur.

Certò in casu litis de qua contendebatur, fortius urgebat consideratio, quia concilium Villæ de Rus depositum pecuniæ, super cujus intimatione controversia fuit exorta, ad redemptionem census, & cujus obligatione premebatur, fecit; quæ utique redemptio tam ex natura actus quam ex expressa partium conditione in censu posita, remorari, ex temporis intervallo non poterat, ut est plusquam notum, ut docet Covarr. *lib. 1. variar. cap. 9. num. 8. versic. postremo*, & prosequitur latè Gaspar. Roderic. *de annuis redditibus, lib. 1. quest. 6. n. 44. & lib. 2. quest. 10. n. 3.* unde conditio intimationis faciendæ Comiti vel possessori majoratus æquitate, & forma imposta censetur, quæ conveniret naturæ actus, ut in *l. ita stipulatus, 115. §. item si quis, ibi: Et ipsius rei naturam, ff. de verbor. l. proculus, ff. de usufruct. l. insulam, ff. de præscriptis verbis*; quia quod naturaliter inest pro expressa haberi debet quasi ipsa natura loquente. Bald. *conf. 330. col. 1. vol. 3.* docet Cravet. *respons. pregonero, num. 318. & de antiquis temporibus, 4. part. numer. 222.* Tiberius Decian. *respons. 57. numer. 61. vol. 1.* Menoch. *de arbitrar. 1. casu 199. numer. 2.* Olasc. *decif. pedemontan. 95.* D. Joann. del Castil. *tom. 5. cap. 86. & 87. & cap. 13. tom. 6. n. 20.* quod si creditor census absens extra Regnum, personaliter esset citandus, libertas redimendi differebatur, & quodammodo difficilis admodum, & pene impossibilis reddebatur contra naturam actus, ut rectè animadvertit & summè commendat Filiucius *2. tom. de censib. lib. 4. cap. unico, numero 5.* ibi: *Illud judicio meo eximum pondus & momentum habet, quod antea expenderam, scilicet redimendi facultatem in eadem libera debitoris voluntate nullo modo posse amitti, auferri, restringi aut coarctari.*

55 Quartò in casu proposito, id est de mente Roderici, *lib. 2. de annuis redditibus, quest. 15. num. 55. & 56.* Quibus utique fundamentis non ob stare decisionem Gamæ cum ibi adductis, &

- per Flores-Diaz de Mena *in additione ad eam*, firmiter intendebam; nam jura, & DD. ab ipsis adducti procedunt in diverso casu, nempe, quando quis de novo litem movere intendit contra absentem de cujus domicilio & habitatione non dubitatur; tunc enim nihil mirum quod personaliter citari debeat, ut jam subjeci, an verò contendere velit, ut in l. ... & ex rationibus *ibi* adductis.
- 56 Nec iterum pro parte † Comitum illud, in quo etiam innixi Advocati sui pedem firmabant, Comitum ut pote jussu principis, & Reipublicæ causa absentem à Regno, ut præsentem judicari debere, vel saltem restitui posse adversus æstimationem factam cum defensore nominato vel cursum temporis eum constituentem in mora, ut in l. 1. ubi notant, Bald. *Cod. ex quibus caus. majores* & in l. 2. §. *legatis*, & in l. *si quis in legatione*, ubi notat Barb. ff. *de judic.* & in l. *penult. versic. ultim. ff. de legationib.* prosequitur latè Bonifacius Rugerius, *conf. 2. per tot.*
- Sed respondebam multipliciter & primò quòd restitutio † non fuit petita, secundò quòd etsi petita esset absentia Reipublicæ causa vel jussu Principis, qui ejusdem regitur metis, & clauditur cancellis, ut per Cevall. *conf. 4. num. 4.* non præstat excusationem in casibus, in quibus potuit quis Procuratorem vel latorem relinquere; ut in l. *fin. Cod. de jurisdic.* Rogerius *dict. conf. ex num. 5.* Tiberius Decian. *respons. 121. numero 24. vol. 3.* ubi ait quòd quando quis potest remove impedimentum absentia & non movet mittendo vel relinquendo Procuratorem, & non facit, sibi est imputandum ex Doctrin. Bartol. *per illum text. in l. sed & si per Prætores, §. 1. versic. sed nec ad eos, ff. ex quibus caus. majores*, ubi probat, quòd non dicitur impeditus, qui de facili impedimentum remove potest, & id ipsum tradit in l. *quibus diebus*, & plura in proposito congerit Ignatius Diaz del Villar, *in sua Sylva respons. 2. lib. 1. n. 47.*
- 58 Tertio quòd restrictio ob absentiam † causa Reipublicæ censebatur, quando foret læsus, vel actus sic fieret, dicto quòd non adfuisset, ut in l. *his qui Reipub. causa antepenult. ff. ex quibus caus. majores*, docet Socin. *conf. 116. in presenti consultatione. à n. 3. vol. 4.* Tiberius Decianus *respons. 69. vol. 2. n. 9.*
- Sed, ut intra limites nostræ materiæ includamur, & ad propositum à quo digressi fuimus, reversum faciamus, hic disputanda se offerebat quæstio illa, utrum Thesaurarius pro pecunia Regis, vel deposita, sibi à latronibus † furto substracta teneatur, an verò allegans & probans casum fortivum, immunis sit. Qua de re latissimè agit & per argumenta & rationes subtiliter procedit Bursat. omninò videndus, *dict. conf. 325. tom. 3.* nec enim in hac & aliis similibus quæstionibus latissimè per eum *ibi* agitat immorari fas est, cum *ibi*, & dubia, & resolutionem accipere vales.
- 59 Unde cum Comes etiam si Matrivi adestet necessariò teneretur recipere, nec recusare ullo modo poterat, consequenter dicebam nullam inesse, nec potuisse considerari ob absentiam læsionem, ut talis restitutio concederetur, & ita obtinui, & quia articulus iste in Curia anceps fuit reputatus, & ad secundum Aulam remissus, obiter circa quæstionem periculi diminutionis monetæ quoad pecuniarum depositam, hanc litem & Regales Senatus decisiones memorare non erubui.
- Verùm pro Coronide hujus Capituli scias quo-

modo Thesaurarius, † scribere in suo libro debeat, & qua forma & stylo pecunias, quas intuitu sui officii recipit, attentè advertas velim quæ in proposito summaque cura, & ingenti studio retulit, & cumulavit Petrus Surdus *dict. conf. 391.* his verbis, *Convenire porro non possunt cum Alciato, qui in conf. 100. num. 12. & sequenti, voluit Thesaurarium non teneri super libro suo scribere species monetarum receptas, sed sat esse si ponat earum valorem juxta tempus quo illas recipit, id quod post firmat etiam Bursat. dict. conf. 395. numero 1. usque ad 12. movetur autem eorum uterque, quia nec in legibus, nec apud DD. reperitur cautum quòd eo modo libri componantur; quandoquidem rationum liber componi ita debet, ut intelligantur omnia singulariter, non in summa aut in confuso, ad o quòd ex eo cognosci possit veritas, & falsitas descriptorum, l. antepenultim. ff. de condit. & demonstrat. Bart. in conf. 150. Cum prædicta examinentur, in fin. vol. 1. Socin. versic. 113. numero 3. & 4. volum. eo quòd sigillatim describi debent omnia, & dicit Angelus, in conf. 277. numer. 6. quem sequitur Socin. in locis citatis ita debere esse clarum librum ut deprehendi possit an proba vel improba rationes sint in eo relata, Plot. in tract. de institut. Jur. §. 9. numero 31. & dicit Bart. in l. comperimus, Cod. de navicula, lib. 11. quòd liber officialis continere debet singulariter omnia, ita quòd contineantur allegat. l. neminem, Cod. de susceptoribus, Socin. Junior. in conf. 148. numero 6. & seqq. volum. 1. ubi dicit describi debere omnia apertè & distinctè, ut singula valeant decerni, & quòd descriptio fieri debet singulariter. Roland. latè alios allegans, in conf. 48. numero 20. volum. 1. & præter eos Decian. in conf. 110. num. 8. & seqq. Decian. in conf. 85. num. 25. volum. 2. & latius in conf. 49. num. 18. vol. 3. ubi addit Roman. Gail. Paris & Gratian. Menoch. de arbitr. Judic. casu 209. num. 14. Sed non potest dici singularis, distincta, & aperta descriptio pecuniarum, quando ejus forma vel species non designatur, itaque cum plurimum differat auream & argenteam recipit monetam, cujus idem valor extrinsecus in Regione passim solo etiam temporis cursu mutari solet, an vero deteriori liga vel are contaminatam exigeret, dignosci possit, an eam recipit cujus valor augetur vel aliam de cujus augmento nihil est sperandum, præterea liber rationis continere debet omnes res, ut dicunt prædicti DD. ut videmus idem esse in inventario; quia in eo debent omnia describi, & si quid omittatur pro eo in litem juratur, l. fin. Cod. de arbitrar. tutor. l. tutor. qui reparatorium, ubi Bart. col. penultim. ff. de administr. tut. Corn. in locis præcitatis, Ruin. in conf. 29. numero 11. versic. & ex alio etiam, vol. 5. Castro. in conf. 124. colum. final. vol. 1. Plot. in dict. §. 5. numero 28. Phanuc. in tract. de inventar. part. 3. numer. 30. & paria sunt admittere bona vel adscribere, sed non perfectò, nam in tali casu juratur in litem perinde ac si non fuisset aliqua facta descriptio, Bart. dict. conf. 150. Socinius & alii apud Plot. in dict. §. numero 29. in fin. & in inventario poni debet clare & distinctè pondus, numerus, mensura, qualitas & quantitas, l. si quis intra, Cod. de bon. præscript. ubi Bald. notat, & dicit Bart. in dict. l. tutor. qui reparatorium col. 2. quòd rerum signa describi debent, repetit. Papa in forma libelli quo agit ad red. ratio. colum. 3. versic. adhuc quæritur, & talis fieri debet descriptio quòd creditor*

creditor relevetur ab onere probandi, & possit ex ea sola convenire Administratorem, ut inquit Casstro dict. conf. 124. in fin. vol. in 1. ubi allegat. gloss. 3. & Bart. Plot. qui alios citat. dict. §. 5. num. 29. versic. & si ex ipsis inventariis, Roland. in conf. 3. num. 43. vol. 2. & in tractatu de inventariis in tercio, versic. omittendum quoque, num. 2. fol. mihi 79. late etiam Phanuc. in dict. tract. part. 3. num. 30. & in prædictis locis inferunt ad estimationem, & alias qualitates: at si Theaurarius in lib. non describat qualitatem & speciem monetae, non poterit Princeps in exigenda ratione cognoscere, an fideliter res gesta fuerit, sed cogitur probare quas, & quantas ille receperit monetas, ex quibus potuerit lucrum fieri circa allagia vel extrinsecum valorem, & cum iura dicant quod qualitates omnes sunt annotanda, inferri potest quod etiam species monetae poni debet, est enim qualitas, intelligo tamen de monetis ex puro auro, & argento, & his tantum quorum extrinsecus valor hac Regione crescere solet cursu temporis tantum, nulla accedente alia ratione, & sic de illis, quas sic describi potest interesse Principis, sic enim servandum esset in rebus quarum valor in tempore augetur, vel minuitur, puta in bovibus, & aliis animalibus: certe si in illis descriptio fieret sine qualitate, non esset recta, & quamvis dicta iura loquantur de inventariis, eadem est ratio in libro rationum, qui quod ejusmodi officiales vices tenent in inventariis, quinimo etiam in his, qui ultra librum faciunt inventarium, liber ipse est loco inventarii & si quid in inventario omisum est, habetur pro descripto si in libro ponatur, ut per Joann. de Prato conf. 93. inter consilia Calean. & Jacob. de Gracis conf. 95. eod. in loco Cravet. in conf. 275. numer. 12. versic. Et in terminis, & in conf. 931. numero 1. Ubi addit Cornium & non potest diversitatis ratio assignari, quare officialis vel Administrator quovis non teneatur in libro describere qualitates rerum, que ad ejus manus pervenerunt, ita ut & toto libro convinci possit, designant igitur Alciat. & Bursat. dicere, quod non reperitur in iure decisum quod teneatur Theaurarius describere speciem monetae, quoniam satis reperitur, cum dicant iure teneri eum omnes qualitates describere, & librum taliter consicere, quod ex eo solo fuerit dominus intentis & non dicatur in lege omisum id quod sequitur ab expresso: Socin. in l. hæredis mei, §. cum ita, num. 11. ff. ad Trebell. Paris in conf. 66. num. 62. volum. 3. Cravet. conf. 149. numer. 11. Roland. conf. 27. num. 34. volum. 4. Rem. conf. 37. numer. 17. Menoch. in conf. 24. numer. 15. Sicut nec in illud in quo militat eadem ratio, Oldrad. dict. conf. 224. col. 7. post med. Bald. in conf. 95. col. 4. Tiraq. de retract. coniang. §. 2. gloss. 1. numer. 19. Socin. Junior. conf. 128. numer. 190. vol. 1. Paris conf. 15. num. 24. vol. 3. Cravet. conf. 130. num. 7. Menoch. de arbitr. Judic. casu 63. num. 10. in factis autem cum lex dixit omnes qualitates esse describendas, necessario debet inferri quod describatur moneta species, que est qualitas, & satis est dixisse in genere de omnibus qualitatibus, tantum enim operatur generalis dispositio circa contenta in genere, quantum specialis circa particularia, l. si dico in fin. ff. de administration. tut. gloss. magna, in l. si his qui, ff. de jur. fici text. in l. filiusfam. §. Divi num. 95. de legu. 1. Roland. conf. 62. num. 38. vol. 2. Sic cum eadem militet ra-

tio in specie pecunie, quæ in cæteris aliarum rerum qualitatibus, ut supra dixi, non dicatur omisum sed comprehensum in lege.

Et tandem ut colophonem capiti huic imponamus, illud meminisse etiam juvabit, quod si pecunia Judicis jussu, apud Theaurarium vel Depositarium † constituta & deposita, iterum ad petitionem alterius creditoris tequestrari videatur, & Depositario, seu Theaurario Judicis mandato intimetur, quod eam retineat, nec absque ejus ordine tradat, tunc in isto casu si quilibet ex creditoribus sententiam consequatur, ut sibi solutio fiat, Theaurarius aut Depositarius prædictâ sententiâ requisitus non tenetur, statim solvere nisi compulsus a iudice, & protestatione vel appellatione ab ejus mandato interposita, alias non rectè solvit, sed potius periculum suberit, ut in l. ait prator. 7. §. permittitur versic. Quod tamen, ff. de minoribus, ibi: Quid tamen si Prator decernat solvendum esse securum dubitari potest, puto autem si allegans minorem esse, compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum, docet Parlador. lib. 2. rer. quotid. cap. fin. 5. part. §. 17. numer. 7. Joan. Gutierrez lib. 1. practie. quest. 113. Avendan. in dictionar. verb. fuerza, quæ est verissima opinio, & amplectenda, quidquid Afflict. decis. Neapolit. 150. numer. 20. arguere tentaverit, & inde quæ in proposito adducit Didac. Perez in l. 1. tit. 10. lib. 3. ordinament. quest. 15. col. 1144. Azeved. in l. 13. tit. 9. lib. 3. novæ Recopil. Et regulariter quodlibet † depositum Judiciale absque jussu Judicis revocari non potest, nec pecunia seu bona deponenti vel alii sunt restituenda, l. si oleum in princip. ubi gloss. Bart. Bald. & alii, ff. de dolo, docet in terminis Paul. de Castro in l. receptam, num. 3. Cod. de usur. ubi quod si Depositarius rem restituat sine iudicis autoritate non liberatur, Romanus conf. 287. Tiraquel. de retract. conventional. §. 4. gloss. 9. numer. 2. post Bald. in l. fin. numer. 7. in fin. versic. Item nota quod sufficit depositario, Cod. de reb. Auth. Jud. possit. Paris ad Bart. in l. acceptam, & ibi Salicet. n. 2.

Cui resolutioni nihil oberit text. in dict. l. acceptam, huic enim in proposito non singulariter satisfacit Petrus Sard. omninò videndus, conf. 383. vol. 3. numer. 30. ibi: quia textus non dicit quod liceat Depositario restituere depositum, sed quod debitor non potest facto deposito conveniri à creditore, nisi in casu quo depositum recipit, quod esse potest de facto non de jure, ita Bald. ibi num. 4. versic. si autem eam, & idem dicit Salicet. ibi num. 2. intelligendo de recuperatione facti non juris.

Secundò respondetur quod si Bartol. sensit † contrarium, ejus opinio est falsa & contra eum stant Casstr. Rom. Salicet. Bald. rectè resolvitur, nisi eadem interveniente autoritate, ut per Casstr. dict. l. acceptam num. 3. quod dum textus loquitur de restitutione depositi, intelligit si facta sit jussu Judicis, quæ intelligentia admitti etiam debet, ut concilientur contrariæ doctorum sententiæ, cum non textus loquatur de restitutione intelligi debet, de ea quæ facta sit legitime secundum regulam, quod omnia supponuntur habilia cum de uno disputamus, §. in extraneis Institut. de hæred. qualit. & differt, l. qui in testament. in principio. ff. de testam. cap. 2. de stat. & qualit. in 6. & hoc modo etiam respondetur ad illud objectum quo dicebatur DD. dicentes depositum repeti posse non aliter intelligi posse, quam

quàm de judiciali ex quo non valet depositum, nisi factum sit jussu Judicis Sal. l. 1. princ. Cod. qui post. in pign. habeantur, fol. 108. ut per Alberic. dict. l. acceptam, numero 8. Bald. dict. numero 2. Alex. conf. 75. numero 6. vol. 7. Roland. in conf. 63. numer. 3. & 32. vol. 1. Menoch. de arbitrar. Judic. casu 118. Nam etiam illi loquentes de repetitione intelligi debent, accedente Judicis autoritate, sed frustratoria est hujusmodi disceptatio, quia in judiciis sequi debemus Doctorum sententias & decisiones, quæ in terminis definiunt controversias, & ideo cum clara sit Casstr. & aliorum decisiones non est per argumenta ab ea discedendum.

64 Salarium † Depositario Generali, etsi suapte natura gratuitum officium sit, ut in l. 1. versic. gratuitum, ff. mandat. l. 1. §. si vestimenta, ff. depositi & l. 2. §. penult. ff. vi bonor. raptorum, Didacus Perez in l. 1. tit. 10. lib. 3. ord. gloss. versic. Quarto oclavo, tamen speciali Scheda fei provisione Regia solet ex bonis & redditibus Concilii oppidi seu universitatis persolvi, ex Doct. Arin. Angeli, in l. interesse puto, ff. de acquir. possess. Authent. text. in l. fin. Cod. de bon. authent. Judic. possit, & ita testatur Avendaño 2. part. per tot. cap. 10. n. 17. versic. decimo tertio, lib. 5. politic. cap. 4. n. 32.

65 Sed dubitare sapius vidi, utrum † Depositarius pro restitutione & solutione depositi, si nobilis est, vel agricola, vel quomodocumque privilegium habeat, ut pro debito civili incarcerari non possit, tale privilegium in hoc casu amittat, & eo potiri non possit. Et sanè privilegio potiri non debere ex eo probatur, quod nobilis vel agricola, licet ob debitum civile regulariter incarcerari non possit, ut probatur in l. miles, ubi communiter notatur, ff. de re judic. l. medicos, 6. Cod. de professorib. & medic. lib. 10. & argument. text. in l. 3. §. tutores repletorium, versic. Sed sciendum est, ff. de suspectis tutoribus, & in l. 3. cum tribus seqq. & in l. 14. tit. 2. lib. 6. Recopil. ibi: Que ningun hidalgo pueda ser preso, ni encarzelado por deuda que deba, l. 79. Taur. ibi: Omnes scribentes, Covarr. lib. 1. variar. cap. 1. numer. 14. & in cap. quamvis pactum in initio, part. 2. num. 5. Duenas regul. 275. limit. 3. Bæça de inope debitore cap. 16. num. 7. Oalora de nobilit. 5. part. cap. ultim. num. 2. Joann. Garc. de nobilit. gloss. 1. numer. 8. Guttierrez de juram. confirmator. part. 1. cap. 16. num. 1. Narbona in dict. l. 14. tit. 2. lib. 6. Collantes in pragmatica agriculturalum, lib. 2. cap. 16. Ignatius del Villar in loco Statii referendo, supra citati: tamen communiter agnoscunt rectè posse agricolam, vel nobilem pro debito ex delicto, vel quasi delicto descendente, incarcerari, & expressè ita decisum extat, in dict. l. 79. Tauri: ibi: Que no ayan lugar ni se platiquen, si la tal deuda descendiere de delicto, quasi delicto, antes mas que por las dichas deudas esten presos, ne occasione talis exemptionis invitarentur, & priores sint ad delinquendum, & ut poenæ incarcerationis metu, dolos fugiant, & delicta perhorrescant, ut consideravit Matienz. in l. 6. tit. 8. lib. 5. Recopil. gloss. 1. num. 4. Unde nobilis, vel agricola, qui bonis cessit, secretè bona occultavit, privilegium exemptionis carceris amittit, ut in l. 4. tit. 15. part. 5. ubi gloss. verb. mal meterse, & idem erit si ante capturam studiosè & in fraud. creditor. notat Anton. Gomez in dict. l. 79. Taur. numer. 2. & tom. variar. cap. 11. numero 52. Guttierrez ubi supra numer. 24.

Privilegium enim videtur † amittere, qui eo 66 abutitur, in cap. privilegium, 1. quest. 3. §. fin. fin. vero, Cod. de jur. deliber. ibi: Nec enim beneficio Principis debet perfrui, qui mandatum ejus contemnit, Tiber. Decian. l. 8. cap. 3. tom. 2. tract. crimin. num. 62. Unde maritus ob dolum † privatur privilegio reverentia quod habet regulariter & ei competit adversus uxorem, ut sentit Aretin. in l. alia, §. eleganter, col. 2. in princip. ff. solut. matrimon. & facit textus in l. penult. ff. de jur. dot. ibi: Quid enim si sozer specie futura dotis induxerit generum, & cum sciret se prestare dotem non posse, id egerit, ut genero insidiaretur; juncta gloss. fin. quæ ita ait: merito enim in solidum tenetur, idem & de marito, & de socio dicitur, ubi dolum commiserint, ut in solidum condemnentur, l. etiam & l. si constante, &c. Et maritus dissipans dolosè bona sua, amittit privilegium ne exequatur ultra quam facere possit; ut in l. etiam §. licet, ff. solut. matrimon. observat expressè Bald. Molet. de dote, part. privileg. 14. Barbof. in l. maritum, 13. numero 101. versic. Quinto limita, ff. solut. matrimon. & idem in nobil. vel agricol. neganti in contractu esse nobilem, & agricolam, ut argument. text. in l. 1. Cod. ad Macedon. & in l. 1. Cod. si minor se majorem dixerit: observant supra relati, qui plura alia exempla tradunt, præcipuè Guttier. & Collantes dict. loc. Azeved. in l. fin. tit. 21. lib. 4. novæ Recopil. n. 17. & 58. & n. 70. & 88.

Nobilis vero seu agricola qui depositum † non 68 restituit, furtum committit, & bonam fidem non agnoscit, ut in cap. 1. de deposito, l. qui depositum, Cod. depositi, lib. 1. §. qui furti, ff. de his qui notantur infam. l. si is cui de furt. l. si facculum, ff. deposit. §. placuit, Instit. de oblig. quæ ex delict. & in duplum in hac actione furti damnatur, §. qua duplici, versic. f. d. ad furti Inst. de action. l. 8. tit. 3. part. 5. ubi Gregor. Lopez gloss. 2. Ergo consequens est, quod pro deposito restituendo possit incarcerari.

Quam utique sententiam & observationem † 69 amplectuntur DD. supra relati, præcipuè Narbona, & Collantes ubi supra num. 32. Montalv. in l. 7. gloss. magna, tit. 15. lib. 3. fori, Didacus Perez in l. 1. & individuo, Ignatius del Villar. in Silv. respons. lib. 2. respons. 16. cap. 2. ex num. 38. ubi limitat, ut non procedat in eo qui verè rem depositam non acceperit, nec confiterit, in usus suos convertisse, etiamsi depositum instrumeto publico confessus fuerit, ut ad legem Depositarii, prout cum nitore solet fieri, se obligaverit; nam is qui depositum non accepit sed confessus fuit accepisse, verus Depositarius non est, & depositum factum & confessum non gaudet privilegio veri depositi, ut tradunt Bald. Angel. Aretin. & Jaf. in l. si ita stipulatus, §. Chrisogonus, ff. de verb. obligation. Bald. conf. qui plures refert, in l. 9. gloss. 4. tit. 11. numer. 4. lib. 5. Recopil. Carroc. tract. de deposit. 1. part. cap. 2. Faquin. controvers. Juris lib. 2. cap. 92. qui tamen contrariæ opinionis plures sequaces refert D. Joannes del Castill. lib. 3. practicar. cap. 16. n. 9.

CAPUT XII.

De Officio publici Horrei Depositarii, qui vulgo dicitur Mayordomo del Posito.

SUMMARIUM.

- 1 Fames magna, victusque defectus quamam mala in populo creare soleant.
- 2 Horreum unde panis suppeditetur, potissimus modus est ad hominis sustentationem.
- 3 Horrea publica resque frumentaria ordinabantur apud antiquos.
- 4 Horreorum publicorum usus apud Romanos & à quo inventus fuerit.
- 5 Horrea publica plura habebant Romani, præter frumentaria.
- 6 Horrea publica vulgo posito seu alhondigas in Hispania non multum antiquitatis habent.
- 7 Depositarius publici Horrei à quo regulariter nominari debeat.
- 8 Depositarii publici Horrei officium nemo recusare poterit.
- 9 Depositarius Horrei publici quibus dotibus exornatus esse debeat.
- 10 Fidejussores idoneos præstare debet publici Horrei Depositarius, antequam ad officium admittatur.
- 11 Cautio juratoria non sufficit publici Horrei Depositario ad hoc ut ad officium admittatur.
- 12 Depositarius Horrei publici tenetur librum suum habere.
- 13 Administrator quilibet qui rationem reddere tenetur, debet habere librum cum partitis dati & recepti, & ubi etiam describantur singuli actus suæ administrationis.
- 14 Administrator si quid in libro scribere omiserit in dubium Reipublicæ tenebitur.
- 15 Annonæ descriptio debet gratis fieri à Depositario, nec à vicinis pro ea faciendâ, aliquid extorqueri potest.
- 16 Depositarius Horrei tenetur cuilibet annonam & pecuniam frumentariam deferenti facere apocham de summa vel quantitate recepta.
- 17 Apocha facta ab Administratore præstatur plena fides contra ipsum Administratorem.
- 18 Administrator horrei publici secum debet habere unam ex tribus clavibus quibus arca præcludenda est, in qua Pecunia horrei reconditur.
- 19 Frumentum privatorum non potest suscipi in Horreo publico ab ipsius Administratore.
- 20 Frumentum in Horreo publico positum, quidquid damni ex negligentia Administratoris patitur, tenebitur ipse persolvere.
- 21 Depositarius si aliquid frumenti Horrei publici, vel pecuniam in arca depositam in proprios usus converterit, vel autoritate sua alicui mutuo dederit, quali pœna plectatur.
- 22 Pecunia publica nemo ad alium usum quam destinatum, uti potest.
- 23 Depositarius qui frumentum Horrei publici, vel pecuniam ad suos proprios usus convertit, præter alias pœnas tenebitur in quadruplum.

- 24 Depositarii Horrei publici officium debet tantum esse annale, nisi speciali consuetudine vel decreto Decurionum ex justa causa facti, in biennium protrahatur.
- 25 Depositarius Horrei debet singulis annis rationem reddere.
- 26 Depositario Horrei publici debet assignari salarium moderatum.
- 27 Horrei publici Depositarius non debet lucrari incrementa tritici quæ vulgo dicuntur Cresces.

Cum inobedientia + populi, sæpè sæpius ex magna fame, & victus defectu oriri soleat, unde etiam tumultus, legum transgressionem & seditiosi conatus; ita Lucan. in Pharsalia.

Nescit plebs jejuna timere.

Senec. lib. 3. Epistolar. adduci tum difficile quidem est, Quiriis, ad carentem auribus ventrem verba facere, venter præcepta non habuit, poscit, appellat. & Cassiodor. disciplinam servare non potest jejunos exercitus, dum quod deest semper præsumit armatus. Unde Aristotel. lib. 1. politicor. cap. 8. & lib. 7. etiam cap. 8. affirmat præcipuum & essentielle cujusque Reipublicæ & gubernationis ejus in abundantia victualium consistere.

Horreum autem + quod panem suppeditet, Princeps & potissimus modus est ad hominis sustentationem, ut habetur in Psalmo 103. ibi: *Et panis cor hominis confirmat*: docet Valles in lib. de sacra Philosophia, cap. 27. quem refert Lafsart. de gabell. cap. 7. num. 20. ubi ait: ob excellentiam ratione victus, panem coctum exemptionem Gabellæ potiri, & sufficiat pro ejus magna rei commendatione, quod in oratione Dominica Jesus-Christus, Magister noster docuerit nos humiliter à patre cælesti panem nostrum quotidianum exposcere, tanquam temporalium necessarium maximum, licet in altiori sensu de spiritali pane, talis petitio possit & debeat intelligi.

Quapropter semper res + frumentaria, & ut publica Horrea ordinarentur apud priscos fuit maxima cura, quorum antiquissimus est inventus, ut habetur, Genes. cap. 41. ibi: *provideat Rex virum sapientem, & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti, qui constituat prepositos per cunctas Regiones, & quintam partem fructuum congreget in horrea*. Quod utique consilium ex ore Joseph filii Jacob prodit, de quo Philon lib. 3. de Joseph. prope fin. Abulens. quest. 2. cap. 41. super Genes. Pinera in Monarchia Ecclesiastic. lib. 2. cap. 12. §. 3. Magister Villegas lib. 2. de Patriarch. & Prophet. in vita Joseph. cap. 2. & postea Romani Horreis + publicis semper usi fuerunt; & primus eorum institutor fuit Alex. Severus si credimus Lamprid. in Alex. Oros. in l. si quis ex argentariis, numere 5. ff. de edendo, & ut hæc horrea crescerent & non deficerent, cogebant Vicinos, ut certam partem tritici viliori pretio ipsis venderent; & ita intelliges textum illum, in l. si pendentes, §. si quid in fin. versic. Nam solent ff. de usufruct. ibi: *Nam solent possessores certam partem fructuum municipio viliori pretio addicere*.

Sed Romani plura Horrea + publica præter frumentaria habebant, in quibus aurum, gemmas, & argentum aliaque pretiosissima reponabant, præsertim quæ apud se tuta non esse timebant, ut in l. 3. §. effractura, ff. de offic. præfect. Vigil. l. pignus 8. Cod. de pignoratitia action. l. fin. ubi

- ubi Budeus ff. de muneribus & honor. Castillo de Bobad. lib. 3. politic. cap. 3. copiosè Azeved. in l. 9. tit. 5. lib. 7. Recopil. (quæ habetur in legibus additis ad eam) ubi agit de Horreis frumentariis & de annona militari, provinciali, municipali, quas ait esse Synonyma, & quod omnes dicuntur *annona panifica*, & de origine panis fiscalis & de tessera, & de stella tessera & stellatura, & de Præfecto annonæ & Ædilibus arealibus qui dicebantur Judices panis provisionis, & de Horreis Gallianis, & quare sic dicta, & de pane gradili & dominatione, ejus in principio ex num. 1. usque ad num. 10. inclusivè, quæ hæc non repero cum satis eruditè ibi scripta sint.
- 6 In Hispania autem † non multum antiquitatis habent Horrea ista publica quæ vulgo dicuntur *positos* seu *albondgas*, & à prudentissimo Philippo secundo Rege nostro decimo quinto die Maii, anno 1584. Matriti fuit sancita lex, quæ communiter dicitur *La pragmática de los positivos*, in qua certa forma pro eorum conservacione, & augmento fuit, summa cum providentia, præscripta, & inter alia plura, quæ in ea traduntur, specialiter sancitur quod Horreis, inter alia plura, publicis frumentariis constituatur, & assignetur quidam Depositarius seu Custos, vel œconomus qui communiter dicitur, *Mayordomo delposito*, de quo erit tantum noster sermo, & hujus capituli thema.
- 7 Et iste Depositarius † regulariter debet nominari a Decurionibus, ut per text. in l. 2. & in l. nominationum, Cod. de Decurionibus lib. 10. tradit Azeved. ibi, n. 2. quod intellige, nisi consuetudo sit quod certæ personæ eligant officiales, ut suo loco diximus, quod si Decuriones, vel lectores noluerint Custodem vel Depositarium frumenti publicè nominare, dominus loci Prætor, vel Judex ordinarius poterunt per pœnas & multas, capituli pignoribus, compellere, eos admonendo, ut cap. pervenit de immunitate Eccles. verbo compellantur, & in l. fin. in princip. & in §. 1. ff. de muneribus & honoribus, vel assignato eis tempore ad nominandum elapso, poterit Judex facere nominationem, ut in l. si eo tempore, ff. de remissionibus pign. & in cap. 1. & per tot. de supplenda negligentia Prælatorum, tradit Ripa de peste tit. de remediis ad conservandam ubertatem, n. 202.
- 8 Nec quisquam poterit excusari † ab administratione hujus officii, ut tradit Bobad. dict. lib. 3. cap. 3. num. 34. quod tamen intellige, ut diximus in cap. ubi de excusationibus officiorum ubi latè egimus.
- Et talis Custos vel Depositarius nominatus debet † esse nobilis, prudens, fidelis, bonæ conscientiæ, & magnæ integritatis, ut tradit Ripa ubi supra ex num. 1. cum seqq. & facit lex 1. Cod. de condit. in public. Horreis, ibi: *Nobilis, prudens, fidelis, optimè sive conscius pro integritate mentis apponatur custos ac mensor*, tradit Bobadilla ubi supra n. 44. ubi notat & advertit fraudes aliquas, quæ solent ab aliquibus Arcariis, & Depositariis, in administratione annonæ patrari, quæ maxima cura vitari debent. Et debet iste Depositarius, priusquam admittatur ad officium, † præstare † fidejussores idoneos, ut in dict. pragmática cap. 3. ibi: *El qual dicho Depositario de fianzas abonadas, que administrara, y tendra a su cargo el trigo que se le entregare, y dara buena Cuenta con pago todas las vezes, que le fuere pedida, y si las fianzas no fueren tales, o no las dieren, esten obligados por el, los que*
- le nombraren; nec sufficiet cautio † juratoria in tali casu, ut per Craver. conf. 31. numer. 4. vol. 1. nam ubi fidejussio est de substantia actus vel de forma, non admittitur cautio juratoria, ita Ludovic. Roman. in l. 2. col. 3. ff. solut. matrimon. & in conf. 439. in ult. dub. ubi inquit, quod licet sit necessaria fidejussio in debitore petente à Principe dilationem, miserationis gratia ad solvendum debitori suo tamen si ea non reperitur, non admittitur juratoria cautio, quod inquit probari ex notat. per gloss. in l. 4. Cod. de usufruct. ubi usufructuarius qui tenetur fidejuberere, verius proprietatem de utendo, & fruendo arbitrio boni viri, l. 1. Cod. eodem tit. non admittitur ad ipsam juratoriam cautionem, quia non reperit fidejussorem, cum de substantia ususfructus sit, quod præstetur fidejussio, & Roman. sequitur Jas. in dict. l. 1. in 10. limitatione, ff. qui satisfacere cogantur, & additio ad Abbas in cap. ex part. illation. 1. in 3. limitatione de verb. sign. poterat etiam allegari gloss. in cap. fin. de pignor. ubi refert ita etiam tenuisse Azor. quam etiam opinionem defendunt, Jaso Rip. Tiraquel. Riminald. Ruin. Bellon. Silvan. quos congerit Simon de Pratis, de interpretatione ultimar. volunt. lib. 4. dubit. 10. num. 81. Joan. Gutierrez in l. nemo potest, num. 299. ff. de leg. 1. Andreas Gail. lib. 1. observ. 47. num. 6. Mynsinger. centur. 6. observ. 48. Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 16. numer. 24. D. Joann. del Castillo in tractat. de usufruct. cap. 18. numer. 19. Azeved. supra dictam pragmáticam, in verbo de fianzas, num. 6. quod generale utique censeo, quotiescumque pro officii & eorum administratione lege cavetur, quod fidejussiones præstentur.
- Tenetur insuper Depositarius iste habere † suum librum, ut in dict. pragmática: *Que aya dos libros, el uno tenga el dicho Depositario, y el otro el Regidor diputado, en los quales cada uno asiente el pan, que cada dia se saca, o por que mandado, a quien se da, y a que precios, y entrambos finen las partidas; en entrambos libros; y que el Depositario ni el diputado no puedan dar pan ninguno, ni poner precio en el sin orden ni mandado, del ayuntamiento.*
- Et meritò quia omnis Administrator, qui reddere rationem tenetur, necessario debet † habere re librum cum partitis dati, & recepti; ubi etiam describantur singuli actus Administrationis, ut in l. 1. §. officio, ff. de tutel. & rationibus distrahend. Socin. conf. 34. num. 38. vol. 1. Bæz. de decima tutor. cap. 2. n. 172. decisio. Genuens. 187. num. 2. in isto autem libro verè omnia sicut accidunt scribenda, & sine ulla fraude aut dolo, & in l. excellentia, Cod. de erogat. milit. annon. lib. 12. & si aliquid omiserit † scribere in dubium Reipublicæ tenebitur ex dict. l. excellentia quam in proposito singularem dicit Roman. singul. 355. & hæc annonæ descriptio † gratis fieri debet, nec à vicinis pro ea scribenda aliquid extorqueri potest, ut in authentico de mandatis Principum demde competens, ibi: *Pro ubertate necessariorum, juncto §. illud tamen, ibi: Sed propter quandam occasionem.*
- Rursum tenetur Depositarius iste † cuilibet annonam, vel pecuniam frumentariam deferenti facere apocham de summa, vel quantitate recepta, ut in l. frumenta, Cod. de susceptoribus & arcariis, lib. 10. Cui apochæ præstatur plena † fides contra ipsam Depositarium seu Administratorem, ab eo quod contra ipsam apocham non potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ,

pecuniæ, l. in contractibus, §. quoniam, Cod. de numerata pecunia l. 1. Cod. de apochis publicis, lib. 10. & notat Azeved. ubi supra in verbo, que aya dos libros num. 1.

- 18 Et ex tribus clavibus † quibus arca, in qua pecunia positi & Horrei publici reconditur, præcludi debet, unam debet Depositarius iste vel Administrator secum habere, ex pragmat. in principio, ibi: Y la otra un Depositario, qui nunquam potest
- 19 in Horreo publico frumentum privatorum † suscipere, l. frumenta; cap. de suscept. præp. & arcarii, lib. 10. sub pœna quod frumentum ipsum in commissum incidat, ex dict. pragmat. ibi: El duenno, o duennos de ello lo ayan perdido, quod prosequitur, ut per Azeved. in dictis verbis.
- 20 Quidquid autem † damni frumentum in publico Horreo positum ex negligentia Susceptoris patitur, aut contraxerit, tenebitur Depositarius persolvere, ut in l. 2. Cod. de conditis in publicis Horreis, lib. 10. Ripa de peste ubi supra num. 11. cum seqq. Mexia in pragmatic. taxa panis concl. 1. n. 72. veluti si ob aliquam pluviam madefactum fuerit, putrescat, aut vermium burraginem, aut squalorem admiserit, quod procedit etiam si Depositarius substitutum habeat, & incendium domus Horrei publici passum fuerit; ut tradit Menoch. de arbitr. casu 39. n. 6.
- Quod si Depositarius iste vel Camerarius aliquid † frumenti Horrei publici, vel pecuniam in arcam depositam, & consignatam in proprios usus converterit, vel sua autoritate alicui mutuaverit in re, communi bonorum publicationis pœna plectitur, ut in l. fin. Cod. de conditis in publicis
- 22 Horreis, lib. 10. Non enim pecunia † publica ad alium usum quam destinatum quis uti potest, ut in l. Parphipum, ubi Platea cap. de curtis publicis, lib. 12. Palaz. Rub. in repetitione Capituli per vestras notabil. 6. §. 3. in fin. Ripa ubi supra num. 18. ubi loquitur contra officiales qui de pecunia communitatis, & de frumento mercancias, & negotiationes faciunt, qui maximè sunt puniendi, ut in l. 2. cap. de his qui ex public. Collation. illa non usurpant. lib. 10.
- 23 Et tenebitur etiam ultra prædictas † pœnas Depositarius iste in quadruplum, ut in l. 2. §. quod frumentaria, ff. de administr. rerum ad Civit. pertinentium, l. fin. Cod. de con. frum. urb. Roman. lib. 11. & in l. 1. & 2. ubi Bart. Cod. de his qui ex pub. rat. pec. mut. accip. lib. 10. quod aperte disponit ex Pragmatic. num. 10. ibi: Que no sepueda prestar dinero, trigo ni Cebada del posito fuera de lo que va dicho, so penaque si el dicho mayordomo, o otra persona publica, qual quiera, que sea, lo prestare, incurra en pena de privacion del officio, que tuviere y sea obligado a volver, y vuelva lo que ansi prestare con el quatro tanto, y en la misma pena cayga el que lo recibiere prestado, si fuere persona, que tenga officio alguno, o voto en el ayuntamiento de la qual pena no se pueda excusar el dicho Depositario se color de decir, que prestó de su hazienda o de otra alguna.
- 24 Et officium Depositarii istius debet esse † annale, & non ultra, nisi consuetudine speciali, vel ex decreto Decurionum, ex justa vel rationabili causa factò in biennium protrahatur, ut in l. neminem, Cod. de susceptoribus, & arcariis, lib. 10. & tunc omnes debent consentire, ut suo loco diximus, & probat Azeved. in l. 4. tit. 5. lib. 3. Recopil. & sic singulis annis debet Depositarius iste reddere † rationem, ut in dict. pragmat. num. 13. ibi: Que cada anno se tome cuenta del dicho posito. Quod prosequitur Azeved. super illis verbis, Otero De Officialibus.
- 25

quæ ratio semper revideri poterit, ex pragmatica dict. ubi proxime, ibi: Con que los lugares donde buvire Alcaldes Ordinarios, que el Corregidor, o Alcalde mayor del partido si fueren de fennorio, puedan recibir siempre que quieren estas cuentas de su officio a instancia de alguna y desagraviar al posito, en lo que estuviere agraviado. Quod specialiter procedit in hac administratione, cum aliis rebus rationes semel depositæ reiterari non debeant, ut in l. semel cap. de locis publicis, lib. 10. ubi notat Barthol. Joan. Monachus, Archidiacon. & Joann. Andreas in cap. unic. de clerico agrotante, Socin. conf. 92. num. 1. vol. 4. Parisius conf. 89. n. 1. vol. 1. decis. Genuen. 24. nu. 1. & facit lex 51. tit. 5. lib. 2. Recop. ibi: Y mandamos, que de aqui adelante en ningun pleyno aya mas de unas cuentas, que se ayan de hazer por contadores, Avendaños de exequend. mandat. 1. part. cap. 9. num. 2. Escobar. de ratiociniis, cap. 44.

Depositario verò isti debet assignari salarium † moderatum, quia nemo suis stipendiis & ex-
pensis militare debet, ut per Rip. ubi supra n. 209. & ita sancitur in dict. pragmatic. num. 3. ibi: Al qual el ayuntamiento le fennale un salario moderado. Non tamen debet † lucrari incrementa tritici
quæ vulgo dicimus creces, ut docet Castillo de Bobad. ubi supra num. 46. qui materiam publici Horrei late prosequitur, & ibi plura privilegia talis frumenti & panis publici congerit, num. 50. & 57. sentit ad alia privata Horrea, & à vicinis privatis relicta, posse extendi; non tamen ad dispositionem & pœnas dictæ pragmaticæ, quæ tamen intelligi debet in Horreis publicis Regis. Et plures alias quæstiones, quæ circa Depositarium istum tanquam Administratorem publicum, in praxi occurrere possunt à nobis disputatas & resolutas invenies, in cap. de æconomio civitatis & in cap. de officio depositarii & in cap. de officio Theaurarii.

CAPUT XIII.

De officio Custodis murorum, portarum Civitatis, Pontium, Itinerum seu Montium, Frugum vel Vinearum.

SUMMARIUM.

- 1 Custodis officium circa varia versatur.
- 2 Custodes Regiæ persona qui dicantur.
- 3 Custodes pupillorum & Carceratorum.
- 4 Custodis murorum vel portarum civitatis, villa, fortalitii seu castelli munus antiquissimum est.
- 5 Custodia murorum & portarum civitatis quando præcipue sit necessaria, & ab ea nullus possit excusari.
- 6 Lis magna edisseritur in Pintiana Curia circa cujusdam pontis vel ostii villa de Vilbao agitata inter Advocatos in ea habitantes, & Communitatem seu vicinos ejusdem urbis.
- 7 Afferuntur & perpenduntur rationes & jura pro Communitate facientia; & num. seqq.
- 11 Custodia ostii seu pontis cujuslibet civitatis munus personale est.
- 12 Advocati ab muneribus personalibus sunt immunes.
- 13 Advocati non tenentur suis expensis mittere substitutum, nec contribuere in collectis & distr.

- distributionibus quæ sunt ratione belli.
- 14 Quod intelligendum est de Advocatis, munere Advocati actu fungentibus; non verò de Doctoribus solum actu legentibus.
  - 15 Milites armata militia ex dispositione juris immunes sunt ab munere personali, & ab omni ministerio quod possit illos avertere quoquo modo à sua militia.
  - 16 Advocati debent gaudere exemptionibus quibus fruuntur Milites armata militia.
  - 17 Advocationis ex labore quod lucrantur Advocati quasi Castrense peculium vocatur, nec ususfructus spectat ad patrem.
  - 18 Custodis ostii, pontis seu murorum urbis officium extra tempus obsidionis, impetus, aut invasionis hostium, inter sordida munera reputatur.
  - 19 Fundamenti & juribus pro communitate Villa de Vilbao allatis respondetur, & n. seqq.
  - 20 Privilegiata persona quod non comprehendatur in statu generali, regulare est.
  - 21 Privilegiis in corpore juris clausis non censetur derogatum per clausulam, non obstante quocumque privilegio.
  - 22 Custodum pontis sive ostii constitutio seu assignatio in partibus & finibus Regni sive per mare sive per terram, pertinet ad Prætorum illius districti, & specialius ac certius ad Decuriones.
  - 23 Annei Ruberti Doctrina circa Custodiam civitatis.
  - 24 Custodes civitatis cur possint itinerantes & transseuntes perquirere, & visitare eorum bagalia, & animalium onera perscrutari.
  - 25 Custodes civitatis non debent esse perscrutatores molesti.
  - 26 Mercatores benignè, & salva honestate compellendi sunt ad solutionem fiscalium.
  - 27 Itinerantium facta manifestatione seu presentatione, à Custodibus portarum & pontium, omnis securitas & liber transitus impetratur, & jure conceditur.
  - 28 Custodes omnes, sive pontium, sive civitatum, sive montium, &c. possunt quocumque modo armati incedere, nec possunt armis spoliari.
  - 29 Custodia Castri seu fortalitii Baronum, ad quem pertineat, remissivè.
  - 30 Excubia quomodo facienda tempore belli sive pacis, & quando à subditis jura excubiarum peti possint, quando Ecclesiastica persona ad excubias teneantur & circa quod versetur excubiarum ministerium, remissivè.
  - 31 Custodia Castrorum vel cujuslibet fortalitii debet tantum committi nobilibus personis, & ex puro sanguine & nota stirpe progenitis.
  - 32 Custodes Castrorum nominati qui vulgo dicuntur Alcaydes de la fortaleza homagium fidelitatis præstant.
  - 33 Homagium præstitum Juramenti vim habet.

Custodis officium circa multa † versatur, ut variis exemplis comprobatur Lucas de la Penna in rubric. cap. de delictorum, & itinerum Custod. Ex cujus dictis in summa, Custodis ministerium circa personas & circa res considerare possum.

Circa personas, ut in Custodibus Regiæ † personæ, qui attento jure communi, dicuntur protectores, & de eis loquitur & est intelligendus titulus, Cod. de pratoribus, lib. 12. ubi Joann.

de Platea, & de jure nostro Regio est textus celebris & singularis, in l. 9. tit. 9. part. 2. verb. E como quiera, que todos los de su Reyno son tenudos a guardarle con todo esso algunos, y a dellos señaladamente lo han de hazer tambien de dia como de noche, e estos son Amenadores, e por eso los llaman asi segun lenguaje antiguo de España, por que ellos no se deben partir del fasta que le amefnon salvamente esta guarda, que ellos le han de fazer, es que non reciva daño en el su cuerpo de fuera asi como de heridas, o de muerte, o de otra cosa que se tornase en el mal, o en deshonrra, e esa misma guarda le deben fazer desde que fuere asofregado, que ellos le han de velar e de guardar quando durmiere, e por que ellos siempre deben estar aparajados de poner los cuerpos a vida, o a muerte por el Rey por eso los llamaron antiguamente campaneros de su Palaxio, &c. Chaffaneus in catalog. gloria mundi, dict. part. 6. consider. 11. & tempore quo Julius Cæsar militum Custodia fuit usus, habuit in Custodes suæ personæ nostros Hispanos ob eorum innatam fidelitatem, ut refert Sueton. in Cæsare, cap. 86. de reddenda majestate Principis, verb. non solum armis, anno 15.

Et pupillorum † in l. lex qua tutores, Cod. de admistr. tutor. ibi: Tunc enim remota servorum custodia, etiam vita minorum sapius prodebat, & dominus à suis famulis & servis, ut in l. 1. ad Silanianum, ibi: Cum aliter nulla domus tuta esse possit, nisi periculo capitis sui domini custodiam tam à domesticis quam ab extraneis præstare servi cogantur: Et carceratorum, ut in l. 1. & fere per tot. ff. & Cod. de custod. reor. l. 1. l. 7. & l. 9. tit. 29. part. 7. de quo specialiter suo loco à nobis dictum manet; sed de his Custodibus personarum non est noster sermo.

Circa res diversimodè, ut in Custodibus murorum, vel portarum civitatis, aut alicujus villæ, fortalitii seu castelli: nam ut ait Aristotel. lib. 6. politicor. Oportet in pace, & in bello portarum, & murorum vacare custodia. Et antiquissima † est portarum civitatis Custodia, ut habetur Nebemia cap. fin. & per vices solebat agi, ut legitur Hieremia cap. 37. ibi: Cumque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi Custos porta per vices nomine Jerias.

Et variis ex causis hæc Custodia solet commendari, & præcipua est † quando ab hostibus obfessa civitas est, vel est ad frontem inimicorum, & invasio potest timeri, & ab ista Custodia nullus excusatur, ut in l. 52. tit. 6. part. 1. ibi: Guerras aviendo en algunas tierras, por que los moradores, de los lugares huviescen de vellar los Castellos, e los muros, & ibi: Ca derecho es que todos guarden e defendan la verdadera fee, e amporen su tierra, e sus lugares de los enemigos, etiam Clericus, & qualibet Ecclesiastica persona, ut in dict. l. 52. ibi: no se deben los Clerigos escusar, quod ita de jure nostro sancitum erat, ut in cap. 2. de immunitate Ecclesiar. ubi Hostiens. & Abb. in not. in cap. non minus eodem tit. quod indistinctè procedit, si invasio fiat ab inimicis, vel timeatur, sive sint fideles, sive infideles, rejecta opinione Joannis Andreae in dict. cap. 2. ut rectè & summa cum ratione pungit Gregor. Lopez in dict. l. 52. in gloss. verbo, Enemigos de la fee, & facit textus in l. 15. & 17. tit. 18. & l. 4. tit. 9. part. 2. & in l. 11. tit. 3. lib. 1. Recopill. ubi quod ad has excubias faciendas contribuere tenetur Clericus, & de hac re videndi, & consulendi sunt Lucas de la Penna in l. 2. col. 3. in fin. cap. de quibus numeribus, lib. 10. & in l. 3. col. 2. versic. quarto ex his, Cod. de fundis limitroph. lib. 11. Chaffaneus in consuetudin. Burg. rub. 1. §. 4. gloss. 1.

gloss. 1. num. 17. Gaspar. Stephan. in tractat. de defension. Ecclesiast. immunitatis, & liber. pag. 44. & 63. versic. ad primum, Ripa de peste col. de remediis ad confer. ubert. num. 131. & seq. Aviles in cap. limitatione, num. 4. versic. quinimo. Duenas in regul. 100. limitat. 12. Azeved. in l. 11. tit. 3. lib. 1. Recopil. a. 7. versic. Verum tamen. Petrus Gregor. de syntagmat. juris 1. part. lib. 3. cap. 81. n. 4. Joann. Gutierrez lib. 1. pract. quast. 3. num. 4. Joann. Garcia de nobilit. gloss. 9. num. 53. facit textus in l. nullus penitus, Cod. de curru public. lib. 12. & dict. cap. 2. de immunitate Ecclesiast. & gloss. in l. munerum, ibi: Nec Pontifex excusetur ff. de muneribus, & honor. Castell. de Bobadill. lib. 2. politicor. cap. 18. n. 300.

- 6 Sed in proposito lis magna † in hoc Regio conventu fuit agitata circa Custodiam cujusdam pontis vel Ostii Villæ de Vilbao, quæ est ad litus maris, & portus Castellæ, inter Advocatos in ea habitantes, & vicinos ex una parte, & communitatem ipsius Villæ ex altera, super eo quod Communitas Villæ intendebat prædictos Advocatos custodiæ ipsius pontis seu ostii obnoxios esse, & personaliter sicut cæteros vicinos & incolas inservire debere. At è contra Advocati ipsius villæ excusationem & immunitatem ab hac Custodia intendebant, & pro parte Villæ, & communitatis primo loco perpendebatur † quod in ea erat ordinatio, & statutum municipale auctoritate Regia confirmatum, ut omnes vicini prædictæ Villæ tenerentur ad Custodiam prædictam, & sic nullus excusari poterat, cum illud verbum *omnis* nullum excludat, ut in l. Julianus, ff. de leg. 3. cap. soliti de majoritate, & obedientia, ibi: Nullum excludit qui dixit quodcumque, l. 1. ubi communiter notatur Cod. de sacrosanct. Eccles.
- 8 Secundò, quia prædicta ordinatio † generaliter ab omnibus erat observata, & in facto probatum stetit, quod aliqui ex Advocatis qui in prædicta Villa habitaverant, Custodiam ipsius pontis & ostii ac excubias fecere, unde jure exemptionis & immunitatis, si fortè eis competebat, ipsi actu renuntiasse visi fuerunt, ut in l. munerum de vacat. ibi: Semel agnoscendo Judicium renuntiat excusationi, l. 2. Cod. de his qui sponte munera subeunt lib. 10. ibi: Reddere excusationem quam reliquerunt non possunt, l. 3. in fin. ff. de jur. immunitatis, l. penult. §. fin. ff. de privileg. 6. extraneorum.
- 9 Tertiò quia ex prædicta † Custodia pontis seu Ostii publica oriebatur utilitas, & universale, & commune Villæ & vicinorum ejus commodum vertebatur, & commercia conservantur, sicut ea diversis considerationibus in facto per communitatem Villæ ostensum fuit: unde publica ita suadente, immunitas cessare debeat; arg. text. in l. munerum, versic. Patri munerum: ff. de munerib. & honoribus, & participes in lucris, debent participare de adversis, dict. nota per DD. in l. si constante §. si maritus, ff. solut. matrimonio.
- 10 Quartò, quia Custodia † illius pontis & Ostii per Equites, & nobiles illius Villæ exerceri solebat, ubi etiam probatum stetit: quapropter licet Advocati visu ministerii nobiles reputentur, ut in l. providendum, Cod. de postulando, l. quisquis, Cod. eod. tit. ibi: & honori suo nobilitate præfulgent, l. laudabile, Cod. de advocatis divers. Judiciorum, Tiraquel. de nobilit. cap. 29. Azeved. lib. 1. tit. de los Avogados lib. 2. Recopil. Joann. Garcia de nobilitate, gloss. 35. ex num. 11. non debent gaudere prædicta immunitate.

Sed ex adverso Advocati suam exemptionem, & immunitatem sequentibus suadebant fundamentis. Primo quia Custodia † Ostii seu pontis cetero De Officialibus.

juslibet civitatis, munus personale est, quia solo corpore, & valore, sine detrimento patrimonii adimpletur, ut in l. munerum, §. & inter personalia, ff. de muneribus & honoribus, ubi communiter notatur. Ex muneribus autem personalibus nullum dubium stetit, quin Advocati † immunes sint, ut in l. sancimus, Cod. de Advocatis divers. Judiciorum, l. medicos, Cod. de professoribus & medicis, lib. 10. Natta cons. 65. num. 1. Ripa de peste, tit. de remediis præservat. contra pestem, n. 116. Francisc. Marc. decis. 366. num. 5. Fontanel. de pactis nuptialibus, col. 4. gloss. 10. num. 127. & alibi dicemus, ne distrahantur a suis officiis, ut ibi notat Bald. quem sequitur Afflictis, ad conslit. Neapolitan. lib. 1. num. 53. Chassaneus in consuetudin. Burgund. rubric. 1. §. 6. num. 88. & facit textus in l. 8. tit. 31. part. 2. in fin. & in l. 7. tit. 4. lib. 6. Recopil. quibus juribus immunitas conceditur Advocatis omnium munerum personalium vehendi ad comeatus bellicos, & eis est indulta libertas recusandi quodlibet munus, seu officium contra eorum voluntatem, Guid. Papa quast. 88. ubi ejus additio littera F. in verbo omnibus muneribus & decis. 388. Riccius in collectan. decis. 6. part. collect. 2206. Joann. Gutierrez lib. 1. pract. quast. 23. & lib. 4. q. 17. num. 10. Jacob. Ben. in tract. de privileg. jurisconsultorum, cap. 96. Camill. Borrel. de Magistratu lib. 4. cap. 11. num. 10. † Nec tenentur advocati suis expensis mittere substitutum nec contribuere in collectis & distributionibus, quæ fiunt ratione belli, ut contendit Azeved. in dic. l. 7. tit. 4. Avendan. in cap. 14. prætorum, n. 12. quod quidem in Doctoribus solum, actu † legitibus, ut aliqui opinabantur, sed Advocatis, qui advocationis muneri tantum inserviunt, intelligi & prædicari debet, ut in dict. l. 7. ibi: Mayordomos, Procuradores, Avogados. Advocati enim sunt viri Magistri, & qui continuo docent, ut resolvunt Bacia de inope debitore, quast. 16. n. 152. Menoch. de arbitrar. lib. 2. censur. 4. cas. 339. n. 3. qui plures referunt, nec de Advocatis tantum receptis in Curia, sed de illis Provincialibus, ut resolvunt Joann. Garcia de nobilit. dict. gloss. 35. num. 18. Humada in l. 3. tit. 10. gloss. 8. num. 7. p. 2.

Secundò quia milites † armatæ militiæ, ex dispositione juris, immunes sunt ab munere personali, & ab omni ministerio, quod possit eos divertere quoquo modo a sua militia, & ut melius inservire Reipublicæ possint; quia propter hoc non possunt esse conductores, ut in leg. milites possint, Cod. de locato: nec tutores contra eorum voluntatem, ut in §. item qui Reipub. Instit. de excusationibus tutorum, quod idem procedit in militibus cælestis militiæ, Clericis nempe, vel Religiosis, non enim possunt commercia agere seu exercere, ut in cap. fin. de vita & honestat. Clericorum, nec se aliis negotiis sæcularibus immiscere, ne distrahantur ab officiis divinis, ex tot. tit. ne Clerici vel monachi & ideo nec possunt esse Judices compromissarii, ut in l. non distinguimus, §. sacerdotio, ff. de receptis arbitrio, ibi: Cujus sacris vacare sacerdotes oportet, ubi Alberic. plura notabilia in proposito refert.

Unde idem in Advocatis † observari debet. ut in l. juris peritus, & in §. item qui Romæ, ff. de instit. & excusationibus tut. quia Advocati veri milites sunt, ut in l. advocati, Cod. de advocatis divers. Judicior. ibi: Nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gloss. de his clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam Advocos, militant namque causarum patroni, qui gloriose vocis

confisi munimine, laborantium spem, vitam & posteros defendunt, agnoscunt Bobadill. lib. 3. cap. 14. num. 61. & plura tradit Roland. à Valle conf. 33.

17 lib. 2. Unde quod ex † advocacione, & patrociniis præstitis luctantur Advocati quasi Castrense peculium vocatur, nec usufructus spectat ad patrem, ex notatis in l. cum oportet, Cod. de bonis quæ liberis, & eadem militat ratio in Advocatis circa exemptionem muneris personalis, ne scilicet distrahantur ab officiis suis in perniciem Reipublicæ, quæ in militibus cælestis vel armatæ militiæ, supra perpenfa manet.

Tertio quia Advocati, qui litigabant probarunt ex tempore immemoriali prædictam pontis seu Offiij Custodiam eis nunquam esse commissam, & quod ministri & officiales ad quos pertinebat cura, & impartitio prædicti muneris, semper eos salvos & liberos reliquisse ad modum, & ad eum ordinem quo, ex l. Cordubens. exemptio tributorum solet comprobari, ut in cap. 1. de præscriptionibus, lib. 6. l. 3. §. ductus aqua, ff. de aqua quotid. & in cap. super quibusdam de V. S. eodem, lib. 6. docet Joan. Garc. de nobilit. gloss. 19. à num. 2. Covar. in reg. possessor. 2. part. §. 2. num. 7. vel 8. vers. Secunda rerum species.

18 Quarto officium † Custodis extra tempus obfidionis impetus, aut invasionis inimicorum, inter sordida munera computatur, per text. juncta glossa, ubi Joann. de Platea in l. humilioribus, Cod. de susceptioribus, & Arcariis, lib. 10. Avendanno in cap. 19. Prætorum, num. 24. versic. primus, ibi: Primus casus est si nobilis eligeretur ad officium villæ puta ad Custodiam portarum vel simile. Unde Rip. in tract. de peste, tit. de remediis, in §. unie. nunc, n. 216. quem sequitur Francif. Marc. decis. 637. per tot. testatur Advocatos ad officia Custodiæ portarum civitatis tempore pestis esse immunes & exemptos; dum tamen sint alii vicini, qui huic muneri, & Custodiæ inservire possint. Quibus utique fundamentis sententia lata fuit in hoc Regio Senatu in favorem Advocatorum, qua determinatum est immunes, & liberos prorsus à tali Custodia, & munere personali.

Et fundamenta quæ pro communitate Villæ adducta fuere, sprete & contempta manserunt, & eis
19 Advocatis respondebant, † ad primum quod ordinatio, & flatutum municipale custodiendi prædictum pontem & Offiium omnes vicinos comprehenderet, tempore tamen quo fuit factum per Villam, Advocati habebant jam perfectam præscriptionem exemptionis illius muneris & Custodiæ, Statutum autem licet universaliter loquatur, non tamen comprehendit personas exemptas, nisi specialiter talis exemptionis derogatio fiat, ut in terminis probat Paulus de Castro, in l. si mihi & tibi, §. in legatis, ff. de legatis 1. & in rescriptis & concessionibus Regis prius rescriptum non derogatur per secundum, nisi specialis mentio fiat prioris, ut in cap. 10. cum gloss. de rescriptis, Philippus Decius n. 261. n. 6. & regulare est quod
20 personæ † privilegiatæ non comprehendantur in statu generali, ut notat gloss. in l. Decurionibus, Cod. de silentiar. lib. 12. quam sequuntur Ripa in l. 1. n. 13. ff. solut. matrimon. Bart. in l. omnes populi, n. 13. ff. de just. & jur. Jacob. Cancerius 3. part. variar. resolut. tit. de privilegiis, n. 118.

Nec per clausulam generalem, non obstante quo-
21 cumque privilegio, cenletur † derogatum privilegiis in corpore juris clausis, ad glossam in l. 2. §. legati non compelluntur, & in l. hæres absens in principio in verbo excusantur, ff. de judiciis, Bart. in extravagant. ad reprimendum, verbo non

obstantibus sub num. 12. Mathefilan. singular. 59. Farinac. tit. de carceribus, q. 27. n. 82.

Ad secundum fundamentum, † quod testes qui 22 deposuerant duos Advocatos nempe Doctorem Zuvialdiam, & Licenciatum Vellelam sponte suscepisse certo tempore, & per vices Custodiam prædicti pontis & portæ, erant vicini ipsius Villæ, & sic tanquam in re propria & in qua commodum habebant, non esse idoneos testes, saltim esse suspectos, ut resolvit Afflictis decis. 600. per tot. Covarr. in practicis, cap. 18. n. 4. latè Farinac. in tract. de testibus, q. 60. n. 489.

Præterea quod illo tempore † quo ab eis Custodia pontis fuit accepta, jam præscriptio exemptionis erat legitime causata; unde per duos, & tres actus contrarios tale jus exemptionis præscriptum, non poterat amitti; licet enim jus momentaneum, & quod consumitur una vice per actum contrarium, soleat amitti, ut in l. 2. Cod. de jur. domini impetrando, cap. cum N. fereriensis & cap. cum accessissent, ubi communiter notant DD. præsertim Abb. col. fin. de const. Si tamen habeat tractum successivum, non amittitur per plures actus contrarios, nisi continuentur per spatium temporis constitutum, & à lege designatum ad causandam præscriptionem contrariam, ut in l. voluntarie, Cod. de excusationibus, l. fin. Cod. de his qui sponte munera suscipiunt, 42. n. 18. part. 3. docet & prosequitur eleganter, Joann. Garcia de nobilitate gloss. 6. à n. 48. ubi ait quod in illis Juribus, præsertim negativis, veluti non faciendi, aut non exercendi aliquid officium tot actus requiruntur ad acquirendam exemptionem, quot sunt necessarii ad eorum amissionem.

Deinde respondebant quod † exemptio, & im- 24 munitas à munere personali Custodiæ pontis vel portæ alicujus Villæ vel civitatis à jure, toti Collegio Advocatorum est concessa, quapropter per actus contrarios singulorum non poterat amitti in præjudicium aliorum, ex his quæ specificè in proposito cumulat Farinac. ubi supra, dict. quest. 37. num. 84. post Jacob. Æmilium versic. 17. num. 20. & alios quos ibi refert: & conducunt quæ circa privilegium mulieribus concessum ne incarcerentur pro debito civili, & circa nobiles advertit Escobar. de ratiociniis, cap. 35. à num. 5.

Ad tertium, quod † licet ex Custodia illius pontis, & portæ, bonum commune, & utilitas publica 25 resultaret, eadem & major resultat, ex eo quod Advocati non impediuntur exercere suum officium, & patrociniis ac consiliis vacare.

Ad quartum, quod † licet nobiles regulariter non 26 excusarentur, in dicta Villa à prædicta Custodia, Advocati tamen qui utique & nobili sanguine erant, & nobiles ratione officii, excusantur; cum eis à jure hæc immunitas expresse fuit concessa, licet nobiles sanguine tantum ob municipalem statum, non gaudeant quibus utique à jure talis immunitas concessa non invenitur, & in multis hoc procedere, & practitari, quotidie videmus, siquidem nobiles sanguine à tutelis regulariter non excusantur, ut in alio capite latius diximus, nec ab aliis officiis communitatis quæ incompatibilia, vel contraria nobilitati suæ non sint, & tamen ab his omnibus Advocati jure nostro excusationem habent.

Sed ut ad propositum, unde digressi fuimus, redeamus, constitutio seu assignatio † Custodum in 27 partibus, & finibus Regni sive per mare, sive per terram pertinet ad Prætozem illius districti, & specialius ac certius ad Decuriones, Ripa de peste
iii.

rit. de remediis ad conservand. ubert. num. 281. ubi quod ad eos non ad dominium loci spectat Guid. Papa. versic. 1. n. 7. Avendan. de exequend. mandat. part. 1. cap. 21. numer. 2. Fontanel. de pactis nuptial. claus. 4. gloss. 10. part. 2. num. 17. & ad alias personas diversimodè veluti exemplis demonstrat Bobadill. lib. 4. politic. cap. 5. num. 7. qui advertit quod licet ex l. 56. tit. 13. lib. 6. Recopil. hi Custodes nominati, ut admitterentur ad usum & exercitium sui officii prius debebant recipi, & jurare in Regio consilio, & quod debebant tales nominati esse locupletes, ut prædiis & subornationibus obviaretur, uti cautum extat, in l. 35. tit. 18. lib. 6. Recopil. & jure communi provisum erat, ut in l. verar. cap. de nummulariis & aëluariis, lib. 12. Platea in l. 2. Cod. de frumento, Alexand. lib. 11. in fin. tamen id non observatur, & in desuetudinem abiit.

Et circa Custodiam civitatis satis pulchra & utilia traduntur ab Anneo Rupert. lib. 2. rerum Judicatarum, cap. 1. quæst. 2. ut Custodia urbis, non per † stipendiarium vel mercenarium præstari debeat, sed personale munus esse, atque ita nulla habita dignitatis vel Magistratus exultatione compelli posse civem eam præstare: & rationem dicit esse perspicuam, quia si velis inquit, sunt & stipendiarii Custodes, non dubitandum quin civitas facile apud mercenarios emptores inveniat, si venales animæ muris portisque præficiantur, quæ securitas quæve fidei obligatio ab eis expectanda est, qui nec pro aris nec focis dimicant, nec ullo in patriam affectu ex charitate incitantur; refert, & sequitur Fontanel. ubi supra num. 19.

29 Isti verò Custodes possunt † itinerantes, & transeuntes perquirere, & visitare, ac eorum bagalia & animalium onera perscrutari, ut sciant & videant utrum aliquid prohibitum transferre intendant, vel in Regnum contra legis sanctiones immittere, vel ut portagia persolvantur, ut in l. 35. cum aliis tit. 18. lib. 6. Recopil. Pro quo examinanda sunt, quæ in proposito tradit Bart. & Platea in l. præsidibus cum sequenti, & in l. si quis, Cod. de cursu publico lib. 12. & in l. 2. Cod. quando & quibus quarta pars debeatur, lib. 12. & in l. 2. Cod. de desertoribus militia, lib. 12. & in l. unica in fin. Cod. de litorum & itinerum Custod. Puteus de syndicat. verbo familiaris, cap. 3. n. 9. fol. 181. Castill. in l. 1. Taur. gloss. En los lugares, in addition. fol. 18. col. 2. versic. Item adde, Gregor. in l. 8. gloss. 4. tit. 6. part. 6. latè Aviles in cap. 52. pratorum gloss. pesquisa gloss. in l. 1. §. qui rationibus, ff. de falsis.

30 Non tamen debent esse perscrutatores † molesti, ut in l. 8. tit. 7. part. 5. ibi: E des que les bubiereu tomado la Jura, no les escudrinen sus cuerpos ni les abran sus arquetas, ni les sagan otra soberania, ni otra mal alguno; ca asu abonda, que les tomaren la Jura, e den a entender la pena que deben aver, si fallar en despues en verdad, o de otra manera qualquier que encubrieren alguna cosa, ibi: Gregor. in verbo no les escudrinen, & facit text. in l. 1. Cod. de litorum & itinerum Custodia, ibi: Ita tamen, ut hoc manifestato nulla contra eos postea indagatio, seu concussio procedat, docet Platea in dict. l. 2. Cod. quando, & quibus, 4. pars debeatur.

31 quia benigne † salva, & congrua honestate sunt compellendi mercatores ad solutiones fiscalium, ut in l. 1. Cod. de naviculariis, lib. 10. ibi: Nec concussiones perpeti, nec aliquod genus incommodi, l. 1. Cod. de commerciis, & mercatoribus, ibi: Ut honestas postulat, & ibi: Tolerabilis fiat agnoscendæ devotionis affectus, l. semper, §. negotiatores, ff. Otero De Officialibus.

de jur. immunitatis, Benvenut. stracha de mercatura, part. 1. num. 62. & conducunt tradita per Bart. in l. ambulosam, n. 23. ff. de decretis ab ordine faciendis, & quæ notat Accursius in l. unic. Cod. de mundin. in verb. locorum, dum ait, quod propter forum terra impinguatur, & populum Romanum ita sensisse indicat Cicer. in oratione pro lege Manilla, dum ait: Populum Romanum sæpe mercatoribus, ac navicularibus injuriosius tractatis bella gessisse, ex ratione quam innuit Benvenut. stracha de mercatura, 2. part. n. 16. ibi: Rursus nulla Regio, non Provincia nedum civitas sibi sola ad omnia sufficit, sed alter alterius ope & auxilio indiget, hæc enim frugibus, illa auro, & argento cæterisque metallis aliisque rebus abundat, contra alia prædictis vel horum aliquibus vacat. unde mirè Virgil. Georgicor. lib. 1. cecinit.

India mittit ebur, molles sua thura Sabai,
At Chalybes nudi ferrum, vivosque Pontus
Castorea, Æliadum palmas Epirus equarum.

Et Plinius victus causâ, mercaturam inventam dictabat, & summæ prudentiæ atque autoritatis apud Græcos Plat. in dialog. 2. qui inscribitur de Republic. ubi inquit constitui civitatem in eo loco in quo advectionibus non indigeat, ferè impossibile est.

Et denique manifestatione facta, vel præsentatione † itinerantium ab Custodibus pontium omnis securitas, & liber transitus impetratur, & jure conceditur, ut notat Bart. in dict. l. 1. Cod. de litorum, & itinerum Custodia, ubi ait quod semper viatores vadant coram officiali communi, hoc est Custode; & ei notum faciant ad quem locum pergere volunt, & quid portant, & quo modo iste salvus conductus, quod vulgo in Hispania vocamus passaporte, vel quia debet fieri, & per quod tempus duret, vel manifestatio mercium quæ vulgo dicitur Registro, quomodo conficiatur observat Platea in l. evictions, cap. de versu publico lib. 12. Aviles in cap. 52. Pratorum, gloss. en la tierra, num. 25. Bobadill. dict. lib. 4. cap. 5. num. 9. Roderic. Suarez allegat. 18. Bargas de Paz conf. 8. quæ & talia plura quæ in proposito notabilia ponderabam ego in hac Regia Curia in lite quadam cujusdam mercatoris in denuntiatione ei facta, per plura scripsi in tractat. de pascuis cap. 19. per tot. ubi videre poteris, & per DD. à me ibi relatos & ultra eos Boërium, in tractatu de Custodia clavium, num. 4.

Sed generaliter circa omnes Custodes sive pontium, sive civitatum, sive montium, aut defensorum, & hæreditatum illud advertas velim quod possunt, quocumque modo † armati incedere, nec possunt armis expoliari, ut notat Innocent. in dict. cap. olim causa, & ibi Panormitan. de restit. spoliatorum, & in cap. significasti, de officio delegati, Bald. in l. nunc salutem, §. sciendum, ff. de offic. præfelli vigilum, Putrius de syndicatu verb. tortus cap. 3. n. 2. versic. quid enim. Aviles in cap. 2. pratorum in gloss. juntaran, num. 7. qui alios refert Castill. de Bobadill. lib. 1. politicor. cap. 13. num. 83. & facit text. in l. 6. tit. 6. lib. 6. Recopil.

Castri verò seu fortalitiij Baronum † Custodia ad quem pertineat tradit Grammatic. decis. 53. num. 11. & versic. 117. inter consilia feudalia diversorum, num. 284. lib. 1. & quod Barones possunt compelli munire ea, tradit Bobadill. lib. 3. politicorum cap. 1. num. 24. & cap. 2. num. 19. Petrus Surdus versic. 83. num. 7. Mandelus versic. 403. num. 2.

& alia in proposito notabilia tradit Mastrill. *de Magistrat. lib. 4. cap. 16. à n. 176.*

- 35 Et pro excubiis † faciendis tempore belli five pacis, & quando excubiarum jura ab subditis peti possunt, vide Petrum Gregor. *lib. 6. syntagmat. cap. 3. n. 16. & lib. 3. cap. 8. ubi num. 4.* quando ad has excubias teneantur Ecclesiasticæ personæ, & *lib. 18. cap. 20. num. 3.* & de pœnis relinquentium excubias *lib. 19. cap. 11. num. 3.* & circa quod consistat excubiarum ministerium vide Vegeium *de re militari, lib. 3. cap. 12.* Patritium *de Republic. lib. 89. tit. 3.* Petrum Gregor. *syntagmat. juris, 2. part. lib. 19. cap. 11. n. 3.* Bobadill. *lib. 4. politic. cap. 25. n. 25.* & de supplicio infligendo his excubiis si negligenter se habuerint, videndus est text. *in l. 9. tit. 18. part. 2.*
- Sed & Custodia castrorum vel cujuslibet fortalitii non debet mandari nisi † nobilibus, & personis ex puro sanguine & stirpe nota & clara progenitis, ut *in l. 2. ubi gloss. 1. & in l. 7. & l. 20. tit. 18. part. 2.* Azeved. *in l. 1. num. 17. tit. 5. lib. 6.*
- 37 *Recopil.* qui quidem Custodes † nominati qui vulgo dicuntur *Alcaydes de la fortaleza*, homagium fidelitatis præstant, quod nobilibus tantum convenit, de quo *in l. 4. tit. 25. part. 6. & in l. 11. tit. 15. diel. lib. 6. Recopil.* docet Avendaño *lib. 2. prator. cap. 27. num. 7.* qui de forma homagii deponunt, ut turris principalis cujusque castri, seu fortalitii solet nuncupari *turris homagii*, quia verbo hæc solemnia solent fieri, ut docet novissimè Burg. *in tract. de nobilit. Hispania discurs. 12. num. 9.* &
- 38 quod tale homagium † habet vim Juramenti affirmat Peralta, *in l. unum ex familia, num. 28. ff. de leg. 2.* Joann. Gutierrez *in Authent. sacrament. puberum, n. 144. cum seqq.* Suarez *de religion. tom. 2. lib. 4. cap. 13. num. 24.* quidquid contrarium senserit Gregor. Lopez *in l. 26. gloss. fin. tit. 11. part. 3.* & pro complemento plura alia huic capiti conducibilia videre poteris per Boërium, *in tract. de custodia clavium per totum, & qui possunt creati in Custodes fortalitii, & castrorum, & de eorum ministerio latè agit Anton. Alvarez civitatis Baecæ incola, relatus à Bobadill. lib. 1. Politic. cap. 12. n. 50.* & quando talis Custos excusabitur, si etiam Regio præcepto interveniente fortalitium non tradiderit, est text. elegans, *in l. 19. tit. 18. part. 2. Bobadill. lib. 2. politic. cap. 21. num. 97.*

CAPUT XIV.

De officio Exactorum tributorum & vectigalium Regis, ac Eleemosynæ Bullarum.

SUMMARIUM.

- 1 Exactores tributorum seu vectigalium, græcè publicani nuncupati, apud Hebræos, Græcos & Romanos odibiles & abjecti habitii fuerunt.
- 2 Expenditur in proposito textus in leg. 14. tit. 2. lib. 6. novæ Recopil. qui ibi affertur.
- 3 Tributorum exactio in Regno Castellæ semper plebeiorum statui adscribitur, nec nobilis ullus invitus cogitur suscipere.
- 4 Existimatio & reputatio communis Provincia sufficit, ut officia vilia vel nobilia reputentur.
- 5 Dignitas est quidquid ex consuetudine reputatur

esse dignitas, & illa est major quam homines generaliter talem reputant.

- 6 Vile seu infame dicitur officium quod in loco tale esse reputatur.
- 7 Tributorum Exactoris munus quandoque honestum censetur.
- 8 Expenditur & affertur in proposito Papiniani lex, lib. 17. §. præscriptio, ff. ad municipal.
- 9 Tributa in Curii & Procuratoribus Regni Regi concessa, eorum cura & personali munere sunt exigenda, ex leg. Regia 9. tit. 7. lib. 6. novæ recopil.
- 10 Exactoribus & conductoribus Regis, licet præcipua privilegia in favorem fisci & patrimonii Regalis sint indulta, tamen plura sunt quibus persona eorundem Exactorum condecorantur.
- 11 Præmia benè merentibus tribui convenit.
- 12 Opinionum & dogmatum dissidia circa nobilitatem vel abjectionem officii Exactoris vectigalium, distinctione conciliantur, & n. 13.
- 14 Nobilis infringit suam libertatem per voluntariam susceptionem conductionis vel exactiois patrimonii Regalis, non tamen per aliquam renuntiationem nec tacitam nec expressam, per quam juri, ne in carcerem detrudatur, videatur renuntiari.
- 15 Nobilis Conductor vectigalium Regis potest pro eorum debito incarcerari & in vinculis detineri.
- 16 Nobilis Conductor terrarum quæ ad Regem spectant, an pro earum redditibus non solutis incarcerari possit, remissivè?
- 17 Exactor Tributorum Regis non potest debitores convenire, nisi prius accipiat nomina eorum, & eis notum faciat & intimeret ut ad locum destinatum solutioni, soluturi accedant.
- 18 Tributorum exactio prius fieri non potest, quàm intimatio Concilio facta fuerit.
- 19 Exactor tributorum maxima in exigendo nititur potestate, nec juris ordinem servare tenetur, sed potest simpliciter procedere & compellere debitores.
- 20 Exactor vectigalium bona à debitoribus pro solutione debiti extracta concilio presentans liberatur.
- 21 Exactor quilibet vectigalium, ut officii debito respondeat & legitime procedat, quid facere debeat, notatum invenitur in leg. 13. tit. 14. lib. 6. recopil. quæ ibi. affertur.
- 22 Collectoris Eleemosynæ Bullarum quæ Hispaniæ Regibus à summis Pontificibus, diversis temporibus fuerunt concessæ, quanam officio conveniant? remissivè.
- 23 Schedules Regia data circa modum & ordinem servandum in collectione Eleemosynæ Bullarum, ad literam inseritur ibi.

Horum officium, & ministerium diversimode in jure existimatum invenio; nam Exactores † tributorum qui publicani græcè nuncupantur, apud Hebræos, Græcos Romanosque exosi & odibiles, ac abjecti fuerunt habitii, ut de primis sunt plura istius rei testimonia, ut habetur Matthæi cap. 18. ibi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus,* & cap. 21. ibi: *Publicani & meretrices præcedent vos,* & Marci cap. 2. ibi, *Multi publicani, & peccatores simul disumbabant.* Et Lucæ cap. 5. ibi: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis,* & in aliis multis similibus locis testificatur: Romanis autem testimonium perhi-

peribent, Aristot. & Tullius, dum hos negant
haberi inter honestos cives, ut ex his nonnulli
repetunt: ipse autem Tullius alicubi non adeo
benè sentit de publicanis, & cum ad Q. Fratrem
lib. 1. improbum ait negotiatorem paulo cupidio-
rem publicanum comprimere non posse; sed &
Ulpianus, in l. quanta, ff. de publicanis, quantæ
inquit, audaciæ, quantæque temeritatis sint pu-
blicanorum factiones, nemo est qui nesciat: &
certè hujus tantæ illorum audaciæ, & temeritatis
exemplum habes apud Lucium lib. 5. secundi belli
punici post principium, & hujus rei argumento,
Bald. l. dissolutè ad fin. Cod. de conditionibus ex
l. voluit hujusmodi publicanos cogendos edere li-
bros suarum rationum, uti usurarios; de quibus
clement. 1. §. ceterum de usuris.

Et de juramento Regio in hanc sententiam
2 expendi † debent singularia verba textus in l.
14. tit. 2. lib. 6. novæ Recopil. verbo, Ordenado
esta que ningun hijodalgo pueda ser preso ni encar-
celado por deuda que deya, salvo si no fuere arren-
dador, o cojedor de pechos, y derechos, por que en tal
caso el mismo quebranta su libertad, quasi ex hoc
textu aperte inferatur munus exigendi vel condu-
cendi tributa Regia contrarium esse nobilitati, quo
in sensu prædictum litigium & ejus rationem affir-
mant Ferdinand. Mencha. de successione creation.
1. part. lib. 3. §. 22. nu. 78. versic. quid dicendum,
Otalora de nobilitate, 2. part. 3. princip. cap. 9. n. 9.
versic. movetur ea ratione; Didac. Perez in l. tit. 2.
lib. 4. ordinam. gloss. verb. fixos dalgo, versic. præ-
terea non obstant jura, Azeved. in diel. l. 4. & 5.
hoc titul. 2. & lib. 2. num. 26. Lassarte de decima
venditionis parte, cap. 18. num. 64. & 65. Ignat.
del Villar. respons. 6. n. 4. Joann. Gutierrez de
Gabellis, Stephan. Gratian. disputationum, cap. 228.
num. 25.

Et demum illud facit, quod in Regno Castellæ
3 ubique locorum observatur, quod tale munus
& exactio tributorum statui † plebeiorum sem-
per adscribitur, nec ullus nobilis invitus suscipere
cogitur, ut tradit Lassart. de decima venditionis
parte cap. 18. n. 65. Joann. Gutierrez lib. 3. præ-
lic. quest. 13. n. 102. & 106. Bargas de nobilit. His-
pan. discurs. 17. num. 20. & sufficit existimatio &
4 reputatio † communis Provinciae, ut officia vi-
lia vel nobilia reputentur, Alciat. de præsumptio-
nib. reg. 1. præsumption. 48. num. 2. in fin. ubi allegat
text. in l. 1. ff. de muneribus & honoribus, Tiraq.
de nobilitate, cap. 34. n. 1. Cravet. conf. 163. n. 2.
Gaspar. Gutierrez lib. 3. practicarum quest. 16. num.
137. ubi quod illa dicitur dignitas Ecclesiastica,
quæ pro tali existimatur aut reputatur secundum
consuetudinem, & sic de aliis officiis, Innocent.
in cap. de multa, num. 6. Joann. Andreas, Imo-
la collat. 19. & col. penultim. de præbendis arch. in
cap. 1. numero 2. de consuetudine, lib. 6. & quod
5 dignitas † est quidquid ex consuetudine reputa-
tur esse dignitas: Bertrand. conf. 2. vers. 2. Viso pro-
cessu, n. 20. & conf. 32. lib. 3. illaque est major digni-
tas quam generaliter homines pluris existimant, y. 1.
ff. de his qui notantur infam. & magis expressè
idem Gutierrez num. 139. sic etiam versa vice il-
6 lud dicitur esse † officium vile & infame, quod
in populo reputatur esse tale, Abad. in cap. non
minus col. 3. de immunit. Ecclesiar. & est textus per
hoc in cap. fin. in princip. ff. de muneribus & hono-
ribus, ibi: Calendarii quoque curatio & quæstu-
ra in columna æqua civitatis inter honores non
habetur: per quem textum id tenet Joann. de Pla-
tea, & Lucas de Penna & eos referens id probat,
conf. 31. num. 15.

Sed pro contraria sententia, talium exactio-
rum & Publicanorum munus † honestum quan-
doque reputatum, & in honore apud Roma-
nos haberi probant antiquorum testimonia, nam
& Cicero in oratione pro l. Manilia, sic ait: Nam
& publicani homines honestissimi & ornatissimi
suas rationes & copiam in illam Provinciam obtulerunt,
& in oratione pro Planco, Flos equitum
Romanorum firmamentum Reipublicæ, publicanorum
ordine continetur, & l. 3. in Verrem actione, venit
ad Chelidonem Emucius eques Romanus publicanus
homo cum primis honestus. Ex quibus suadet Equi-
tes quoque Romanos eo tempore publicanorum
munere; & exercitio non dedignari.

Deinde maximum hujus rei tutamen submini-
strat † Papin. in l. libertis 17. §. præscriptio, ff. ad
8 Municipal. ibi: Exigendi tributi munus sordida
inter munera non habetur, & ideo Decurionibus
quoque mandatur, cui adde textum in l. fin. ff. de
privilegiis Veteranor. ubi licet Veterani ab exa-
ctione tributorum immunitatem habeant; si ta-
men ex ordine Decurionum fiant Exactores tribu-
torum, munus recusare non possunt.

Præterea de jure nostro Regio hanc aperte
confirmat sententiam † textus in l. 9. tit. 7. lib. 6.
9 novæ Recopil. ubi probatur tributa in Curias à
Procuratoribus Regni concessa Regi, eorum cu-
ra, & personali munere esse exigenda. Et Procu-
ratores Curiarum, (cui ministerium hoc per le-
gem mandatur) & nobiles esse & maximam eor-
um esse existimationem plusquam notum est, l. 4.
diel. tit. 7. & lib. 6. expressè cautum ibi: Que sean
personas honrradas, y no sean labradores ni sexme-
ros. Et diximus supra lib. hoc in speciali, cap. Pro-
curatorum Curiarumque: fateri necessario debemus
hanc tributorum exactorem non semper sordidam
aut abjectam reputari.

Tamen quia tametsi præcipua, & potiora † 10
privilegia, quæ his Exactoribus, & Conductoribus
Regiis sunt indulta, favorem fisci, & patrimo-
nii regalis respiciunt, ut in l. semper versic. conducto-
res, ff. de jure immunitatis verb. non honori conducto-
rum datum, ne compellantur ad munera municipa-
lia, sed ne extenuentur facultates eorum, quæ sub-
signata sint fisco, negari tamen non potest plura
esse, quibus personæ hujusmodi Exactorum, vel
Conductorum Regis redditus, & tributi condecor-
antur, in cap. 33. & 34. de los nuevos de contumien-
tos de las Alcavales, relatis à Gutierrez ubi supra
præsertim verb. ni atravajos que la Ciudad, o Villa,
o la Justicia acordare: ubi plura commoda & pri-
vilegia ejus sunt indicta quæ sui tantum, non fisci
favorem respiciunt; cum solum nonnullis in
personis laboris excusatio non diminutionis facul-
tatis conservatio reperitur. Nam & præmia tribui
† benè merentibus convenit, ut in l. fin. Cod. de 11
statuis & imaginibus, & de privilegiis his Exactori-
bus vel Conductoribus Regis concessis, vide Ægi-
dium Chomatem, in tract. de collectis versic. condu-
ctor vectigalis, fol. 215. Joann. Gutierrez in tract. de
gabellis, lib. 7. q. 173. per tot.

Sed harum opinionum dissidium & adversan-
tium dogmatum pugnam per distinctionem, atten-
ta communi opinione, & æstimatione Castellæ,
† ausim conciliare, & intendo quod aut loquimur 12
de Conductoribus tributorum Regis, qui pro ma-
jori, contractus cum eo faciebant, quos vulgo
dicimus Arrendadores por major, etiam si sint pro
minori, dummodo considerabili quantitate, ut in
illis non potest considerari ulla abjectio seu vilitas
officii, præsertim cum videamus frequenter no-
biles & ditissimos in nostro Regno Castellæ

& totius Hispaniæ prædictas conductiones Regias in se suscipere, nec decens erat ignominia eos prosequi, quod Regium patrimonium administrarent, sic non nobilitati id quoquo modo contradicere auspicarentur, ut absque dubio à talibus conductionibus Regiis, in grave patrimonii regalis præjudicium fugerent & se abstinerent. Et de his intelligi debent ura, Doctores, atque fundamenta, quæ pro secunda opinione adducuntur; docet Tiraquel. *diel. cap. 34. num. 33. Baca de inope debitore.* Vectigalium conductionis res non est indigna ea indignitate, quæ pœnam hoc est privilegii amissionem promereatur, &c.

13 Aut loquimur de † Conductoribus parvæ quantitatis, qui pro minimo lucro alicujus oppidi & vicinorum ejus molesta & onerosa exactione se ingerunt, vel absque conductione, quia non est alius qui voluntariè se offerat, inviti ex plebeis ad munus hujus exactionis tributorum creantur, & inviti compelluntur, ut in istis procedant. Prima opinio, & autoritate pro ea perpensa, & quod magis est communis existimatio Castellæ, ex qua tale ministerium ignobile est ubique existimatum, communis existimatio est summè attendenda, ut supra diximus, qua utique distinctione sic observata, nec te adhuc anxium & ancipitem habeant verba *dielæ leg. 4. tit. 2. lib. 6. Recopil. l. 14. tit. eod. lib. ibi: Por que en tal caso el mismo quebranta su libertad.* Eorum verum & genuinum sensum, & qui supra dictis mirè convenit, eleganter tradit & accuratissimè excogitavit Alphonsus de Narbona in *commentariis ad tertiam part. Recopil. in diel. l. 14. gloss. 2. num. 16.* his verbis: Sin verò quarimus de agnoscendo vero sensu illius rationis nostræ legis, *por que en tal caso el mismo quebranta su libertad*, ut conveniat cum expressa superioris decisionis ratione, cum re vera videatur quid distinctum: nam si amissionem hujusmodi privilegii lex pro causa finali voluntate ipsius nobilis considerat, ibi: *El mismo quebranta su libertad*, favorem patrimonii fiscalis admittimus, si inquam hoc inquiritur, breviter respondemus, quod supposita Regia in præsentem & in *diel. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recopil.* quæ nobilibus Regis patrimonii Conductoribus vel Exactoribus immunitatem, ne pro particulari debito incarcerentur, alioquin generaliter illis concessam admittit ob ipsius patrimonii favorem & gratiam, ut monuimus nobiles qui ultro spontaneæ conductioni hujusmodi vel exactioni se immiscerent, meritò diceretur se ipsos illis in casibus libertatem suam vel immunitatem infringere, siquidem vectigal conducere nemo invitus compellatur, *l. locatio, 9. §. ad conducendum, ff. de public. & vectigal.* nec etiam gabellarum vel horum jurium suscipere Regaliam, si nobilis sit, hisque compelli nititur, ut per *l. 10. num. 14. lib. 9. Recopil.* Resolvunt Lazart. *de decima venditionis part. cap. 18. num. 65.* ubi ita se judicasse dicit; sequitur Azeved. *in l. 14. & 15. tit. 7. num. 11. lib. 9.* recta fuit interpretatio, ut in lato casu, quo nobilis conductionem vel exactionem functionum Regalium in se suscipit, rectè dicatur quod ipse suam libertatem infringit, quia ultro & sponte munus suscepit, quod non compellebatur suscipere, juxta *diel. l. 10. tit. 14. lib. 9. tentari, ex diel. l. libertus, 17. §. præscriptio, §. ad Municipal.*

14 Itaque nobilis pro posita specie, infringit † libertatem suam per actum illum antecedentem, scilicet voluntariam susceptionem conductionis, vel exactionis patrimonii Regalis, non tamen

per aliquam renuntiationem nec tacitam nec expressam, per quam jure ne in carcerem detrudatur, renuntiare videatur, ut prædicti DD. minus benè voluerunt, non secus ac in pœnis contingit, in quibus subeundis, licet voluntas nostra cessit, cum certum sit nos facinori consensum præbere, pœnis autem minimè, nihilo minus dicitur, quod per flagitium & delictum nos pœnis subdumus, ut in *l. Imperatores, ibi: huic pœna subditi, ff. de jure fisci, l. fin. cap. ad legem Juliam Majestatis, ibi: quodummodo sua sponte ponitur*, de quibus plura scripsit Menoch. *de successione creat. lib. 5. n. 66. & lib. 3. §. 22. num. 78. ad fin.* quia licet verè & realiter quantum ad pœnam consensus deficit, cum delinquens delinquere tantum velit, non etiam puniri; tamen quantum ad interpretationem legis consensisse videtur, de qua voluntate & consensu interpretativo loquitur lex nostra in præsentem dum dicit. *Por que en tal caso el mismo quebranta su libertad*, quia in debilitate illa privilegii ipsius, licet deficiat verus consensus interpretativus, tamen adest ex antecedenti libera conductione vel exactione elicitus.

Ex quibus jam satis ibi obiter notum est, & aperte constat nobilem † Conductorem vectigalium 15 jure tributorum Regis posse pro eorum debito incarcerari, & in vinculis detineri; sed an † 16 id in conductionibus tertiarum, quæ ad Regem nostrum spectant procedat hæc decisio, *diel. leg. 4. & 14. diel. tit. 2. lib. 6.* disputant Azeved. *in diel. l. 4. num. 27.* Girond. *de privileg. n. 837. quest. 152.* Joan. Gutierrez *lib. 4. prælic. cap. 14. num. 7. versic. Secunda limitatio, Narbona ubi proxime ex nu. 23. usque ad num. 29.*

Exactor igitur tributorum Regis non potest debitoribus † convenire nisi prius accipiat nomina 17 eorum, & ei notum fiat, & intimetur quod soluturi accedant ad locum solutionis destinatum, *in l. 3. tit. 14. lib. 6. Recopil. ibi: Sin que primeramente el Receptor del partido muestre, y presente ante el la copia de como sea notificado a los concejos del partido lo que de suso contiene*, quod & ita scire commune cautum ita habetur, ut in *l. 1. cap. de exactoribus tributorum*, & sic solet fieri quædam descriptio civium vel vicinorum quæ continet servitium impositum distributum, & impertitum cuilibet secundum bona, quæ habet, ut per Ægid. Thomat. *in tractatu de collectis, in §. retenta proxima discussione, num. 25.*

Nec potest prius † exactio fieri nisi intimatio- 18 ne facta Concilio, *ex diel. l. 3. ibi: Notifica a los Concejos*, & ibi: *Y lo embien a pagar al plazo*, iste autem Exactor † tributorum Principis maxi- 19 ma in exigendo nititur potestate, ut per Menoch. *de arbitr. lib. 1. quest. 71. nu. 12.* nec juris ordinem servare tenetur, sed potest simpliciter procedere, & præcisè compellere debitores, vel exequendo in rebus & bonis, ex Bald. *conf. 434. vol. 3. & in l. 1. Cod. de annonis*, etiam parte non citata & ibi per eum; quod tamen intellige post notificationem factam concilio de qua supra, & pro hoc modo procedendi in exactione tributorum, videndus est Ægidius Thomat. *ubi supra n. 30.* & vide Azeved. *in l. 6. tit. 14. lib. 6. Recopil. & in l. 14. tit. 21. lib. 4. nova Recopil. n. 1. & 2.*

Et iste exactor qui bona † à debitoribus extra- 20 xit pro solutione debiti, liberabitur si illa bona vel pignora extracta concilio præsentaverit, ut in *l. fin. cap. de exactoribus tributorum*, ut observat Ægidius Thomat. *ubi supra num. 40.* & cum Azeved. *in diel. l. 6. num. 6.* ubi etiam obiter advertunt, quare tributa hæc petantur, & si eam vicini debitoribus

bitores contra quos proceditur, possent opponere quod legitima non fuit facta distributio, & hæc sit legitima exceptio ad impediendam solutionem: & advertas velim quod facta executione, & soluta aliqua quantitate licet pro debito in executionem procedatur, usque quo solutio fiat, tantum debetur decima ex quantitate non soluta ex textu formali, in *diñ. l. 6. tit. 14. lib. 6. Recopil.* ibi: *O parte dello por lo que ansi pagare no se barga execution; ubi notat Azeved. n. 7. & 8.*

21 Et demum plura quæ necessario debet quilibet tributorum Exactor, ut officii debito respondeat, & legitime procedat, facere, sancita, & providere stabilita invenies, in *l. 3. diñ. tit. 14. lib. 6. Recopil.* quæ quia normam, & rectum procedendi modum Exactoribus de quibus loquimur, imponit ad litteram referenda est, & sic se habet: *Otrofi mandamos que antes y primero qui ninguno de los Receptores del dicho servicio comiencen a cobrar ni cobren ningunos de los maravedis de los contenidos en las nuestras Cartas de Receptorias en el Concejo de la dicha ciudad, o villa que fuere cabeza de Provincia, que assi se huviere de cobrar el dicho Servicio y presente assi mismo el traslado destos nuestros Capítulos y declaraciones y la sobre Carta que del se diere, y jure en forma de no pedir, ni demandar, ni cobrar, ni llevar mas de lo contenido en la Receptorria, y de guardar, y cumplir todo lo suso antes desto contenido, y cada cosa y parte dello como de suso se contiene, y dexa el traslado de la dicha Receptorria, y deste Capitulo, y sobre carta que del se le diere en poder del escrivano del Concejo, para que se vea y sepa como se cumple lo que dicho es, y para que de, embie el traslado del, y a les Concejos y personas que se lo pidieren, para que sepan lo que han de guardar y cumplir: y mandamos que la Justicia de la Ciudad, o Villa que fuere cabeza de Jurisdiccion, tenga cuidado de hazer que este nuestro Capitulo y sobre carta del se publique y pregone, en la Ciudad, o Villa por que venga a noticia de todos, y tomen un traslado del servicio del Concejo, para que todos lo puedan ver y saver lo en el contenido, para que se guarde, cumpla y execute. Otrofi madamos que si los Receptores nombrados en nuestras cartas de Receptorrias no huvieren de cobrar, ni cobraren por si mismos los maravedis del dicho servicio, que las personas que pusieren, y nombraren aqui en dierem poder para las cobrar, sean buenas personas llanas y abonadas, y quales deben ser, y los presentar en el dicho Concejo para que sean vistos, y aprobados, y bagan el dicho Juramento y solemnidad, y que de assi asentado en el libro del servicio del Concejos, y que de otra manera no se entrometan a pedir ni cobrar los maravedis del dicho servicio, ni cosa alguna del, so pena de pagar lo que ansi cobraren en pena la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el que los acusare, y la otra tercia parte para el Juez que lo sentenciare.*

Sed omnia quæ in isto capite animadversa manent circa officium Exactoris quorumlibet tributorum Regis, procedunt & militant in Collectore † Eleemosynæ, Bullarum, quæ à Summis Pontificibus diversis temporibus invicissimis nostris Regibus fuerunt concessæ, prout accuratissime eas refert, & miro ordine disponit doctissimus, & omnium litterarum apprimè ornatissimus & præstantissimus vir Licenciatus Perez de Lara in *compend. trium gratiarum*, circa quod nihil speciale animadversione dignum, quod Collectoribus Bullarum conveniat invenio, nisi ad litteram referre Schedulam Regiam, quæ præscripta est, & data forma eis circa modum & ordinem, quem

in exactione prædictæ Eleemosynæ servare tenentur, & in præmium ac compensationem sui ministerii & honoris eis condonantur aliqua privilegia, & immunitates: & prædicta Scheda sic se habet.

E L R E Y.

23 **D** On Phelipe tercero deste nombre, por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Jerusalem, de Portugal, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Paliria, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdena, de Cardoba, de Corcega, de Murcia, de Jaen, de las Algarves, de Algezira, de Givaltar, de las Yslas de Canaria, Indias, Yslas y tierra firme del mar Oceano; Archiduque de Austria, Duque de Borgonia, de Bravante, y de Milan; Conde de Flandes y de Tirol, senor de Vizcaya y de Molina, &c. A los Governadores, Assistentes, Corregidores y otros Juezes, y Justicias qualesquier de todas las Ciudades, Villas y lugares aqui en fuere mostrada esta nuestra carta o su traslado impreso en el molde, y firmado del Commissario General, de la santa cruzada; Salud y gracia. Sepades que nos somos informados que en las cobranças de las Bulas de Cruzada y otras Bulas, que se han predicado en estos nuestros Reynos para gastos de la guerra contra infieles, se han hecho y hazen muchas molestias y vexaciones a nuestros subditos y naturales, sacan dolos por ellas prendas de mas valor que la cantidad de los maravedises que debende de las dichas Bulas, y vendiendo las, y maltratando los en menos de lo que valan, y llevando algunos dellas sin hazer alguna diligencia y que muchas vezes acaeze que los tales cobradores en lugar de las Bulas, que han de dar, dan otras que no son de las que se predicaron, y ansi mismo dan sumarios, y Cartas impressas, y sin dar Bulas, cobrando los derechos dellas, y hazen otras fraudes, en grandes servicios de Dios nuestro senor y endanno de los fieles Christianos, y contra el senor y forma de las instrucciones, que cerca de las dichas cobranças estan dedas, y no queriendo remediar lo suso dicho, para que nuestros subditos y naturales sean relevados de los dichos dannos, molestias y vexaciones, y enganos, mandamos al Concejo General de la santa cruzada y algunos del nuestro Concejo y a otras personas de los nuestros Concejos que platicassen, lo que en ello se podia proveer: Lo qual por ellos visto fue acordado que las cobranças, que de aque adelante se hizieren de qualesquier Bullas, y Jubileos, y indulgencias que nuestro muy santo Padre nos ha concedido y concediere, para que se prediquen en estos dichos nuestros Reynos para los dichos gastos de la Guerra contra infieles se hagan personas, que fueren nombradas, por el Concejo de cada lugar, guardando ca dello la horde contenida en esto nuestra carta, porende por la presente mandamos a vos los dichos Concejos, y Justicias de todas las dichas Ciudades, Villas, y lugares, que cada anno en el tiempo que soleys elegir, y nombrar los officiales de Concejo, nombrareis una persona abil, y suficiente de confianza legallada y abonada, que en cada una dessas dichas Ciudades, Villas y lugares tengan cargo de cobrar las Bulas, que le fueren entregadas por el Theforevo que fuere de cada Diocesis, o por quien su poder huviere, o conforme a los patrones que de ellas se los dierem; el qual dicho coje dor al tiempo que fueren nombrado al dicho cargo, y antes que se use del cosa alguna, se obligue, y de fianças bastantes ante la Justicia, y escrivano del Concejo de lugar de cuya Jurisdiccion fuere, que dentro

dentro de quarenta dias despues de passado el plazo, a que las dichas Bulas se huvieren de pagar, darà cobrados los maravedises que montaren las Bulas, que se le entregaren al dicho Theforero, o a quien su poder huviere llanamente sin pleyto alguno, por que al tiempo que se le entregare el padron, y Bulas, se ha de aveniguar antes la Justicia del tal lugar, en presencia del dicho Corregidor, y si algunas personas contenidas en el dicho padron de quien no se puede cobrar por pobre, o escritos dos vezes, o no poder ser avidos los quales deben, y que al plazo suyo dicho no diere cobrados los dichos maravedis al dicho Theforero, o a quien su poder huviere, que la persona que en nombre del dicho Theforero los fuere a cobrar del, le execute por todo rigor de derecho solamente por virtud de la obligacion y cedula que el tal cojedor huviere hecho de las Bulas, que huviere recibido, que para ello, y traer bara de mi Justicia, los damos poder cumplido, llevando poder del dicho Theforero, y aprobacion del Governador, o Corregidor Justicia de la cabeza de cada Diocesis, o partido. Y asi mismo damos poder y facultad al correjedor, que fuere cobrando por les dichos Concejos, para que pueda compeler y apremiar a todas las personas que debieren las dichas Bulas, a que se cobren y paguen passado el termino a que se dieren fiadas, y sobre esto hagan las execuciones, ventas, y remates de bienes necessarios, como por maravedises de mi haver, con que no quedan llevar ni sacar prendis algunas de un lugar a otro si no fuere a la Cabeza de la Jurisdiccion, no hallando comprador en el lugar donde se tomare; y mandamos que los dichos Concejos sean obligados a los sanamientos de qualquiera quiebra que huviere por falta de ser abonados los dichos Cojedores, y que el dicho Cojedor que fuere nombrado para un anno cobre las Bulas, que en aquel anno se huvieren de pagar, y no pueda ser nombrado al dicho officio de Cojedor, contra su voluntad hasta el Tercero anno, y que los que fueren nombrados por tales Cojedores el anno que tuvieren el dicho cargo, no puedan tener ni tengan contra su voluntad, ningun otro officio Real ni Concegil; y que sean Francos, y libres de huespedes, y vestias y carretas de guia de qualquier calidad, y manera que sean, y se les de el salario a rason de un maravedis por cada Bula, de tassa de a dos Reales de las que dieren cobrados.

Y otrosi mandamos, que si en estos nuestros Reynos de huvieren predicar algunos Jubileos de caja por los dichos gastos de la Guerra contra infieles, que los dichos Cojedores se encarguen de hazer apercevir cada uno en el lugar o Concejo donde fuere Cojedor, y poner los jumarios que le fueren entegados por parte del Theforero del partido, y de poner las cajas donde se ha de se echar la limosna, y de cobrar los maravedises que della se huvieren para acudir con ellos al dicho Theforero, o a quien su poder huviere, y que se les de por ello de salario a rason de a ocho maravedis de cada millar o de lo que procediere de los dichos Jubileos, guardando los dichos Cojedores cerca desto la orden, que les fuere dada por el Comissario General de la Cruzada, y que donde huviere dos o mas lugares o parroquias, o feligresias que fueren todas un Concejo, que no se nombre en el dicho Concejo mas de un solo Cojedor, assi para la cobrança de las dichas Bulas, como de los dichos Jubileos lo qual y todo lo que dicho es, compley, y ay hagais guardar y cumplir, y cada Concejo se entregue un traslado de esta nuestra carta, y lo tengan en el arca del Concejo, para que aya effeçto lo en ella contenido: y mandamos que ningun Theforero ni fator cobre ni embie a cobrar a las dichas Ciudades, Villas

y lugares las dichas Bulas ni Jubileos, ni aya otros Cojedores sino los que fueren nombrados por los dichos Concejos, so pena que el que cobrare y hiziere cobrar las dichas Bulas, y Jubileos contra el tenor y forma desta nuestra carta, pague lo que assi cobrare, o hiziere cobrar, con el quatro tanto, y que vos las dichas Justicias cada una en su Jurisdiccion, los prendais los cuerpos, y presos con la informacion de sus delictos, la embieys a esta nuestra corte antes el Concejo General de la Cruzada, para que ha de mas de excutar en el la dicha pena sea castigado conforme a la calidad del delito, y los unos ni los otros no fagades, ni fagan ende al por alguna manera so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara, a cada uno que lo contrario hiziere. Dada en Valladolid a diez y siete de Diciembre de mil seis ciento y un annos yo el Rey, por mandado del Rey nuestro sennor, Juan de Amerquita.

CAPUT XV.

De officio Campforis feu Cambiatoris publici, qui vulgo dicitur Cambio, & Nummularii dicti Banco.

SUMMARIUM.

- 1 Campforis officium publicum est.
- 2 Campforis creatio ad quem pertineat.
- 3 Campforis creatio in Curia Regis nempe en la Corte, ad ipsum Regem pertinet.
- 4 Campforis creatio in aliis Curis Regnorum ad Coronam Hispania pertinentium, debet fieri speciali Proregis nominatione.
- 5 Campforis officium Reipublica est necessarium.
- 6 Campfor qua forma creari debeat, remissivè.
- 7 Cambium vox antiquis Romanis & Jurisconsultis prorsus incognita fuit.
- 8 Cambii officium in quo consistat.
- 9 Cambium in permutatione monetarum consistens, an licitum sit vel illicitum?
- 10 Cambia qua consistunt in mutuo, an licita sint?
- 11 Lucrum ex Cambio in mutuo consistenti proveniens usuram quare sapiat.
- 12 Cambium in mutuo consistens quare permittendum?
- 13 Cambium in mutuo pecunia positum quando sit licitum, & quando illicitum, remissivè?
- 14 Cambia à Principe vel Republica approbata, tuto exerceri possunt.
- 15 Cambiorum merces seu Salarium non pro mutuo, sed pro labore recipitur.
- 16 Cambii in duplicem speciem divisio.
- 17 Cambium siccum quot modis committatur & num. 18.
- 19 Cambium siccum improbum & senerativum esse probant doctores.
- 20 Cambia intra Regni limites contra legem expressam permitti non possunt.
- 21 Cambia sicca damnantur per pragmaticam à Rege Sebastiano latam.
- 22 Cambium quod sit intra Regni limites, an ex eo siccum judicetur, quod in loco in quem remittitur solutio unà cum litteris, debitor, nec pecuniam nec factorem habeat, & num. 23. & 24.
- 25 Cambium reale quid & quotuplex sit.
- 26 Cambium reale an licitum vel illicitum sit?
- 27 Pecunia vel nummus quot modis considerari possit.

- 28 Cambium reale per litteras tripliciter fieri solet, & n. 29. & 30.
- 31 Pecunie valor solet aliquando minui, & quibus de causis, & n. 32.
- 33 Cambium per litteras, quo quis pecuniam Campsori in uno loco præbet ut eandem in alio remittat, an permissum sit?
- 34 Cambium per litteras, quo quis pecuniam à Campsore ad certum tempus recipit in uno loco, in alia deinde provincia vel Regno, cum constituto stipendio solvendam, an sit fanerativum? & n. 35. & 36.
- 37 Cambium minuti in quo consistat, & quomodo fieri debeat, & quid pro præmio possu persolvi tradit Textus in leg. Regia 4. tit. 18. lib. 5. Recopil. qua ibi offertur?
- 38 Cambii præmium & interesse quod lucrari Campsori potest, correctum & immutatum fuit, per leg. 5. in fine tit. 18.
- 39 Cambium quod sit per litteras, ne intra eisdem Regni oppida exerceri possit sancitum extat leg. 8. tit. 18. lib. Recopil. qua ibi offertur.
- 40 Cambii litteris, cur circa oppida extra Regnum, non verò intra, uti liceat, traditur ratio differentie.
- 41 Cambium per litteras ab Hispania ad Indos exerceri potest & etiam ad alias eiusdem Coronæ Provincias, dummodo distantia sit considerabilis, in quo possit considerari aliquod periculum in translatione pecunie.
- 42 Cambia realia requisita non possunt probari juramento & declaratione personarum qua numeros Campsori tradiderunt.
- 43 Cambium tam jure communi, quam Regio exosum & usurarium reputatur.
- 44 Referuntur Doctores qui de Cambiis egerunt.
- 45 Campsoris creatio ex personis fieri debet probatissimis, divitibus & bene opinatis, qua juramentum de officio rectè exercendo præstare debent, & fidejussores usque ad certam quantitatem præbere tenentur.
- 46 Campsori exterius & alienigena à Regno non potest creari.
- 47 Campsores duo in urbe debent nominari, non verò unus solus.
- 48 Campsori exterius à Regno nominari cur non debeat, remissivè.
- 49 Campsori non potest aliis mercimonii & contractionum generibus uti, nec societatem inire cum aliis, nisi in rebus cambiorum usum tangentibus.
- 50 Campsores publicationem reddere tenentur judici, suo juramento & per libros suos veritate & fide confectos, quoties ratio ei per judicem expetita fuerit quantitatum omnium quas cambio habuerint.
- 51 Campsorum electio debet esse libera, nec quidquam pro tali officialium creatione potest exigi; nec titulo conductionis possunt hujusmodi officia conduci.
- 52 Cambia suscipere, & eorum pecuniis Rex uti potest in urgenti necessitate.
- 53 Necessitatis tempore plura licent, qua ordinario jure exosa videntur.
- 54 Campsori, necessitate adimpletâ, debet per Regem fieri satisfactio pecuniarum quas accepit & si possibile sit, cum interesse justo & licito Cambii.
- 55 Princeps dum ob publicam causam & necessitatem, rem aliquam à privato aufert, æquivalenter potest damno satisfacere.

Campsoris officium + publicum est, ut cavetur in l. 5. tit. 18. lib. 5. novæ Recopil. ibi: y los que huvieren de usar del dicho officio publico; ubi Matienço in gloss. 7. lit. G. & sic tanquam officium publicum, istius officialis creatio + pertinet ad Prætozem, & Decurionem civitatis, villæ aut oppidi ubi exerceri debet, ut in dict. l. 1. ibi: y los que huvieren de usar del dicho officio publico en las Ciudades, Villas y lugares de nuestros Reynos que sean puestos y nombrados por las Justicias, y Regidores de tales Ciudades, Villas y lugares.

Et curia Regis nempè en la Corte + pertinet ad ipsum Regem, ut in dict. l. 1. & in pragmatica edita, 8. Septembris sub anno Domini 1602. & sic aliis in Regnis hujus Coronæ creatio + Campsoris poterit & debet fieri speciali Proregis nominatione, quia Prorex in Regno sibi commissio Regis potestatem habet, nisi aliquid specialiter ei fuerit interdictum, ut in l. fin. tit. 1. part. 2. latè Mastrill. de Magistrat. lib. 5. cap. 6. per totum; specialiter verò num. 37.

Quod utique Campsoris officium + necessarium est Reipublicæ, dummodo honestè exerceatur, ut tradit Tavianus Genuensis in tract. de Cambiis, 1. l. part. num. 9. cum seqq. usque ad num. 12. & 2. part. cap. 1. per tot. Dominicus à Sot. tot. lib. 6. de just. & jure quasi. 8. art. 1. & sequenti, Matienço in dict. l. 1. gloss. 3. formam + qua debet creari Campsori cum aliquibus regulis, & prohibitionibus assignat & describit textus in l. 1. tit. 18. lib. 5. Recopil. & pro materiæ perfecta cognitione illud prætermittendum non duxi, quod hic vox + Cambium antiquis Romanis, & jurisconsultis prorsus incognita fuit: etenim quantumvis in foro Romano frequentissimi erant Argentarii, Numularii, Mesularii, vel Mesuarii fide publica deputati ad gerenda negotia, & instrumenta, ut probat l. prætor ait l. si quis ex argentariis, l. quidam l. ubi l. argentarius ff. de edend. l. hominem 7. §. quoties, l. quod privilegium, §. 8. ff. depositi, l. si ventre 8. §. in bonis, ff. de privileg. hered. cum aliis quas refert Bobadill. lib. 1. variar. cap. 15. Forner. lib. 3. selection. cap. 8. Sigon. de antiquo jure Romanorum, lib. 2. cap. 11. Petrus Gregor. lib. 23. cap. 3. Cambium tamen non agnoverunt, quamvis Argentarii & Mesularii sapissimè nominentur à Cicerone in oratione pro Cecinna, pro Cluentio, & in Rhetor. ad Heren. numquam tamen Cambium ab eo usurpatur, nec mille annis post ipsum Ciceronem apud puri sermonis observatores aliqua hujus nominis mentio reperitur, etsi Anton. Nebricens. incautè dixerit hanc vocem Cambium, Latinam esse. Sed magis verisimile est Cambium à Gothis, vel Longobardis inventum fuisse: & ab Italis, atque Hispanis receptum, ut constat ex cap. 1. §. cum autem sed in restit. fecit fuer. Otrot. cap. 1. §. si quis dominus quo tempore miles, &c. ubi Cambium significat permutationem, & gloss. communem, ibidem, in eademque significatione ab Hispanis sumitur, in dict. l. 1. tit. 18. lib. 5. & totus ille titulus inscribitur, de los Cambios, y Cambiadores.

Secundò præmitto quod Cambii + officium consistit in permutatione aliquarum monetarum pro aliis, ut in l. 4. tit. 18. lib. 4. Recopil. Cum enim Hispania Regum multitudine fuisset occupata, & unusquisque pro voluntate sua proprios cuderet nummos, ut conservarentur commercia, & qui iter habebat ad alia Regna proprios ejus, in quo pergebat deferret nummos, Campsori autoritate Regia designabatur, qui uniuscujusque generis nummos haberet ad permutandum vel cambian-

cambian-

cambiandum, statuta quadam Cambii mercede, ut in l. 2. 3. & 4. tit. 18. lib. 5. Recopil. de quo an + licitum, vel illicitum fuerit, maxima est apud nostros Doctores controversia, si quidem constat ex Aristotel. loco supra citat. & ex cap. naviganti, & ex cap. 1. de usuris, contra naturam ceteri debere, quod pecunia suapte natura sterilis & infœcunda generet & pariat pecuniam, cum aliis multis quæ refert in aliis DD. quos infra citavimus, & novæ institution. Sarmient. lib. 7. cap. 12. Sed quamvis hæc ita videantur esse, contrarium verius videri debet, & haberi quodque magis recipitur ab omnibus Theologis; ut colligitur, ex cap. per vestras, & probatur ex dict. cap. naviganti, §. ille quoque. Capin. civit. de usuris lex pontificia consulta commercia Reipublicæ utilitatem afferre probe sciens noluit exercitam negotiationem, honestaque lucra impedire, & ita propria Cambiorum in specie probat Pius Quint. in extravagant. proprio motu circa Cambium illicita improbens, licita probans in summa constitutionum sub Pio Quint. cap. 52. ex his omnibus & ex gloss. atque commune in cap. conquestus de usuris, & gloss. verb. honesti. & commun. in dict. cap. per vestras ex D. Thom. 225. quæst. 87. art. 4. hoc Cambiorum genus licitum esse, & Rubricæ satis accommodatum docuit idem, D. Thom. opus. 73. art. 13. Cajetan. in tract. de Cambiis, cap. 1. Sylvest. verb. usura quarta, Armilla verb. emptor. Sotus de just. & jur. lib. 6. quæst. 8. art. 1. Conrad. quæst. 98. Palat. in praxi Theologal. lib. 3. cap. 2. instructionum negotiant. lib. 1. cap. 1. gloss. 2. & Bald. & Salicet. in l. 3. cap. de exercit. commun. contra Jasonem in l. 1. num. 36. Purpurat. 89. cap. de summa trinitat. omnes in dict. cap. naviganti, Navarrus notabil. 9. n. 11. Joann. Baptist. §. 2. in princip. Albornoz lib. 3. tit. 4. de los Mercadores y Cambios. Matienç. in dict. l. 1. gloss. 3. cum aliis quos inferius percensebimus, sed tamen cum hujusmodi Cambium jam in usu non sit, & solum permaneat Cambium in mutuo consistens, de quo loquitur Jus 5. constitutio, opus erit de Cambiis in mutuo consistentibus breviter aliqua pertractare.

Tertiò præmitto maximè controversum esse, an hæc + Cambia quæ consistunt in mutuo licita sint, ita ut Campfor, qui publicè pecunias Cambio dat, possit ex eo aliquod lucrum ferre?

Et videtur tale lucrum ex eo proveniens + usuram sapere, quia consistit in cambio mutuo, tempus atque lucrum, ex quibus vera & propria usura formatur, ut in cap. 1. cum seqq. 14. quæst. 3. cap. 1. & 2. cap. in civitat. cap. consuluit de usuris. Nec ex Reipublic. autoritate excusari posse constat, ex cap. super eo de usuris, ex quibus & aliis id probat Cajetan. cap. 2. & alii supra relati plura argumenta connectentes, attamen si quæ sit hujus vel aliorum argumentorum vis diligenter animadvertamus, reperiemus procul dubio hujusmodi Cambiorum genus permittendum + esse, quæ inventa sunt & excogitata ad majorem Reipublicæ commoditatem & facilius totius terrarum orbis commercium. Quæ sententia communior est, & à pluribus approbatur: sed proposita obiectio facile diluitur, si dicamus lucrum non spectare in his cambiis ratione mutui, sed causa laboris, & industriæ in conquirendis pecuniis, in mutandis & recipiendis per litteras Cambii remisforias, ut in praxi quotidie videmus observari, & statim clarius & apertius exponemus; ac sufficit hujusmodi cambia non omninò condemnari à Pio V. Pontifice Maximo in dict. cons. 54. sed solum quoad exercentes cambia, sic ea nani-

que justissimus Pontifex consideravit illam industriam & laborem impensum in Cambiis conquirendis pretio esse æstimabilem, nec quemquam debere sua opera collocare absque ulla mercede, ex Authentico de judiciis, §. nec autem ibi gloss. verb. pedaneus, & communis sicut in fidejussore, & aliis, suas operas pro pretio impendentibus, ut constat ex l. si remunerandi, §. 6. maurus in fin. ff. mandati, l. hoc jure 19. §. labeo, ff. de notat. & ex aliis infra dicendis docent Burgos de Paz conf. 49. n. 8. Ben. conf. 11. Bursat. vers. 399. volum. 4. Hieronymus Gabriel. conf. 158. vol. 2. Guid. Panciroli. conf. 139. num. 11. Puteus decision. Rota 124. & 126. lib. 3. Decius Genuenf. 1. & 2. Cavalcan. decis. 48. num. 23. & an cambium consistens in mutuo + pecuniæ sit licitum, & quando illicitum, 13 agunt latè Thomas de Vio de cambiis cap. 2. Fabianus Genuensis eodem tractatu 1. part. per totam & 2. part. in princip.

Quod ita est acriter tuendum, præcipuè si à Principe vel Republica fuerint probata, tunc enim potest justè mercedem à privatis solvendam recipere, ut apertè docet ipsa Pii constitutio. Unde quando privatus apud privatum suam deponit pecuniam, cum hac conditione, ut illam totam vel aliquam illius partem in alium locum transmittat, pro illoque labore pretium vel stipendium assignavit, sic ergo nulla committitur usura, nec usuræ umbra apparet, ut probant Sotus, Navarrus, & alii supra: inde etiam probantes non esse illicitam conventionem, cujus est hoc tempore frequens usus scilicet cum nobiles Mercatori, vel aliis locupletissimis hominibus stipendium decernunt, propterea quod primo cujusque mensis die certam ipsis pecuniæ quantitatem sunt tributuri.

Nam non pro mutuo + sed pro labore salarium illud recipere resolvunt Sotus lib. 6. de just. & jure quæst. 1. art. 2. Navarr. in cap. naviganti, num. 17. quæ species & alia hujusmodi maximè distant à Cambiorum natura, nam in illis securè ac tutè potest pecunia pro mercede capi, de quo est totus titulus lib. 1. cum seqq. ff. de eo quod certo loco, l. continuus, 137. ff. de verborum obligat. itaque significat quod variæ sunt Cambiorum divisiones.

Quartò præmitto Cambium esse in duplici + differentia, alterum siccum & alterum reale, siccum Cambium dicitur in quo debita Justitiæ species non invenitur, sed fingitur & simulatur, cum sit verè mutuum sub usura factum, qua in re mirabilia & aurea sunt verba Fabiani Genuensis ubi supra 1. part. num. 35. ibi: Non sine itaque ratione sacri Theologi & Canonistæ loquendo, de hujusmodi fictis, & simulatis cambiis appellant ipsa non cambia, sed cambia sicca instar arboris sicca quæ in semetipsa non habet aliquem humorem aut viriditatem, non producit flores nec folia, nec denique fructus, sed potius damnificat arbores virides sibi adjacentes, sed tantummodo habet aliqualem arboris apparentiam sine quavis existentia, ita profecto sunt cambia ipsa sicca, quia non vero sed falso & ficto nomine cambii aliqualem cambiorum apparentiam videntur habere; nullam tamen penitus Cambii existentiam habent, similiter nullum penitus in semetipsis habent humorem aut viriditatem gratia Dei, quia non sunt fundata in radice Charitatis, immò sunt contra Charitatem & ab ipso Deo reprobata, non germinant frondes boni exempli, immò sunt scandalosa, non pullulant flores odoris virtutum: Sed undique sunt putrida ob cupiditatem, & voracitatem, à qua proficiscuntur, non pro-

ducunt fructum bonorum operum, quia ut hic superius ostensum est, animam ipsius feneratoris & corpus & honorem atque alia bona temporalia, si quae habet bene acquisita, graviter laedunt, devastant, & denique velut quaedam sava tempestas, sicut docta experientia docet in locis illis in quibus contractus ipsi feneratorum usantur, omnes bonos mores exterminant; quapropter si ficulnea illa de qua Divus Evangelista loquitur Matth. cap. 21. quia non habebat nisi frondes, maledicta fuit à Domino, ipsa usura & usurarius in ipsa maledictus & maledicta erit, cum ipsa, ut ostensum est, non solum non pariat, nec fructus cognoscat, nec flores, sed etiam ipsa folia.

17 Committitur autem istud † cambium ficcum dupliciter, ut constat ex Divi Pii constitutione. Primo quando quis accepit pecuniam Pintiae cum Cambio, ut eam solvat Barcinoniae, & conficiuntur ad id litterae quae mitti debent ad eum locum ubi moneta solvenda est, quamvis verè & realiter debitor Barcinoniae non sit solviturus, sed in hac Pintiana civitate dumtaxat, ubi cambium dedit, & conscribuntur, & simulantur tales litterae ad fingendum, & simulandum contractum illum qui inter dantem & accipientem fit nomine cambii, & sic appellatur.

18 Secundo modo, quando litterae mittuntur in Nundinas quae Metinae del Campo agenda sunt, ubi debitor nec pecuniam nec factorem cum quo exercere mercaturam soleat, habet, nec habere expectat, sed dumtaxat ipsius nomine Procurator à Campore constitutus, accepit ibi pecunias cum cambio, & cum Recambio illas solvendas remittit Pintiae, vel Barcinoniae; unde sub illa simulatione, persolvuntur usurae & usurarum usurae.

19 Quod Cambium improbum † & feneratorium probant supra relati, praecipue Cajetanus de cambii cap. 1. num. 4. Soto de Just. & iure, quaest. 8. art. 1. latius quaest. 13. art. 1. Silvester. verb. usura 4. num. 6. & 9. instructor. negotiant. cap. 2. latius cap. 12. lib. 2. Armilla verb. campor, n. 8. Bologuin. ubi supra Navarr. & Baptista in dict. cap. naviganti; quod etiam apertissime docuit Pius Quint. in dict. constitutione addens Cambia sicca exercentes, dignos esse & plecti debere supplicio adversus usurarios constituto, inter quos possunt numerari: cujus etiam speciei prohibitio est in Regno Castellae, etiam tota ferè Hispania Cambia exercere de loco ad locum intra ipsius terminos Regni; censentur enim Cambia sicca, & proinde à Carolo V. Imperatore Augustissimo, & Philippo nostro Christianissimo damnata. l. 8. tit. 18. lib. 5. Recopil. qua de re summa cum diligentia disputant DD. supra relati & his addantur Matiencus in dict. l. 8. lib. 1. Albornoz dict. l. 3. tit. 4. de los Cambios, §. del banco y banquero, qui hos punctos multum pertractant contententes inter se, illam §. niti in praesumptione, & proinde in foro animae conscientiae non obtinere, quando verè & realiter de loco ad locum labor vel periculum reperitur, etiam intra Regni limites; eademque ratione probant alii eam legem in usu non esse.

Quibus omillis verior sententia haberi debet
20 contra legem † expressam permitti non posse Cambia intra Regni limites; quia lex est iusta ad declinandas usurarum fraudes ex cap. naviganti de usuris cap. consuluit cap. in civitate de usuris, & ex Pii V. constitutione. Quapropter in conscientia obligat, ut apertè probant DD. supra relati & commun. ab Innocentio usque ad Felinum Decium, & Andream & Beroium, in cap. 1. de constitutione.

Quapropter cessare videntur disputationes super. de Officialibus.

perius relatae in dict. Regno Castellae, & Regno Lusitaniae, ubi latior est pragmatica à Rege Sebastiano promulgata Eborae 16. Januarii, anno 1570. ubi damnantur † sicca Cambia, & quae 21 fiunt intra Regnum, additis aliis vetitis conventionibus: Sed solet dubitari, an Cambium † quod 22 ita factum fuerit, in dubio iudicetur Cambium ficcum, ex eo quod in loco in quem remittitur solutio una cum litteris debitor, nec pecuniam, nec factorem habeat.

Et sanè videtur in dubio † esse ficcum quia sine 23 subiectione non erit contractus ex l. 1. ff. de contrahenda emptione, l. 1. ff. de rerum permutatione. & videtur multum feneratorium ex dict. cap. naviganti, & aliis supra adductis, idque tenet Sylvest. verb. usura 4. quaest. 9. una cum Schoto lib. 6. q. 12. artic. 1. & 2.

Contrarium tamen ut sentio, verius est, nimirum non iudicari † ficcum nisi propter alias circumstantias & argumenta, quod significat Pii constitutio ibi: Talis intentio sicut vendi potest, locari & pignori res quae nondum existit, l. nec emptio, ff. de contrahenda emptione, l. si factum de actione emptione. l. & quae nondum, ff. de pignori. ita & permutari, l. 1. ff. de rer. permutat. Navar. in dict. cap. naviganti, n. 14. & cap. 17. n. 18. 3. instructor. negotiant. lib. 2. cap. 1. Ex argumentis autem & conjecturis colligi poterit non ex illo dumtaxat effectu esse ficcum, quia frequentissimum est, eum qui Romae, pecuniam propter aliquam expeditionem Cambio accepit, ut eandem dependat Valentiae, quamvis Romae tempore solutionis nec pecuniam habeat, nec factorem, tamen contractus non praesumitur usurarius qui adveniente solutionis tempore dat operam, ut Cambii litteras adimpleat: at ex aliis conjecturis id contractus genus posse usurarium praesumi, nullus est qui non liberè fateatur. Ex quibus omnibus dicendum est, quod quotiescumque Cambium celebratur fictè & simulatè, cum distantia loci, longinquitas convertitur in temporis diurnitatem, & istud Cambium reputatur ficcum, quod à Pio V. in dict. constitutione fuit omnino damnatum, & ab Hispaniae & Lusitaniae legibus plectendum esse censetur.

Aliud est Cambium reale, sicco † oppositum, 25 quod reale subiectum & substantiam habet, & est duplex minutum, & per litteras; Cambium minutum dicitur manuale, cum permutamus nummos aureos cum nummis argenteis, aereis vel ex qualibet alia materia conflatis aut è contra pro cuiusque utilitate: sed istud Cambium, an † licitum 26 sit necne, non nulli controvertunt, propterea quod nummi dati valor non consideratur juxta materiam, sed juxta formam publicam: at eisdem valoris est numerus aereus in sua quantitate ac est aureus vel argenteus, ut probat lex 1. ff. de contrahenda emptione. ubi Bart. & communis relata à Tiraquell. de retract. §. 1. gloss. 2. n. 14. Pinel. de rescindend. vendition. in princip. n. 25. Covarr. & alii superius adducti. Unde pro aequali valore majorem recipere, videtur improbum lucrum: contrarium tamen habetur multo verius, ut superius dictum est initio hujus argumenti: Etenim sicut Reipublicae utile est ac prope necessarium, publicè deputari officialem, diversarum gentium numismata pro permutationibus cognoscentem, ita & numismata eisdem Regni commercii, & politicae Societati, admodum erit fructuosum, ut habetur apud Castellanos & probant alia jura, ut l. 1. & 4. tit. 18. lib. 5. Recopil. & ab omnibus recipitur, dummodo

modo absque fraude, & dolo hujusmodi pecuniarum permutationes fiant; pecunia siquidem, & nummus † dupliciter potest considerari. Primò, ut est res vel materia, ut aurum, ad aurandum maximè utile, l. numismata 28. ff. de usufruct. tunc propter hujusmodi utilitatem potest carius vendi vel permutari, dummodo non excedat debitum rationis modum, ut quotidie observatur in auro veteri, & publica forma excusso. Secundo modo accipitur pecunia vel nummus, ut ex publica forma excusus, cujus est duplex usus principalis: unum, & primarium, in rerum mensura & pondere proprius & necessarius ex l. 1. de contrahend. emptione, quo casu à publico valore recedere non est permittendum, alius usus est secundarius, & improprius, quo utimur ad cambiandos vel permutandos nummos aureos per argenteos, vel è contra pro uniuscujusque voluntate: ut verbi gratia, ego habeo mille nummos argenteos, & cum me in civitatem Hispalensem conferre decreverim, ne iter faciam tanto pondere impeditus, permuto illos nummos argenteos cum tot aureis, quot ad æquandum valorem nummorum argenteorum, sunt necessarii. Atque hic est secundarius Cambiorum usus, etsi improprius, tamen sæpè usitatus, quod fit ex inventione humana non ex natura, ut multis validissimisque rationibus probat Aristotel. 1. Ethicor. cap. 6. de quo Cambii genere præfens disputatio est, & tunc pro hujusmodi Cambio mercedem recipere licitè posse Campforem, ut verior sententia est, sic eam plures DD. sequuntur, servare debet officium quod admodum fit Reipublicæ utile, ut sentit & defendit Angelic. D. Divus Thomas opusc. 73. artic. 13. & de regimine Principis, lib. 2. cap. 14. Silvester. in summa verb. usura quarta quæst. 7. Armil. verb. Campfor, n. 4. Conrad. quæst. 99. Domin. de Sot. lib. 6. quæst. 9. art. unicum. Hispanorum Bartol. de Covarr. de n. collatione, cap. 7. num. 3. & 4. Navarr. n. 14. & 19. in dict. cap. naviganti, Baptista §. 2. n. 9. in structor. negociant. lib. 2. cap. 2. & alii quam plurimi clarissimi DD. quorum nomina infinita sunt; unde deducunt prædicti DD. quod si Campfor vel aliqua occupatione, vel negligentia sua & incuria non poterit dare mercedem vel pretium muneris statutum ab eo, qui pecunias permutatas accepit, obligatur debitor in conscientia ad restitutionem pretii: quod quidem in Campfore publico, publica scilicet autoritate designato, est longè certius; sed inter privatas personas, id illicitum esse probat Albornoz dict. tit. 4. ex rationibus superius à nobis relatis & propositis, quæ publicos Campfores excusare videbantur; verius tamen est propter lucrum cessans vel damnum emergens, saltem in jactura temporis, secundum Covarruviam qui eam rem accuratissimè pertractat, posse honestè mercedem accipere; ut probant superiores rationes DD. jura & ll. & ex legibus Regni Castellæ dict. l. 4. tit. 18. lib. 5. Recop. & ex l. 1. ejusdem tit. non prohibere immò permittere videtur, ibi: Ni los Cambiadores, ni otras per-

28 sonas. Sed & Cambium reale solet fieri † tripliciter per litteras; & primò quando quis pecuniam habet Pintia qua indiget Romæ, & est alius qui habet pecuniam Romæ qua indiget Pintia, qui pro cujusque utilitate & commodo cambiare inter se solent tantam pecuniam quantum sibi necessariam esse vident.

29 Secundò, quando quis † tantam pecuniam dat Campfori Pintia quanta eget Romæ, ut eam solvat ad nundinas Septembris, vel alio mense

Romæ, ubi eam necessariam esse sibi intelligit, quam debet remittere Campfor per litteras Cambii ad prædictam urbem Romanam, certa mercede constituta.

Tertiò, quando † scilicet aliquis egens certâ pecuniâ in civitate Romana, eam accepit Cambio in eadem urbe, cum hac conditione & pacto, ut eandem solvat Pintia ad tres vel quatuor menses inter dantem, & accipientem signatos, cum quodam lucro ipsius dantis & Cambio.

Ad clariorem verò cognitionem atque notitiam terminorum specierum Cambii realis de quibus supra, illud nosse oportet, pecuniæ † valorem in hujusmodi commerciis aliquando augeri, aliquando verò minui consuecere multis ex causis, ut latissimè probat, l. 2. §. de officio, l. quod si Ephes. ff. de eo quod cert. loc. l. pretia rerum. 63. §. fin. ad l. Falcidiam, cujus rei nimirum quomodo, quaque ratione in Cambiis pecuniæ valor augeri soleat, octo causas assignant Silvester. verb. usura quarta, Soto de Just. & jur. lib. 6. quæst. 12. art. 1. Navarr. in dict. cap. naviganti, num. 43. Baptista §. 2. instr. negociant. lib. 2. cap. 7. Quæ omnes octo causæ ad tres potissimum possunt reduci, sub quibus reliquæ quinque, ut quæ minus præcipuæ sunt & minoris considerationis continentur.

Prima est propter † diversam legis taxationem. 32 Secunda est ex eo quod pecunia sit de præfenti vel non soluta. Tertia propter pecuniæ abundantiam vel penuriam, hæ enim potiores causæ & magis principales sunt, quæ pecuniæ valorem in Cambiis augent. Quibus sic constitutis facile colligitur in priori Cambii per litteras specie, Cambium contrahi solere ad utriusque partes, utilitatem, & fructum; quapropter faciendum erit tale Cambium & perpetuo permittendum; locus concedendus erit ad hoc ut exerceatur, præsertim cum fieri soleat sequendo semper Justitiæ commutativæ naturam, quæ ex Aristotel. & gravissimis DD. quos sequitur & probat Divus Thomas, & communis omnium Doëtorum tam Theologorum & Legistarum sententia, consistit in omnimoda utriusque partis æqualitate. Unde hæc regula & lex sentienda erit hujusmodi Cambium per litteras licitum esse & permitti debere, quando nec damnum ullum nec lucrum alterius partis videtur intercedere, qua ratione probatur, & recipitur à Pio V. Pontifice Maxim. in prædict. constitutione 52. & multo ante eandem Cambii rationem sæpissimè laudaverunt & approbarunt Silvest. verb. usura quarta, Soto dict. lib. 6. de Just. & jur. quæst. 10. art. 1. Navarr. ubi supra n. 61. & 70. Baptista n. 24. in dict. cap. naviganti in structor. negociant. lib. 1. cap. 3.

Sed & alio modo Cambium † per litteras fit, 33 videlicet quando quis Pintia Campfori præbet pecuniam, ut eandem sibi remittat Romæ vel Hispali solvendam, ubi eadem indiget, pro quo certam Campfori persolvit mercedem. Et circa istud Cambium solet dubitari, an permutationis, an verò emptionis vel cujusvis contractus naturam fortiat, & sanè contractum innominatum esse probat textus in l. naturalis, ff. de præscriptis verbis, Bald. in l. 2. n. 2. Cod. de usuris rei judic. & in cap. unic. num. 7. de jur. petit. quem sequitur Navarr. n. 20. Baptista §. 2. num. fin. ubi supra, Decius Genuens. 32. communis tamen sententia est, magis locationi comparari istam Cambii speciem, Campfor siquidem operas suas, & industriam locat ex quo fit, ut possit licitum honestumque

flumque pretium ex illa conventionē recipere, nam, ut manifestè probant quæ superius adducta sunt, licitè & securè mercedem ille exigit, qui in alterius commoditatem, & utilitatem operam suam & industriam confert, ut expressis verbis, *probat. l. si remunerandi, 6. §. munus, ff. mandati, l. hoc jure 19. §. labeo, ff. de notat. l. pupillus, 24. in fin. Cod. de allund.* modo absit omnis fraus & nequaquam justii lucri & mercedis modus excedatur, quia si excederetur, esset tunc injusta illa merces, & laboris impensi pretium, & ex consequenti non posset postulari, & exigi, ut meridiana luce clarius ex utroque jure constat; qua ratione Cambium istud permittitur, & exerceri potest, ut sentit & affirmat Divus Thomas, & alii: Silvester *verb. usura quarta Armilla verbo Campfor*, Albornoz & Navarrus *num. 21. Baptista §. 2. n. 15. Palac. lib. 3. cap. 3. instrumentor. negotian. lib. 2. cap. 4. cum sequenti*, idque libentissimè admittit Sarmiento, *lib. 7. sectar. cap. 2.* dummodo pecunia actū, & reipsa transferatur, communior ut sententia est, quod quamvis pecunia actualiter non transferatur, sufficere debet quod virtualiter transferatur per litteras, ut censent superius relati DD. & sic Campfor anticipatam recipiens pecuniam, illa tunc indigeret, quia est causa accidentalis; & propterea nullius considerationis, nec aliquo modo sufficiens ad mutandam contractus naturam, quod ita secure defendi potest secundum finalem supra propositam resolutionem.

34 Fit etiam Cambium † per litteras, videlicet cum aliquis pecuniæ quantitatem quandam à Campfore recipit ad tres vel quatuor menses, verbi gratia, cum certo Cambii pretio, & stipendio constituto, in alia Provincia vel Regno solvendam, ut si qui Pintia acciperet à Campfore mille nummos aureos Hispalis solvendo cum stipendio quatuor nummorum aureorum pro singulis centenis solvendorum.

35 Quod Cambium † mutuū fenerativum esse nomine Cambii simulatum, & latens asseruerunt, Laurent. de Rodolph. Hieronym. Thusc. & alii quamplurimi quorum argumenta referunt Navarr. *numer. 10. loc. proximè citato instructor. negotian.* ubi supra *cap. 7. & 8.* cui sententiæ acquiescit Albornoz *diel. lib. 3. cap. 4.* contrarium tamen à Theologis & Juris Pontificii DD. receptissimum est & approbatissimum, nimirum hujusmodi Cambium suapte natura permittendum esse: cessante omni dolo, & simulatione, nam, ut satis latè & apertè dictum est *in precedentibus*, Campfor pro opera sua, & industria justam mercedem accipere securè, & licitè potest, ut est ab infinitis legibus tum Cæsareis tum Pontificiis Curiis permissum: quapropter si Cambium fictum fuerit, dicemus esse fictum: quod maximo jure summaque ratione Pius Quint. Pontifex maximus, omninò dammandum, & exemplo dandum esse voluit. Sin autem Cambium reale & verum fuerit, dicendum & asserendum erit Reipublicæ esse admodum necessarium tale Cambii genus, ut commercia quæ qui è mundo tollit, & exterminat, solem ipsum auferre & exterminare videtur, possint persisterere, & permanere & cum majore Reipublicæ † utilitate fervare.

36 Quod prudentissimè idem Pontifex Pius considerans & perpendens, Cambia realia, & vera exercendi rationem Christianæ Reipublicæ permittit. Ex quibus omnibus Silvester *quest. 9. Armil. n. 3.* ubi supra Regulam constituunt. Nimirum quod quotiescumque distantia temporis nul-

Qter. de Officialibus.

lum lucrum affert & portat, sed collocat laboris ac industriæ pretium, prudentis verò judicio, sublato omni affectu, constituitur, licitum erit tale pretium, aliter verò prorsus illicitum: nec ulla ratione permittendum.

Sed postquam diximus, quæ de jure communi circa Cambia notabilia videntur, nunc quid de jure Regio circa eadem stabilitum & sancitum sit breviter percurramus. Nam Cambii minuti quod † consistit in permutatione monetæ minutæ cum præstantiori & nobiliori, vel è contra quomodo fieri debeat ista commutatio, & quid pro præmio possit perfolvere, meminit & formam tradit textus *in l. 4. diel. tit. 18. lib. 5. Recopil. cujus littera sic se habet. por quanto esta por nos ordenado y mandado, que ningunos Cambiadores, ni otras personas que cambiaren monedas de oro en estos nuestros Reynos, y dieren por ella moneda de plata o de vellon, no lleven de troque, y cambio por un Castellano mas de quatro maravedis, y no mas y de los granos que faltaren en el peso de Castellano, o ducado primer grano quatro maravedis, y si faltare mas de un grano, por ceda uno de los que faltaren cinco maravedis, y del grano de la dobla, o florin, del primero tres maravedis, y si mas faltare por cada assi grano quatro maravedis y assi este a respecto, y un mismo estando mandado cerca de la moneda nueva, que qualquier Cambiador o otra persona que huviere de trocar, o cambiar moneda de oro, y dar ella moneda de plata o vellon, lleven de cada excelente tres maravedis, y de medio excelente tres blancas y no mas so ciertas penas, y bagora nos ha sido hecha relacion, que algunos Cambiadores, y otras personas de nuestra corte y de las Ciudades, Villas, y lugares de nuestros Reynos, no guardan lo que por nos està ordenado cerca de lo que puedan llevar por trocar las piezas de oro, y por los granos que en ellas faltan, sin tomar de las penas, que por ello incurren, en lo qual nuestros subditos y naturales, y las otras personas que van a trocar las dichas monedas de oro, han recibido y reciben mucho agravia, y daño; y nos fue suplicado, por el remedio dello, y por quanto en las ordenanzas que hizimos, y ordenamos en el año que passo de mil quatro cientos y noventa y siete años cerca de la moneda, que nuevamente mandamos hazer y lubrar en estos nuestros Reynos, y à un capitulo que cerca de lo suso dicho dispone su tenor, de qual es este que se sigue.*

Otrofi ordenamos, y mandamos que qualquier cambiador, o otra qualquier persona, que huviere de dar blancas, o Reales desta moneda, que aora nos mandamos hazer por pie cada oro, que de por cada excelente de la granada trezientos, y setenta y cinco maravedis, y no menos y por cada medio excelente mitad de esto y no mas, salvo que desto tenga para si por el cambio el cambiador tres maravedis por pieza del dicho excelente, y por el dicho medio excelente tres blancas; pero si el Cambiador, que lo diere a otro que se lo dè por el precio cabal, que nos de suso mandamos que valga, y no por mas, y que qualquier que lo contrario fiziere, pague por cada pieza, que reusare de cambiar, por cada una que cambiare, o diere por mas, por cada vez mil maravedis, la mitad para la nuestra Camara y la otra mitad para el Juez y para el executor, que lo executar, y sentenciar. Por ende mandamos a todos, y cada uno de los Juezes de nuestros Reynos cada uno en su lugar y Jurisdiccion, que vean el dicho Capitulo que de suso va incorada, y la guarden por cumplan, y la hagan gaudar, y cumplir y executar, segun y como en el se contiene. Y ansi mismo les mandamos

que ayau informacion, y sepan quales Cambiadores, y otras personas han llevado de troque y Cambio de las dichas monedas mas de lo contenido en el dicho capitulo, y por las faltas de los granos mas de lo que por nos está ordenado, y en informacion avida y la verdad sabida, llamadas y oydas las partes a quien toca, y a tan breve, y sumariamente executen en las personas que hallaren culpantes. Assi en llevar el Cambio de mas cado de la moneda vieja, como de la moneda que aora nuevamente mandamos labrar, y en sus bienes las penas en el dicho Capitulo contenidas, y de aqui adelante no consientan, ni den lugar que los dichos Cambiadores, ni otras personas lleven del troque, y cambio de las dichas piezas de oro viejas, y nuevas mas de lo en el dicho Capitulo contenido, ni de la falta de granos, mas de lo que por nos está ordenado y en lo que contra ella hizieren o passaren, se executen las dichas penas.

Et facit lib. 6. eodem tit. & lib. quæ quidem quoad præmium & interesse quod potest à Campfore 38 lucrari, correctæ & immutatæ fuerunt per † l. 5. in fin. di. tit. 18. & per certam Epistol. ait Principale rescriptum quod vulgo vocamus Carta acordada, cujus mentio fit in margine di. l. 5. statutum est, ut rectè adnotavit Ebiavolanus, di. lib. 1. cap. 2. n. 16.

39 Circa Cambium verò quod fit per litteras, etiam sancitum manet, quod intra † oppida ejusdem Regni non possit exerceri, extra regnum verò licitum esse ejus usum, dummodo non interveniat dolus vel excessus ut in l. 8. tit. 8. & lib. 5. Recopil. ibi: Mandamos, y prohibimos, y defendimos, que de aqui adelante ninguna ni ningunas personas de qualquier estado, y condicion que sean, assi naturales destos Reynos, como estranjeros dellos, no puedan dar à Cambio maravedises algunos por ningun interesse de un lugar destos Reynos para otro alguno dellos, ni de una feria a otra de las que se hazen en estos nuestros Reynos so pena que si contra lo suso dicho, algunos dineros se dieron a Cambio, y por ello llevaron intereses assi en dineros, como en otra qualquier cosa publica o secretamente, sean perdidos; o se pidan, o demanden como cosa dada a usura, y logro a los que las dieron, y cayen e incurran en las penas contenidas en las leyes destos nuestros Reynos, en que incurran los que dan dineros a logro, y se proceda, y castigue, y determine conforme a ellas.

40 Et rationem † differentie quare litteris Cambii possit uti circa oppida extra regnum, non verò intra, tradit Matienz. ibi gloss. 1. nota lucr. inquit Campforibus pecuniam in loco ejusdem Regni dari ut reddatur in alio loco ejusdem Regni cum interesse quantum solet in usu esse Campforibus, quoniam Cambia hæc, ut cum vulgo loquat, non fiunt causa transferendæ pecuniæ; non enim ad id necessarij sunt labores nec propter itinerum pericula, laborem aut industriam justificari possunt, cum illa nullo sint pretio digna, ut rectè consideravit Frater Dominicus à Soto de justitia & jur. quest. 13. art. 1. Cambium autem quod fit de uno Regno ad aliud, licitum est, si non sit excessivum cessanteque omni fraude propter multa pericula quibus subjicitur, tam bellorum quàm latronum, atque etiam submersionis in mari, & ventis committatur, ut latius explicat idem Dominicus à Soto di. l. 6. de just. & jur. quest. 10. art. 1. Joann. à Medina in cap. de restitutione, titul. de rebus per usuram acquisitis, cap. de caus. ob quas solent Campfores lucrum augere, ex cap. sequent.

Benè tamen poterit exerceri Cambium per litteras ab † Hispania ad Indos, vel etiam ad alias Provincias ejusdem Coronæ, dummodo distantia fit considerabilis, in qua possit considerari periculum navigationis, itineris, incurfus latronum aut aliud simile, ut advertit Molin. de just. & jur. 2. tom. de tractat. disputat. 507. ultra istud autem, Cambium per litteras debet exerceri tali forma, ut solutio fiat & destinetur ad primas nundinas illius oppidi in quo quantitas est persolvenda, ut in di. extravagant. Pii V. de Cambiis quæ edita fuit anno 1571. quod prosequitur Ebiavolanus ubi supra n. 21. usque ad n. 26.

Et circa Cambia realia aliud advertas velim, quod requisita à quibus justificantur non possunt probari † Juramento & declaratione personarum quæ nummos tradiderunt Campfori, sed quod necessaria est alia forma probationis, ut ad vitandas usuras suspiciones, vel fraudes ita statutum est, in Regia pragmatica die 21. Julii edita sub anno 1598.

Cambium verò tam jure communi, quàm Regio exolum, & usurarium † reputatur, & ideo eo utentes usurariorum pœnis coercentur, & obnoxii sunt, ex di. extravaganti & di. pragmatica nuper adducta, latè Narbona ubi proxime gloss. 2. per totam.

41 Quod si plures circa Cambiorum usum quæstiones occurrentes videre velis, perlegere poteris ultra supra relatos † Petrum Justinianum, in peculiari tractatu de Cambiis, Lupum in cap. naviganti de usuris in tract. diversorum, tom. 7. Joann. Baptista Cavetin. tract. de Cambiis, Patrem Molinam de Justitia & jur. tract. 2. disput. 404. Romualdum col. 1. tract. de Cambio, Rodericum lib. 3. de annuis redditibus, quest. 5. Petrum Mengala lib. 2. cap. 16. quest. 3. Naldum in summa verbo Cambium Cambiis, Lessium de just. & jur. tom. 2. tract. de Cambiis, Thomam Bononfiginum, de Cambiis, & supra omnes Antonium Diana, resolutionum moralium, tit. de contractibus, tract. 8. per varias resolutiones.

42 Sed & creatio Campforia debet fieri in personis † probatissimis, opulentis & divitibus, & benè opinatis, quæ juramentum præstare tenentur de officio rectè exercendo, & tenentur suos fidejussores usque ad certam quantitatem præstare, juxta di. l. 1. & pragmaticam supra relatam & lib. 9. tit. 20. lib. 9. Recopil. & nullus qui exterus † & alienigena ab isto regno sit, potest esse Campfor, nec unus solus, † sed duo debent nominari, ut in l. 12. tit. 18. di. lib. 5. & in di. pragmatica. Et quare † exteri à Regno, arceantur ab isto, & si iilibus officiis diximus latè in cap. de proxeneta, nec potest Campfor aliis † mercimoniis & contractionum generibus uti, & sic non potest unire societatem cum aliis, nisi in rebus Cambiorum, usum & Campforis officium tangentibus, ut in di. l. 12. tit. 18. lib. 5. Recopil. nec potest esse ponderator publicus, ut in l. 1. tit. 23. di. lib. 5. & in cap. ponderatoris publici, ita dicemus.

43 Et isti Campfores publicationem † reddere tenentur judici, suo Juramento, & per libros suos veritate & fide confectos, quoties ei ratio per Judicem expetita fuerit, quantitatum omnium quas Cambio habuerit, ut sic possit inquiri, & certo sciri quas monetæ quantitates, & species ab Regno in aliena traduxerit, ut in l. Cod. tit. 17. di. l. 5.

44 Electio autem † Campforum debet esse libera, nec quidquam pro tali Officialium creatione potest exigi, nec conductionis titulo conducì possunt hujus-

hujusmodi Officia, ut in *diſt. 1. tit. 18. ibi*: Mandamos, que el Cambio ſea libre y franco, aſſi en nueſtra Corte, como en todas las Ciudades, Villas y lugares de nueſtros Reynos y Señorios, y que todas cambien y pueden cambiar ſin penas, y calumnia, algon, año embargante, qualesquier mercedes hechas por los Reyes nueſtros predeceſſores, y deſpues por nos a qualquier, y qualesquier perſonas de qualquier eſtado, o condicion, preeminencia o dignidad que ſea; y que ninguno ſe intrometa de arrendar los dichos Cambios ſo pena que por el miſmo hecho pierda todos ſus bienes para la nueſtra Camara; y de mas que el tal arrendamiento ſea ninguno, y que los arrendadores, y ſus fradres no ſean tenidos a pagar coſa alguna por raçon de los dichos Cambios; y damos por ningunos las obligaciones y juramentos, y otras coſas, que ſobre ello tengan hechas, y mandamos a las Juſticias de la nueſtra Corte y de todos los nueſtros Reynos y Señorios, que lo hagan aſſi, y no conſientan, ni permitan lo contrario ſo pena de la nueſtra merced, y privacion de los officios y de conſiſcacion de ſus bienes de los que lo contrario hizieren para la nueſtra Camara. Et poſt fidejuſſores à Campſoribus præſtitos, poterunt conveniri, qui eos denominaverunt, de prava electione & de exceſſibus aut aliis ab eis in exercitio officii, perperam geſtis aut malè conſumptis nummis, ut in *diſt. 1. 1. ibi*: Y es nueſtra merced, que en defeſto de los bienes de los tales Cambiadores, de ſus tenedores, ſean tenudos de los pagar por ellos aquellos que les puſieren. Sed de hoc vide quod circa eligentes alios officiales latè à nobis ſcriptum manet, in *cap. prima partis*.

Tandem, ut fidem huic Capiti imponamus, & plura libenter omitto. Cùm ulus Cambiorum jam pene in Hispania ceſſaverit, aut rariffimus ſit, illud eſt advertendum, invictiſſimum noſtrum Regem aliqua urgente neceſſitate poſſe Cambia † ſuſcipere, & pecuniis eorum uti; quod ſpecialiter eſt proviſum, in *d. l. 1. ibi*: Pero, todavia es nueſtra merced, que cada y quando que nos entendamos ſer complidero a nueſtro ſervicio aver alguna moneda de oro o de plata, para alguna neceſſidad, que ocurra que en aquel caſo nos podamos tomar, y tomemos los Cambios de la nueſtra Corte, y de qualesquier Ciudades, Villas y lugares de los nueſtros Reynos y ſeñorios, y paſſada la dicha neceſſidad, que ſe haga, guarde y cumpla lo ſuſo dicho.

Quod juſtiſſimè invictiſſimus Rex facere poterit, cùm tempore † neceſſitatis plura liceant quæ ordinario jure exoſa videntur, ut notat plura adducens Rolandus à Valle *conf. 1. ex n. 62. uſque ad n. 81. vol. 2. & conf. 91. n. 1. cum duobus ſequentibus*, & poſtea *num. 22. uſque ad num. 52. vol. eodem*, ubi latè de caſibus neceſſitatis Principi occurrentis, ſed ut uno allegato omnes ferè uſque ad noſtra tempora ſcribentes in propoſito, referam: Dominus Joan del Caſtillo *tom. 7. præli-car. de tertiis, cap. 9. numer. 24.* qui ita ait: & quod dictum eſt in cauſa publicæ utilitatis, & ejus favore procedit etiam ex cauſa neceſſitatis urgentis, cui ſuccurrere cauſa publica & communis, & commune omnium bonum reſpicit; ob neceſſitatem namque publicam quæ urgeat, & ut illa conſulatur ac ſuccurratur. Leges etiam & Jura transgredi licet, & permittuntur quamplurima quæ alias ipſo jure ſunt prohibita, & in omni diſpoſitione quantumcumque generali, ſemper cauſa neceſſitatis urgentis excepta videtur, ſicuti latè comprobant permulti interpretes juris quos egomet in unum congeſſi, & ita quoque notavi in *Commentariis tom. 6. cap. 113. numero 15. & 18. & 19.*

Oter. de Officialibus.

& quatuor ſeqq. Et licitum facit neceſſitas, quod alias illicitum foret, *l. 2. Cod. de navibus non excuſandis, lib. 11. cum ad feliciffimum, Cod. de quibus numeris vel præſtat lib. 10. cap. quod eſt illicitum de R. 1. & non ſubjicitur legi ſed ipſa facit legem & derogat omnibus legibus, & diſpoſitioni cui-cumque, Cod. remiſſionem 1. quaſt. 1. cap. ſicut. cap. quando de conſecratione, diſtinctione 1. cap. 2. de conſuetudin. Decianus in verſic. 15. n. 1. & 2. lib. 3. Vivius dec. 223. per tot. lib. 2. Matienſis in l. 1. tit. 10. gloſſ. 21. & n. 17. & illud quod fit neceſſitate cogente, non eſt culpabile, cap. ad limina Sancti Petri 30. quaſt. 1. Felinus in cap. querelam, num. 11. de jurejurando & in cap. cum reſceſſerunt, n. 20. & 21. de conſtitutione, Jaſo in l. principalibus, col. 2. & 3. ff. ſi certum petatur, Mulcus tom. 5. lit. N. concl. 18. & 19. & ſequenti, uſque ad concl. 24. & fol. 872. & propter neceſſitatem poſſunt fieri actus ſine voluntate expreſſa & conſenſu ejus qui alias deberet requiri; neceſſariusque eſſet, prout ipſimet Autores notarunt & à me relati, *diſt. cap. 13. num. 19. & ſequenti*, & antea *ex n. 15. Cacheranus etiam decif. 68. num. 26. & tribus ſequent. notantibus*, Bobadill. *lib. 2. cap. 18. ex num. 326. cum ſeqq.* ſcripſit Bald. in l. divus ff. de petit. hæredit. quod ideo in caſu neceſſitatis ceſſant legis præcepta, quia lex debet eſſe poſſibilis, & neceſſitas præſupponit impoſſibile quoddam, B. *lib. 2. cap. 18. n. 298. & 319.* & ob hanc cauſam ſcripſit Divus Thomas 2. 2. quaſt. 96. artic. 6. quod neceſſitas ſemper habet ſecum diſpenſationem annexam; quod etiam notarunt à me relati ſuprà; ex quo legi non ſubjicitur, maximè quando tractamus de neceſſitate abſoluta, ita quod vitæ aut pacis evidens periculum detur, prout refert & probat Cevallos 4. part. commun. quaſt. 906. numer. 52. & 53. & addit quod dicitur impoſſibile illud quod ſine periculo non modò vitæ, ſed etiam dignitatis aut honoris incommodo fieri non poteſt, *ex l. nepos procul. ff. de verb. ſignificat. l. avus, ff. de jure dot. cap. faciat. 22. quaſt. 2.* & probat Valençuela Velazquez *diſt. conf. 99. ex n. 1. cum multis ſeqq.* ubi congerit permulta quæ Princeps ſupremus in caſu urgentis neceſſitatis atque ex juſta cauſa boni publici & implementi obligationum Regiarum facere poteſt; & concludit quod ex eis Vaſſalli conqueri non poſſunt, cùm tempore neceſſitatis omnia dicantur eſſe Principis, aut quod Princeps dicere poteſt totum eſſe ſuum, ut per D. Thomam *opus. 22. & gloſſ. in l. neminem, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. in verbo Parangariis*, & latius comprobat *ibi numer. 5. & 6.* & Valençuela ipſemet; & inquit *n. 2.* quod abſque dubio eſt principi ſupremo poſſe ex cauſa juſta publici boni & Regiarum obligationum implementum, non ſolùm vectigalia, & ſervitia jam impoſita augere, ſed alia de novo impoſuere, ſi antiqua non ſufficiant, prout *ibi comprobatur ex num. 19. & 22.* & pro deſenſione Regnorum ſuorum, & ut illa ab inimicis defendat & in pace conſervet, & pro neceſſitate publica accipit bona privatorum, & facit jure quæ facere poteſt inſolite; ut conſervet ſtatum & honorem, prout etiam *ibi numer. 8. & 9. numer. 11. & 17.* quod Princeps compellere poteſt Vaſſallos divites, ut pecuniam ſibi mutuent, pro ſe & illis defendendis, & ſi in caſu neceſſitatis ab aliquibus pecunias recipit, facere poteſt, quod alii contribuant illis, & *num. 18.* quod Princeps in cauſa neceſſitatis recipit pecuniam abſque intereſſe à mercatoribus, & debet priùs proprium ærarium expendere, & demum ad Vaſſallorum bona recurrere;*

cum propriis expensis nullus debeat militare, pro-
ut ibi: *num. 20. & 21. & num. 15. & 16.* & à
nobis jam dictum manet & late exornatum, *cap.
de Procuratoribus Curiarum.*

54 Necessitate verò † adimpleta debet fieri satis-
factio per Regem, Campforii pecuniarum quas ac-
cepit, & si possibile est cum interesse Cambii ju-
sto, & licito, ut in *l. 9. tit. 18. lib. 5.* ut tradit
Eviabolanus, *ubi supra.*

55 Et meritò, cum enim Princeps † ob publicam
causam vel necessitatem aufert à privato rem ali-
quam, damnum æquivalenter satisfacere potest,
ut in *l. Lucius, ff. de evulsionibus, l. 2. tit. 1. part.
2.* ibi: *Tenudo es por derecho de le dar ante buen
Cambio, tanto mas de guisa, que el fin que pagado
a bien vista de hombres buenos, l. 21. tit. 18.
part. 3.* ibi: *Però esto deben de fazer en una de estas
dos maneras, dandole Cambio para ello primera-
mente.* De quo latissimè agit Dominus Joann.
del Castillo *lib. 2. controvers. cap. 28. & lib. 3.
cap. 6.* ubi plures prout moris est ei in proposito,
advertit & refert.

CAPUT XVI.

De officio Ponderatoris Auri, Argenti,
& aliorum metallorum, qui vulgo
apud nos vocatur, *Contraste*, & de
mercatore publico.

SUMMARIUM.

- 1 Ponderator Auri, argenti & aliorum metallo-
rum quibus dotibus ornatus esse debeat.
- 2 Ponderatoris Auri officium personale est.
- 3 Textus in leg. Regia 1. tit. 23. lib. 5. novæ
Recopil. circa Ponderatoris auri officium ad
litteram inseritur.
- 4 Metallorum quinque assignantur species, ex
quibus conficiuntur moneta.
- 5 Metallorum in concretione præ cæteris elemen-
tis dominatur aqua.
- 6 Metallorum concretio quomodo fiat.
- 7 Metalli puri & absque ulla mistione ingens
nunquam portio extrahitur ex terra visce-
ribus.
- 8 Auri puri & misti valor in varias partes, vul-
gò quilates, dividitur, & variorum numis-
matum pondus & valor assignatur, & num.
seqq.
- 12 Argentum purum vulgò plata acendrada quo-
modo ponderetur & aestimetur.
- 13 Bessis pondus vulgò marco, quot uncias con-
tineat.
- 14 Bes argenti vulgò Marco quot maravedis va-
leat, & n. 15.
- 16 Moneta ex auro, argento vel ære sæpè mutatio-
nes extrinsecas recipit.
- 17 Moneta ex auro & argento raro in Hispania
mutationes accipit intrinsecas.
- 18 Moneta varia accidit mutatio ex diversis causis
quæ ibi afferuntur.
- 19 Duplionum ex auro diversa nomina, pondus,
valores examinantur, & nn. seqq.
- 25 Ponderatoris publici auri dicto standum est in
rebus tangentibus suum officium.

Ponderator Auri † est homo in cognitione
ejus & metallorum sapiens & expertus, qui
ponderum, & staterarum rationem optimè cal-
leat, quem Græci Zigoftantem appellant, ut in *l.
2. Cod. de ponderatoribus & Auri illatione, lib. 10.*
ibi: *Quoties de qualitate Solidorum orta fuerit
dubitatio, quem sermo Græcus Zigoftantem appel-
lat, per singulas civitates constituuum, qui pro
sua fide & industria nec fallat, nec fallatur con-
veniant dirimere: qui alias Nicoftrates, solet vo-
cari, Lucas de Penna in dict. l. 2. & ejus officium
† est personale; l. numerum, §. legati, ff. de numer.
& honor. & de eo loquitur Covarr. de veterum nu-
mism. collation. cap. 3. §. 1. num. 5.* qui ex Plinio
lib. 33. cap. 9. ait olim Romæ lege lata à Mario
Cratidiano statutum esse ludum, id est Scholam
probandi numismatis, ut ægrè facere possent num-
mos adulteratos Joan. Garcia de expensis, *cap. 24.
ex n. 22.* Eviabolanos in *Curia Philippica. 2. part.
cap. 9. n. 12. lib. 1.* & de jure nostro Regio est tex-
tus † expressus, in *l. 1. tit. 13. lib. 5. novæ recopi-
lationis: qui de hoc officiali publico loquitur, &
qua forma nominari debet, quæ conditio quali-
tas seu industria personæ in eo requiratur, &
quomodo sit ponderaturus, & si falsum quis dixe-
rit aut fecerit, quibus sit pœnis plectendus; quia
ex dictis & sancitis in hoc nostro capite, mate-
ries est formanda, cum resolutione quæstionum
in proposito occurrentium: ideò ejus litteram &
tenorem inferere licèt longum & prolixum libuit.
Itaque invictissimi Reges Ferdinandus & Elisa-
beth Granatæ decima die Augusti anno Domini
1494. ita stabilierunt.*

*Mandamos que en cada una de las Ciudades des-
tos nuestrs Reynos en que ay disposicion para ello, se
haga lugar conveniente donde este el contraste, en el
lugar mas publico desta dicha Ciudad, o Villa, y
que se depute una buena persona la qual aya de tener
cargo y officio de contraste, y fiel, y tenga cargo
de pesar las monedas de oro y plata, que unas per-
sonas huvieren de dar y pagar a otras y dezir lo que
montan las dichas paga; y mandamos que la perso-
na que para lo suso dicho se huviere de nombrar, sea
bavil, y suficiente para el tal officio, y de buena
fama, qual pareciere al Concejo, Justicia y Regi-
dores de la tal Ciudad, o Villa, y quien mas cumpla
para que la tal persona assi eligida por si mismo, y
no por interposita persona, aya de tener y servir el
dicho contraste fielmente con tanto que antes que use
el dicho officio, haga juramento en forma devida de
derecho que usará bien y fielmente del dicho officio
del contraste, y no dexará passar fraude ni engaño
ni falsedad, en la moneda, la qual dicha persona
este asentada en el lugar publico que por el Conce-
jo, Justicia y Regimiento fuere diputado, el qual
debe ser donde aya el major trato y comunicacion de
las gentes, y mercaderias, el qual assi obligado y
nombrado por el dicho Concejo, Justicia y Regido-
res, le den de los propios y rentas del Concejo caja
de peso de marco, en que aya de un marco hasta
diez, en que aya de tener, y tengo peso de oro desde
una pieza de cada moneda corriente hasta cinco
piezas, y de dos piezas hasta ciento de plata por el
femejante, por que los pagamientos que se huvieren
de hazer, se puedan despachar mas presto, y assi
mismo tenga otro peso ajustado cierto de sus balanças,
en que pueda pesar de harto bajo, y tenga otro aguin-
daleta con sus pesas, como los han de tener los cam-
biadores destes dichos nuestrs Reynos cada una de
por si o dos ajustadas y ciertas y mercadas. y assi
mismo aya de tener el dicho contraste fiel que
ansi*

ansi nombraren las dichas Justicias y regidores, libro y escrivania para que haga la cuenta de los dichos pagamientos, que ocurrieren a el por qualquier personas assi en oro como en plata o en vajilla, o en moneda amonedada, o en otra qualquier manera, viniendo conforme la persona que hubiere de hacer el tal pagamiento con la que hubiere de recibirlo la qual dicha persona, que assi eligieren y nombraren los dichos Concejo, Justicia y Regidores para contraste, aya de pesar y pese el dicho oro y plata en moneda justa y fiel mayor y presto, y sin los detener, dando a cada uno lo suyo, y haciendo la cuenta de los dichos pagos y recibos buena y leal y verdaderamente, para ambas las dichas partes a la qual dicha persona, que assi nombraren y eligieren para contraste, y fiel los dichos justicia y Regidores mandamos, y defendemos que no pida ni demande, ni pueda pedir ni demandar, por todo lo suso dicho maravedis ni otra cosa alguna en pequena ni en gran cantidad de ninguna de las partes; que bizieren, y recibieren los dichos pagamientos por les pesar el dicho oro o Plata o las dichas monedas, ni por lo hazer, y averiguar las dichas cuentas, so color de derechos, diziendo que le pertenecen. Aunque alguno se lo de o offrezca de su grado directe, ni indirecte, ni pueda tener ni tenga cambio de moneda para trocar ni cambiar en el dicho contraste ni fuera del moneda alguna de oro ni de plata por precio alguno; que le sea dado, y que la dicha persona, que assi fuere nombrada y deputada por contraste fiel para lo suso dicho, aya de estar y este a la tabla que para ello se pusiere continuamente desde el primer dia del mes de Abril hasta el fin de setiembre, desde de las ocho horas del dia hasta las diez, y despues del medio dia desde las dos hasta las cinco, y desde el primero dia de octubre hasta el fin del mes de Marzo, desde las ocho de la mañana, hasta las onze, y despues de medio dia desde las dos hasta las cinco, por que las personas que huvieren de hazer ante el los pagamientos, lo hallen cierto para las dichas oras; y mandamos que aya y lleve la persona que assi fuere eligida, y nombrada para el dicho officio, y lo usare y exerciere aquel Salario que a cada Concejo, Justicia y Regimiento pareciere que es justo y raçonable para el dicho en cada un año, el qual dicho Salario le sea dado y pagado de los propios y rentas de cada Ciudad, o Villa por del año.

Cujus legis decisio adeo difficilem & laboriosam materiam circa pondus verum, & legitimum ac valorem auri, argenti & monetarum utriusque speciei continet, quod mirandum non sit Matiençum & Azevedum viros utique doctissimos & quæstionum practicarum & utilium Regni alias acerrimos, & continuos indagatores glossam seu Scholium unum ad prædictam legem non fecisse, sed eam silentio prætermisisse.

Pro cujus rei perfecta cognitione cum de ponderibus & stateris metallorum auri & argenti & similibus acturi sumus, & officio ac obligatione ponderatoris publici, ut facilius dicenda in hoc capite percipiantur, in nostro idioma & Hispano sermone proponemus.

4 Y en primer lugar advierte que los metales † de que se hazen piezas y monedas, de cuyo peso y valor ha de testificar el contraste, son cinco. Oro, Plata, Cobre, Plomo, y Hierro, estos no son buenos para moneda, por que el hierro es muy terrestre, y facilmente con el crin se convierte en tierra, y el Plomo es blanco, facil de majar, cortar, y deshacer, y derretir electo fusler al laton, bronze, estaño, acero, no son nuevas

especies de metales fino es mezclados de los cinco.

De los quatro elementos se hazen estos como todas las cosas: però la mayor parte que tienen, es de † agua, y la que en ellos predomina, engendrase con el sol, y quajan se con el frio, y como dize Platon en el dialogo de natura, Aristoteles en el fin de los Metheoros. Metal es una agua 5 junta † con el frio o engendada juntandose todos desta especie; por que tienen unas mismas 6 passiones, por que siendo de los contrarios, contrarias las causas, y lo que se deshaze con calor, se aprieta con frio, y e por el contrario conosese fer todos de agua, por que el frio los densa, y el calor los deshaze, de manera dexanse tratar deshechos, alarganse apretandose y accortanse, con la qual difieren de las cosas de la tierra, como son las piedras que aunque sean preciosas, son terrestres, como lo dize Aristotel. a quien sigue Valle, de sacra Philosophia, cap. 40. Aunque Platon a las preciosas por aquel resplandor llama celestes.

No por que dixè que el sol engendrava a los metales, entiendo lo que algunos atribuyen a cada planeta el suyo, y el Oro al sol, la Plata a la Luna, y el Hierro a Marte, el Laton a Venus, el Electo a Jupiter, el Plomo a Saturno, el Cobre a Mercurio, porque es lenguaje poëtico; todos tienen la Generacion del sol, como todas las demas cosas.

Como los metales se crian debaxo de la tierra, y entre ella nunca † gran pedazo se hallò puro 7 solo, fino es mezclado con tierra o piedras, o unos metales con otros en poca, o en mucha cantidad; entre los metales el menos terrestre es el oro, y aunque es mas pesada la tierra que el agua, no le viene a el peso de fer mas terrestre, fino es de fer mas folido, con menos vacio y ayre, donde en lenguaje de los Derechos se llama el dinero de oro folido, ut gloss. in l. 1. de veter. numif. potest. lib. 11. Por ser de menos ayre, es mas folido, y por el contrario el de metal el mayor, y assi se viene al oro el ser pesado de ser denlo y sin ayre, y al Plomo de terrestre. De aqui conociò aquel ingenioso Archimides quanto avia urtado de oro un platero al Rey Geron en una Corona de oro que le diò a hazer, por que ocupò mas lugar en el vaso de agua la Plata mezclada con el oro, que ocupara el oro solo; como lo refiere Vitruvio, lib. 6. cap. 3. Aunque hoga se conocerà por la piedra del toque al oro y plata la mezcla de otro metal peor, los haze de menos valor y para ajustar esto en cada uno de por si ay lo siguiente.

El oro puro sin mezcla † de otro metal se devide 8 de cada pese Castellano, o fuedo maravedi de oro antiguo en veinte y quatro partes, que llaman quilates; el oro que no tiene mezcla los tiene todos, conforme a los que tiene vaja de valor; por que el metal mezclado no tiene ninguno. Si en un peso està mezclada la veinte y quatro parte de otro metal, llama se oro de veinte y tres quilates, y si la octava, es de veinte uno, y si la dozena parte, es de otro metal, es de veinte y dos, y la sexta, de veinte, y assi de alli abaxo, y con la peidra del toque se descubre esto sin deshacerse, y fino con fuego, y con mucho trabajo se avetigua como dize el curioso, e ingenioso Juan de Anse encayador de su Magestad, en el libro que hizo, quilatador de plata y oro favidò de quantos quilates es el oro para saver que tanto vale una pieza se haze multiplicar todos los quilates

lates por el precio, y despues lo producto por el numero de Castellanos, y lo que saliere, vale la pieza.

- 9 El precio de los quilates † dize Matienço, *in l. 4. tit. 24. gloss. 1. n. 9.* que es 20. maravedis cada uno, en lo qual se engaño, por que en el tiempo que el escriuió y un despues del año de sessenta y seis, siempre a valido y vale cada quilate veinte y quatro maravedis, y medio y cinco, veinte y dos avos: Estos avos por cuenta llana el Castellano de veinte y dos quilates conforme a la *l. 3. tit. 21. lib. 5.* valen quinientos, y quarenta y quatro maravedis y 544. partidos entre veinte y dos sale al dicho precio cada uno, y antes el año de sessenta y seis queriendo seguir a los que hablaron de aquel tiempo, tambien se engaña, por que valia el quilate veinte un maravedis y medio y tres veinte y dos avos, y por la *l. 13. del titulo 21.* subió a la septima el año de sessenta y seis por que valiendo el escudo a ducado, o ducado de a dos cara conforme a la ley 1. trecientos y sessenta y cinco maravedis, se subió a quatro cientos, y veinte y nueve; y la Corona que agora llamamos escudo, 350. maravedis, se subio a 409. que es el dicho septimo: Aunque contradize a esto la *l. 6. tit. 18. lib. 6.* echa en el año 550. que tassó el Castellano 485. maravedis, se entiende de los Castellanos que era moneda de a veinte y cinco quilates: por que el comprador mandó labrar las Coronas de a 22. quilates y por bajas no las querian; y fue necesario poner penas; para que passassen, como se prueba por la *pragmatica 104. del año de 28.* el oro de 24. quilates se llama obrizo palabra griega, y assi llaman solidos obrizatos los de oro subido de veinte y quatro quilates, assi se entiende la *l. universos Cod. de veter. numism. potest. lib. 11. & lib. 1. Cod. de vestib. odorif. &c. l. unica Cod. de oblatione votorum eod. lib.* Y deste oro dize Suetonio pedia Neron a los Romanos, *illum à populo exegisse argentum postulatum, & aurum obrizum; ut plerique omnes palam Collationem recusarent.* Y assi se colige de lo que dixeron de V. S. *verb. Obriza* Juan. Pratino y Juan Calino *en la misma palabra,* Cartiliano Cota *in memorab. Jur. en la palabra obrizati solidi,* Tiraquel. *en la l. 3. Connubial. nu. 17.* Plinio *diçt. 33. cap. 3.* donde dize *Aurique experimento ignis est, ut simili colore subeat quo ignis, atque id obrizum vocant.* Y novissimamente el Sono D. Juan Solorçano *en el lib. 1. de jure Indiar. cap. 13. desde el numer. 35. hasta el 38.* donde prueba que Obrizo que es oro de ofir, que fue lo mas acendrado puro, y solido que se trahia Salomon, como refiere la Escritura; y alli prueba despues de muchas opiniones, que la Provincia de Ofir donde venia este oro, es lo que solia llamar trapobane, o samatra, y aora llamamos Malaca, sed hanc Provinciam in Hispania nostra esse contendit accuratissimè Carranca, *diçt. 1. p. 1. §. 2. & 3.*

- 10 Oro de veinte y quatro quilates no le † conzen los extrangeros, por que como dize Ludovico Homecio, *in regul. de valore, quest. 9. versic. aurum etiam,* no lo faven labrar de veinte y tres quilates.

En nuestra España se ha labrado dello: por que el oro de excelentes que fue una moneda que pesava dos Castellanos, se labró deste oro; pruebalo la *l. 4. tit. 24. lib. 5.* donde dize, que los Plateiros labran desde veinte quilates hasta veinte y quatro que es el oro de Excellentes de granada era

de 23. quilates largos que solo le faltava una parte de 96. para ser obrizo.

Viendo el Rey el gran daño que hazia el ser tan subido el oro de la moneda, pidió a el Señor Emperador el año de 23. *en la peticion §. 5.* se labrasse moneda mas vajo, y se subiesse el precio de loro; a instancia del Emperador se dió el parecer que está adelante el vajo valor de las casas de moneda de quilates, y el año de sessenta y seis subió el septimo Rey D. Phelipe el Segundo, la *l. 13. tit. 21. de las declaraciones,* y assi despues acá se ha labrado desta calidad, Carranz. *diçt. 2. part. cap. 1. §. unic. versic. lo qual tambien,* fol. 116.

Estè Castellano que se divide en veinte † y 11 quatro partes, es la sexta parte menos una parte de veinte y cinco de una onza; y hazen 150. Castellanos, y assi se engaño Covarruvias, *en el cap. 3. numer.* diziendo exanxeis una onza quisó seguir el derecho comun conforme al qual el solido aureo era la 6. parte de una onza, por que 72. hazian una libra 12. onzas, *l. quoties, Cod. de susceptionibus, lib. 10.* los pessados de las monedas de oro, que corrieron en Roma, se toparan todos en Ludovico Gomecio *regul. de valor. quest. 9.* la plata que la acendrada † y pura, se llama copal, 12 se cuenta por marcos, cada marco por doze dineros, cada dinero por 24. granos.

Marco es lo mismo † que en latin se llama marca 13 de derecho civil: no he hallado este vocablo en el derecho Canonico, se halla en el Capitulo, *Constitutus de Procuratorib. cap. 2. de arbitris, cap. cum pridie de pallis, cap. significavit; Cod. quarto de consibus,* que es de ocho onzas las dos tercias partes de la libra Romana, que era de doze onzas, de la qual en otro trata, *l. quoties Cod. de suscepto-ribus en plata: l. 1. Cod. de argent. en plata, l. 1. Cod. de argent. pacio en cobre, l. 1. Cod. de collation. aris, todos en el lib. 10.*

Siendo como es cada marco † doze dineros 197. 14 maravedis, y setenta y siete avos de maravedis, de mas de ser assi la cuenta, lo dixó Maya *en su aritmetica lib. 4. c. 13. art. 9.* y engaño se Matienço *in l. 1. tit. 22. gloss. 3. n. 3.* ende no vale 208. maravedis cada dinero, y en que la plata por marco vale 33. maravedis, menos la de onze dineros y quatro granos; por que el precio justo, es el que se pufo por la *l. de la Recopilacion;* y sale a como esta dicho; y aunque la plata cendrada de doze dineros vale un marco setenta reales menos cinco maravedis, y setenta y siete avos, aunque en las casas de la moneda se labran sessenta y siete piezas por marco, es porque ha de pagar cinquenta maravedis de Señoriaje, y mas los derechos y dar alguna ganancia al que labra como se pidió por las peticiones del año de veinte y tres y del año de veinte y siete el Señor Emperador D. Carlos.

El Cobre ha ydo siempre † en diminucion de 15 tal manera que en derecho civil eran veinte libras, una de oro, *l. 1. Cod. de hered. collat. lib. 10.* y aora en España un marco de moneda vale 110. maravedis, y aunque pesen algo menos los quartos de Segovia, es por ser moneda feble por que conforme a la *l. fin.* se han de labrar 220. Blancas, y no mas del marco que lo dicho, y assi vale un marco de oro de a 22. quilates, mas que 98. de cobre.

Desto se infiere que la moneda de oro y plata y cobre, ha tenido muchas vezes † mudanzas 16 extrinsecas y que la puede tener extrinseca sin bajar, ni subir del peso, teniendo mas o menos liga,

liga, y tambien puede tener mudanza intrinseca, quedando la misma materia disminuida del peso.

En España fino es por lo tiempo, pocas vezes
 17 ha tenido la moneda de plata y oro † mudança intrinseca, ha la tenido cada dia en Italia, como consta de lo que dize Ludovic. Gomecio, *quast. 9. de la regla de valore*, en los quales casos son las questiones de los Doctores.

Tambien los metales y monedas reciben mudanças extrinsecas, lo qual sucede, quando el mismo peso obliga, se mude el precio, esto se haze cada dia en Flandes, Italia, y Francia, y mas ordinario en las plazas adonde se remite conforme, ay poco o mucho dinero, que cada feria o plaza pone sus precios; Aunque estos precios de Mercancia no son de consideracion para este caso ha sucedido en España, subiendo siempre el oro y plata, y baxando el cobre. Ultimamente en el sucedido el año de 66. por la, *l. 13. tit. 21. lib. 1. Recopilat.*

18 Ay assi mismo otra mudanza de diferente † calidad, y por diversa causa que es saltar la moneda en que se avia de hazer la paga o por averse vedado, acavado o disminuydo de manera que dificultosamente se halla, y para saver lo que fue la moneda, que assi faltò, es necessario saver su peso, y calidad de la que confirmò con ella, abriguando los quilates de la de oro, o los dineros de la plata, y saviendo esto se sabrà si oy correria que valdria contando el quilate, como diximos arriba a 24. maravedis y medio y cinco y veinte y dos avos y la plata a 197. y sessenta y un setenta y siete avos.

De mas de lo dicho se advierte para inteligencia, de lo que vamos tratando, y que se conozca el valor de las monedas mas subidas y principales de que a cada peña hazen mencion las leyes del Reyno, y en que suelen ocurrir muchos puntos dudosos y disputables; para cuya resolucion pondremos abajo *obiter*, algunas conclusiones que
 19 ha avido doblas de oro con diferentes † nombres, peso y valores, como son las doblas que llaman de Cabeza, doblas de la vanda, doblas moriscas, doblas Zaenes, Cazenes y en tiempo del Señor Rey Don Juan el segundo, otras ordinarias.

20 Dobra de Cabeza † o dobla de la vanda pesaron a Castellano cada una, y era de a veinte y tres quilates; lo qual se prueba por dos leyes juntas, la una *l. 2. tit. 22. lib. 5. Recopil.* en donde dando orden de pesar, se dize: Para Castellano y dobla de la vanda que es todo uno, y por la *l. 6. tit. 16.* que tengo referida, que dize valga el Castellano 485. maravedis que en aquel tiempo era como esta dicho y averiguado, de aquel valor. Las doblas Cazenes o a Zaenes, eran de mas peso que Castellano, aunque por ser nos tan buena liga: valian menos.

21 Las otras doblas † que se labraron en tiempo del Señor Rey Don Juan el segundo, y las avia por el año de 20. de que habla Covarruv. *cap. 6. num. 3. in princip.* eran del mismo peso, y aunque de bajos quilates, y estas son las que taxò la *l. 6. tit. 18. lib. 1.* a 365. maravedis, y este precio se pagan las que se dan por los hijos de algo; por que como fueron las que eran Salarios de los Alcaldes de hijos de algo en la audiencia que començaron en tiempo del Señor Rey Don Juan el Segundo, como se prueba por la *l. 30. tit. lib. 2. del ordinamient.* Corrian entonzes a aquel precio, y assi se pagaron despues en el año de setenta y dos, se les señaló Salario a los Alcaldes de

los hijos de algo, y quedaron las doblas para la Camara, conforme a la *l. 23. tit. 11. lib. 2.* que esta en quadernillo, y conforme a aquella costumbre las pagan los hijos de algo a los que tienen privilegio della. Que estas ayan sido de menos quilates se prueba por tres ll. juntas, la primera, *la dicha l. 4. tit. 18. lib. 5. Recopil.* en donde taxando se lo que se ha de pagar por cada grano que faltare en la moneda, el primero de Castellano de excelente tasa quatro maravedis. De manera que la tercia parte mejor por grano de oro de los Excelentes y Castellanos, que la dobla de aquel tiempo de los Reyes Don Fernando, y Dona Ysabel, y lo mismo se ordenò en la *l. 15. tit. 22.* y siendo el tercio mejor uno que otro, y valiendo la dobla 365. maravedis, queda llano que aquella dobla era de a diez y seis quilates y medio, y un ozabo, que viene a conformar como estava pesada y corria.

De lo qual infiere que las † doblas antiguas 22 eran de a 23. quilates, y pesavan lo mismo, que un Castellano; duraron estas hasta el anno de quatro cientos y sessenta, aunque despues se conservaron algunas, y despues se labraron las de diez y seis quilates y medio, y poco mas que por ser tan ruin moneda durò poco.

De manera que la obligacion declara que especie de † dobla es, o que por la antigüedad se 23 tienda que es de las doblas antiguas, se entendera ser de un poco de Castellano y de oro de 23. quilates y reducidas al precio que el oro tiene agora serian 568. maravedis y medio, y cinco veinte y dos avos.

Pero si fuesse en contra esto que fuesse desde el año de 420. hasta el de 540. que se usaron las doblas † menores, se entenderia de las de a 24 365. maravedis de a diez y seis quilates y medio, que reducidas al valor que oy tiene el oro, valdrian, si oy corriesen 415. maravedis cada una.

Sed cum de his rebus ita feliciter & studiosè egerit Doctissimus Alfonso Carranza & maximè de utilitate magna quæ ex augmento valoris monetæ aureæ, & argentæ his Regnis potest oriri, plura hic omitto quæ nostri Capituli Themati admodum aridebant. Denique est advertendum quod dicto hujus † Ponderatoris publici est 25 standum in rebus tangentibus officium suum ex *l. fin. Cod. de ponderatoribus & auri illatione lib. 10.* ubi expressè notat Bartol. circa quod plura cumulaui, in *tractat. de pascuis cap. 19. numero 12. & 13.*

CAPUT XVII.

De officio Hospitatoris publici quem vulgo in Hispania vocamus Mesonero.

SUMMARIUM.

- 1 Hospitandi munus nobile, sanctum & laudabile est, dum Charitatis affectu & intuitu exercetur.
- 2 Hospitalitatis definitio, ex Clemente Alexandrino.
- 3 Hospitalitatis juri & virtuti multum deferebant Romani.
- 4 Hispanorum eximia in Hospitibus admittendis & excipiendis humanitas.
- 5 Hospitalitatis officium ad fidem introducendum

- & propagandam maximè necessarium.
- 6 Xenodochiorum seu Hospitalium ad peregrinos excipiendos quis primus inventor seu institutor fuerit.
- 7 Hospitii jus publici sive privati, amicitia ineunda & conservanda etiam apud gentiles exercebatur.
- 8 Hospitalitas laudabilis & digna nobili viro.
- 9 Militia sancti Joannis ex prae-textu Hospitalitatis & defensionis peregrinorum ortum habuit.
- 10 Equites sancti Joannis Hierosolyma Hospitalarii vocabantur.
- 11 Templariorum instituta fuit militia ad peregrinos excipiendos.
- 12 Templariorum nomenclatura unde orta.
- 13 Hospitia plura rediibus dotata in Hispania & Regnis Castellae, ad peregrinos excipiendos qui sepulchrum Divi Jacobi Apostoli adeunt, sunt constituta, quorum praecipua ibi recensentur.
- 14 Hospitia quae in urbe Carrionensi & circa eam constructa sunt pro peregrinis Hospitandis, enarrat & describit Antor.
- 15 Hospitia privata vulgò Messones ò Posadas in qualibet civitate seu oppido Hispaniae construuntur, quae conductitia sunt pro viatorum commodo.
- 16 Hospitia conductitia qui tenent, vile & abjectum officium exercere censentur.
- 17 Hospitia conductitia quomodo sunt necessaria.
- 18 Hospitandi pro lucro qui munus semel jam susceperint, ad illud exercendum compelli possunt.
- 19 Hospitii signum qui pro foribus domus appendunt, contrahere videntur cum viatoribus obligationem hospitandi.
- 20 Quod limitatur nisi plures jam Hospites admittere non possint; & hospitandi sint improbi homines & mala fama aut suspicionis, & numer. 21.
- 22 Hospitio conductitio excipiendum est Nobilis cum familia, excluso alio Hospite minus digno, prius etiam recepto, qui tamen non est omnino ejiciendus.
- 23 Hospitandi pro lucro, munus suscipere, an quis possit compelli, qui antea tali ministerio non se immiscuit, & n. 24.
- 25 Hospitatores qui voluntariè muneri hospitandi pro lucro se exponunt, tam vir quàm mulier, si specialiter notati sint de vita turpi, & prava, judicis officio poterunt à tali ministerio removeri.
- 26 Hospitibus gratum & propitium pro pretio suo ministerium, ab Hospitatoribus praeberi debet.
- 27 Expenditur in proposito textus, in leg. Regia 6. & 7. tit. 11. lib. 7. novae Recopil. qui ibi affertur.
- 28 Hospitatoribus seu Cauponibus facultas vendendi hordeum, ultra pragmatica taxam, per legem concessa quomodo intelligenda.
- 29 Hospitatores seu Caupones ne pro arbitrio extorqueant à viatoribus quantum voluerint, taxari debet merces & pretium omnium rerum quae venduntur in Hospitio, tam pro cibariis, quàm pro ministerio.
- 30 Hospitatores seu Caupones aliquid ultra taxam à viatoribus pro cibariis & aliis rebus recipientes, non solum puniendi sunt pœnis in taxatione indicta impositis, verum etiam in foro conscientiae tenentur ad restitutionem.
- 31 Hospitatores seu Caupones tenentur personas Hospitum receptorum custodire, & à periculis quae sibi in Hospitio accidere possunt, tuos reddere.
- 32 Hospitatores de furto rerum in suo Hospitio inclusarum tenentur, atque etiam de facto famulorum in suo Hospitio servientium & de omnibus fraudibus quae ibi committi possunt in damnum Hospitum, & n. 33. & 34.
- 35 Hospitatores pro rebus in domum suam inductis per viatorem tenentur de dolo, lata levi & levissimâ culpâ, nisi probaverint fortuitum casum.
- 36 Quod procedit etiam in alio hospitante non Caupone, & in domo sua ad modum Caupone accipiente.
- 37 Hospitator ad hoc ut teneatur pro furto in rebus hospitis in domo sua inclusis, utrum sit necessarium quod ei tradita fuerint mulieri suae aut famulo, vel se liberet si hospiti concessit clavem cubiculi vel camera & arca ubi reconderet res suas, remissivè.
- 38 Hospitator dum Valesiam vulgò la maleta, clausam & sigillatam non reddit, vel apertam restituit, an detur contra eum in isto casu juramentum in lucem, remissivè.
- 39 Expenditur in proposito text. in leg. 26. tit. 8. part. 5. quae ibi affertur.
- 40 Hospitia in locis desertis, nempe in itineribus & viis publicis constructa, quae vulgò ventas appellantur, non possunt sine permissu publico & facultate Regia fundari.
- 41 Hospitatores seu Caupones licet officium auctoritate & utilitate publicum non exerceant, publice tamen debent constitui & nominari à praetore vel iudice cujuscumque civitatis & villa.

Hospitandi † munus si liberaliter ex Charitatis affectu & pietatis intuitu exercetur, utique & nobile & sanctum & laudabile est, & inter Charitatis & misericordiae opera iustissimè commendatur, de quo plura adducit Divus Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 5. & 6. & facit illud Pauli ad Hebraeos, cap. 13. transcriptum in cap. offerebat 32. qua. 7. ibi: Hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim placuerunt quidam Angelis Hospitio receptis, & Petri num. 1. cap. 4. ante omnia autem mutuam in vobismet ipsis Charitatem habentes continuam, quia Charitas operit multitudinem peccatorum, Hospitales invicem sine murmuratione, & August. contra haereses, secutus Loth Angelus tanquam peregrinus consuetudine Hospitalitatis liberatus à periculo civitatis & temporale evasit incommodum & aeternum consequutus est praemium, & ex verbis Apostoli, ille homo dicitur esse humanus, qui se exhibet esse hominem & maxime Hospitio suscipit hominem, & ut refert Ælianus lib. 4. de varia histor. cap. 1. l. Leveanorum ita cavebatur; si sub occasum solis venerit peregrinus, volueritque sub tectum alicujus divertere, & hic hominem non susceperit, mulctetur & penas luat inhospitalitatis, & Divus Joann. in epistol. 3. relata in cap. si qui dispiciet 42. distinction. quemdam hominem Diotrophem detestatur, quod non susciperet fratres peregrinos, & eos qui susciperet perhiberet, quae repetit Cicero in topic. ubi ait: Littora omnia publica esse vultis.

Et lib. 3. Officiorum; est enim hominum natura quam sequi debemus maxime inimica crudelitas, male etiam qui peregrinos urbibus itinere prohibent eosque exterminant ut penas apud Patres nostros Papius

Papius nuper esse pro cive qui civis non sit; re-
 lum est non licere quam tollerent legem sapientissi-
 mi consules Crassus & Scævola, usu vero urbis pro-
 hibere peregrinos sanè inhumanum est, & Ovid. 7.
Metamorphoseon.

Littusque rogamus

*Innocuum & cunctis undamque, auramque pa-
 tentem.*

Et Virgil. 1. *Æneid.*

*Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam bar-
 bara morem*

Permittit patria? Hospitio prohibemur arena.

Paulus item Oros. lib. 5. cap. 2. sic ait: *Nunc
 me ita Africa excepit pace simplici sinu proprio,
 jure communi, de qua aliquando dictum & verè di-
 ctum, Hospitio prohibemur arena &c.*

Cui arridet Cassiodorus lib. 11. *Epist.* 17. ubi
 ait quod sapientes mortale genus unum hominum
 esse testati sunt, quoniam omnes à cunctis casibus
 suis indivisos esse voluerunt, & idem solitâ elo-
 quentia expressit Plinius in *panegyric. ad Traja-
 num.* eum eximie laudans quod ita commercia mis-
 cuerit, ut quod genitum esset unquam, id apud
 omnes natum videretur.

Et in sacra pagin. hoc humanitatis, Hospitali-
 tatis & promiscui commercii jus sapissimè com-
 mendatur. Deuteronom. 10. & 19. Isaia 58. Ec-
 clesiastic. 17. 1. Paul. *ad Timoth.* 3. *ad Roman.* 12.
 Matth. 26. Lucae 14. & Divus Ambrosius in *lib. de
 patriarc.* loquens de Hospitalitate Hebræa ita ait:
*Præferbat sanctus Loth domus sua verecunde Hof-
 pitalem gratiam etiam apud barbaras gentes invio-
 labilem,* & Clemens Alex. lib. 2. *strom. cap.* 4.

Charitati Hospitalitatem adherere tradit, eam-
 que definit artificium † amicitiae circa usum
 Hospitii, cui addit Gentian. Hervet. Quanta au-
 tem esset virtus Hospitalitatis, ex hoc est perspi-
 cuum, quod inter cæteras virtutes quas Episcopo
 tribuit Divus Paulus 1. *ad Timoth.* 3. eum quo-
 que velit esse Hospitalem, & lib. 4. *cap.* 7. p. 538.
 ubi ait Saram Angelis panes subcinericios pa-
 rasse; & Debuli sapientis & Lindeorum Monar-
 chæ filiam non potuisse lavare pedes paternorum
 Hospitum.

3 Romani etiam tantum huic † juri & virtuti
 deferebant, ut in ejus significationem, & com-
 mendationem Jovem xeneum sive Hospitalem ma-
 xima veneratione colerent, & nationes quasdam
 Hospitalitati deditas celebrarent, contra verò
 alias Hospitibus invisas crudelitatis & infamiae
 notâ prosequerentur, ut latissimè constare pote-
 rit his quæ eleganter de commerciorum, & Hof-
 pitalitatis jure & utilitate gesserunt Budeus in *no-
 tis posterioribus ad Pandectas ad dict. l. 5. de capti-
 vis,* pag. mibi 194. Alex. ab Alex. & ejus Add.
 Tiraquel. lib. 4. *dierum genial. cap.* 10. gloss. Ro-
 digin. lib. 19. *lect. antiq. dictam epistol. ad Hebræos*
 3. num. 3. ad 16. Thomas Ruccius *de sign. Ec-
 cles. Dei,* lib. 13. *cap.* 14. *circa finem,* Petrus Ce-
 nedo qui plures refert in *collect.* 118. *ad Decretales*
 num. 1. Rutilus Benc. *de ann. Jubil.* lib. 6. *cap.* 6.
 ex pag. 622. Joann. Buzæus in *virid. Christ. virtut.*
 verb. *Hospitalitas,* cap. 17. pag. 161. & plura exem-
 pla adducunt Matillus *de memorat.* lib. 1. *cap.* 7.
 Antonius Sabellicus *cap.* 7. lib. 7. & *Theatrum vitæ*
 hominum, vol. 14. lib. 1. ex pag. 2897.

4 Quo in numero recensere potuissem Hispanos
 † nostros quorum eximiam in Hospitibus admit-
 tendis & excipiendis humanitatem jam olim testa-
 tam reliquit Diodor. Sicul. lib. 6. *Biblioth.* cap. 3.
 Macrobio lib. 3. *Saturn.* cap. 18. & alii relati à

Bernardo Alderete lib. 1. *de antiquit. hispan. cap.*
 7. & Fray Joan. à Ponte, *de convent. utriusque*
Monarchie, lib. 3. *cap.* 21. §. 3. pag. 139. & *cap.*
 24. §. 2. pag. 156.

5 Etique ita Commerciorum & Hospitalitatis †
 vicissitudo tum ad alia, tum maxime ad fidem in-
 troducendam, & propagandam summopere ne-
 cessaria, nam Hospites simul olim & Doctores
 erant, ut testatur Lucian. in *Dea Syra,* dicens
 in sacra civitate fuisse publicos Hospites, qui ab
 Assyriis appellabantur Doctores, quoniam ipsi om-
 nia exponebant, & melius Joseph. *de antiquit. Jud.*
 lib. 1. *cap.* 16. & Eusebius lib. 9. *de preparat.*
Evangelic. cap. ultim. Ubi tradunt Abraham dum
 fuit Hospes in Ægypto, viros, Saram verò ejus
 uxorem, forminas in veri Dei cultum instituisse,
 qua ratione plura sunt constructa in diversis civi-
 bus vel civitatibus Hospitia, & loca pia quæ re-
 gulariter † Xenodochia & Hospitalia nuncupan-
 tur, & primus recipiendi & hospitandi hujusmo-
 di peregrinos vel advenas inventor & loci instru-
 ctor traditur quidam Zoricus in *l. omnia* 33. *Cod.*
de Episcopis & Clericis.

7 Quinimò inter Gentiles jus † Hospitii, sive pu-
 blici sive privati, gratis exercebatur amicitiae in-
 eundæ & conservandæ causa. Nam & Hospitium
 publicum gratuito à civitate vel Republica præ-
 bebatur interdum extraneis & aliarum civitatum,
 vel oppidorum incolis de Republica benemeritis,
 eratque pro sanctioris amicitiae pignore jus Hof-
 pitii & tessera Hospitalis, ut ex lib. 5. & 6. *de Ma-
 cedonico,* & Cicerone *actione ultima in Verrem,*
 & Pomponio in *l. Postliminii,* ff. *de captiv. &*
postlimin. revers. Pungit Bud. in *ejus annotationibus.*
 Unde Herodotus in sex Milesiorum & Sibbari-
 tarum civitatibus maxime Hospitio fuisse convi-
 ctus, & inter privatos & familias jure Hospitii
 mutui, atque in signum amicitiae antiquæ, ejus
 rei conservant tesseras, signa videlicet, quibus
 etiam post multum temporis se internoscabant, &
 beneficiis postea filios afficiebant, ut tradit Gellius
 lib. 5. *cap.* 13. Petrus Gregor. 2. *part. syntagmat.*
 lib. 15. *cap.* 18. n. 15.

8 Unde hospitalitas † laudabilis est & digna nobili
 viro, ut in *cap. volumus* 19. *distinctione & in cap.*
quoniam quod, quod l. 16. q. 1. & in l. 3. *cap. de-*
mum postremo, lib. 10. & in l. si vero §. *idem erit,*
 ff. *de his qui debuerunt,* & facit textus in *cap.* 142.
 distinctione & illud Matthæi 25. *Hospes eram &*
non recepistis me, & notum est quanto honore pro-
 sequebantur antiqui hospitales, & per Alexand. ab
 Alexand. *dierum genial. lib.* 4. *cap.* 10. Quirinus
 & Jupiter apud Gentiles, etiam præcipue nomine
 venerabatur quod esset hospitalis & xeneus, de quo
 Virgil. in 1. *Jupiter hospitibus nam de jure dare*
loquuntur, & Ovidius 10. *Metamorphoseon:*

Ante fores horum optabat Jovis hospitii ara.
 Tiberius Decianus *resp.* 66. n. 36. usque ad n. 38.
 ubi quod hospitalitas est species liberalitatis, &
 Charitatis quæ quidem est nobilitatis propria, ubi
 allegat textum in *cap.* 1. *de donat.* nam, ut ait
 Seneca lib. 5. *de officiis,* rectè inquit: *Etiam*
Theophrasto est laudata hospitalitas, est enim, ut
mibi videtur valde decorum patere domos hominum
illustrium illustribus hospitibus, idque etiam Respu-
blicæ est ornamento homines externos in urbe nostra
hoc liberalitatis genere non egere, de quo plura
 Cassaneus, *consideratione* 46. *part.* 11.

9 Et ex prætextu istius Hospitii & defensionis pe-
 regrinorum habuit ortum † militia sancti Joan-
 nis anno 114. ut videre licet per Jacobum Vossium,

in *Historia Generali bujus ordinis*, 1. p. lib. 1. Aubericum de origin. ordin. milit. lib. 1. cap. 1. Azor. instit. moral. lib. 13. tom. 1. cap. 6. quest. 2. Genebrardum & Oroph. quos refert Carrillo in suis *annalibus* anno 1104. fol. 263. & alios refert Villegas in *vitis Patriarcharum super vitam Aaron*. cap. 3. & plura privilegia his Hospitibus sunt condonata, ad l. omnia, Cod. de Episcop. & Cleric. Initio enim Equites hi, Hospitalarii † vocabantur in Jerusalem, quorum institutum fuit peregrinos Occidentis seu aliarum terræ partium qui illuc devotionis causâ commeabant, Hospitare, eosque injuriis & barbarorum Tyrannide liberare, & securos reddere, qui Hospitalarii crucis albæ effigie pectore insitæ condecorabantur; postea à Jerusalem in Rhodiam insulam tempore Clementis V. translati fuerunt, ex qua deinde à magno & insuperabili Solymanno Turcarum Imperatore pulsi anno 1522. in insulam Melitam ubi Divus Paulus viperæ morfu fuit laesit, se collocarunt: ubi cum magna Religionis Hispaniæ gloria, & inimicorum ejus strage, sedem suam, domum & conventum firmissimum habent, & animosè tuentur.

11 Et idem etiam fuit Templariorum † Institutum, quorum militia seu Religio per Hugonem & Gothofredum nobilissimos Equites constituta anno 1118. in Pontificatu Gelasii secundi, & hanc nomenclaturam † sortita, quia domus eorum ad istud Hospitium peregrinis præstandum juxta templum Salomonis fuit instructa: In hoc ministerio permansit usque ad annum Domini 1309. in quo penitus fuit destructa sub Clemente V. ut videri latissimè poterit per Petrum Gregor. *syn-tagm. Jur. 2. part. 2. num. lib. 15. cap. 33. per totum*, Petrum Megiam in *Albert. 1. pag. 340. Illecam lib. 6. histor. Pontificalis cap. 1. Curitam lib. 5. annal. Aragon. cap. 10.* & alios refert Villegas ubi supra cap. *speciali de militia Templariorum*; & ego dixi in *tractatu meo de pascuis & jure pascendi*, cap. 23. n. 12. & aliæ duæ militiæ, ministerium nempe Equitum sancti Lazari in Jerusalem & Theutonicorum, ut tradit Frater Paulus Morogia, in *sua Religionum historia*, cap. 86. & cap. 65.

Sed pro hospitandis peregrinis, qui visitaturi domum Apostolicam & sanctum sepulchrum Divi Jacobi Zebedæi in civitatem Compostellanam ex diversis mundi Provinciis, præsertim ex regno Franciæ properant, plura in nostra Hispania & Regnis Castellæ sunt constituta † hospitia pia, pluribus bonis & redditibus dotata tam publica & Regia quàm privata; inter quæ memoratu digna, utique sunt & maximè splendent Xenodochium quod in illo vertice supra Navarræ Regnum Pireneos montes aspiciens, qui communiter vocantur *Ronzes valles*, constructum fuit à Sancto Rege Navarræ, qui in eo fuit sepultus, & ibi adsunt & commorantur Canonici regulares sub regula sancti Augustini cum suo Abbate mitrato, habitu Clericali induti, portantes tamen in pectore viridem crucem in forma baculi pastoralis, ubi etiam fuit Canonicus noster venerandus Azpilcueta Navarrus, & ipse testatur de *oratione*, cap. 19. num. 126. tom. 2. & *Commens. 3. de regularibus n. 7. tom. 1. Marian. 1. part. histor. Hispan. lib. 12. cap. 16. columna ultim.* quod quidem Xenodochium seu Regium hospitium pluribus dotatum est possessionibus, & redditibus magnis, qui in hospitandis, alendis & curandis peregrinis & transeuntibus erogantur. Et Xenodochium seu Hospitale civitatis sancti Dominici Calciatensis constructum ab eo, unà cum strato publico,

ex petris & faxis fortissimè inter paludes & rubos formato, quod per longum itineris spatium tanquam pons mirabiliter procedit; ex qua ipsa civitas nomen fuit sortita & Ecclesia Episcopalis erecta; ubi peregrini omnes passim recipiuntur, & in signum ministerii Deo grati, plura per intercessionem Divi Dominici cujus corpus ibi sepultum devotè veneratur, facta sunt prodigia & miracula.

Sed ne in rebus ita notis immorari videar, tantum amore patriæ mihi fas sit, Xenodochia, † 14 quæ in Villa Carrionensi ubi ortus sui, hospitiis destinata sunt, referre: In hac igitur Villa quæ antiquissima & nobilissima est, cujus Comites primi & Domini ex Regia prosapia originem suam duxerunt: & ideo communiter Infantes vocabantur, & quorum nomen fabulosè & falso sinistra verberum filiarum Roderici de Vivar, relatione, inter antiquitatum, & veritatis ignaros maculatum est, (ut ego in libello peculiari demonstravi) quinque sunt Xenodochia seu peregrinorum Hospitia; unum intra Villam in platea de sancta Maria itineris sic nominati, vel quia eò pergebant vel iter faciebant Virgines Regni Leonensis, & à Mauris in tributum Mauricam ferebantur, quando miraculosè exierunt Tauri ferocissimi, qui propè Ripam fluminis Carrionensis compascui vagabantur, & occisis Mauris & Saracenis, immunes ipsæ & incolumes manserunt, ut tradit Alonso de Morales, *lib. 17. Corona Hispania cap. 27.* in cujus prodigii memoriam in fronte ostii Ecclesiæ illius sunt Tauri depicti, vel quia iter peregrinorum ad sepulchrum Divi Jacobi commeatus quando vulgo dicitur *el Camino frances*, per illum locum dirigatur; nam ita fuit constitutum, & assignatum à sancto Rege, ut testatur ipse Ambrosius de Morales *lib. 17. cap. 44.*

Alterum verò in subsidium ipsius Villæ ultra pontem quæ vocatur Dominae nostræ de la O. Tertium via recta & in strato publico ad tres jactus lapidis intra unam leucæ millam, quod vocatur Dominae nostræ de la Herrada, de cujus fundatione meminit Historia, *de los Girones*, ubi frequenter adest quidam Præpositus, qui nominari solet *Commendator*; nam administratio illis, nomen commendæ sortitur, quam piissimè exercuit Licentiatas Antonius Fernandez Otero laudabilis memoriæ frater, patruelis meus, Ecclesiæ Divi Jacobi prædictæ Villæ parochus solertissimus, & Episcopi Vicarius, in qua & ab omnibus dilectissimus & venerabilis admodum fuit.

Quartum, intra duas millas, quod dicitur de *san Forcato*, adest quidam Prior, qui ab Abbate & Canonicis regularibus sancti Augustini antiquissimi & religiosissimi Monasterii, quod nominatur *de nuestra Señora de bene vivere*, ibi præponitur.

Quintum intra duas à Villa leucas quod dicitur *la Encomienda de las tiendas*. Sed ut ad propositum à quo paululum digressi sumus, redeamus, sunt & alia Hospitia † quæ licet ex autoritate 15 publica fiant in unaquaque civitate vel villa, seu oppido; nam ad curam Regis spectat quod continuentur, ut in l. 1. tit. 11. part. 2. ibi: *E deben otrosi mandar hazer hospitales en las Villas de se cojan los homes, que no ayan ayacer en las calles por mengua de posadas*, & suorum prætorum & judicum; ut in cap. 28. per tot. tamen sunt privatae domus ex lectis, stabulis, hordeo & palea & servitoribus, ac ministris instructæ, quas aliqui pro suo quæstu, & lucro, viatoribus omnibus ibi se conducere volentibus, expositas habentes communiter dicimus *Mesones o posadas*.

Quorum

- 16 Quorum † officium & ministerium cum non ex charitate seu liberalitate, nec gratis, sed ex lucri cupiditate procedat, ut in *l. nauta, ff. de naut. & Caupone & stabul.* ibi: *Nauta, Caupo & stabularius mercedem accipiunt, vile semper fuit habitum, ut affirmat Tiraquel. de nobilitat. cap. 34. n. 3.* Cassaneus in *catalog. gloriae mundi, consideration. 46. versic. sed an bodie sit honorarium*, ubi ait in principio, hos frequentissime esse de genere prædonum, cum nec nunc ab huiusmodi fraudibus abstineant; & allegat textum in *l. 1. ff. nauta; Caup. & stabul.* Alexand. in *l. 1. in princ. cap. de edend. & Franciscum Nichocium seu Nichocinum in repetitione capituli, quoniam de probat. n. 26. cum seqq.* Gregorio Lopez in *lib. 26. tit. 8. part. 5. gloss. in verb. desleales*, Azevedo in *l. 7. tit. 11. lib. 7. Recopil. Gutierrez vers. 31. nu. 1. cum seqq.*
- 17 Sed tamen supra modum † necessarium & nimis laudabile & utile, alias enim cessarent evectioes rerum de loco ad locum, commercia, negotiatores & viatores perirent, ut expressè animadversum invenitur, in *dict. l. 1. tit. 11. part. 2. & dict. cap. 28. per totum*, ibi: *Para que los Caminantes, y extrangeros sean acogidos y aposentados*, nam interest Reipublicæ, ut forenses inveniant mansiones, cum huiusmodi receptacula pars sint alimentorum, ut per Abbatem, in *cap. 1. de emptione, & venditione.*
- 18 Et isti Hospitales † seu Hospitatores postquam jam semel officium hoc susceperint, cogi & compelli possunt ad illud exercendum & omnes Hospites recipere, ut notat Bartol. in *l. 1. ff. furti adversus nautas*, ibi: *nec repellere potest iter agentes*; ubi gloss. Albericus in rubric. *ff. eodem.* Gregor. Lopez in *l. 26. tit. 8. p. 5.* Avendaño in *cap. per totum, 2. part. cap. 8. n. 2.* Aviles eodem *tract. cap. 28. in gloss. verb. acogidos*; statim enim
- 19 quod signum † Hospitantium ante portam domus affigunt, videntur quasi contrahere cum advenis, peregrinis & viatoribus Hospitii obligationem; ut notat Cassaneus in *Catalog. gloriae mundi, 11. part. conces. 46. versic. Et facit*, Rebuffus in *l. populus s. advena versic. Tertio hospes, ff. de verb. significat.*
- 20 Quod tamen limita, nisi Hospitium † jam plures Hospites admittere non possit, ut communiter accidere solet, quia non est locus in diversorio, ut legitur, in *Evangelio*, ita cum Bart. in *l. 1. ff. furti*, adversus notas affirmant supra citati & ultra eos Federicus de Senis *conf. 113.* vel si Hospes qui venit, inimicus sit Hospitatoris, vel ex alia simili causa, ex Gregorio Lopez ubi *suprà gloss. 4.*
- 21 Rursum limita si hospitandi sunt homines † improbi, malæ famæ aut suspitionis de aliquo crimine, ut notat Avendaño, *dict. cap. 8. per tot. n. 1. versic. Secundo, debet tales Hospites Judici denuntiare*, ut in *l. 8. de recept.* Quinimò si aliquis receptus est in Hospitio & post veniat aliquis † Nobilis & persona dignior, poterit Hospite excluso, recipi cum sua familia, ex Angel. in *dict. l. 1. ff. nauta, Caupones*, quod tamen intellige, non ut omnino ejiciatur ab Hospitio, sed à cubiculo domus ubi erat Hospitanus; non debet enim ab Hospitio repellì, si ipse ibi aliud Hospitium non inveniret, ut in *l. jubemus, Cod. de sacros. Eccles.* notat Rebuffus *2. tom. constit. Francia tit. de Hospitib. n. 5. & 6.*
- 23 Sed hæsitare non immeritò poterit cum supra dicta in eo qui Hospitator ultra factus est & signum hujus officii ostio affixit certa sint, an quis ab
- initio compelli possit huiusmodi ministerium exercere.
- Et puto utique posse ex Judicis officio ad id cogi, pro qua resolutione illud vehementer urget, quia licet regulariter privari non teneantur forensibus Hospitia præstare, exceptis casibus de quibus, in *tot. titulo, Cod. de metatis & epidemicis, lib. 12. & l. 3. 3. munus Hospitis, ff. de munerib. & honorib. & in l. 1. ff. nauta, caupones*, prædictum tamen ministerium summe necessarium & utile Reipublicæ esse, ut supra diximus; unde succedit quod tradit Lucas de Peña in *l. mechanicos, Cod. de excusation. artific. lib. 10.* quod approbat Gregor. Lopez in *l. 5. versic. Menestrales, tit. 20. part. 2.* quod Respublica non solum potest quem compellere, ut exerceat officium necessarium Reipublicæ, sed etiam quod si ejus sit ignarus, addiscat; & in hac sententia Regnicolas nostros supra relatos adducit Bobadilla *dict. l. 1. cap. 15. num. 47. litt. M. & facit dict. l. 1. tit. 11. part. 2. & capita per totum animadversa*, & alios *lib. 3. cap. 4. n. 92. in fin.* de hoc quotidie contingit in oppidis parvis, & ex quo statu an plebeiorum, an verò nobilium debeat iste Hospitator invitatus creari, suo loco dicemus.
- Hospitatores tamen qui voluntariè huic officio † se exponunt, tam vir quam mulier, si specialiter notati sunt de vita turpi & prava, officio Judicis poterunt ab officio removeri & excludi, ut notat Angelus in *l. 1. ff. nauta Caup. & stabul. & facit l. 7. tit. 11. lib. 7. Recopil. ibi: Teniendo especial cuidado de mirar y proveer que los que tuviesen mesones sean personas que los convie.* Generalis tamen diffamatio, seu suspicio cum regulariter isti, ut supra diximus sint viles & rapaces, non sufficiet, ut pungit Avendaño, ubi *suprà n. 1.*
- Et in his Hospitiis † gratum & propitium viatoribus suo pretio debet exhiberi ministerium, ut benignè sint tractandi; nam etiam apud Barbaras Gentes, Hospitalitas inviolabilis fuit, adeo quod Hospitator Hospitem defendere teneretur, ut in *cap. offerebat. 32. quest. 7.* ubi gloss. 29. *per tot. ibi: Como de las otras cosas que son menester.* Quapropter alimentis necessariis debent esse provisæ, ut in *dict. cap. 29.* Et ideo Hospitatoribus istis permittitur, ut possint emere in grosso & revendere minutatim ex Angel. in *l. annonam, ff. de var. & extraordinar. crimin. quem referens sequitur Avendaño dict. cap. 8. n. lib. 2.*
- Qua de re stant duæ legum sanctiones † in nostro Regno in *l. 6 & 7. tit. 11. lib. 7. nova Recopil.* quarum tenor magnopere est attendendus, quia omnes ferè casus in proposito occurrentes complectitur, & verba *l. 6.* sic se habent. *Por que en la paga de los mesones y de las provisiones que en ellos se gastan ay gran desorden; Ordenamos y mandamos, que cada mesonero que quisiere vender cebada en su meson, por granado o zelemín, no pueda ganar mas del quinto, de mas de lo que valiere fanega en la plaza, e mercado de la Ciudad, Villa e lugar donde tuviere el meson, y que les Alcaldes, y Regidores y Oficiales de la tal Ciudad, Villa, o lugar, de una medida a cada mesonero de la paja que huviere de vender, y le tassén el precio que han de llevar, porque aquella medida de en seis meses, y que por la tal medida y precio venda el mesonero, otra qualquier persona la paja, que huviere de vender por menudo so las penas que les fueren puestas sobre ello. Y otrosi por que llevan los mesoneros demasiadas quantias de lo que deben haver por los aposentamientos: ordenamos y mandamos que*

los nuestros Alcaldes de la nuestra casa y corte, luego que llegaren a la Ciudad, o Villa o lugar aonde nos o qualquier de nos fueremos, tassén lo que han de llevar los mesoneros por cada hombre con su bestia, o sin ella, o con mozo, o sin el y a que le lleven y no mas entre tanto que allí estuviere nuestra Corte, so las penas que sobre ellos pusieren: las quales ellos executen, que en las Ciudades, Villas o lugares de nuestros Reynos donde no estuviere nuestra Corte, las Justicias y Regidores de cada una dellas, tassén lo que en ellas y en sus terminos han de llevar en los dichos mesones por las posadas, y esta tassa hagan al comienço de cada un anno, y la hagan pregonar, y esso mismo hagan pesquisa de los transgressores della del anno passado: y las penas que pusieren las executen, y que en todo se ayantiel y legalmente, so cargo del juramento que hizieren o hizieron; quando recibieron los dichos officios, ex l. 7. & in hunc modum procedit. Por evitar los daños e inconvenientes que a los caminantes se siguen de no llevar en los mesones donde vienen aposar, los mantenimientos necesarios, y los id a buscar fuera dellos, viniendo como vienen cansados por raçon de las ordenanzas que ay en el pueblo, para que en los dichos mesones no se vendan ni tengan. Ordenamos, mandamos y permitimos que en los mesones destos Reynos que en qualquier Ciudad, Villa o lugar de ellos esten, puedan tener y vender para la provision mantenimiento a los Caminantes que a los tales mesones llegan aposar, las cosas de comer y beber assi para sus personas, como para sus bestias, sin embargo de qualesquier ordenanzas y mandamiento y prohibiciones que en los dichos lugares la Justicia y Regimiento dellos tuvieren fechas, y hizieren; las quales en quanto a lo suso dicho revocamos, alzamos, ni queremos que balgan, ni puedan para la dicha raçon proceder a execucion de las penas ni de lo demas en las dichas ordenanzas y prohibiciones, provisiones y mandamientos contenidas, y mandamos a las nuestras Justicias que dexen y consientan vender en los dichos mesones las cosas de comer y beber, teniendo especial cuidado de mirar y prohibir, que los que tuvieren mesones sean personas quales conviene, y que tengan los aderezos de cama que es necesario con la lempieza y buena provision que convenga, y que los bastimentos y cosas que tuvieren de comer y beber, sean buenas, y que se vendan a justos moderados precios, de manera que los caminantes sean bien tratados y acogidos, y que los dichos caminantes puedan tomar, y comprar assi de los mantenimientos, que en los dichos mesones huviere, como de les de otras partes como quisieren, y que sobre lo en la razon desta ley contenida no les sea echa ninguna vexacion por la dicha Justicia ni otras personas a los dichos mesoneros, so pena de diez maravedis a cada uno que lo contrario kiciere para la nuestra Camara.

28 Ex quorum ferie legum illud in summa attendi debet. Primò quod hæc facultas † vendendi hordeum ultra communem Pragmaticæ taxam, intelligi tantum debet in venditione ejus quæ fit in Hospitio viatoribus, ut patet ex illis verbis, que cada mesonero que quisiere vender zebada en su meson, quæ utique supponunt venditionem Hospitio correspectivam, non autem eam quæ aliis vicinis, vel cum aliis amicis fieret & contraheretur; quia aliter faciliter fieret fraus Pragmaticæ, ut rectè pungit Azevedo in dict. l. 6. gloss. 1.

29 Secundò quod omnium † rerum quæ in Hospi-

tio pro cibariis & alimentis venduntur, quini- mo & servitii ac ministerii impensi, lectorum & ipsius receptionis seu Hospitalitatis merces & pretium taxari debet, ne sit in arbitrio stabularii & Cauponis extorquere ab hostibus quantum voluerit, præsertim cum hujus ministerii homines frequenter soleant excedere metas rectæ & justæ rationis, ex Rebuff. Cassaneo, Avendaño, ubi supra & Aviles in cap. 18. Pratorum glossa a rasonables precios, num. 6. Mexia in pragmática taxa panis concl. 4. num. 14. ad finem, ubi inquit quod in præconiis quæ dantur per Judices noviter venientes vel creatos in unaquaque civitate vel Villa, jubetur per unum caput eorum quòd isti Hospitatores habeant benè Hospitia præparata, & suam scripturam taxationis rerum quàm vulgo nuncupamus aranzel renovandam intra certum tempus, & in porta domus affixam, & manifestam, ut ab omnibus perlegi possit, ut affirmat Paz in sua praxi 8. part. tom. 1. cap. unico, n. 13.

30 Quod si Hospitatores isti ultra taxam † aliquid ex cibariis vel aliis rebus, a viatoribus & Hospitibus receperint, non solum puniendi sunt in pœnis, in dicta taxatione impositis, verum in foro conscientie tenentur ad restitutionem, ut notat Cajetanus in summa, verbo venditio, Alphonsus de Castro lib. 2. de lege pœnali cap. 12. fol. 97. non enim possunt pluri vendere transeuntibus quam in mercato communiter venditur, deducto tamen honesto lucro, ut tradit Rebuff. dict. tit. de Hospitiis. conclus. 8. n. 14. Azeved. lib. 2. Curia Pisana cap. 18. n. 27. & quæ sint consideranda, & attendenda, ut taxatio horum victualium legitime fiat exponit Mexia dict. tit. 4. dico. conf. 4. n. 10.

31 Tertiò quod Hospitatores isti † tenentur perfonas Hospitum receptorum custodire & à periculis quæ sibi in Hospitio accidere possunt, securos reddere, ut in l. nauta in fin. l. licet, §. in factum & l. debet, ff. nauta & Caupones & stabul.

32 Præterea & tenentur de furto † commissio rerum in suo Hospitio inclusarum, ut in l. 1. ff. furt. adversus nautas, & in l. 1. ff. nauta, Caupones, & in §. fin. Instit. de obligation. quæ ex quasi delicto. Qua de re videndus est Candinus in rubrica, ff. de furtis adversus nautas, Camtera quæst. crimin. cap. 8. Marf. constit. 23. Riminaldus conf. 391. Benven. Stracha tract. de navigationibus & nautis, Petrus Polius tract. de Cauponibus, Pappo ad consuetud. Borbonia, tit. de jurisdict. §. 12. Petrus Gregor. lib. 37. sintagmat. cap. 13. Peregryn. Janinus tract. de citat. real. lib. 2. cap. 17. Sarrayna ad constitutiones Regni Sicilia verbo stabulum. Donellus lib. 15. commun. cap. 17. ad fin. Julio Pacio lib. 7. q. 57. Augerius Bosuecchius lib. 4. subtilitat. cap. 2. Dominicus Arumeus disputation. Pandect. tit. 24. thes. 8. Gilbertus Reginus lib. 2. Enatiofan. cap. 7. Joann. Petrus de Avendaño de exequend. mandatis, part. 2. dict. 2. cap. 8. Antonius Gomez. 2. tom. cap. 7. num. 2. ad fin. Menoch. de arbitr. casu 390. Pichard. §. autem exercitor. Instit. de obligat. quæ ex quasi delicto. Stephanus Gratianus discept. forens. tom. 4. cap. 677. n. 29. Ludovicus Pega decision. crimin. 45. ex num. latissime Farinac. in fragmentis, 1. part. §. Caupones, nauta & stabularii, fol. mibi 47.

33 Ex quorum dictis aliqua brevi compendio prænotanda existimavi. Et primum quod isti Hospitatores tenentur † ex facto famularum in suo Hospitio servientium, ut in l. 1. in fin. principii, & in §. Caupo autem, ff. adversus nautas, Caup. & §. tres exercitor. instit. de obligat. quæ ex quasi delicto nas-

- nascuntur; ubi Minfinger. n. 4. Vossius in tit. de furtis adversus nautas in princip. Pegera de decis. 45. n. 6. & idem etiam si factum furtum fuerit, non solum à famulis & servientibus, verum etiam ab habitantibus in Hospitio, ex l. 1. §. fin. ff. adversus naut. l. licet §. factum, ff. nauta, Caupones, Pegera ubi supra n. 5.
- 34 Quinimò non solum tenetur de furtis commissis in Hospitio, sed etiam de aliis fraudibus, ut puta si aliquis ex familia & domo Hospitatoris, & Caupone, luderet cum aliquo in Hospitio foliis & cartis pictis, vel tessellis falsis, & eum deciperet, ut notat Vossius in tit. de furtis adversus nautas n. 1. ubi allegat textum in §. fin. instit. de obligat. que ex quasi delict. Non tamen tenentur si aliquis fuerit vulneratus à famulo, ut probat Vossius ubi supra n. 2. Jaf. in l. in actionibus, n. 44. ff. de in litem jurand. Alciat. de presumpt. reg. 3. presumpt. 40. versic. Sed numquid talis vulneratus, Farinacius ubi supra. n. 21.
- 35 Itaque Hospitatores pro rebus in domum suam inductis per viatorem, tenentur de dolo, lata levi & levissima culpa, nisi probaverint casum fortuitum: Gotofredus in l. 1. §. ait prator. in 3. versic. Item in actione locati. ff. nauta, Caupo & stabularii, Albericus in l. 2. eadem gloss. in l. & ita in principio, in verbo ait enim, versic. Et in ista venit levissima culpa, ff. eodem, & est textus in dict. l. 1. & ita, §. & hoc edicto, & ibi alia glossa in verbo etiam sine culpa, Gratianus conf. 94. n. 52. & conf. 100. n. 15. & 16. fol. 2. Marfil. versic. 23. n. 2. & fin. Bertazol. conf. 6. 8. n. 4. & 5. conf. 313. n. 4. & conf. 338. n. 3. & sequent. & ibi in addit. littera B. Bonifacius de furtis, §. nu. 35. & sequenti, nu. 41. ubi tamen quod culpa abesset, potest Caupo conjecturis probare, Petrus Cavalcan. resolut. crimin. casu 70. num. 10. 11. 13. 14. num. 40.
- 36 Quod & obtinet etiam in alio Hospitante non caupone, & in domo sua ad modum Cauponis aliquem accipiente; ut docet Albericus, in l. §. ait Prator. nu. 1. ff. nauta & Caupon. Florianus de sancto Petro in l. si mensor, §. hoc iudicium in fin. n. 8. ff. si mensor, fal. mod. dixerit Bald. in l. certi juris, num. 3. & 4. Cod. locati Marfil. conf. 23. num. 9. Bertazol. conf. 161. & conf. 313. quos refert Petrus Cavallus resol. crimin. casu 70. ubi concludit Cauponibus, isto casu, equiparari tenentes Cametas locandas, communi sermone in Hispania dictas Posadas, seu alios Hospitatores, pecunia recepta, etiam si gratis Hospes iste fuerit receptus, ex Petro Cevallo resol. crimin. cap. 70. sub num. 1. Farinacius ubi supra n. 23. Gregor. Lopez in l. 7. gloss. por hostalage, o por precio tit. 14. p. 7.
- 37 Et utrum, ut ad hoc teneatur iste Hospitator pro furto in rebus Hospitis in domo sua inclusis, sit necessarium quod ei tradita fuerint, mulieri suæ, aut famulo hospitis, vel se liberet, si hospiti concessit Clavem cubiculi vel cameræ, & arcæ ubi recondideret res suas, disputat per varios numeros Farinac. omninò videndus pro his & similibus casibus contingentibus, ubi sup.
- 38 Et quid si valesia quam communiter vocamus la maleta, fuerit clausa & sigillata, eamque non restituit Hospitator, aut apertam restituit, an detur contra eum in isto casu juramentum in litem, disputat copiosè idem Farinacius ubi supra ex ex num. 43. usque ad num. 54. latè pluribus adductis Cevallos commun. contra commun. quest. 785. per tot.
- 39 Verumtamen nisi fallor, frequentiores casus

in proposito occurrentes aperte decisos inventio, in l. 26. tit. 8. part. 5. qua sic se habet, Cavalleros, o mercaderes, o otros homes que van camino, acaece muchas vegadas que han de passar en casa de los hostaleros o en las tabernas, de manera que han de dar sus cosas a guardar a aquellos fiandose en ellos sin testigos e sin otro recado ninguno, otrosi los que han a entrar sobre mar, meten sus cosas en las naves en ella misma manera fiandose en los marineros, y por que en cada una destas maneras de homes acaesse muchas begadas, que algunos que son muy desleales hazen muy grandes danos e maldades en aquellos que conhan en ellos, por ende conviene que la su maldad sea refrenada con miedo de pena, ende mandamos que todas las cosas que los homes que van camino por tierra, o por mar metieren en las casas de los hostaleros, o de los taberneros, o en los navios que andan por mar o por rios, aquellas que fueren metidas con sabiduria de los señores de los hostales, o de las tabernas, o de las naves, o de aquellos que estuvieren, y en legos dellos que las guarden de guisa que se non perdian, ni se menoscaben, y si se perdiesen por su negligencia, o por engaño, que los hizieren, o por otra su culpa, e si las hurtassen algunos de los homes que vienen con ellos, entonzes ellos serian tenudos de le pechar todo quanto perdiese no menos cavassen, ea quisada cosa es que pues fian en ellos los cuerpos y los haberes que los guarden lealmente todo su poder de guisa, que no recivan mal ni danno, el o que diximos en esta ley, entiendese, de los hostaleros y de los taberneros, de los señores de los navios que usan publicamente recibir los homes, tomando dello hostalaje o loguero en esta misma manera, dezimos que son tenudos de los guardar estos sobre dichos, si los reciben por amor, no tomando dellos alguna cosa fueras ende en casos señalados. El primero es que antes que lo reciva, dize que guarde el bien sus cosas, que no quiere ser tenudo de las pechar si se perdieren. El segundo es si lo mostrare antes que lo recibiese arca o cosa, y le dize, quieredes estar meted en esta casa, o en esta arca vuestras cosas, e tomad la llave della, e guardad las bien, el tercero es si se perdiesen las cosas por alguna ocasion, que viniessen, como de fuego que las quemasse, o por avenidas de rios o si se derribasse la casa, o peligrasse la nave, assi se perdiesen las cosas por alguna destas maneras sobre dichas que no aviniessen por engaño por culpa delles, entonzes no son tenudos de los pechar, ubi Gregorius Lopez per omnes glossas & in proposito etiam mirabilis est decisio textus 9. l. 7. tit. 4. Part. 7. ibi: En su casa o en su stabilia, o en su nave recipiendo un home a otro con sus haberes, vestias, o con sus cosas, por ostalaje, o por precio que reciva o aya esperanza de haver dellos, si el ostalero mismo y otro qualquiera por su mandado, o por su concejo hurtasse alguna cosa a aquellos que assi recibiese, tenudo es de pechar la cosa hurtada aquel cuya es con la pena del hurto, e si por ventura no la hurtasse el mas algun su home, que estuviessen con ella soloadado, y de otra gisa, tenudo es otrosi el ostalero de pechar dublada aquella cosa, que le hurtaron, maguer no fuesse hurtada por su mandado, ni por su concejo, por que es el en culpa, teniendo home mal bechor en su casa. Pero si este que hiziese el hurto, fuesse siervo entonzes de escoger, es del Señor el desamparar siervo en lugar de la cosa hurtada, o de la pechar dublada qual mas quisiere,

mas si hurtasse otro extraño, el hostalero no fue-
se en culpa del hurto, entonzes no seria tenuto de
la pechar fueras, ende si la huviesse el recibido, en
guarda de aquel cuya era, ca entonzes tenuto seria
de la tornar o la estimacion. Et utrobique Gre-
gor. Lopez per varia Scholia quæstiones materiae
istius doctissimè prosequitur.

Prædicta autem omnia quæ circa Hospitia in
Villis seu civitatibus inclusa & eorum dominos
seu Hospites diximus, procedent utique, &
majori cum ratione in Hospitiis, in eremo seu
locis desertis constructis, in itineribus nempe &
viis publicis, ibi enim major est Hospitum rapa-
40 citas fraus & dolus; quas utique mansiones † seu
domos Hispano sermone, vocamus *ventas* quæ
absque permisso publico & facultate Regia con-
strui, & fundari non possunt, ut in l. 2. tit. 18.
lib. 9. Recopil. ibi: *Por que de hazerse ventas y
melones en los lugares despoblados se huvisto por
experiencia, que se han seguido muchos inconvenientes,
contrarios al bien publico, y es causa de
que nuestras alcavalas sean muy defraudadas,
mandamos, que las dichas ventas, y mesones
non se fagan sin nuestra licencia en los termi-
nos Realejos sin nuestra licencia, y mandamos
que entre tanto que sobre ello proveemos, se pague
alcabala de todo lo que alli se vendiere a los Arren-
dadores de las nuestras alcabalas de los lugares,
en cuyo termino estuvieren las dichas ventas y me-
sones.*

41 Tandem isti Hospitatores licet † officium au-
toritate, & utilitate publicum non exercent, pub-
licè tamen debent constitui, & nominari à Præ-
tore, vel Judice cujuslibet civitatis, & Villæ, ut
ait Vossius in suo libro de repub. lib. 4. diverforiis
Præfecti tales sint, qui nemini injuriam fieri pa-
tiantur, viri nimirum boni autoritate publica con-
stituti, nam quantum id ipsum referat, exempla
& experimenta multoties satis evidenter docent,
& de fraudibus quæ solent excogitari, & patrari
ab istis Hospitatoribus, & quomodo eis obviare
debeant judices. Vide Bobadillam dict. lib. 4. cap.
4. ex n. 91. num. duobus seqq.

CAPUT XVIII.

De officio alterius Apofentatoris dicto
Hospitatoris; qui Castellæ sermone
dicitur *Aposentador*.

SUMMARIUM.

1 Hospitatoris qui vulgo dicitur, Apofentador,
ministerium à quo & quomodo sit exercendum
traditur remissivè.

1 Sed ultra Hospitatorum de quo in cap. præ-
cedenti, verba fecimus, est & alius Hospi-
tator qui nostro Hispano sermone dicitur *Apo-
sentador*, de quo in tit. Cod. de metallis & epi-
dem. lib. 12. & in l. 15. tit. 9. part. 2. & in tot.
21. qui inscribitur de los Apofentadores, lib. 2.
ordinamenti Regalis & in tot. tit. 15. lib. 3. nova
recopil. Cujus ministerium & quomodo ab eo
sit exercendum, ultra ordinarios in dictis locis
explicant latè Joannes de Platea in l. 2. Cod. de
annon. & tribu. lib. 10. Cassaneus in consuetud.
Burgens. rubric. 1. 1. §. 4. Roland. a Valle. Al-
ciatus, Molin. Burgos de Paz. Michaël Fer-

rer. Portoles, & alios quos refert Calixtus Ra-
mires d. leg. Regia, §. 26. n. 8. Aviles in cap. Præ-
torum cap. 8. in gloss. verb. dineros, ubi satis utili-
ter loquitur, & plurima in praxi quotidie & pas-
sim occurrentia, disputat & resolvit Mastrillus de
Magistratibus lib. 3. cap. 10. ex n. 178. usque ad n.
219. Castillo de Bobadilla lib. 2. politicorum, cap.
19. n. 116. & lib. 4. cap. 1. n. 13. & in gloss. lit.
C. & nos in explicanda hujus capituli thesi & ma-
teria non immoramur, qui Deo faventè in alio
speciali tractatu cujus labori incumbimus, ple-
nissimè eam agemus.

CAPUT XIX.

De officio Proxenetæ venditionum, &
aliorum contractuum qui vulgò dicitur
Corredor.

SUMMARIUM.

- 1 Proxenetæ nomine quid intelligatur.
- 2 Proxenetæ officium sordidum & abjectum re-
putatum fuit.
- 3 Proxenetæ electio ad quem pertineat.
- 4 Proxenetæ plures quàm usu & consuetudine
usurpatum est, non sunt eligendi.
- 5 Proxenetæ librum habere debent ubi venditiones
& contractus initi, & nomina contrahentium
inscribantur.
- 6 Tonfores & Sartores cur appellari non debeant
Proxenetæ.
- 7 Proxenetæ in matrimoniis & sponsalibus contra-
hendis solent intervenire.
- 8 Proxenetæ quis verè & propriè dicatur.
- 9 Proxenetæ de quibus specialius Regiis legibus
cavetur, quinam sint.
- 10 Proxenetæ ad officium non possunt nominari, nec
illud exercere, exteri à Regno, ex leg. 7. tit.
18. lib. 5. quæ ibi affertur.
- 11 Exteris à Regno plura sunt prohibita munera
quæ naturalibus tantum in præmium naturali-
tatis condonantur.
- 12 Exteris ne officia ad jurisdictionem vel guber-
nationem spectantia concedantur, cautum ex-
tat, in leg. 2. tit. 3. lib. 7. Recopil.
- 13 Exteros non gubernare civitates & Villas, sed
ipso Hispaniæ Regni Naturales, cur expediat.
- 14 Exteris in Indiis negotiare, & aurum, argen-
tum & alia ibidem contenta emere prohibetur
per leg. 5. tit. 18. lib. 6. recopil.
- 15 Exteris mercatoribus merces portantibus, in
Hispania Regna, ab eis aurum & argentum
asportare interdicitur, leg. 10. tit. 18. lib. 6.
recopil.
- 16 Exteris prohibetur ne intra duodecim leucas in
Regno jumenta habeant.
- 17 Exteris & alienigenis à Regnis Hispaniæ, nulla
potest fieri per Regem donatio civitatis, villæ,
castri aut Insulæ vel alterius rei ex contentis
in reg. 2. tit. 10. lib. 5.
- 18 Alienigenus seu exterus qui per decem annos in
Hispania Regnis commoratus est, potest ad
aliqua officia admitti.
- 19 Proxenetæ quibus rebus sint interdicti.
- 20 Proxenetæ non admittuntur in rebus quæ conti-
nentur, in leg. 2. tit. 4. lib. 9. recopil. quæ
ibi affertur.
- 21 Proxenetæ officium etsi contrahentibus possit
esse

- esse utile, non tamen præcisè necessarium, sed voluntarium.
- 22 Proxenetæ quando & in quo casu teneantur ad damnum & interesse erga contrahentes, & n. seqq.
- 25 Expenditur in proposito textus in lege si quis affirmaverit in fin. princip. ff. de dolo.
- 26 Dolus præsumitur in proxenetis affirmantibus de idoneitate contrahentium vel mercium, quando ex celebratione venditionis aliquod lucrum præter debitum Proxeneticum consequutus est.
- 27 Proxenetæ duo pluresve si intervenerint in negotio & dolose se gesserint, adversus singulos in solidum agi poterit, sed si altero conventio satisfecerit, in alterum actio erit deneganda.
- 28 Emptor venditori vel è contra venditor emptori, an teneatur ex dolo commissò à Proxenetæ? & n. seqq.
- 36 Proxenetæ dolus non reddit contractum ipso jure nullum.
- 37 Dolus tertii in matrimonio & sponsalibus non reddit contractum ipso jure nullum.
- 38 Mediator matrimonii vulgò Casamentero, nimis laudando & approbando alterum ex conjugibus, falsò videlicet enarrando divitias & animi dotes, an ad aliquid teneatur alteri?
- 39 Proxenetæ ut de dolo, ita & de lata culpa ad instar Mensoris tenebitur.
- 40 Proxenetæ qui scienter falsitatem & dolum commisit in venditione rerum, eas usurpando vel alteri adjudicando minori pretio quam vendi debeant, si hoc fiat in rebus bellicis quarum venditiò cura & fidei ejus sit, in damnum militum qui participare debent de pretio, pœnam mortis incurrit.
- 41 Proxenetæ rem alteri dans minori pretio, cum tamen alius plus obtulerit, & faciens id dolose, tenetur ad restitutionem.
- 42 Proxenetæ an de imperitia & negligentia teneatur?
- 43 Proxenetæ non potest sibi suscipere res vendendas sua interventione, nec per se nec per personas interpositas, pro ullo pretio majori aut minori.
- 44 Proxenetæ non potest esse mercator & negotiator mercium.
- 45 Proxenetæ prohibentur intervenire in cambio improborum contractuum, & in omnibus aliis illicitis & reprobatis contractibus.
- 46 Proxenetæ, an circa contractus vel negotia in quibus intervenit & fuit mediator, possit adduci ab aliquo ex contrahentibus in testem, & an ei danda sit plena fides, & numer. seqq.
- 51 Proxenetæ in libro scriptis, an sit habenda plena fides?
- 52 Proxenetæ si fuit examinatus, communiter loquendo non facit semiplenam probationem, nec ex ejus dicto poterit parti juramentum deferri in supplementum.
- 53 Proxenetæ, licet non reputetur testis integra fide & omni exceptione major, non tamen in totum ad testificandum repellitur.
- 54 Proxenetæ de consensu partium poterit in testem admitti.
- 55 Proxenetæ, ubi veritas aliter haberi non potest, in testem regulariter admittitur.
- 56 Proxenetæ non arcendus est à testimonio in instrumentis & contractibus in quibus nihil Oter. De Officialibus.
- est quod ejus testimonium impediatur recipi.
- 57 Proxenetæ in crimine simoniæ & solutionis usurarum admittitur in testem, nec non etiam quando contractu & negotio jam perfecto, agitur de probanda aliqua qualitate, seu præludio, aut quovis antecedente ipsius contractus.
- 58 Proxenetæ testimonium recipitur quando ab alio quam altero ex contrahentibus in testem adducitur.
- 59 Mediator seu proxenetæ favore Matrimonii & dotis in testem admittitur.
- 60 Proxenetæ, si ita statuto vel lege caveatur, non solum in testem admittitur, sed etiam plenam probationem facit & ejus duntaxat dicto & depositione poterit lis & controversia dirimi.
- 61 Expenditur in proposito textus, in lege Regia 28. tit. 29. lib. 9. recopil. quæ ibi afferitur, & intelligitur ex relatis à Joanne Gutierrez.
- 62 Proxeneticum seu salarium, quod & alio modo dicitur Philotrophum, in emptionis contractibus debet solvi proxenetæ per venditorem ex leg. Regia 9. §. 10. tit. 30. lib. 9. recopil.
- 63 Proxenetæ salarium in contractibus qui non sunt venditionis, debet persolvi per utrumque contrahentem.
- 64 Proxenetæ quantum Salarium persolvi debeat & n. 65.
- 66 Proxeneticum seu Salarium si fuerit conventum in certa quantitate, peti potest à Proxenetæ per certi conditionem; si verò in incerta quantitate per actionem stipulatus.
- 67 Proxeneticum sive Salarium non debetur, si proxenetæ dolo malo versatus sit in negotio in quo intervenerit.
- 68 Beneficio indignus est qui in legem committit.
- 69 Proxenetæ si in aliquo negotio versatus sit, dolo malo, nihil prohibet in eo in quo ex fide versetur proxeneticum deberi.
- 70 Proxeneticum non debetur si proxenetæ ministerium extrinsecum, & non intrinsecum & substantiale præstiterit.
- 71 Proxenetæ si in negotio intervenerit & ministerium intrinsecum præstiterit, etiamsi negotium perfectum non sit, nec effectum sortitum fuerit, dummodo culpa Proxenetæ non fuerit dissolutum, debetur adhuc ei Proxeneticum.
- 72 Proxeneticum datum ab emptore debet restitui per consanguineum qui post factum contractum & perfectam venditionem, vigore legis municipalis & statuti, rem venditam retrahit.
- 73 Gabella an debeat solvi tantum de pretio venditionis, an verò etiam de Proxenetico & Salario præstato mediatori Proxenetæ?

Proxenetæ est medium † inter contrahentes, Conciliator seu Interventor qui eos ad contrahendum allicit, & stipulantes atque expendent hinc indeque sollicitat, ut contractus sortiatur effectum, ut cum Budæo notat Thesaurus linguæ Latinæ verbo Proxenetæ, Senec. lib. 2. de Beneficiis & lib. 21. Epistol. ibi: *Æs alienum facias oportet, sed nullum per intercessores mutueris, nulli proxenetæ nomen tuum jactent, qui etiam eum pararium appellat, & ita habetur apud Martialem, lib. 10. ibi:*

*Quæ sulfurato nolit empti ramento
Vainiorum proxeneta factorum.*

- Tiraquel. *de utroque retract.* §. 29. gloss. 4. num. 8. Bertrand. *conf.* 225. *dixeram* lib. 3. Brissonius *de verbis Juris*, verbo *proxeneta*; & ejus varias definitiones cum Accursio, Azore & aliis, Benvenutus Stracha *in peculiari tract. de proxenetis & proxenetis*, 1. part. *in princip.* à num. 1. cum tribus seqq. ubi num. fin. ab Arbitro differri contendit & allegat pro sua opinione Joann. Baptistam Perosinum pronepotem Bart. *in tract. de arbitriis*, lib. 1. cap. à num. 2. cum seqq. cum tamen Bart. *in l. final. ff. de var. & extraordin. cog.* dixerit quod arbitrator est quidem quasi proxeneta adhibitus ad componendas partes, de quo loquitur textus *in l. 2. de proxenetis*, & *in l. 33. tit. 26. p. 2.* ibi: *Corredores son aquellos, que andan en las almonedas, y venden las cosas pregonando quanto es lo que dan por ellas, e por que andan de la una parte a la otra, mostrando las cosas que venden, por esto son llamados Corredores, son tratantes de las vendidas y compradas, y troques que se hazen en las mercaderias.* Sed præconcionare de quo, *in dict. l. partitione*, non pertinet ad Proxenetæ nec ad institutum eorum.
- 2 Proxenetæ verò officium † fordidum, & abjectum fuit reputatum, ut *in l. ult. ff. de proxenetis*, ibi: *De proxenetico quanquam est fordidum, solent Resides cognoscere; sic tamen, ut in his modis esse debeat, & quantitatis & negotii, in quo à perula ista defuncti sunt, & ministrare an quale accommodaverit, ubi notat gloss. verb. fordidum & ita pungit Matienzo in l. 8. tit. 14. gloss. 1. lib. 5. Recopil.*
- 3 Et tamen proxenetæ officium † publicum est, & ideo Proxeneta est eligendus per civitatem, villam aut oppidum ubi officium exerceri debet, ut *in l. 11. tit. 18. lib. 5. Recopil.* ibi: *Item que ninguna persona en las ferias pueda usar del officio de Corredor de mercaderias o de cambios si no fueren aquellos que son o fueren nombrados por las Ciudades, y Villas, y lugares destes Reynos que han costumbre de los elegir, y nombrar.*
- 4 Nec plures quam consuetudine † usurpatum & obtentum est, eligi debent, qui librum publicum † habituri sunt, ubi venditiones celebratæ & contractus initi cum die & nominatis contrahentibus transcribantur, *ex dict. l. Regia*, ibi: *Y no puedan nombrar mas numero de aquel que basta hora han eligido y nombrado, los quales Corredores ayvan de tener libros en que asienten todos los Cambios que hizieren, y para donde, y a que precio, y entre que personas con dia, mes y año.*
- 5 Ex quo nullo modo possunt appellari † Proxenetæ Tonsores, & Sartores, quia licet emptores comitentur, & eos in domos mercatorum, ut pannos emant ex quibus vestes fiant, communiter conducant, id principaliter faciunt, ut affirmant quod vestes conficiendæ mensuris, seu vulgo *Varas* indigeant, licet obiter de pretio agant; nec in istis concurrunt qualitates Proxenetarum, de quibus, *in dict. l. Regia*, in quo deceptus fuit Eviabolanos *in cur. Philippica*, 2. part. lib. 1. cap. 5. n. 2. qui etiam universitatum Bidellum, qui Scholasticis dies festivos & quietis annuntiat, Proxenetam intendit, & allegat pro sua opinione leg. 10. tit. 31. part. 26. *E si acaciere que algunos quisieren vender libros, o comprar, deven se lo dezir, ensi debe el andar preguntando, e diciendo que quiere tales libros, que vayan a tal*

estacion, o des que supiere quien los quiere vender, e quales quieren comprar, debe traer la traxameria entre ellos lealmente.

Sed in sponsalibus & matrimoniis contrahendis solent intervenire † Proxenetæ, ut notavit Accursius, *in rubrica de proxenet.* ubi Azor. *in rubric.* idem Accursius *in l. final. ff. de proxenetis verb. condiciones*, Alciat. lib. 1. *disputat. cap. 22.* unde in codice constituitur, Rubrica de sponsalibus & arhis sponsalibus, & quoniam id munus solet per fœminas fieri, tales fœminæ Proxenetæ solent vocari progynnestriæ, ut tradit Benvenutus Strach. *ubi supra* 1. part. n. 19. & 2. part. n. 15.

8 Proxeneta autem propriè & verè dicitur † Interventor & sollicitator qui vina oppidorum vendi, & emi sollicitat, & vulgo apud nos dicitur *Mozonero*, cujus officium in plerisque locis publicum est, & per Concilium solet talis Interventor nominari, & jurare in Oppido de Tudela de Due-ro, cujus negotia perago, talis interventor, seu proxeneta, nominatur, & proponitur à Duce de Lerma qui inter alios redditus illud jus sibi habet, & in locationem solet concedere pro certa pensione.

Sed Proxenetæ, de quibus specialius nostris legibus Regiis cavetur, sunt † mercium & cambiorum Instigatores seu Interventores, ut in legibus supra adductis & *in tot. tit. 18. dict. lib. 5. & aliis legibus infra referendis.*

9 Et circa Proxenetæ Cambiorum, & mercium statutum est neminem hujus Regni † exterum ad tale officium posse nominari, nec id exercere, ut *in l. 7. tit. 18. lib. 5.* ibi: *Otrofi que ningun estrangero pueda usar en estos Reynos el officio de Corredor de Cambios, ni mercaderias, so pena de perdimiento de todos sus bienes y que sea desterrado perpetuamente destes Reynos, & idem in Campore publico stabilitum est, in l. 6. tit. 18. lib. 5. Recopil.* ut suo loco dicemus.

11 Plura enim Exteris † à Regno isto prohibita sunt, quæ naturalibus tantum in præmium, & honorem naturalitatis, & peregrinis sunt condonata & permessa, ut *in l. 14. & 25. tit. 3. lib. 1. Recopil.* ubi exteris à Regno non sunt litteræ naturalitatis in contrarium concessæ; & idem in Regno Franciæ sancitum, & maxima cura observari tradunt Rhenatus Chopinus *de dominio Franciæ* lib. 1. tit. 11. ubi plura ex usu & moribus diversarum Gentium in propositum satis notabilia refert Petrus Gregorius *synagmat. Juris*, lib. 17. cap. 6. ex num. 40. Benedictus *in cap. Rainutius*, verbo *ad uxorem Adelasiam* numero 483. Cujus rei rationem tradit Covarr. *in pract. cap. 35. numero 5. versic. Unde; Azeved. in dict. l. 14. & 25. n. 50.*

12 Et ad instar hujus prohibitionis similiter cautum extat *in l. 2. tit. 3. lib. 7. Recopil.* quod officia ad † Jurisdictionem vel gubernationem spectantia, exteris non concedantur ibi: *Otrofi ordenamos y mandamos que de aqui adelante ningunas personas, que sean estrangeros destes nuestros Reynos y Señorias, y ansi mismo tengan officios ni cargos que toquen a governacion y no puedan tener, ni tengan en ellos Alcaldias, officios ni Regimientos en las Ciudades, Villas y lugares destes nuestros Reynos y Señorias, ni carnicerías, ni panaderias, ni pescaderias, ni otras cosas semejantes, ni se entrometan en ello, docet Gregor. Lopez in l. 2. tit. 24. part. 5. gloss. 13. & 14. & nos diximus in cap. Avendan. in cap. 19. Prætorum n. 17. & 19. lib. 1.*

Idem dicendum *in l. 1. tit. 14. lib. 7. Recopil.* ubi

ubi hæc prohibitio ad officia publica extenditur, cujus prohibitionis rationem tradit Azeved. in
 13 *diſt. l. 2. tit. 3. lib. 7. ibi*: Expedi enim † Regi & Regno non per externos, sed per Regnicolas Regna, civitates, & villæ gubernari, tum ne arcana Regni publicentur per externos tales, tum etiam ob amorem Regnicolarum Regno & suis adhibendum, & ipsorum cum eis; nam & alibi dixi: facilius quis conversatur cum cane suo quam cum homine extero: & facit illud Ecclesiastici: *Cum extero non facies consilium, nescis enim quid pariet.*

Et per legem 5. tit. 18. l. 6. *Recopil. exteris*
 14 prohibetur etiam in Judiciis † negotiare, & emere, argentum, aurum & alia ibidem contrectare, eodem etiam modo per l. 10. tit. 18. lib. 6. *infra*:
 15 mercatores † exteri portantes mercantias in nostro Regno prohibentur ab eis asportare argentum, aurum vel monetam; Item quod si naves Regnicolarum extiterint in portu maris non onerentur naves exterorum ibidem existentes, secundum textum, in l. 8. tit. 10. lib. 7.

Item quod intra duodecim leucas exteri jumenta † non habeant, l. 20. tit. 18. lib. 6. ubi
 16 & in legibus 15. & 19. alia duo exteris prohibentur. Item & exteris his & alienigenis à Regno nulla † donatio potest fieri per Regem Civitatis,
 17 Villæ, Castri aut Insulæ vel alterius rei ex contentis, in l. 2. tit. 10. lib. 5. *infra* & in Castro probat optima lex 1. tit. 18. part. 2. & ibi gloss. immò nec dominium villæ aut civitatis illius, secundum l. x. ejusdem tituli 10. lib. 5. & alia reperientur.

Quæ omnia, & naturalium hujus, Regni favore nituntur, & aliis rationibus de quibus eleganter Guillelmus Benedictus ubi *suprà diſt. verb. & uxorem, nomine Adelastiam, numero 491. ibi*: Et consultissime cum qualibet patria suo sensu, & non alieno abundet, cap. Certificari de sepulturis, & melius sciunt illi de patria, si quid de juribus regni usurpetur, quam extranei qui patriam minime noverunt: additio, hanc ordinationem habetis in l. 6. ordinationum Regiarum, Camera Inquæstarum Parlamenti Tholose, fol. 165. Imò incolæ novi qui de novo civitatem & patriam incolere ceperunt, honoribus civitatis non participant, ut habetur 3. Politicorum: Sed antiquiores patriæ, sunt illis præferendi, moderni verò maxime penitus extranei postponendi, coram quibus non est concilium faciendum, nescitur enim quid pariet, ut habetur Ecclesiastic. 8. in fin. facit text. in Authentic. de collat. §. Sed nec Provinciarum Judices; ubi Imperator possessores exprimit eosque repetit, non autem habitatores simplices de quibus mentionem antea fecerat, cum hominibus præfectio communis alienæ nullum fas est inire certamen; 24. quæst. 3. cap. cum quibus in fin. Peregrini & incolæ officium est nihil præter negotium suum agere, nihil de alio inquirere, minimeque esse in aliena republica curiosum, ait Cicer. lib. 1. offic. ut amicos querat, laborare curet. ubi Terentius in Eunucho, Sola, inquit, sum, habeo neminem, hæc enim nec amicum, nec cognatum, quamobrem alios cupio parare amicos beneficio meo, id amabo adjuva me, quo facilius fiat, propter quod à vero facilius deviabit; quæ pericula in originariis & antiquis habitatoribus non præsumuntur, auspiciis enim patriis, non alienigenis Rempublicam administrare oportere Antiqui judicabant, dicit Valerius, lib. 1. tit. de auspiciis in principio, cum originarii in bonis sint jam ibi radicati & fundati; pariter olim non præsumebantur

in exteris, ubi officia temporalia erant, cum tunc brevi tempore quo officium duraturum erat, magna familiaritas contrahi non posset, imo nec appeti, ut plenè per Lucam de Penna in l. quis Cod. de omni agro deserto lib. 11. D. Cerdan in suo veriloquio de raçones y reglas de estado cap. 462.

Licet Regiis Constitutionibus ita decretum sit, tamen † alienigenæ qui per decem annos in
 18 hisce Regnis sunt commorati ad prædicta officia possunt admitti, ut à summis consiliariis decisum tradit Burgos de Paz in l. 1. Tauri conc. 8. num. 373. Salcedo in addition. ad praxim Bernard. Diaz. cap. 54. numero 34. & facit textus in l. 2. tit. 24. part. 4. ibi: *La decena por morança de diez años que fagan en la tierra, maguer sea natural de otra*: & plura in proposito diximus, in tract. de pascuis & jure pascendi, cap. 20.

Aliquarum tamen rerum † proxenetæ sunt in-
 19 terdicti, veluti pecorum, & animalium, ut in l. 8. tit. 14. lib. 5. novæ *Recopil. ibi*: *Mandamos que de aqui adelante no aya Corredores deganados en las ferias y mercados donde se vendieren, y que las Justicias no los dexen usar los dichos officios, y que ninguna persona sea osada de salir ni embiar a comprar a los caminos los ganados que viniere a venderse a los mercaderes, ni parte alguna dellos so pena de haver perdido lo que assi compraren con el doble, lo qual applicamos por tercias partes para nuestra camara y sentenciador.*

Nec etiam Proxenetæ † admittuntur in rebus
 20 quæ continentur in l. 2. tit. 4. lib. 9. *Recopil. videlicet de las rentas y mercedes, razones y quitaciones que el Rey dà, ni lo pueden ser dello los Contadores y oficiales de la contaduria.*

Officium verò † Proxenetarum etsi contrahen-
 21 tibus possit esse utile, non tamen præcisè est necessarium, sed voluntarium; cum ipsa absque Proxenetis & mediatoribus possint circa contractus conveniri, cum simul atque de pretio partes convenerint, fit emptio, ut in princip. Instit. de emptione & venditione, & ita in Proxenetis desumitur expressè, ex l. 9. §. 11. tit. 30. lib. 9. *Recopil. ibi*: *Y la quisiere vender por mano de Geliz, o por si mismo que lo pueda hazer, y si quisiere dar la en su lugar el mota la fe, para que la trayga a vender que sea a su exco-gimiento, y querer & in l. 2. §. Y por que nos tit. 22. diſt. lib. 9. Recopil. & l. 7. tit. 4. eodem lib. 9.*

Sed & officium Proxenetarum cum tantum sit laudare & commendare contrahentes, & dicere esse idoneos vel merces utique valere pretium in quo venduntur; & sic hoc deficiat, non tenentur ad † damnum seu interesse, etiam si
 22 Proxenetæ præmium & mercedem acceperint dummodo & dolus ex parte eorum non intervenit, in l. 2. ff. de Proxenetis: ubi Ulpianus ita ait: *Si proxeneta intervenerint faciendi nominis causa, ut multi solent, videamus an possit quasi mandator teneri; & non puto teneri, quia monstrat magis nomen quam mandat, tametsi laudet nomen, idem dico & si aliquid Philamphopia nomine accepit, nec ex locato nec ex conducto, erit actio planè si dolo & calliditate, Creditorem circumvenerit de dolo, actione, & idem deducit ex leg. eleganter, §. fin. ff. de dolo, ubi ita idem Ulpianus. Item Pomponius refert Cecilianum Prætozem non dedisse de dolo actionem*
 P 4 adver-

adversus eum, qui affirmarat idoneum esse eum cui mutua pecunia dabatur, quod verum est, nam nisi ex magna, & evidenti calliditate non debet de dolo actio dari: docet Felin. in leg. si verò, §. 1. ff. qui satis dare. ubi Paulus Castrenf. Alexand. & Jaso, Bald. in leg. cum ostendimus, §. fin. propè finem versic. in textu, ibi: affirmatorem, ff. de fidejussor. tutorum, ubi ait specialem casum esse ibi quod affirmator, vel laudator dicens aliquem idoneum, teneatur etiamsi dolus non adsit. Et idem procedere, in leg. 2. §. Divus, ff. de Magistrat. conven. & est communis opinio secundum supra relatos; specialitas verò in eo consistat tum ob favorem minorum, & publicæ utilitatis causam quæ regulariter adsistit, ne patrimonium eorum, & pupillorum consumantur, aut deteriorentur, habeantque à quibus ipsa recuperare valeant, ut in leg. 1. cum pluribus illius tit. 1. ff. de minoribus, & ff. de in integrum restit.

23 Vel etiam in eo quòd † dict. leg. cum ostendimus, §. fin. & in dict. §. Divus, affirmatio idoneitatis fuit facta in iudicio; unde nihil mirum quod colore ejus ne circumveniat iudicantis auctoritas, qui affirmat quem idoneum & locupletem, si contrarium appareat, teneatur, prout si pro eo fidejussisset, & in dictis iuribus sentiunt Bald. & Alex. & communiter DD. quod prosequitur eleganter, & satis utiliter Azeved. in leg. 18. tit. 9. lib. 3. Recopil. Guttierrez lib. 1. pract. quest. 132. num. 8. qui etiam tradunt alium casum specialem nempe in approbante, aut laudante conductorem tributorum Regis, gabellarum, vel fisci Administratorem, quia iste talis tenetur etiam ut fidejussor, per textum in leg. juxta & in leg. exactores in fin. Cod. de suscepto, lib. 10.

24 Excluso tamen † prædicto casu speciali regulariter affirmator vel laudator de idoneitate personæ (dummodo dolus, & calliditas absit) ad nihil tenetur ad notata in leg. sciendum, in princ. ff. de Edilitio, per quem textum Alciat. Peregrinus lib. 2. cap. 12. ait quod verba quæ alicujus commendandi causa proferuntur, nullam obligationem producant, nec enim qui commendat tanquam sponsor conveniri poterit, ut ibi per eum, etiamsi Proxenetæ partes commoneat, & hortetur, nam mandatoris opera non fungitur, leg. idem quæ, §. si quis eas, ff. mand. leg. ob hæc, ff. de his qui notant. infam. leg. si verius mei, ff. de negotiis gestis. Etiamsi consultat, quia nemo ex consensu absque fraude obligatur, etiamsi non expediat ei cui datur; quia liberum est cuique apud se explorare an expediat sibi consilium, leg. 2. §. fin. ff. mandat. §. tua, institut. eodem, & in regula consilii, ff. de regulis jur. & etiamsi literas in negotio ad se non pertinente scripserit, ut in facto consultus Baldus ita respondit, conf. 366. visis consiliis, lib. 5. Stracha ubi supra 3. p. num. 23. & quælibet commendatio, hortatio, seu laudatio ex qualitate personæ, & officio pensanda est, ut in leg. plenum, §. equiti, ff. de usufructu, leg. si servus plurium §. fin. ff. de leg. 1. leg. item mella, ff. de alimentis, & cibariis leg. & conducunt trad. per Bart. in leg. si non sortem §. libertus, n. 29. ff. de condiç. Marl. in rubrica de probation. à n. 13. cum seqq. & voluntas personarum, & ex eo quod solitum est, declaratur, leg. quod si nolit. §. quia assidua, ff. de Edilitio edicto, leg. fin. Cod. de fidejussoribus. leg. si fundus, ff. de eviccionibus, & conducit † textus in leg. si quis affirmaverit in princ. ff. de dolo, ubi persuasor ali-

cujus ut repudiet hereditatem, affirmans non esse solvendo, vel quod optet servum, dicens meliorem in familia non esse, de dolo tenetur, dummodo dolose id persuaserit, vel affirmaverit, etiamsi oppositum affirmationi suæ fuerit verum, & revera hæres repudians, vel optans fuerit deceptus, & sic dolus necessario requiritur quod expresse fatetur Ulpianus in leg. quod venditor, ff. eodem tit. de dolo quod venditor (inquit) ut commendat, dicit, sic habendum est quasi nec dictum, nec promissum, sic vero decipiendi emptoris causa dictum est eque sic habendum est, ut non nascatur adversus dictum, promissum ut empti actio; sed de dolo actio detur. Ubi commendatio, & laudatio si dolose facta non est, non obligat, & ex leg. Julianus, §. si venditor, ff. de actionibus empti, ut in leg. ea quæ ff. de contrahend. emptio. ubi nam hoc ipso pluris vendidit. Ubi ut commendatio venditoris obliget eum, non sufficit quod sit falsa; sed simul requiritur quod eam fecerit, ut pluris rem venderet, & sic cum de dolo, & ex leg. quod si cum scires, ff. de dolo, ubi si cum scires quempiam facultatibus labi, sui lucri gratia affirmasti mihi eum esse idoneum, merito adversus se cum mei decipiendi gratia alium falso laudasti, de dolo iudicium est dandum. Non omnis igitur laudatio, & affirmatio obligat, sed illa quam quis facit gratia decipiendi, & lucri faciendi Cefalus omnino videndus, consil. 487. & numer. 37. Anton. Gomez. 2. tom. var. cap. 13. numer. 5. Baëza de inope debitore, cap. 1. Julius Clarus lib. 1. pract. quest. 132. ex numer. 7. Gama decis. 380. Velazquez de Avendaño de censibus, cap. 9. 7. n. 15.

Dolus autem, etsi non præsumatur, ut in leg. 2. §. merito, ff. pro socio, tamen † in Proxenetis affirmantibus de idoneitate contrahentium, vel mercium, utique præsumitur, quando ex celebratione venditionis aliquod lucrum præter debitum Proxeneticum fuit consequutus, ut in leg. si servus tuus, ff. de dolo, dict. leg. si cum scires, illo tit. Dolus autem ex modica utilitate non præsumitur, ut in cap. accedens de crimine falsi, notant Hostiens. Joann. Andreas Ancharanus, Butrius, & alii quos refert Farinac. de falsitate, quest. 151. num. 20. part. 2. Vel consiterit Proxenetam habuisse scientiam, & notitiam in contrarium esse, quod laudaverat, & sic expresse falsum affirmasse, quod satis eruditè tradit Benvenutus Stracha, ubi supra 3. part. num. 20. his verbis: Restringendum est etiam quod diximus (nisi fallor) nisi cum laude, & Proxenetico, scientia concurreret; quia scilicet Proxenetæ sciens nomen non idoneum, vel facultatibus illum labi, cui multa dabantur, vel merces vendebantur, laudaverit, eu proxenetici gratia aliquod receperit; puto enim his tribus intervenientibus Proxenetam teneri, & dolum malum præsumi, iudiciumque de dolo dandum esse, pro qua sententia, & temperamento notanda sunt jurisconsulti verba, in dict. leg. quod si cum scires, illic enim ita scriptum est: merito adversus te, qui mei decipiendi causa, alium falso laudasti & reliqua. Comparat ergo hoc casu Jurisconsultus laudare, & affirmare; cujus rei illa ratio reddi potest; quia non fuit proposita specie nuda laus, & Jurisconsultus inquit in dicta leg. sciendum, & cum laude & lucro concurrat scientia; & hanc sententiam admittendam puto, compescendæ etiam improbitatis hoc genus hominum; solent enim per sepe mali Proxenetæ scientes prudentesque, Proxe-

Proxenetici avidiores præter æquum, & boni lucri causâ, laudare, & non existentes solvendo, jamque fortunas, & rationes conturbaturos commendare, accedit, quod cum id genus hominum ad lucrum vel turpiter faciendum pronius sit, dolus malus facilius præsumetur, idque sensit, ut in leg. 1. in §. aiunt Ediles num. 26. de Edilitio edicto citat legem justissime in fin. Caveant ergo Proxenetæ à mendaciis, & sit eorum commendatio honesta, & sine dolo malo, & admonuimus, in antecedenti parte sub n. 6. sequuntur aliæ declarationes ad dictas leges.

27 Verum si duo pluresve Proxenetæ † intervenierint in negotio, & dolose se gesserint, adversus singulos in solidum agi poterit, sed altero convento, si satisfecerint in alterum actio erit deneganda, ut in leg. si duobus in princip. ff. si mens fals. mod. dixerit, l. 1. fin. ff. de eo per quem factum erit, leg. si plures, ff. de dolo, Bartol. in leg. eleganter in princ. n. 2. ff. eodem tit. & in leg. si Procurator. Cod. de Procurator. per quæ jura observat Stracha ubi supra 3. part. n. 15. Eviabolatius in loco supra citato n. 13.

28 Sed & illud notatu dignum est, an ex dolo commisso à Proxenetæ emptor † venditori, vel è contra debitor emptori teneatur, quam utique quæstionem plenissime disputasse Pileum refert Albericus in leg. 2. ff. de Proxenetis, & quia difficilè admodum erit Pileum inveniri, ejus verba maximo labore originaliter quæsita retulit Stracha, & ego vobis propter antiquitatem tanti Doctoris ad literam transcribere curavi.

29 Pileus ergo † in suis quæstionibus quæst. 38. ita in proposito ait. *Queritur utrum teneatur emptor venditori nomine doli commissi à mediatore. Proponitur actio ex vendito, quod teneatur, siquidem talis emptor ex dolo minoris, ergo ex dolo mediatoris, ut ff. si mens fals. mod. dixerit leg. 3. §. Pone, nemo debet cum jactura venditoris, argum. leg. mater, ff. de jur. dot. Item maxime cum dolus alterius alteri non prodesse, vel obesse debeat, ut in leg. si quis inficiatus in fin. ff. depositi & ff. pro suo, si ancillam & ff. de acquir. rer. domin. Pomponius item; quia nihil interesse debet à quo dolus commissus sit in hac venditione; sed an sit commissus, ut in leg. si cum excep. §. in hanc, ff. quod met. cau. Nam & aliàs non interest qui commiserit, nimirum licet aliàs dari non deberet, datur tamen, quia ex dolo aliquid ad eum pervenit, Ergo, ff. quoniam ex facto tutor. leg. dolus & in hæredem, ff. quod vi aut clam. Item alia ratione emptor convenitur, fortiori scilicet; quia tunc dolo videtur facere, cum sciens dolo acquisitum mediatoris, non restituit, licet nihil ab initio fuerit conficius & doli particeps, at postea, ut ff. de tribut. leg. illud §. 1. de per hæredit. sed et si §. de ea; quapropter ex dolo suo potius committitur, quam alterius, est quoque ratio fortior, quæ ad condemnationis laqueum emptorem adducit. Item quia dolum mediatoris suo quoque nomine commissum ratum habere convincitur, quando sciens dolose factum non rescindit, imo defendit. arg. est leg. ult. de admin. tutor. leg. sine Cod. de impen. & leg. si filius, Cod. de impen. & leg. si filius, Cod. ad Macedon. quamobrem quod ab initio fieri mandasset & exigi, ut in leg. 1. §. quoties & leg. idem est, ff. de vi & vi arm. & leg. Jul. 13. §. 1. ff. quod cujusque.*

30 Quod non teneatur hoc modo, videtur probari, quia † si quis velit aliquem propter do-

lum convenire probare debet ejus quem convenit factum, ut leg. 2. ff. de dolo excep. & leg. dolus Cod. de rescindend. vendit. Ne ad emptorem conveniendum non dolus vel scientia mediatoris, sed ipsius spectatur, ut in leg. ne servo, ff. de doli caus. & leg. si sint ff. de tabel. exhib. & non Procurator minorum 3. part. allegasti dicit emptor, delicta suos debent tenere autores, nec alter pro delicto alterius debet plecti, vel inquietari, ut in leg. sancimus, Cod. de poenis & leg. 1. Cod. ne uxor pro marito. Item cum habet quem possit convenire de dolo sine me possessore, convenire non debes argumento de dolo exceptione, leg. & 49. leg. ex hoc §. 1. ff. de eo per quem fac. Nempe licet judice captus sit, si modice me venire non pateris; licet enim contrahentibus se invicem circumvenire naturaliter, ut in leg. in causæ §. ult. & §. Papinianus, ff. de minorib.

Solutio.

In primis potest distingui utrum emptoris dolus latuerit mediatorem, an certus fuerit? in primo casu absolvitur, in secundo arguitur, ut leg. 2. ff. de noxal. action. Item aliter refert utrum ex dolo mediatoris aliquid pervenerit ad emptorem, an non; ut si pervenerit, in id damnetur, si non, absolvatur, argument. de tribus, leg. 3. & ff. de doli exceptione, leg. 4. & ff. quod metus causa quod eximius. Sed & aliter potest distingui, scilicet utrum mediator qui dolum adhibuit, sit solvendo an non; si solvendo, non teneatur emptor, si non, teneatur, argum. leg. si Procurator, ff. mandat. leg. 1. & 2. de instit. & argum. leg. 1. & 3. Cod. si vend. pignor. Item adhuc potest interesse qui mediatorem adhibuerit, utrum emptor, an venditor, an uterque vel neuter, sed ex casu advenit, si emptor convenitur omnino sive ad eum pervenerit, sive non, dum tamen absit aliquid venditori, quia imprudenter elegit, argumento leg. qui natura, §. ult. ff. de neg. gestis & leg. 2. ff. si mens fals. mod. dixerit. Si venditor, omnino non teneatur emptor, quia sibi debet imputare venditor, quod talem adhibuerit, nisi emptor dolo participatus fuerit, nisi forte in subsidium, scilicet cum mediator non est solvendo, & aliquid ad emptorem pervenerit, ut leg. hæc Pileus §. 1. vers. gratuitam, ff. de præscript.

Quem doctè quidem, & breviter more veterum Juris interpretum, scripsisse commendat Strach. ubi prox. num. 2. in fin. sed ejus resolutioni non satis acquiescit. Unde distinguendum † in proposito arbitratur, quod aut dolus 31 dedit causam contractui, intelligimus quando quis non erat contracturus, sed deceptus fuit in pretio, vel similibus dolo malo, ut tradit Albericus in dicta leg. eleganter. 7. & ibi communiter DD. Pichard. in §. actionum quæst. 9. n. 2. & nu. 12. instit. de actionibus qui à legat. Covart. in regul. possessor. 2. p. §. 6. & vide textum in leg. 57. tit. 5. part. 5.

Primo igitur casu quando † dolus dedit cau- 32 sam contractui, si dolus fuit commissus tam ex parte Proxenetæ quam emptoris contrahentis, intervenitque in hoc ipso ut venditor venderet, id est venditioni causam dedit, emptor tenetur, priusque conveniendus est; quoniam ad eum negotium principaliter spectat, & in subsidium, si emptor solvendo non sit, contra Proxenetam agi poterit, dicta leg. eleganter, ubi Bart. sub num. 2. citat in argumentum eandem legem, §. si quadrupes in §. si dolum. Si verò dolus, qui contractui cau-

causam dedit, tantum per Proxenetam admissus sit, absque interventu emptoris contra Proxenetam tantum agendum erit. Certum si Proxenetam solvendo non sit, contra emptorem agi poterit, qui ex dolo lucrum senserit, nec propter dolum alienum lucrum faciat, & venditor damno afficiatur *leg. fin. §. 1. ff. de eo per quem factum erit & facit, in argumento leg. ex Procurator. ff. mandati leg. dolus, ff. qui ex fact. tutor. leg. 2. & 2. ff. de instit.* Idque sensisse videtur Albericus in dicta leg. *eleganter sub num. 10.* & sicut ex dolo, & circumventionem propria nihil consequi quisquam debet, *leg. fin. cum glossa, ff. de dolo, malitia enim sua ullis lucrosa esse non debet, & hæc sententia firmatur ex his quæ Raphaëlus Fulg. scripsit, in leg. si duobus & in leg. si mensor. ff. si mens fals. mod. dix. illic enim ita scriptum est, sed mihi videtur facere hæc glossa mirabiliter ad quotidianas quæstiones ut si factum sit compromissum in arbitrum seu arbitratorem, & convenit stare sententiæ, seu laudo, sive æquo, sive iniquo non profit, qui se dicit læsum contra secum compromittentem de redditione, etiam si dolo arbitri arguatur agere, sed debeat tamen contra arbitratorem, vel arbitrum ex dolo suo actionem instituere, hæc namque actio dolum dumtaxat mensoris coercet, *leg. 2. §. hoc acti supra eodem.**

33 Nec hujus distinctionis primo + membro, quatenus regulariter ex dolo Proxenetæ emptorem non teneri, nisi in subsidium, & cum Proxenetam solvendo non sit, affirmans poterit opponi, de textu in dicta leg. *si cum exceptione §. in hac sententia adducta*, in illa exceptione non queri utrum is qui convenitur an alius metum fecerit, & sufficere debere metum esse illatum.

34 Quia respondetur quod + actio quod metus causa, de qua in illo textu est in rem scripta, ut in *leg. metum §. fin. ff. de eo quod metus causa leg. 3. & 4. Cod. de his qua vi, metusve causa sunt, Emilius Ferretus lib. 3. suarum opinionum cap. 20.* ideo metus unius nocet omnibus ad quos commodum pervenit ex metu. Sed actio de dolo personalis est, unde merito personam committentem dolum non egreditur, & ita respondit Bartolus, in dicta leg. *& eleganter in fin. 1. columna cui adde Decium vers. 41. n. 6. & Aimonem Gabet. conf. 120. confirmando opinionem, & conf. 252. responsiones ad dubia.*

35 In secundo verò casu + quando dolo incidit in contractum, quia purgatur per actionem deficiente ex eo contractu, impedit origini actionem de dolo quæ datur si alia actio non sit *leg. 1. leg. 2. & eleganter, ff. de dolo.* Idem Proxenetam ad quem negotium principaliter non spectat, non poterit conveniri, nec ex contractu, quia non contraxit, nec ex dolo, quia alia competit, idque sensisse videtur Bartolus in eadem leg. *& eleganter col. 2.* qui subjicit, nisi forte in subsidium, ut supra *leg. proxima & ead. §. si qua duplex*, quod & memoria tenendum inquit, & quod subdubitan dixit Bartolus. clarè meo quidem iudicio probatur, in *leg. si duobus in §. 1. ff. si mens fals. mod. dix.* Verba autem Jurisconsulti talia sunt. *Si emptor plus dederit venditori propter renuntiationem; quia condicere potest quod plus dederit, agi cum mensore non posse, nihil enim emptoris interest cum possit condicere, nisi solvendo debitor majorem modum tradiderit fraudatus à mensore, consequenter dicit Pomponius non esse actionem adversus mensorem, quia ex venditio actio adversus emptorem, nisi & hic emp-*

tor solvendo non sit, contra Proxenetam, qui fraudem commisit agendum esse, & notandum est, quia variis, & diversis modis plerumque contingit fraudulenta renuntiatione atque suasionem Proxenetæ emptorem integrum pretium non solvere, solvitur namque pretium per lapè, & in numerata pecunia & mercibus, valore earundem, certis modis constituto.

Quibus adde quod dolo + Proxenetæ non reddit contractum ipso jure nullum; quia alterius dolo alius obesse non debet, *leg. qui Procurator, ff. de doli exceptione leg. iniquissimum, ff. de jur. & facti ignor. leg. in summa, §. emptor, ff. de peculio, & in terminis ita notavit Accursius in dicta leg. & eleganter, verbo hoc ipso ibi: Et secundum hoc, dolo Proxenetæ, vel alterius tertii non vitiat contractum, ibi Bart. Bald. & Raphaël Cuman. Jason. in §. actionum institut. de actionibus, num. 44.* Bene tamen agi poterit de dolo contra Proxenetam, ut cogniter notatur, in dicta leg. *& eleganter, Albericus in regula alterius de reg. jur. ubi Decius & in dicta probata parte, textus in dicta leg. 2. ff. de Proxenetis, ibi: planè si dolo & calliditate creditorem circumvenit de dolo actione tenebitur, Stracha ibi sup. 4. art. numero 1. cum duobus sequentibus.*

Et in matrimonio, & sponsalibus loquens de dolo tertii + idem in summa, nempe quod contractum non reddat ipso jure nullum, tradit Pater Sanchez, *de matrimonio lib. disput. 64. per totam.* Dubitari tamen in proposito solet si aliquis mediator + Proxenetam, seu (ut mavis) Casamentero laudando, & approbando nigris alterum ex conjugibus dicat formosum egregium forma, divitem, & alias animi dotes & virtutes in eo concurrere, quæ verè non aderant in eo, sed penitus contrarium, an talis mendax, & fallax Mediator ad aliquid teneatur, cum matrimonium nullatenus dissolvendum sit ex supra dictis.

Et quemadmodum Proxenetam + de dolo teneri supra diximus, etiam tenebitur de lata culpa ad instar mensoris, in *l. 1. §. hæc actio, ff. si mensor fals. mod. dixerit sensu Accursius in leg. 2. verbo actio, ff. de Proxenetis, Bart. in leg. fin. ff. de variis & extraordin. cognit. num. 15. Arelinus in princ. Institut. de obligat. que ex quasi delicto, n. 2. & ratio est, quia lata culpa æquiparatur dolo, ut in *leg. quod Nerva; ff. depositi, & magna negligentia est culpa, & magna culpa dolo; præsumptam enim fraudem in se continet, leg. magna culpa leg. lata, ff. de verbor. signific. & quælibet dispositio loquens de dolo comprehendit latam culpam ex pluribus quæ tradit Bartolus in *leg. si mora 10. in part. ludis, n. 24. cum seqq. ff. de solut. matrim.***

Unde Proxenetam qui scienter falsitatem & dolum + commiserit in venditione rerum, ea usurpando, vel alteri adjudicando minori pretio quam vendi debent, si hoc fiat in rebus bellicis quarum venditio curæ & fidei ejus sit, in damnum militum, qui participare debent de pretio, poenam mortis incurrit, ut in *leg. 33. tit. 26. p. 6. ibi: o por ende si el Corredor tomare mas de a que le huviesse puesto de dar, debe lo pechar doblado, e no ser Corredor por esse año. E si otra vegada en tal lo fallassen, deben lo matar por ello; por que lo primero podria ser por necesidad, e concusta, & lo segundo por uso malo, mas si falsedad hiciesse a sabiendas ex alguna de las cosas, que huviesse de almonedar, fur-*

furtandolas ó haziendolas haver algunos por me- nos de lo que valiesien, de manera que tornasse a daño del la Cavalgada, debe morir por ello. In rebus autem pacis poena est arbitraria, ut in *leg. 8. tit. 7.* quae licet in agri mensore loquatur, communiter extenditur ad Proxenetam, ut tradit Ebiavolanus *suprà.*

41 Et hinc etiam provenit, quod si Proxenetæ † minori pretio dederit rem alteri, cum tamen alius plus obtulerit, & id fecerit dolosè, tenetur ad restitutionem residui pretii, ut in *dicta leg. 33. titul. 26. part. 2. & in leg. 9. §. 11. tit. 30. lib. 9. recopil.* ubi Gregor. Lopez *glossa 7.* & vide Petrum Navarrum *tract. de in integrum restit. lib. 3. cap. 2. n. 144.* Quod si affirmaverit esse emptorem qui ducentos pro re praestat, & non fuerit, & intuitu illius dolosae affirmationis venditor ducentos praestiterit, tenebitur etiam Proxenetæ ad restitutionem ejus quod iniquè, & cum excessu fuit solutum, Gregor. Lopez *ubi proxima glossa 2.* Azeved. in *leg. 14. tit. 12. lib. 5. recopil.* qui ait, quod si hoc praetextu simulatus licitator offert pretium non lucratur promissum, & refert Avendañum *cap. 12. per. tit. n. 8.*

42 Non tamen Proxenetæ tenebitur de † imperitia, vel negligentia, securus enim esse debet, & imputare sibi poterit qui eum adhibuit, vel admittit, ut in *leg. 1. §. hoc actio, ff. si mens fals. mod. dixerit, & argum. text. in §. praeerea, Institut. quibus modis re contrahitur obligatio, & in §. fin. Institut. pro socio, tradit Stracha ubi *suprà part. 3. n. 5.**

43 Sed & Proxenetæ non poterit suscipere sibi res alteri vendendas † sua interventione, nec per se, nec per interpositas personas pro ullo pretio majori vel minori, ut in *leg. 14. tit. 12. lib. 5. recopil.* ibi: *Mandamos, y defendemos que ningun Corredor de estos nuestros Reinos, y Señorios, Corredor de lonjas ni de vestias, ni de otras mercaderias, y bienes ansí muebles, como raizes no sean osados de tomar para si compradas ningunas heredades, ni vestias, ni mercaderias ni otros bienes, muebles, y raizes qualesquier que les dieren a vender por poco precio, ni por mucho, por si, ni por interpositas personas so pena de que por cada vez que qualquier de ellos lo hiziere, pierda el officio y mas caya en pena de cinquenta mil maravedis, la tercia parte para el que lo acusare, la otra tercia parte para los propios de la ciudad, ó Villa, ó lugar donde acaciere, y la otra tercia parte para la nuestra Camara.*

44 Nec esse mercator, & negotiator † mercium tradit latè Stracha, *ubi supra 4. part. §. occurrit hic alia questio, ubi postquam quid de jure communi posset considerari pro utraque parte adduxit, tandem in fine ita concludit: Laudandi propterea sunt omnes populi, qui in mercatura exercere solent si Proxenetæ ab officio mercaturæ abstinere se dicere velint, prout providenter in patria sub poena non levi, Proxenetæ mercaturam facere prohibentur.* Et in nostro Regno Castellae ita sancitum est, ut in *dicta leg. 1.* nec facere securitatem navium, aut mercium, per mare evectarum, & talem assecurationem per se, vel per aliam firmare, ut in *ordin. 31. consulatus Hispalensis.*

45 Prohibentur insuper Proxenetæ † intervenire in faciendo Cambio contractuum improborum, ut in *leg. 11. in fin. tit. 18. lib. 5. Recopil.* ibi: *Y que no puedan hazer cambio alguno de los prohibidos illicitos, so pena de perdimiento de la*

metad de todos sus bienes, y destierro de los Reynos por diez años. Et tandem prohibitionem intelligo in cæteris contractibus illicitis, & reprobatis veluti in revenditione tritici, & usuræ, ut in *legem 4. in principio tit. 25. lib. 5. Recopil.* tradit Ebiavolanus *ubi supra numer. 10.* & an stipendium, vel quid aliud ex talibus contractibus illicitis teneatur restituere Proxenetæ *infra* dicemus.

Sed disputari sæpè solet, & maxime est controversum, an Proxenetæ circa contractus, vel negotia in quibus intervenit, & fuit mediator, possit adduci ab aliquo ex contrahentibus † in 46 testem, & an ei sit danda plena fides.

In qua quaestione † tam pro affirmativa, quam 47 pro negativa parte plures, & ferè innumeros retulit Farinacius, in *praxi criminali tit. depositionibus contra testes 9. 60. illat. 26. per totam, & utramque communem affirmat, sed negativam pro regula constituit, nempe Proxenetam in testem admitti non posse, ex glossa in §. invisum, verbo ad numeratorem in Auth. de instrum. fid. & aut ea, & in cap. si quis Episcopus in verbo mediator. 1. quest. 5. & in cap. 1. in verbo civiliter de testibus in 6. & in cap. dilectorum in glossa 1. de testibus cogend. & in cap. Romana in verbo in testem de testib. in 6.*

Et propositam regulam † ampliat Farinacius 48 procedere multò magis si neutra pars consentiat Proxenetam in testem admitti, & ibi allegat Joannem Andream, Ancharranum, Stracham & alios qui apud eum videri poterunt.

Et in Proxenetæ † qui mercedem consequi- 49 tur, & salarium ex eo in quo fuit mediator, & in non salariato, & in gratis operante, ex Gabriele, *tit. de testibus conclus. 20. numer. 3. lib. 6. 1. communium, Stracha ubi supra part. 4. §. illa etiam questio numer. 4. & 5. & n. 34. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1036. n. 6.*

Et non solum quando contractus † non est 50 perfectus, quo casu, ut perficiatur agitur de emolumento, & salario ipsius Proxenetæ, sed etiam perfecto contractu & quando Proxenetæ nullum potest sperare commodum ex Alex. *vers. 128. n. 1. lib. 2. & conf. 13. n. 14. lib. 1.* dicit communem, Stracha *ubi supra n. 4. vers. & hoc admittendum Ceph. conf. 65. n. 23. l. 1.*

Et cum supra diximus Proxenetam debere conficere, & habere librum, ut in *leg. Regia ibi adducta, expressè sancitur, etiam ampliatur prædicta regula, ut nec tali libro Proxenetæ † 51 sit adhibenda fides ex ratione quam tradit Baldus in leg. 1. col. 4. Cod. de edendo ubi ita ait: Sed quid in his qui scribunt ea in quibus versantur, an teneantur codicem suum edere, videtur quod non; quia non admittitur eorum vox viva, nisi utraque parte volente, ut in cap. 1. de testibus, lib. 6. ergo nec mortua, nisi utraque pars consentiat, & subjicit; Sed quid si librum Procuratoris mei peto edi contra tertium, an audiar, videtur quod non; quia cujus testimonium non admittitur, ejus scripturam non respiciam leg. deferre, §. idem decreverunt, ff. de jure fisci, nam cum talis scriptura juris adminiculum non conferat, ideo frustra edi postulatur, docet Mascard. *de probat. lib. 2. conclus. 1036.* & accuratius Stracha *ubi supra ex n. 2. cum seq.**

Quinimò si Proxenetæ † fuit examinatus, non 52 facit semiplenam probationem: unde ex ejus dicto non poterit parti juramentum deferri in supplementum, sicut post alios probat Mascard. *ubi proxime n. 27.*

- 53 Verum licet Proxenetæ ex suprâ dictis, non reputatur testis integra fide, vel omni exceptione major, non tamen in totum ad testificandum repellitur, & quanta fides sit illi adhibenda, ex circumstantiis, & qualitate personæ iudex arbitrabitur, ex Abbat. in cap. dilectorum, num. 3. vers. ideo dicerem de testibus cogendis, Stracha Mascard. & aliis suprâ relatis, Farinac. ubi suprâ n. 414.
- 54 Et de consensu partium etiam poterit admitti in testem, ut probat Bartol. in leg. omnibus num. 4. versic. cave tamen tibi, Cod. de testibus Odofred. in leg. fin. col. 2. versic. nam dicit ipse, ff. eodem, Bartol. in leg. deferre, §. item decreverunt n. 2. ad finem. Petrus Benitensis decis. Bonon. 61. sub nu. 1. Stracha, Mascard. & alii ubi suprâ, quod ampliat Farinacius ubi proximè n. 416. uti in isto casu Proxenetæ de consensu partium admittitur plenè probet.
- 55 Et regulariter ubi veritas aliter haberi non potest, Proxenetæ in testem admittitur, Abbas in cap. insuper 11. versic. & maximè in defectu aliorum testium de testibus. Montecejo in suo repertorio testium, verbo Proxenetæ, fol. 60. versic. tertio, & verbo testes inhabiles, fol. 74. vers. secundo Mascard. dict. concl. 1036. numer. 16.
- Et in instrumentis & contractibus in quibus nihil est quod impediatur Proxenetæ testimonium recipi, Proxenetæ nequaquam arcebitur à testimonio sicut alius quilibet, ut docet Stracha, Gabriel, Monticelus, & Mascard. jam relati.
- 57 Et in crimine simoniæ, & solutionis usurarum etiam Proxenetæ admittitur in testem, & quando contractu, & negotio jam perfectò, agitur de probanda aliqua qualitate, seu præiudicio, aut quovis antecedenti ipsius contractus, ut probat Alexand. Salicet. & alii quos allegant Stracha, Gabriel, Mascard. ubi suprâ, Rota Genuens. decis. 97. num. 4. & decis. 188. num. 9. & 10.
- Et quando Proxenetæ non adducitur in testem ab aliquo ex contrahentibus inter quos fuit mediator, sed ab alio; tunc enim rectè ejus testimonium admittitur ex Felino, in cap. cum à nobis, n. 16. versic. vel nisi producat ab extraneo, de testibus & doctoribus proximè adductis.
- 59 Et favore matrimonii, ac dotis mediator, & Proxenetæ admittitur in testem, ut pluribus adductis probat Farinacius ubi suprâ ex n. 442. usque ad n. 449.
- 60 Et tandem Proxenetæ non solum admittitur in testem, verum etiam plenam probationem facit, & ejus tantum dicto, & depositione poterit lis, & controversia decidi, si id statuto, vel lege caveatur, prout affirmat Stracha tract. de assessoribus gloss. 39. & dict. de Proxenetis part. 4. dicto §. illa questio, num. 33. ubi loquitur de Proxenetæ jurato; Mascard. dict. concl. 1036. Rectè enim potest statuto caveri, ut unius testimonio maximè officialis publici fidem esse adhibendam, ut per Gabrielem, lib. communium, tit. de testibus concl. 1. nu. 5. & 11. Joannem Crozum de testibus à num. 208. Dueñas reg. 8. & facit textus in cap. statutum de rescriptis in 6. & in cap. cum dilectus vers. suprâ de fide instrumentorum, Farinac. quest. 63. de oppositionibus contra testes; num. 53. & num. 227. ubi de officiali publico, & ego dixi in tractatu de pascuis, & jure pascendi, cap... Anguiano in tractatu de legibus lib. 3. controversia 19. lib. 9. per totam maximè numer. 13.

Unde ex lege Regia 28. tit. 19. lib. 9. Recopil. 61 quæ circa Proxenetam in proposito depositum stat ei fidem plenam in casibus in illa lege expressis, & integram dandam, & ejus dicto decidendam controversiam, ut patet ibi: Por quanto los Corredores son tratadores de las vendidas y compras, y trueques que se hazen en las mercaderias; mandamos que el Corredor por cuya mano se hizieren algunas ventas, y trueques, y los factores, y tundidores, que algunos pannos sacaren para algunas personas, y los mozoneros que tratan las ventas de los bienes arrobados sean obligados a hazer le saver al arrendador, o si el cojedor de la alcabala hasta segundo dia desde el dia que se hiziere la venta, o trueque, so pena que la primera vez sea obligado a pagar el alcabala sola, y por la segunda que la pague con el dos tanto, y por la tercera con el quatro tanto; y si el arrendador, o Cojedor los trajere en prueba contra el vendedor, o comprador, que vala todo lo que dixere, siendo hombre de buena fama sobre el juramento que le sea tomado aunque no aya ende otro testigo; y ansi mismo sea creido el Comprador siendo hombre de buena fama sobre juramento que haga en forma debida de derecho, aunque aya otro testigo, y valga lo que dixere.

Circa quam legem, quam, ut notabilem, & singularem omnes profitentur, plura curat Avendaño, in capit. Prætorum 1. part. cap. 1. Lazarte Azevedo, quos refert & adducit Gutierrez in tractatu de Gabellis lib. 7. quest. 224. ex n. 65. qui studiosè, & summa cum diligentia plura admodum notabilia & utilia in praxi intellectum dictæ legis adductæ; & quia summa cum distinctione procedit, ejus verba vobis proponenda duxi, qui ita ait circa cujus legis intellectum, & praxim plura sunt consideranda, & observanda. Primè quod licet regulariter secundum jus commune unius testis testimonium, & responsio non audiatur, etiamsi peculiari cura honore præfulgeat, ut in leg. jusjurandi versiculi modo Cod. de testibus leg. 32. ad medium tit. 16. part. 5. Petrus Dueñas in regula 84. latissimè cum ampliationibus, & fallentiis Prosper Farinacius 2. tomo questionum criminalium, quest. 68. cap. 1. num. 1. cum sequentibus fol. mihi 324. cum sequentibus: Ad exactionem tamen gabellæ unius mediatoris seu proxenetæ, aut solius emptoris dicto in iudicium per gabellarium adducti, standum est, ut statuitur, in dicta leg. 28. in secunda parte, quam ad hoc notabilem allegant Avendaño, 1. part. cap. 1. num. 18. versiculo in materia custodia, cap. Prætorum, Lasarte dicto cap. 18. n. 74. & Azeved. in dicta leg. 28. num. 1. Secundo etsi maximè controversum sit in jure communi inter glossas, & DD. utrum Proxenetæ possit esse testis in negotio in quo fuit mediator, & tandem communior sententia sit negativa, quamvis affirmativa sit etiam communis, & nulla verior, & latissimè cum pluribus ampliationibus, & limitationibus prioris sententiæ negativè resolvit Prosper Farinacius in 2. tom. quest. crimin. de opposit. contra testes quest. 60. illatione 16. per totam fol. mihi 280. cum sequentibus. Attamen in proposito nostro exactionis gabellæ statuitur solo dicto emptoris, vel Proxenetæ à gabellario in iudicium in testem produci, ut in dict. leg. 28. cavetur cum requisitis de quibus in ea.

Tertiò quod similiter etiamsi maximè controversum sit in jure an testis de facto proprio reponens plenè probet; communis namque est

est

est sententia affirmativa cum Paulo de Castro, & aliis; negativa tamen cum Cyn. & aliis pluribus, etiam communis, ut eos referens sequitur negativam cum pluribus ampliationibus, & limitationibus late probat Farinacius ubi supra quæst. 63. cap. 4. fol. mihi 366. cum sequentibus. Quoad exactionem tamen gabellæ plenè statur dicto solo emptoris vel Proxenetæ in testem producti à gabellario in iudicio, ut aperte videmus decisum, per dictam leg. 28. in 2. ejus parte, cum requisitis ejusdem statim dicendis, quod est satis singulare.

Quarto quod ita demum standum est in proposito dicto emptoris, & mediatoris si per gabellarium adducti sunt in testimonium, ut expresse cavetur, in dicta leg. 28. secus si contra gabellarium adductus sit in testem, mediator autem emptor à venditore; quia nullam fidem faciet juxta regulam dictæ legis jurjurandi, cessat enim tunc favor, & ratio vitanda fraudis, quam pro gabellario consideravimus, licet enim æqualitas alias in iudicio servanda sit inter auctorem, & reum; qua sunt correlativi, juxta tradita per Felinum in procemio Gregorii num. 8. hoc procedit quando correlativa pariformiter se habent, alias secus, ut in nostro casu, ut constat ex Felino post Abbat. ubi supra numero 4. & Abb. in cap. 1. de collat. ita Lasarte dicto cap. 18. numero 75. & Azeved. numero 3.

Quinto quod decisio, dictæ legis 28. in 2. part. quæ dicto jurato emptoris, vel mediatoris standum esse statuit, adducti in testem per Gabellarium, procedit quando constat de ipsa venditione videlicet per confessionem partium, vel alio modo, dubitatur tamen de cætera pretii quantitate cujus gabella solvi debet, secus si de venditione quoque contentio sit, an scilicet contracta fuerit, vel non, tunc namque nullo modo standum est dicto solius emptoris affirmantis, etiamsi per gabellarium contra venditorem negantem venditionem, adducantur, aliter enim fieret quod emptor esset testis solus sufficiens in causa propria, & propterea quod ex non probata venditione, & ideo plus quam ulla gabella solveretur, quod esset absurdissimum; ita Lasarte n. 77. & Azeved. dict. n. 4. ubi supra, idem resolventes innumeris statim sequentibus in persona Mediatoris in hac eadem specie.

Sexto quod si neuter contrahentium contractui venditionis, aut permutationis stare velit, sed uterque contraxisse neget, nemo poterit contra eos vel contra alterutrum mediator in testem adduci per gabellarium, ex dict. leg. 28. ne forte contrahentes cum à contractu, mutuo consensu recessissent, contractum occultent Regalem decimam fraudaturi; ita rectè observavit Lasarte, dicto cap. 18. numero 79.

Septimo, & penultimo adnotandum erit ex eadem lege ad hoc, ut ipsius perfecta decisio procedat, necessario requiri, quod emptor talis, vel mediator, cujus soli dicto jurato à gabellario in iudicium producti statur in casibus prædictis, sit bonæ famæ, ut constat ex eadem lege, ibi: De buona fama: ita ut id omninò probandum sit, etiam si non reprobetur per reum conventum, ut maxima cum ratione observavit, & probat Azeved. in dicta leg. 28. num. 7.

Verùm pro complemento hujus capituli superest nunc, ut de mercede, & Salario Proxenetarum, quod Proxenicum vocatur, verba faciamus.

62 Et sanè Proxenicum est illud de quo loquitur titulus. ff. de Proxenicis, & Rubrica Cod. de Otero De Officialibus.

sponsalibus, & Proxenicis; & alio modo solet vocari Philotrophum, & in leg. 2. ff. illo tit. secundum expositionem Accursii ibi: ff. illo tit. de Proxenicis, & in leg. 1. in fine; ubi Albericus, ff. de variis, & extraordin. cognit. & in leg. hac actio, ff. de action. & obligat. Alciatus dicta leg. 1. disput. cap. 22. Stracha dicta parte nu. 14. debet perfolvi Proxenetæ, ut in leg. 1. 2. & 3. ff. de Proxenicis, & dicta leg. 9. §. 11. tit. 30. lib. 9. Recopil. ibi: Y al Corredor su Corretage; & in Casu illius legis solvitur per venditorem, ut ex ea patet.

In aliis verò contractibus per utrumque ex 63 contrahentibus, argumento textus in leg. sed, & loci §. 1. ff. finium regund. & conducunt quæ tradunt Speculator, in tit. de Assessoribus, §. Salarium num. 4. & Bartol. in leg. si postulaverit in princ. Alciatus apud eum; ff. ad leg. Jul. de Adult. & in leg. 7. tit. 27. part. 3. & eorum quæ diximus in cap. de mensuris num....

Quæ autem quantitas est debeat perfolvi pro 64 isto Proxenicum relinquitur arbitrio iudicis, qui pro modo negotii, qualitate, & quantitate proque labore in proposito rem pensabit, & medium habebit, ut in leg. fin. ff. de Proxenicis ibi: Sic tamen, & in his modus esse debet, & quantitas, & negotii in quo operula ista defuncti sunt, & ministerium quale commodaverint, attenda etiam consuetudine terræ, leg. 1. §. in honorariis, ff. de variis, & extraord. cognit. late Stracha ubi supra 2. part. ultimæ partis, §. de modo Proxenicorum.

Quod utique est intelligendum est, nisi Proxenicum fuerit conventum à contrahentibus, vel fuerit etiam facta taxatio à iudicibus, vel aliis officialibus nominantibus Proxenetæ, ut ait Eviabolanus supra num. 28. in fine.

Et si Salarium hoc, vel Proxenicum fuerit est conventum in certa quantitate peti illud Proxenetæ per certi conditionem, si verò incerta quantitate per actionem stipulatus, ut in §. 1. Instit. de verbor. obligat. ut in leg. si quis certum petatur, de quo per Speculatorem, in titulo de Saliis, §. sequitur versic. is quoque, Salicetus in leg. Salarium, ff. mandati, Stracha ubi supra, §. quo jure petatur Proxenicum, num. 5.

Non tamen debetur Proxenicum istud si Proxenetæ dolo malo versatus sit in negotio in quo intervenerit, argumento textus in leg. Maria, juncta doctrina Bartol. ff. de annuis in leg. §. Divus circa finem, ff. de extraordin. cognit. Cum enim teneatur de dolo, ut in leg. 2. ff. de Proxenicis, ut supra diximus, absurdum videbatur ejusdem negotii nomine quidquam consequi, & ob facinus suum lucrifacere; indignus est namque est beneficium qui in legem committit, ut in leg. sibi hereditaria, ff. de negotiis gestis leg. ab hostibus, ff. soluto matrimonio, leg. relegatorum §. fin. ff. de interdicitis, & relegat. leg. auxilium in ff. de minoribus.

Cæterum si in aliquo negotio dolo malo versatus sit nihil prohibet in eo in quo est ex fide versatus, Proxenicum deberi, nec enim corrumpi quod rectè factum est superveniente delicto potest, ut in leg. rescriptum, ff. de his quibus, ut indign. leg. 2. ff. de itinere actuque privato.

Nec Proxenicum istud etiam debetur, si ministerium est extrinsecum, & non intrinsecum, & substantiale præstitum sit, ex Bald. in dict. consilio 469. tria dubia vol. 2. & versic. 50. eodem vol. si verò Proxenetæ in negotio in quo intervenerit

71 rit ministerium intrinsecum † præstitit & in his quæ ad negotii explicationem pertinent, laboraverit, etiamsi negotium perfectum non sit, nec effectum sortitum fuerit, dummodo culpa Proxenetici non fuerit dissolutum, vel distractum, adhuc debetur ei Proxenetico, ut in leg. qui operas, §. fin. & in leg. si uno, §. item eum quidem ff. locati, ubi Bartol. tradit Stracha, ubi supra 4. part. §. de Proxenetico & eorum modo à quo jure petantur, ex num. 5. ubi ad partes articulum istum disputat, quem, si casus occurrerit, videre poteris.

Quod si facto contractu, & perfecta venditione, consanguineus vigore legis municipalis, aut statuti rem venditam retraxerit ex leg. 70. Tauri cum seqq. quod ab emptore † Proxenetæ est datum, ei erit restituendum à consanguineo retrahente; quia Proxenetico est pars pretii, ut resolvit Tiraquel. de utroque retract. §. 29. glossa 5. numero 8. & 9. Et idem procedit quando rescinditur contractus per actionem redhibitoriam, ut in leg. debet, ff. de adilitio edicto, & in leg. illud. §. condemnatio eodem tit. ibi: debet autem recipere pecuniam quam dedit, vel si quis accessionis nomine dederit: dari autem non id solum accipimus quod numeratur venditori pretium, & usuras ejus, sed & si quid emptiois causa erogatum est; ubi Accursius verbo erogato exponendo, inquit, id est, mediatori: Stracha ubi supra 4. part. §. item queritur cum seqq. ubi intelligit id procedere quando ex voluntate partium Proxenetico fuit solutum Proxenetæ.

73 Utrum verò Gabella † debeat solvi tantum de pretio venditionis, an verò etiam de Proxenetico, & Salario præstito mediatori, seu Proxenetæ disputat Bart. in leg. sed si hoc §. quidam, ff. de conductionibus & demonstr. ubi Paul. Castr. Tiraquel. ubi proximè, numero 9. & §. 15. numero 5. Stracha ubi supra dicta part. 4. §. quare lege municipali per totum.

CAPUT XX.

De officio Describentium vicinos in publico Æstimo vulgo Padron, Censitorum, Peræquatorum, & Discursorum, quos Hispano sermone vocamus, Empadronadores y Desagraviadores de pechos, y tributos.

SUMMARIUM.

- 1 Descriptionem populi & subditorum suorum olim David jussit fieri.
- 2 Descriptio populi Davidis jussu facta, exosa Deo fuit, & cur & n. 3.
- 4 Augustus Casar fuit primus qui gentes sibi subditas incapitari & describi fecit, censum vel tributum imponendi causa.
- 5 Descriptionis Orbis Edictum quo in loco à Casare fuit editum.
- 6 Descripserit seu Incapitator populi quis fuerit in Judea delegatus.
- 7 Descriptio seu incapitatio quamdiu in Judea duraverit, & quantus fuerit numerus incapitatorum.
- 8 Tributum quod unusquisque descriptus ex Edi-

cto Casaris erat soluturus, in quo sisteret, & n. 9.

- 10 Tributi solutio pro Edicto Casaris maximum creavit apud Judæos scandalum & altercationes.
- 11 Descriptionem subditorum & Vassallorum facere, an possit esse utile, vel qua incommoda & pericula ex tali descriptione possint oriri, remissivè.
- 12 Tributa non solum imponere pro cognitione Vassallagii & supreme potestatis, sed etiam alias Collectas & impositiones, publicâ causâ & communibus necessitatibus urgentibus, Regno & Vassallis injicere ad Reges jure Regalia spectat.
- 13 Tributorum qua in Hispania imponuntur, varia causæ sunt, & eorum nomenclatura diversa.
- 14 Gregorii Lopez sententia circa tributum quod in Hispania vulgari sermone vocatur Fonsadera, non admittitur, imò refellitur ex quodam vetustissimo privilegio per Alphonsum primum Regem Legionis, Ecclesie sanctæ Mariæ de Valpuebla concessum, quod ibi affertur.
- 15 Tributi vulgò Fonsadera, antiquitas unde deducatur.
- 16 Tributi vulgari sermone Fonsadera dicti, in quo consistat ratio & substantia.
- 17 Tributorum varia afferuntur nomina.
- 18 Tributum vulgò Sisas quo tempore fuerit impositum.
- 19 Tributum vulgò Alcaval qua ratione sit dictum, remissivè.
- 20 Tributa qua in Hispania exiguntur, in quo censibus & impositionibus à Romanis Imperatoribus indictis, correspondeant.
- 21 Tributorum in triplicem speciem divisio.
- 22 Tributa personalia quid?
- 23 Tributa Realia quanam dicantur.
- 24 Tributa mista quanam sint.
- 25 Tributa omnia qua in Regno Castella inveniuntur ad personalia & realia seu patrimonialia reducuntur.
- 26 Tributum quod vulgò dicitur la Moneda forera, ex personalibus potissimum & antiquissimum inventum est.
- 27 Tributum vulgò la Moneda forera, ut solvatur, non habetur ratio patrimonii, sed tantum capitis.
- 28 Exemptus licet quis sit à ceteris tributis ex speciali Principis privilegio, non tamen censetur exemptus à censu moneta forera.
- 29 Eximi nullus potest à præstatione Tributi moneta forera, nec per atatem aut sexum, nec etiam per præscriptionem immemoriam.
- 30 Exemptio à vectigalibus & ceteris tributis, exceptâ moneta forera, consuetudine & præscriptione immemoriam potest induci.
- 31 Eximi quis potest à tributo moneta forera, & quolibet alio capitis censu, ex speciali Principis privilegio.
- 32 Exemptionem à tributo moneta forera per viam nobilitatis, præscriptione acquiri posse, sentit Flores de Mena.
- 33 Tributi capitis vim & speciem continet tributum quod communiter vocatur de la Martiniega.
- 34 Tributorum realium vel patrimonialium quodnam potissimum sit in Regno Castella.
- 35 Censitores quidam antiquitus publicè nominari sole-

- solebant qui personarum & bonorum descriptionem faciebant, ut tributa personis & rebus indicenda exacte & sine fraude patrimonii Regii persolverentur ab omnibus.
- 36 Censurum seu Censurorum varia circa Tributorum impositionem & solutionem munera.
  - 37 Peraquatorum in tributis indicendis & colligendis quale esset officium.
  - 38 Peraquatores à Censuribus in quo differant.
  - 39 Inspectorum munus ad quid institutum.
  - 40 Censurum antiquorum ad instar sunt deputati quidam publici ministri in Hispania Regno, praesertim Castella, qui vulgo Empadronadores vocantur.
  - 41 Censurales vulgo Empadronadores à quo & quomodo nominari debeant colligitur lege 8. tit. 33. lib. 9. recopil. qua ibi affertur.
  - 42 Censurales seu Empadronadores, legitime & pro debita forma nominati debent facere Aestim, descriptionem seu matriculam vulgo Padron, ad impartienda vicinis tributa nempe El servicio Real, Moneda forera & alia jura reditivalia qua Principi vel Consilio solent persolvi.
  - 43 Aestim vulgo Padron, à Censuratore conficiendus debet esse solemniter, Authenticus & publicus.
  - 44 Aestim seu matricula facta à Censuratore, debet approbari à Judice & Decurionibus.
  - 45 Pauperes Tributum personale & capitis solvere non tenentur.
  - 46 Censuror, vel Peraquator vulgo Empadronador non debet quemquam scribere in dubio pauperis, vel habentis bona unde solvat, sed cum distinctione, ex leg. 10. tit. 33. lib. 9. recopil. qua ibi inseritur.
  - 47 Descriptio seu impartitio facienda pro tributis vulgo El servicio ordinario, y extraordinario, pecho que se paga de los bienes, requirit, ut forma leg. 4. tit. 14. lib. 6. recopil. servetur & omnino attendatur.
  - 48 Aestim seu descriptio, ut fiat à Censuratore ad tributa realia imponenda, tenentur possessores manifestare bona sub fide juramenti, licet in aliquibus locis consuetudine obtentum est quod non fiat Aestim, sed Censurales ad bonum oculum arbitrarii, ut dicunt, bona ad facultates aestimant.
  - 49 Partitio in Aestimo regulariter fit per Aes & librum.
  - 50 Immunes à tributis realibus quinam sint, remissive.
  - 51 Peraquatores, seu Empadronadores si inaequalem partitionem aut descriptionem quoad tributum in bonis vel persona fecerint, quoniam remedio uti poterit gravatus.
  - 52 Bona posita in Aestimo si crescant vel decrescant ultra aestimationem in eo factam, an impartitio tributi debeat augeri vel minui, remissive.
  - 53 Aestim vulgo Padron licet publicus & authenticus, non probat nec dominium nec possessionem bonorum.
  - 54 Aestim quando producitur una cum solutione Censurum & Collectarum, tunc recte probat locum vel villam solventem censum vel Collectas esse de dominio illius cui solutio fit.
  - 55 Censurorum officium publicum reputatur, atque adeo necessarium, ut nullus ab eo excusari possit.
- Otero De Officialibus.

- 56 Discursores per Regnum à Rege mitti solent, qui querentibus de injustitia vel inaequali partitione circa tributa, Justitiam exhibeant.
- 57 Descriptiones vicinorum vulgo Padrones debent in libro Concilii cujuslibet oppidi scribi per ejus Tabellionem, non autem per alium.

Pro perfecta elucidatione hujus Capituli, & genuina seriae materiae (quae & grata & utilis, ni fallor, apparebit) notitia, altius rempetere, & à rerum primordiis originem sumere fas mihi erit.

Et primò constituo Descriptionem † populi, vassallorum, & gentium subjectarum à Davide Rege factam fuisse, & habetur, 2. Regum cap. 24. ibi: *Vade, & numera Israël, & Judam: dixitque Rex ad Joab Principem exercitus sui: perambula omnes tribus Israël à Dan usque Bersabee & numera populum, ut sciam numerum ejus, & paulò inferius ibi: dedit ergo Joab numerum descriptionis populi Regi, & inventa sunt de Israël octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium, & de Juda quingenta millia pugnatorum, & Paralipomenon 1. cap. 21.*

Quam descriptionem † non ad tributa imponenda, vel incipitandos vassallos, Davidem fecisse omnes Interpretes agnoscunt; exofam tamen Deo omnipotenti visam fuisse, & in ea graviter peccasse commune est eorum placitum, & ex ipso textu desumitur aperte ibi: *Percussu autem cor David eum, postquam numeratus est populus, & dixit David ad Dominum: peccavi valde in hoc facto.* Quam autem speciem peccati continuerit talis † descriptio in corde Davidis, tradunt ibi, glossa ordinaria apud Lyran. Joseph. lib. 7. antiquit. cap. 23. & Cajetanus super Exodum cap. 30. Joannes Benedictus in scholiis marginariis super lib. 1. Regum D. cap. 24. qui duplici peccato innodatum fuisse Davidem auspicantur utroque mortali & gravissimo, altero omissionis contra præceptum Dei de quo Exod. cap. 30. ubi præcepit Deus, quod dinumeretur populus (ut non esset in eo plaga) & pro uniuscujusque capite Deo certa ipsi pecunia offerretur, quam dinumerationem omiserat David, & licet tunc eam fieri decrevit, non tamen eo fine ut Deo solveretur tributum. Altero (& hæc est communior sententia) elationis, & superbiae, ut sentit Divus Gregor. in cap. Ecclesia 1. quest. 4. versic. item David, ibi: *item David populum numeravit, quo peccato gladius Domini deservit in populum, sed in lata gente gloria Regis est, in diminutione plebis contritio Principis; qui ergo de numero sic & sua gentis superbit, jure in ejus diminutione punitus est.* Quod ita comprobatur & sequitur elegantissimè Marquez in gubernatione Christiana, lib. 1. cap. 29. quem omnino vide, & ex nostratibus Joan. Gutierrez lib. 3. pract. q. 17. & 18. n. 170.

Sed causa imponendi censum, tributum, vel collectam, primus qui gentes sibi subjectas incipitari, & describi fecit, fuit † Augustus Cæsar super quo promulgavit Edictum, ut habetur Lucæ cap. 2. ibi: *factum est autem in diebus illis, exiit Edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.*

Quod utique Edictum Tarragone † Provinciae Catalauniae editum fuisse ab Augusto Cæsare post victos Cantabros, nempe Bizcainos tradunt Gerundienf. lib. 10. Chron. Tarrapha de Regibus Hispan.

Hispan. & Palacios Rubios, tract. de insulis, & de retentatione Regni Navarra quos refert Pineda in sua Monarchia part. 2. lib. 10. cap. 12. §. 3. & in eadem civitate suscepisse octavum & nonum consulatum, addit Suetonius in Augusto cap. 29. & Gerundensis ubi proxime, quod ita in Annalibus Romanis originale Edictum fuit inventum & jus data in Tarragonia, & ex eo quod datum esset in Hispania, Tabelliones ob adulationem exinde in monumentis, & scriptis publicis consuevissent sub Æra Cæsaris subscribere, quousque tempore D. Berengarii Archiepiscopi Tarragonensis hoc fuit abolitum; præcepit enim, & ordinavit expressè quod loco Æræ Cæsaris appone-retur annus currens à Nativitate Domini: & postea Rex D. Petrus Aragonis id ipsum stabilivit in Curiis Valentia celebratis sub anno 1358. & in Regno Castellæ primus omnium Rex D. Joannes primus in Curiis in civitate Segovien-si factis sub anno Domini 1358. & in Regno Lusitano alter Joannes primus anno 1415.

Et licet hoc Edictum descriptionis ab Octaviano Augusto editum cum viris loqueretur tantum, & capitibus familiarum; tamen Sanctissimus Joseph cum in Nazareth viveret, accepit secum Beatissimam & sanctissimam Virginem Mariam Dominam nostram (quæ jam Dominum nostrum Jesum Christum de Spiritu sancto conceperat, & in nono prægnationis mense erat) & in Bethlehem causa descriptionis & Edicti adimplendi se contulerunt, sanctissimus enim Joseph tanquam ortus & originarius de Domo David, debebat nomen suum ibi describi facere ac tributi impositi didrachma perferre; & obiter considerare poteris iter illud laboriosum mulieris ita gravida, & prægnanti fortassis fuisse & tempore hiemis præsertim cum Naxareth à Jerusalem, & Bethlehem 30. vel 32. distet Leucis, ut advertit Doctissimus Villegas, lib. 2. de Patriarchis, & Prophetis, & vita Domine nostræ Duæ & sacratissimæ Mariæ, cap. 11. cum autem in Bethlehem ob magnum gentium concursum causâ ejusdem descriptionis sive incapacitationis illuc occurrentium, diversoria essent occupata, in Spelunca sub muro, & moenibus civitatis abscissa & facta, quæ ut stabulum cum suo præsepio inserviebat diversorio quod intra civitatem ibi pone adharebat, de quo intelligi debet illud Lucæ cap. 2. *Quia non erat locus in diversorio, noctem fecerunt, & ibi orta est salus mundi, & natus Salvator noster: Et stabulum istud jam non ita nominandum, sed sacratissimum Solium, & venerabilissimam domum depingit, & describit Brocardus in descriptione terræ sanctæ 1. par. cap. 7. §. 56.*

6 Qui autem † descriptionem, seu incapacitationem Judæ, jussu & Imperatoris mandato fecit, fuit quidam Cirenus, ut probatur Lucæ dicto cap. 2. & ut tradit Divus Hieronymus, cap. 2. super Isaiam, primus Incapitator, & Executor Edicti illius.

7 Et incapacitationem istam † per novem annos durasse in Judæa tradit Joseph. lib. 18. antiquitatum cap. 5. Zonaras 1. tom. annalium; Nicephorus lib. 1. Historia Ecclesiastica cap. 17. & cum eis Pineda ubi supra §. 2. & 3. ubi in proposito alia non contemnenda (si curiositatem appetis) perlegere poteris; ubi quot in ista descriptione secundum Nicephorum incapacitati fuerunt *Veinte y seis mil, y treinta y siete myriadas de todos los del Imperio Romano, y como cada myria-*

das valga diez mil, suman docientos y sessente quentos, y trecientos y sessenta mil Barones, y no se contavam mas de las cabezas de las familias.

Tributum † autem quod unusquisque descriptus, & incapitatus erat soluturus, in una didrachma consistebat, valorem duplicis Drachmæ habente. Didrachma autem 36. marapetinos Castellæ valet, ut docet Cava de veter. numis. in collat. cap. 2. y de estos didragmos de ados reales y un quarto, dice Budeo, lib. 5. de asse, que eran los treinta dineros por que Judas el traidor vendió al Redemptor del Mundo, y que tenian por la una cara entera, y por la otra un Ramo, y dice Pineda en el lugar referido qui en Roma se hazian muchas de aquellas monedas de cobre con las mismas figuras tamaño y peso y que el llevo muchas de ellas.

In quo tributo imponendo non attendebatur substantia † bonorum, seu rei familiaris, licet ad alios respectus etiam fiebat descriptio, sed tantum erat tributum capitis in recognitionem domini, vassallagii, & subjectionis, & sic æqualiter omnes solvebant, & tributum capitis dicebatur, ut infra dicemus.

Ex cujus tributi solutione † maximum scandalum apud Judæos fuit ortum, & altercationes irreperunt, ut aptissime perpendit Joannes Gutierrez ubi supra ex num. 161. cujus verba, quia mirè huic rei consonant, & conveniunt, vobis ad litteram referam, & sic se habent ibi: *Quo loco debemus animadvertere quod Judæi non recusabant Cæsari tributa persolvere, sed illum tantum censum qui in Hispania Moneda forera appellatur in signum Regalis subjectionis, imperatum pendebatur, sed ad superbia potius rumorem extorquebatur, & hoc erat quod Judæi Christum seiscitabantur, quia se liberos putabant tanquam filii Abrahæ.*

Vel verius quod Judæi recusabant solvere censum sive tributum Cæsari. Y *haviam scrupulo dello, ut constat Matthæi 22. donde preguntaron à Christo (aunque con malicia) licet censum dare Cæsari, aut non? recusabant (inquam) hac sola ratione quantum ego arbitror; quoniam reputabant esse ipsis illicitum, por ser publico particularissimamente dedicado à Dios y al culto divino reconocerse por sujetos, y rendidos a ningun Principe, y inhiel y Pagano como era Cesar, mayormente morando y viviendo en su propia y natural tierra donde fueron nacidos, y criados, & quoniam illa solutio census sive tributi erat specialiter ordinata in professionem subjectionis personalis, ideo recusabant solvere, sin tener atención a mirar siel Cesar lo pedia por hinchazon, o soberbia, o por otra consideracion, ita Cajet. & Nicol. de Lyra, & multi alii, super illum locum Matthæi.*

Este censo comenzó a imponer Augusto Cesar quasi al nacimiento de Christo nuestro Redemptor, ut constat Lucæ 2. donde dice, exiit Edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis y ansi lo dice san Buenaventura, y el venerable Beda sobre este lugar, y annade san Buenaventura que este censo era licito, & quia facta erat jam Judæa tributaria, significabatur quod tempus advenerat Nativitatis Christi juxta illud, Genes. 49. non auferetur sceptrum de Juda, y como este censo, o tributo parecia cosa nueva, levantó se entonces (como dice Josepho lib. 18. antiquitatum) un famoso Judío cuyo nombre fue Judas Gaulonites, cujus meminit, san Lucas actuum cap. 5. este comenzó a persuadir a los Judios que no les era licito reconocer ningun señor en

la tierra moyormente infiel, ni pagar tributo ordenados a este reconocimiento, y hizo a muchos de su opinion, y ansi a Christo como a Maestro, y muy docto le preguntaron si era licito, si en conciencia se podia poner: itaque Judæi nefas esse reputabant unius summi, & veri Dei cultores, & ipsi specialissimè dicatos Principi infideli, & Idololatræ censum, & tributum solvere in signum subjectionis, & hac sola ratione illud recusabant. Cæterum aliis rationibus, & titulis alia tributorum genera optimè solvebant, ut insinuat D. Paul. ad Roman. 13.

- 11 Sed an facere descriptionem Vassallorum, & patrimoniorum possit esse † utile, vel quæ incommoda vel pericula ex tali descriptione possint causari, disputat elegantissimè Marquez in gubernat. Christiano. cap. 2. per tot. lib.
- 12 Secundo constituo quod cum ad Reges † jure Regaliæ spectet non solum pro cognitione Vassallagii, & supremæ potestatis, tributa imponere; sed etiam alias collectas, & impositiones publica causa instante, & communibus necessitatibus exigentibus, Regno & Vassallis injicere ut latè tradit Ubaldensis tract. de collect. n. 3. Nicolaus Festas eodem tract. part. 1. cap. 2. num. 1. Flores de Mena lib. 2. var. quest. 2. part. 1. §. 1. num. 11. Masuill. de Magistr. lib. 3. cap. 10. ex num. 219. cum pluribus seqq. D. Joann. del Castill. tom. 7. de tertiis cap. 41. num. 79. & nos supra diximus. Varia tributa in Hispaniæ Regnis inveniri constituta quæ diversam † nomenclaturam, vel ratione causæ, & finis suæ institutionis, vel rei persolvendæ, aut temporis in quo solutio debet fieri, accepere: & communiter nostro idiomate Castellæ usurparunt: Como son el Fechero, servicio ordinario; de quo in toto tit. 13. lib. 6. novæ recopil. el maico, o marcarza, quod est quoddam tributum quod solvitur in mente Martii, la Martiniega, quod die sancti Martini debet persolvi, & ideò hanc nomenclaturam communiter usurparunt; de quibus, leg. 26. tit. 28. part. 3. ubi Gregor. Lopez, La Moneda forera, de quo tributo infra latius dicemus. La fonsadera cujus meminit, dict. leg. partitæ & leg. 34. tit. 18. p. 3. assi como darles heredamientos, o quitar les pecho, o de Hueste, o fonsadero, & cum tributi istius inventum, & qualitatem non satis perceperit Greg. Lop. ibi, non parum laboris & curæ mihi fuit istius rei lancem invenire.
- Gregor. Lopez itaque ubi proximè glossa verbo fonsadera, ita ait: forte sic dictum; quia imponebatur pro versatis Castellorum vel exercitus; non est bodie in usu quod ego sciam.
- 14 Sed certissimum † virum genuina, & vera hujus tributi qualitas latuit: ejus antiquitas defumitur ex quodam vetustissimo privilegio, quod Rex Alphonsus primus istius nominis, & Tertius Rex Legionensis (qui ob eximias ejus virtutes primus cognomentum Catholici meruit, in suis successoribus usque ad hæc tempora feliciter, & summa cum ratione conservatum) Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Valpuesta concessit: cujus litteram, è latino sermone in hispanicum conversam fideliter transcripsit Garibai, 1. tom. histor. Hispan. lib. 9. cap. 7. & pro studio antiquitatum notitiam appetentium, eam hic inferere libuit, & sic se habet.
- 15 Yo Don Alonso por la Gracia de Dios Rey de Obiedo, por el amor de Dios, y por el perdon de mis pecados, y por las animas de mis padres bago privilegio por testamento con consejo y consentimiento de mis Condes, y Printero De Officialibus.

cipes a la Yglesia de santa Maria de Valpuesta; y a ti al venerable Juan Obispo, y maestro mio, assi de las cosas genadas de la misma Yglesia, como de las que tus antecessores urvo adquirido; y le doy tambien esta Yglesia, conviene a saver los propios terminos de Orondia hasta la fuente de Sanabria, y desde la fuente de Sanabria hasta Morales, y desde Morales hasta Rodel, y de Rodel hasta Penila; y de la otra parte hasta la fuente de Zembrana, y desde la fuente de Zembrana hasta la fuente de Busto y desde la fuente de Busto hasta Pina Rubia, y desde Pina Rubia hasta san Christobal, y de san Christobal hasta san Emiterio y Zeledinio por la calçada que va a val de Goloia hasta Guiniela, y de Guiniela lomo a lomo hasta lo alto de Pocos, y de Pocos hasta Pena alta con todos fuentes y lagunas, y prados con salida y buelta; y si algune por algun homicidio o culpa se acojere dentro de estos terminos, ninguno sea osada a sacarle de allimas antes de todo punto sea ya salvo: y los clergos de la Yglesia en ninguna manera respondan por ello; y demas de esto, si alguno fuere muerto entre estos terminos, ni los clergos ni los legos que ay fueren vecinos, den razon de tal homicidio, ni por ninguna manera sea prenda de ay sacada. Y a lo de arriba se amade el lugar que se llama Losacilla formal con sus terminos, y sus derechos, y Valla lumprios con sus derechos, y Fresno con los terminos llamados de Reantia hasta santa Maria subescus carrera, hasta el Vallejo de la fuente de la Hicedo, y do ay hasta la Calzado con sus montes, y fuentes y lagunas, todo enteramente. Y tangen demas de esto lizençia de passar por todo mis montes, y por aquellos lugares por los quales otros passaren. Doy tambien el lugar que llama Pontacer, las Yglesias de san Cosme y san Damian; y san Estaban y san Zibrian, y san Juan y de los santos Pedro y Paulo, y san Caprasio con sus heredades, y terminos de Penna hasta el Rio de Oroncon; los molinos y prados, y huertos, y con sus pertenenzias. Y tambien mando que tengan plenaria libertad para cortar madera en mis montes para labrar Yglesias y edificar casas, y para que mar, y para otra qualquier cosa necessaria en dehesas, y en los prados, y en las fuentes, y en los arroyos y en salida, y entrada sin montazgo, ni portazgo; y doy a esta dicha Villa, o monasterio, o Yglesias, o terminos sobre dichos, y a los que tu, y tus successores pudieredeg alegar, y adquirir que no tengays Castilleria, o ronda, o fonsadera, y no padercan injuria del sayon, ni por fonsado, ni por hurto, ni por homicidio, ni por fornicio, ni por otra alguna calumnia, y ninguno sea osado de los inquietar por fonsado, o anubada, o trobajo de Castillo, o servicio fiscal, o Real. Y la data dize fecha la carta del testamento debajo del dia que era doze de las calendas de Junio era de ocho cientos, y doze, Reynando el Rey Don Alonso en Obiedo. Quod utique Privilegium verum, & authenticum etiam referunt, & profitentur Morales lib. 13. Hispan. cap. 15. & cap. 34. Pater Anton. Yepes in Chronica sancti Benedicti, tom. 3. centur. 4. sub anno 802. in fundatione Ecclesia de Valpuesta fol. 349.

Ex quo utique defumitur quanta fuerit † 16 hujus tributi antiquitas, si quidem secundum computationem annorum factam à Garibai privilegium prædictum expeditum fuit 21. die Maii sub anno Nativitatis Domini 774. & tempore

Alphonfi Catholici, vel ut Ambrosius, & Morales, & Yepes ubi supra malunt tempore Alphonfi Casti sub dicto anno 802. quibus accedit Pater Mariana, lib. 7. *Chronica cap. 6.* (Sed hoc nihil ad nos) & in ipso supponitur jam tale tributum esse impositum, siquidem ejus exemptio per prædictum privilegium Ecclesiæ de Valpuesta condonatur.

Licet tamen ex eo antiquitas nota fiat, non tamen in quo tale tributum consistebat, vel ejus substantia † aperitur, eam tamen significat Garibai, ubi supra in fine capitis, per hæc verba: *Aquel nombre de Fonsadera de que el Privilegio haze arriba mencion, era en estos tiempos, y en los de los Reyes Godos un genero de tributo usado en Hespagna, que era la reparticion y derrama en que contribuian los pecheros de estos Reynos para la paga y sueldo de la gente de Guerra de las huestes, y exercitos contra enemigos: y ansi en diversos antiguos Privilegios dados por los Reyes, se halla hecha mencion de los nombres de fonsadera, y salir a fonsado era yr en persona a la guerra y los que iban a fonsado, eran libres de fonsadero.* Hactenus Garibai, cui diligentissimo & perspicacissimo viro ac magno antiquitatum exploratori libens adhaereo, ridiculum existimans quod ab aliquibus sine Autore vulgò jaçtatur fonsadera dici corrupto vocabulo ablata A. & dempta L. quia tributum tale ab Alphonso Rege fuit impositum, quod ex dicto privilegio non significatur, sed potius (sicut & alia tributa, de quibus ibi fit mentio) antea positum fuisse, & cum Zamalloa ac Garibai convenit Joannes Garcia de Nobilitate glossa 1. §. 1. n. 22. ibi: *etenim el cargo de yr en hueste fere idem con el cargo de fonsado ò fonsadero el qual era, dare com meatum militi qui suo loco subiret minus militare.*

17 *El mantenimiento † ò por el qual se entiende salir a los alardes, velar, rondar e yr en persona a las guerras, guardar las puertas, ut testatur Bobadilla lib. 5. Politicorum cap. 5. n. 38.*

El Almonifazgo, y portazgo, quod idem est de quo loquitur, lex 25. tit. 9. quæ incipit Almo jarife part. 2. leg. tit. 28. part. 3. leg. 4. tit. 5. part. 5. & in prædictis legibus, Gregor. Lopez per varia Scholia, & tit. 24. & 25. lib. 9. Recopil. & plures leges de quibus in tit. 6. lib. 3. & tit. 11. lib. 6. & tit. 27. lib. 9.

Contribucion quod puto nomen genericum, quo vocabulo utitur, leg. 15. tit. 4. lib. 4. de las ordenanzas Reales, quæ est leg. 17. tit. 18. lib. 9. Recopil.

Derechos etiam nomen genericum, ut in leg. 37. tit. 18. lib. 9. & in leg. 11. tit. 9. eodem libro, & in pluribus relatis ab Azevedo in repertorio ejusdem lib. 9. derechos.

Pedidos de quibus in leg. 27. tit. 8. lib. 9. Recopil. & passim in pluribus legibus, sub tit. 11. lib. 6. Imposiciones, nomen generale tributorum de quibus in pluribus legibus, sub dict. tit. 11. lib. 6. Recopil.

Montazgo quod etiam solet vocari, servicio de quo in toto tit. 27. lib. 9. Recopil. cujus originem tradidimus, in libro de pascuis.

Puertos y portazgos, de quibus in leg. 6. tit. 28. part. 3. & leg. 5. tit. 7. part. 5. & leg. 8. tit. 83. part. 7.

Rentas quo nomine utuntur, lex 6. tit. 28. part. 3. leg. 2. tit. 13. lib. 6. Recopil. & plures leges sub tit. 8. lib. 9.

Tercias de quibus in toto tit. 21. lib. 9. re-

copil. quarum naturam & qualitatem cum diversis quæstionibus, materiam tangentibus, tum difficilibus, tum etiam in praxi utilibus mirificè, & summa cum diligentia illustravit D. Joann. de Castillo & Soto major, tom. 7. præct. per tot.

Sisas de quibus † loquitur leg. 16. tit. 4. no- 18
va Recopil. quod tempore Regis Alphonfi II. vel ut alii dicunt XII. originem habuit. Cui concessum fuit in civitate Burgensi ad certum tempus, Belloque contra Mauros durante, & deinde à reliquis Castellæ & Legionis civitatibus, oppidis & locis libenter admissum est, concessum fuit inquam, quatenus in Hispaniæ Regno illa patent, quæ sola sub illius Regis ditione erant, idque pro expellendis Mauris, & nominatim pro expugnatione civitatis Algericæ anno Domini 1342. ut patet ex Chronica ejusdem Regis Alphonfi Undecim. cap. 262. & referunt, ac id profitentur Parlador. lib. 1. rerum quotidianar. cap. 3. in princ. num. 15. cum seqq. & Zamalloa in compendio Historiarum Hispan. lib. 14. cap. 17. ibi: que se le otorga con dificultad con condicion que solamente gozasse durante el cerco de Alguira, y que despues la Ciudad de Leon, y el resto de los pueblos de los Reynos de Castilla y de Leon hizieron lo mismo que las cavezas, concediendo al Rey Don Alonso el decimo de veinte uno de alcavala, que despues con sus necesidades de guerras vin a doblarse este tributo. Cujus etiam meminit Doctor Illescas Hispan. in Pontificali histor. lib. 6. cap. 19. quos & alios ex nostri juris professoribus citat, & sequitur Lafarte in præfatione sui tract. decima venditionis parte, nu. 19. & 20. ejusdem sententiæ est Humad. in leg. 45. glossa 3. num. 6. part. 1. quamvis dicat hoc contigisse anno Domini 1380.

Addit tamen Lafarte Usp. num. 21. cum seqq. quod postea anno Domini 1349. cum jam expugnata captaque esset Algeria, congregatis Compluti solemnibus comitiis ipsiusmet Regis Alphonfi eadem necessitate, & non modo durantibus, sed & crescentibus bellorum malis, & ex aliis causis relatis à Montalvo in leg. 50. vers. qui Pharaon, columna 4. versic. dictum tributum tit. 6. part. 1. iterum simpliciter concessum ei fuit jus istud Alcavalæ & in Regale patrimonium, sicut & cætera jura hæctenus instituta, perpetuo reductum, quod & refert Zamalloa in compend. histor. Hispan. lib. 14. in vita Regis Alphonfi undecimi, cap. 23. adonde doze que fue para cercar la Ciudad de Gibraltar, y que todo contradijo esto al principio; pero que despues vistas las notarias, y grandes necesidades del Reyno consintio en ello; y lo mismo hizieron los demas Reynos vistas las causas legitimas, que el Rey representava; y no declara este autor que esta concession fuesse por cierto tiempo senalado como la otra primera, sino dize simplemente que se lo concedieron los Procuradores de cortes, y ansi le alega y sigue en este sentido, quæ simpliciter huic bis idem concessum fuit hoc tempore Lafarte ubi supra num. 21. in hac secunda concessione quæ simplex, & indefinita fuit, tota istius vis, & justitia consistit.

Qua verò ratione † hoc tributum nostro Hispano sermone vocatur Alcavala, tradit Lafarte decima vendit. part. nu. 28. Parlador. lib. 1. rerum quotidianar. cap. 3. in princ. nu. 20. Molina Theologus 3. part. de Justitia, & jure disputat. 663. num. 1. Joann. Gutierrez de Gaballis quæst. 2. ex nu. 13.

- Los Millones*, quod tributum inventum fuit anno Domini 1550. tempore Philippi.
- 20 Quæ quidem tributa in quibus † correspondant censibus & impositionibus à Romanis Imperatoribus indictis, quæ diversa etiam nomina in jure sortiuntur; qualia sunt munera, tributa, vectigalia, gabella, census, annona, functio, pensitatio, indictum, superindictum, talia, præstantia, collecta, pedagia, portoria, gindaya, angaria, perangaria, canon, videre poteris apud Otaloram 1. part. cap. 2. in princ.
- 21 Tributa autem hæc † ad triplicem reducuntur speciem; nam alia sunt personalia, alia patrimonialia, alio verò mixta.
- 22 Personalia † quæ solum personis imponuntur absque patrimonii consideratione, & in labore, & ministerio personæ consistunt absque ejus sumptu pecuniæ.
- 23 Realia, quæ imponuntur † Patrimonio ipsi, vel personæ ob res tantum, & eorum intuitu, & consideratione.
- 24 Mixta † quæ personæ vel rebus insimul imponuntur; ita ut debeat, & ministerium, vel servitium personæ præstari, & simul ejusdem personæ sumptus, & pecunia, ut exemplis illustrat Hermogenianus, & Archid. alter in leg. 2. & alter in leg. munerum, ff. de muneribus, & honor. Otalora ubi supra dict. cap. 2. num. 2. Nicolaus Festius dict. tract. de Collectis & astimo part. 1. in princ. Pet. Gregor. syntag. jur. part. 2. lib. 18. cap. 12. & cap. 20. Flores de Mena dict. quest. 21. in princ. ubi contendit collectas impositas personis pro rebus, sive quantitas aliquando sit major, sive minor, contra aliquorum sententiam nec esse munera mixta, & talia mixta munera à Republica Christiana penitus obsolevisse, & inusitata esse, ut latius per eum num. 3. & 5.
- 25 Tributa ergo † quæ in Regno Castellæ inveniuntur, & omnia ac pleraque alia quæ ante dictis, & relatis nominibus significantur ad personalia, & realia seu patrimonii reducuntur.
- 26 Ex personalibus † tamen potissimum, & antiquissimum inventum est illud quod communiter vocamus, *la moneda forera*, solvitur enim pro singulis capitibus, ut apud Romanos centus capitis fuit constitutus, de quo, in leg. fin. ff. de censibus, & in leg. ult. Cod. de annonis.
- 27 Ita & eodem modo † in solutione istius tributi, *de la moneda forera*, non habetur consideratio patrimonii, sed tantum capitis, præstatur enim in recognitionem Domini, & juris Regalis, ut expressè colligitur, ex leg. 10. tit. 18. part. 3. ibi, *Non otrosi non es quito de la moneda por tal carta, fueras en vida de aquel Rey que le haze aquel quitamiento, sino dize en ella que le quita por siempre. Ca moneda es pecho que toma el Rey en su tierra apardatamente en sennal de Sennorio conozido*, & facit textus in leg. 1. & ferè per totum tit. 33. lib. 9. recopil. ibi: *Por que la moneda forera se acostumbra pagar a nos en nuestros Reynos de siete en siete annos en reconozimiento del Sennorio Real, segun que la siempre dieron y pagaron*. Et ita observant Otalora dict. cap. 2. num. 8. Joannes Garcia de nobilitate glossa 7. num. 2. & gloss. 1. §. 1. num. 18. Flores de Mena dict. lib. 2. quest. 21. numer. 128. & ita observat Otalora de nobilit. 1. part. cap. 2. ibi: *Y a mi parecer tambien cy se podria llamar, tributum capitis, la moneda forera que se paga a su Magestad y a los Reyes de Castilla de siete en siete annos medio Real de ca-*
- da caveza, ó casa*, Non habita consideratione ad patrimonii substantiam, sicut in tributis patrimonialibus, sed ad capita, vel personas; quia datur in signum recognitionis Regalis tempore quo in Reges recipiuntur. *Y asi la Reina Donna Maria mujer del Rey Don Sancho hijo del Rey Don Alonso el Sabio, legava por principal r. q. n, y causa para defender el Reyno a el Infante Don Fernando su hijo, que fue el que dizen murio emplacado que el Infantes, Don Juan y los otros Infantes tios de su hijo, y los Procuradores de los Reynos, avian reconozido a su hijo por Rey, y en sennal de reconozimiento le avian pagado la moneda forera en las cortes de Valladolid, Lafarte de decima vendit. parte in prefatione, n. 15. Joannes Garcia de nobilit. gloss. 1. §. 1. nu. 18. Azeved. in leg. 33. titulo 33. lib. 9. Recopil. Flores de Mena dict. lib. 2. var. quest. 21. §. 3. num. 128.*
- Unde ex hoc provenit, licet quis exemptus † sit ex privilegio speciali Principis à tributis, non censetur ab hoc monetæ foreræ censu exemptus, ut expressè cavetur, in leg. 10. tit. 18. part. 2. ubi Gregor. Lopez, Joannes Garcia ubi supra, Azeved. in dict. leg. 33. & nisi expressè dicatur, non censetur perpetua, Azeved. in leg. 2. num. 2. tit. 1. lib. 6. Recopil. & nullus ab hujus † tributi præstatione excusatur, nec propter ætatem, nec sexum, cum debeatur in signum recognitionis, ut in leg. ætatem, ff. de censibus, nec præscriptione acquiri potest ejus exemptio, etiam immemoriali, ut in leg. competit cum ibi notatis, Cod. de præscript. 30. vel 40. annor. Franciscus Baldus in tract. de præscript. 2. part. princip. 2. quest. 7. & facit textus in leg. 6. tit. 29. p. 3. & in leg. 2. tit. 15. lib. 4. Recopil. ibi: *Y asi mismo lo que las leyes dizen, que las cosas del Reyno no se puedan ganar por tiempo, se entienda de los Pechos, y tributos a nos debidos*. ubi notat Azeved. n. 41.
- Quod secus erit in aliis tributis, ut puta en el servicio Real, y extraordinario, & in Vectigalibus, nam talis † exemptio consuetudine, vel præscriptione in memoriali rectè poterit induci, ut notant supra citati, præsertim Flores de Mena ubi supra num. 132. in fine. Aviles in capitibus pratorum cap. 12. verbo *Alcavalas*, Lafarte de decima vendit. part. cap. 19. num. 6. & 7. & quomodo hæc præscriptio contra Regem possit induci, disputat satis utiliter Guttierrez lib. 1. præct. quest. 84. & quest. 85. cum sequentibus.
- Verum ex privilegio † Principis rectè poterit quis eximi ab hoc tributo monetæ foreræ, & alio quovis capitis censu, ut expressè per varia jura firmat Burgos de Paz conf. 45. & 46.
- Quin imò per viam nobilitatis † hanc exemptionem præscriptione acquiri posse contendit etiam Flores de Mena ubi supra num. 134. per textum in pragmat. Joannes Garcia glos. 19. ubi supra, Otalora in tract. de nobilit. part. 4. cap. 6. licet contrarium postea observet Joannes Garcia gloss. 21. num. 75. quos pro resolutione videre poteris.
- Tributi etiam † Capitis vim, & speciem continet tributum quod communiter vocamus *de la Martiniega*, quod etiam aliquibus in locis solet perfolvi pro capite uniuscujusque vicini, & contributio tantummodo fit duodecim marape tinorum, & vocatur vulgò, *Martiniega*; quia in die sancti Martini uniuscujusque anni cedit solutio, ut docet Otalora dict. part. 1. cap. 2. num. 11.

34 Ex realibus verò vel patrimonialibus † tributis potissimum est in Regno Castellæ illud quod communiter vocatur *servicio ordinario y extraordinario* & aliàs *pechos*, y *derechos Reales y concejales*, y *pedidos*, ut in *leg. 5. tit. 9. lib. 6. nova Recopil.* quod prosequuntur Otalora, Joannes Garcia, & Flores de Mena ubi *suprà*.

Tertiò constituo quod ad hæc tributa personis, & rebus indicenda, & distribuenda, & pro eorum exactione facienda, & ne quid in fraudem patrimonii Regis fiat, & integrè ab omnibus tributa persolvantur, solebant publicè nominari antiquitus quidam † Censitores, qui personarum, & bonorum descriptionem faciebant, ut in *leg. 2. §. post deinde, ff. de origine juris, leg. omne territorium, Cod. de censibus & censuoribus personarum*. Cum singuli vicini, cives, aut municipes in sua tribu, centuria, vel dare nomina sua, uxorum, liberorum, libertorum, fervorumque suorum, item cujusque ætatem, & quam urbis Regionem habitarent, profitebantur: bonorum verò prædia sua tam urbana quàm rustica, fervorum pecudumque numerum, fundorum instrumenta, supellecibilem, pecuniæ denique quantitatem describebant ad hoc, ut pro cujusque facultatibus tributum imponeretur; quæ descriptio vulgò *se lama*, *Padron*, ò *encavezamiento*, ò *tassacion de las haciendas para repartir el Pecho*, & qui hanc † personarum, & bonorum descriptionem juratam fieri præcipiebant, Censitores, seu Censores appellabantur, teste Aulo Gellio *lib. 4. cap. 20.* qui quidem censibus etiam colligendis præstant, judicabant, & disponebant super his: adde quod prædia vendebant ob censum non solum, *leg. formam §. illam leg. cum possessor. §. pro pecunia, ff. de censibus, & in leg. censere in ff. de verbor. signific. ubi Glossa docet, Accursius, & Lucas de Penna in Rubrica Cod. de censibus, & Censuoribus lib. 11.* Lucius Fenesella in *tract. de Magistratibus cap. 17.* Petrus Gregor. *hyntag. jur. lib. 47. cap. 16. per tot. præcipuè num. 28.* qui etiam puniebant Provinciales si in census adæquatione, & solutione fraudem committebant. *leg. 2. cum duobus seqq. ibi: Estos eran como si oy se diera comission a algunos para que fuesen Juezes del Pecho Real, ò alcavala, y otro tributo para hacer tassar las haciendas de los pechos que los deben, para que acada uno se reparta conforme a su hacienda por sus padrones, y que se cobre de ellos; lo qual todo junto oy no haze una persona ni dos, sino que unos tassan y otros repartan, y otros cobren; y en esto ay diversas conlumbres en diversos pueblos, ut infra dicemus.*

37 Erant etiam olim † Peræquatores eidem ferè ministerio & muneri intervientes, qui homines, & territoria peræquabant, bona existimando, taxando, & emendando, ut relevarentur prædia, & bona quibus onus tributi gravius impositum erat, & ut gravarentur ea quæ levius erant existimata ut æqua, & justa fieret census impositio, & solutio ut notant glossa, & alii in *dict. Rubric. Cod. de censibus, & censuoribus, & peræquatoribus*.

38 Differebant autem Peræquatores † à Censitoribus de quibus *suprà*, in eo quod Peræquatores jussu Censitorum suum munus exequiebantur, *dict. leg. formam, §. illa, ff. de censibus*, ubi glossa verbo *censitor*, qui etiam Discursores appellabantur, ut in *leg. peræquatores ac discursores, dict. tit. Cod. de censibus, & censuoribus*, & in nostra Hispania Peræquatores tributorum, vel eos quos communiter dicimus *Repartidores*, sentit Joannes Garcia de nobilitate *gloss. 5. num. 10.*

Tandem & huic incumbabant alii Reipublicæ 39 officiales Inspectores † nominati, qui per Censitores mittebantur ad inspicienda Provincialium prædia, an scilicet recte, & justè essent adæquata, æstimata, & taxata à Peræquatoribus, ut in *dict. leg. peræquatores, leg. sancimus 6. Cod. de advocatis diversorum judiciorum leg. qui gravatos Cod. eodem*; de cujus textus intellectu & praxi infra agendum est. Notat Licenciatus Garcia Toletanus in *Lucerna juris super dictum tit. de censibus & censuoribus*, ubi ait: *que estos oy se pueden llamar vededores de la taxa de las haciendas, y repartimiento del pecho, alcavala, ò encavezada, ò otro tributo Real para desagraviar a los que en esto o estubieren*. Quibus sic constitutis & prælibatis ad instar prædictorum officialium etiam in Regno Hispaniæ præcipuè Castellæ sunt quidam ministri publici deputati, † 40 qui vulgò *Empadronadores* vocantur, de quibus est noster sermo, & potissimum hujus capituli thema; quos in unoquoque oppido, & simul Collectorem tributorum † per judices, consilium, aut Decuriones nominari debere, & formam nominationis cum obligatione juramenti & ministerii impertiendi constituit, *lex 8. tit. 33. lib. 9. Recopil. ibi: Mandamos por que los maestros arrendadores sepan quales son las personas que han de pagar la moneda. Mandamos a los Alcaldes, y Alguaciles, Rejidores Jurados de los Concejos do se ha de cojer la dicha moneda, sean obligados de poner un Empadronador en cada collacion, y un Cojedor que la coja, y que sean vicos, y abonados, los quales tomen juramento en forma, que bien y fielmente haran los dichos Padrones, y cojeran los maravedes de ellos, los quales dichos Empadronador y Cojedor sean obligados los dichos Concejos a dar dentro de tercero dia despues que fueren requeridos per los dichos arrendadores, y sino los dieren en pena de su reveldia, les paguen ducientos mar. y pierdan los officios, por aquel anno, y que los dichos arrendadores puedan tomar en cada Villa, ò lugar un Empadronador, y Cojedor que sean vicinos si abonados, y que juren en la manera que dicha es, y que los dichos Concejos y Justicias compelan los que ansi nombraren, que aceten y usen de los dichos officios so la dicha pena, y que dentro de seis dias el dia que fuere puestos los Empadronadores hasta sei dias primeros siguientes sean tenidos atener hechos los dichos padrones y entregados a los dichos Cojedores so pena de los dichos ducientos mar. para los dichos arrendadores, y que los dichos Cojedores cojam luego los maravedis de los dichos Padrones y los den cojidos hasta veinte y dos dias primeros siguientes a los dichos arrendadores, ò Receptor, y sino los dieren al dicho plazo, que sea preso el tal Cojedor en poder del recaudador, y entre tanto le vendan sus bienes, muebles y raices segun que por maravedis de nuestros havery no selo reciva en excepcion alguna salvo paga, ò quita que muestre dentro de tercero ò nueve dias segun fueren los bienes muebles, ò raices que se ubieren de vender, y sean pagados los dichos arrendadores, ò recaudadores y si el tal Cojedor no fuere abonado, el Concejo ò collacion que lo passiere paguen lo que el fuere alcanzado y para ello les sean vendidos sus bienes muebles y raices los muebles al tercero dia, lo rayzes a nueve dias sin que aya otro plazo, ni delacion alguna. Y mandamos a los dichos oficiales que si alguno*

ninguno fuere revelde en pagar que ayuden al dicho Cojedor, a que sea luego pagado, sino ellos sean obligados a los pagar con las costas, y el doblo, y mandamos que ninguno de dichos Concejos deje de dar los dichos Empadronadores y Cojedores; por que digan que esten en uso y costumbre de los nodar ni nombrar, ca nuestra voluntad es que ninguna Ciudad, Villa, o lugar, ni poblacion se excusen por Carta, ni por Privilegios que tengan en esta razon por uso ni costumbre, ni por otra razon alguna so la dicha pena de los cientos maravedis, docet Flores de Mena dict. q. 21. §. 3. n. 106.

42 Isti ergo Censitores, vulgò, Empadronadores postquam legitimè nominati sunt secundum formam dictæ legis Regiæ debent facere † Æstimum, descriptionem, seu matriculam vulgò Padron ad impartienda vicinis tributa nempe, el servicio Real, moneda forera, & alia jura reditua, quæ Principi, vel Concilio solent solvi, ut in leg. 1. Cod. de exactoribus, lib. 10. ubi notat Joannes de Platea, & in leg. 23. tit. 88. part. 3. ubi Gregor. Lopez verbo, Tal padron, qui 43 Æstimus † debet esse solemnus, authenticus & publicus, ut contendit Joannes Garcia ubi supra leg. gloss. 4. num. 31. versic. assumimus nunc quar- 44 tum, & talis descriptio † sive matricula vel partitio debet postquam facta fuerit, approbari à Judice, & Decurionibus; sic Festas, in tract. de astimo, & collectis part. 2. cap. 1. per totam, cujus formam, & modum in partiendo tributo capitis monetæ nempe foreræ tradit, lex 10. tit. 33. lib. 9. Recopil. ibi: Tenemos por bien que los Empadronadores hazedores de los padrones de la dicha moneda, empadronen por calle abita a todos y qualesquier personas que hubiere en el lugar y colacion do fuere, Empadronador nombrado por nombre al hijo dalgo por hidalgo y al clérigo por Clerigo, y al Pechero por Pechero, y al concioso por cierto, y qui en no tubiere concia que de poner por no Concioso; y si por ventura el Empadronador encubriese alguna cosa de lo que dicho es, mandamos que las personas que así no fueren Empadronados y encubiertos, que pechen su pecho sencillo, aviendo contra y derecho por las pagas, y el Empadronador que le no empadronare que peche al nuestro arrendador todo lo que de esta gissa encubriere con el doblo.

45 Quod quidem tributum etsi personale sit, & capitis, & in cognitionem Domini inventum, ut supra diximus; id tamen qui pauper † est, persolvere non tenetur, ut docet Festas, dict. tract. de astimo, & collectis, part. 4. cap. 2. n. 6. Aviles 19. in capitibus Pratorum cap. 33. verbo Pobres n. 4. Avendan. in 2. p. Pratorum cap. 33. nu. 33. quod innuunt aperte lex tit. 33. & leg. 10. & 11. tit. 18. lib. 9. Recop. ubi dicitur quod Censitor, vel Peræquator vulgò el Empadronador, & in descriptione vel matricula scilicet, en el padron de la moneda forera, scribit debitorem cum bonis, & quod non occultet bona, & quod habeat mobilia, & immobilia, quod superfluum esset, & impertinens statutum pro capite, vel persona qualibet esset soluturus, ut concludit Flores de Mena ubi supra num. 129. ubi ait quod Pauper in proposito dicitur ille qui ostiatim victum quærit, vel qui dietim laborat & non habet bona mobilia, vel immobilia per textum in leg. 4. tit. 14. nova recopil. si enim aliqua bona habet etiamsi sint parvi valoris persolvere debet ex Festario ubi supra n.

60. & ex Roland. à Valle conf. 66. lib. 1.

Unde specialiter statutum est quod talis Censitor, Peræquator vulgò Empadronador neminem scribat † in dubio statu pauperis vel habentis bona unde solvat, sed cum distinctione, leg. 10. dict. tit. 33. lib. 9. ibi: Mandamos que los Compadronadores sien los Padrones que dieren a los Cojedores para los cojer, y pusieren algunas personas por dudosas, y dixeren que no saben quien son, ni les saben quantia tenemos por bien; que si fuere probado con dos testigos de buena fama del dicho concejo o colacion, que la dicha persona que así passo por dudosa y no conciosa, avia en el dicho tiempo que el dicho padron fue hecho, bienes, raices o ganados, o otros bienes muebles que publicamente parezian ser suyos, que el tal empadronador, o empadronadores que por los que así parecieren dudosos, que paguen la pena bien así como si las encubriesen; ca manifestamente parece el enganno, pues alego ignorancia de las cosas publicas, y si de esta gissa no se probare, que el dicho empadronador no caiga en pena alguna, pero si el arrendador entendiere que no lo puede probar; y lo quisiere dejar en juramento del empadronador, y el dicho empadronador hiziere juramento en forma, debida que al tiempo que hizo el dicho padron, no savia ni supo de bienes algunos de la persona que puso por no concioso, que no sea tenido a pena alguna.

Sed in aliis tributis, nempe † en el servicio 47 ordinario y extraordinario, pecho que se paga de los bienes, & attenda consideratione ipsorum ad faciendam descriptionem, vel impartitionem vulgò Padron, forma legis 4. tit. 14. lib. 6. Recopil. servanda est, quæ omninò est videnda, & attendenda, & ad æstimum faciendum debet citari Syndicus, vel Procurator oppidi, ut tradit Festas ubi supra, & cum eo Flores de Mena num. 107.

Et ad talem æstimum faciendum † tenentur 48 possessores manifestare bona sub fide juramenti, & debet fieri de omnibus bonis, ut colligitur ex leg. formulam §. 1. cum sequentibus, ff. de censibus, Nevicanis consil. 67. nu. 10. Menoch. consil. 75. eodem nu. 10. lib. 1. Rolandus dicto consilio 66. & Festas ubi supra. Licet in aliquibus locis consuetudine obtentum est, quod non fiat æstimum, sed Censitores vel Peræquatores ad bonum oculum, ut vulgò jactatur, arbitarii distribuunt, & facultates ac bona æstimant: quæ consuetudo servanda est, ut cum Bart. & Festas tradit Flores de Mena ubi supra num. 108. in fine.

Regulariter autem in æstimo † partitio debet 49 fieri per æs, & libram, quod vulgò dicitur, Por millares leg. 20. tit. 32. part. 3. ibi: entonces deben los moradores de aquel lugar Pechar comunmente cada uno por lo que huviere, ubi Gregor. Lopez glossa verbo por lo que huviere. Aviles in capitibus Pratorum cap. 34. verbo alivien. Avendan. dict. cap. 14. n. 2. Azevedus in leg. 3. dict. tit. 14. num. 1. & 2. Flores ubi supra numer. 109. omninò videndus, qui hoc ampliat, & limitat.

Sed præcipuè limitatio oritur, ut prædicta solutio non procedat, quoties in modo collectandi specialis sit consuetudo; vel ex impartitione per æs & libram possit resultare inæqualitas, aut quod jus in præjudicium incolarum, ut rectè considerat, lex 3. dict. tit. 14. lib. 6. nova Recopil. quæ sanè in proposito est attendenda, & litera ejus sic se habet: Por quanto nos ha sido hecha relacion que en muchas Ciudades, Villas, y lugares de

de estos Reynos los buenos pecheros pagan los servicios que nos son otorgados por cannamas y pecherias, y no por la hacienda que cada uno tiene, y que cada cannama está tasada en unas partes a veinte mil mar, y en otras a treinta, y quarenta, y a mas y a menos que en otras partes se pagan por cabezas; y desta manera pagan tanto los pobres como los ricos, y que en otras partes se pagan por haciendas; y assi los que tienen cantidad de hacienda pagan tanta parte de los dichos servicios que no lo pueden sufrir, y en poco tiempo podran empobrecer, y nos ha sido supplicado lo mandassemos remediar. Por ende a nos place de lo assi hacer, y por remedio de ello mandamos que en cada Ciudad ò Villa de estos Reynos que fuere Cabeza de Jurisdiccion, ò jurisdiccion por sí, donde hubiere, ò se pretendiere haver alguna duda, ò debate cerca de lo que dicho es ò de alguna cosa de ello, se junten las Justicias y Regimiento, y llamen al Procurador del comun y a sus buenas personas de los buenos hombres pecheros dos de los mas ricos, y dos de los medianos, y dos de los menores, y si la tal Ciudad ò Villa tubiere tierra, llamen los Procuradores, ò seis meros de la tierra y otras seis personas de los dichos tres estados y todos juntamente vean, y averiguen de que forma y manera se han echado, y repartido y pagado hasta aqui, y se hechan y reparten y pagan al presente en la tal Villa y su tierra los maravedis que a los dichos buenos hombres Pecheros han cavido; y les han sido echados, y repartidos para la paga de los servicios que se han otorgado en estos nuestros Reynos, y para las otras cosas que se han ofrecido, y si se reparten por cannamas, ò pecherias ò por haciendas, ò por cabezas, y de que manera, y en que cantidad está tasada cada cannama, y pecheria, y si de la manera y forma como se reparten y pasan los dichos tributos agravan algunos de los estados de los dichos pecheros, y alli todos juntamente comuniquen, y consieran, y platiquen que forma y manera es la que de aqui adelante se debe y puede tener, echar, y repartir, y pagar los dichos servicios y derramas, y si hubieren de pagar por cannamas, ò pecherias, de que cantidad, ò numero sera cada cannama, y pecheria, y de que manera se han de tassar las dichas haciendas para poner quantia a las dichas cannamas de forma que todo ello se haga bien; y juntamente para que cesen los dichos pleitos, y debates y siendo todos conformes de un acuerdo y parecer lo embien ante los de nuestro Concejo, para que se confirme, ò emmiende, y sino se pudieren conformar, embien los votos, y pareceres de la dicha Justicia y Regidores, & Procuradores y personas, y de cada uno de ellos por sí, y particularmente con los motivos que tienen; para que todo ello visto se provea en ello como convenga, al servicio de Dios y al nuestro; y al bien, y sosiego de los dichos hombres buenos, y para que esto se haga, assi mandamos que se den y despachen nuestras cartas en forma. Et ut inspiciatur quod fieri solitum est, semper recurritur ad æstimum antiquum, ut in leg. incola, ff. ad municipal. ubi notanter Bald. in leg. 1. §. quibus, ff. quod cuiusque univers. nomine, Azeved. in dicta leg. 3. dict. tit. 14. n. 4.

50 Qui autem immunes sint † ab istis tributis, & excusentur ab aliis collectis, non est nostri instituti referre; pro quibus videndæ sunt leges, dict. tit. 14. & de eis agunt Azevedo,

Flores, & alii ubi supra, Ojalora & Joannes Garcia in suis tractat. de nobilitate.

Si autem Peræquatores † isti, Descriptores, vulgò Empadronadores inæqualem partitionem, aut descriptionem quoad tributum in bonis, vel persona fecerunt, poterit utique gravatus duplici remedio uti, ut in leg. qui gravatos, Cod. de censibus, & censitoribus, lib. 6. de appellatione querela; quod ad longum profequitur eleganter, & copiosè Joannes Garcia dicta gloss. 5. num. 11. & 17. Avendan. dict. cap. 14. Pratorum, num. 36. lib. 2. eleganter Bobadill. lib. 5. politicorum cap. 5. nu. 35. ibi: Perè si no pudiere ser tan al justo el repartimiento, y si agraviaren las partes de el, como suelen, pueden hacerlo dentro de un anno, aunque se passe el quinto dia para apelar, y si es memor ò absente el que se agravia, debe ser oydo aunque sea passado el anno, el correjidor con asistencia de los mismos repartidores, sin causar nuevo processo, ha de desagraviar y hacer justicia a los que estan muy cargados; y los repartidores no queden sin el mudar ni alterar en cosa alguna el primero repartimiento: y lo que se determinare sobre la dicha revista, se ha de executar sin embargo reclamacion, ò apelacion: ubi docent intra quod tempus debeat uti quis utroque remedio. Ægidius Thomat. in tract. de Collectis, §. renta, proxima discursione num. 36. etiam si æstimatione bonorum facta, onus imponatur, & gravamen fiat, debeat statim auferri, vel expectabitur alia descriptio, tradit Geraldus singular. 10. & utrum revisione facta, possit iterum peti, ut revideatur descriptio, nempe el padron, tradit Lafarte decima vendit. part. cap. 18. nu. 91. & de hac æstimatione bonorum hacienda plura tradit Roland. num. dict. consil. 6. num. 52. & quomodo proditur ubi non adest æqualitas, vel populi sunt sine vicinis, decedit textus in leg. 4. & 5. tit. 9. lib. 7. Recopil. ubi Azevedo. Et quid † si bona posita in æstimo crescant, 52 ultra æstimationem in ea factam, an impartitio tributi debeat augeri, vel minui, disputat Ægidius ubi supra num. 7. Flores de Mena ubi supra nu. 169. ubi ait quod in hoc Regno usu receptum est quod de biennio in biennium, aut de triennio in triennium revidetur æstimum, & ob novum accidens corrigitur, & emendatur, & ibi allegat, dict. leg. 4. & 5. dict. tit. 14. lib. 6. Recopil. Azeved. in dict. leg. 3. eodem tit. num. 23.

Istud autem æstimum † vulgò Padron, licet 53 publicum, & authenticum, non probat nec dominium, nec possessionem bonorum, ut in leg. si pater ubi DD. Cod. de rei vindicat. Felinus in cap. cum causa n. 2. de probationibus, Aymon. Craveta de antiquitate temporum §. quanto limitatus nu. 71. part. 1. Parisius conf. 104. nu. 169. Philippus Corneus conf. 304. lib. 1. Geronimus de Monte in tractatu de finibus regundis, cap. 64. quod procedit contra tertium, secus verò quando in personas in illo æstimo comprehensas, ut notant supra relati.

Verum † quando æstimum producit unà cum 54 solutione census, & collectarum, tunc rectè probat locum, vel villam solventem censum vel collectas, esse de dominio illius loci cui solutio fit, docet Alexander conf. 35. viso processu, num. 4. vol. 4. ubi allegat textum in Authentico quibus modis naturales efficiantur legitimi, §. si quis igitur ex qualibet, ubi glossa in versiculo persolvatur, & Bald. in leg. 3. Cod. de natural. liberis, Geronimus de Monte ubi supra nu. 4. Josephus Mascard. conc. 274. vol. 1. de probat. ubi ait quod licet regu-

regulariter æstimum non probet, attamen non leve, nec mediocre probationis signum & argumentum est bona in illo descripta illius esse cuius est æstimum, vel liber Catastri. Prosequitur latè Mandelus Albenfis *consil. 34. num. 11. & 12.* præsertim si talis liber æstimi inveniatur penes egregias personas, & illustres; Barbatia *conf. 6. lib. 9. nu. 2.* vel in archivo publico sit collocatus: Bartol. *in leg. juris Cod. de agro deserto lib. 11.* quod prosequitur Mascard. *ubi supra & in conclusione 664. vol. 2.* qui per librum æstimi qualitatem bonorum ad hoc ut censeatur tributaria vel libera, probari affirmat his verbis: *illud postremo consequitur, Codicem æstimi bona in illo præscripta, oneribus obnoxia esse probare inter eadem personas ejusdem territorii, si auctoritate publica confectus sit, servatusque à publicis personis, secus si alieni territorii, ita confirmant Nicolaus, & Baldus in leg. in principio Cod. de probationibus accedit Alexander, in authentico si quis in aliquo fallentia 6. num. 6. Cod. de edendo, ut & respondit Romanus conf. 105. viso themate in fine, quod etiam observavit Joannes Andreas in additionibus spec. in tit. de instrum. edict. §. nunc dicendum in dictione magna verificul. quintum supputatum; ad quod hoc aliæque multa cumulantur à Socino Seniore in consil. 187. col. 6. versic. sed præmissa vol. 2. quod idem videtur sensisse consulendo Abbas in consil. 34. quamvis eruditio, num. 11. cum sequentibus, ut etiam idem Festasius comprobatur ubi supra num. 66. versic. postremo quæritur cum seqq.*

Sed quod ad statum descripti & positi in æstimio publico inter plebeios, cum impartitione tributi vel census, vel cum nota marginali quæ solet ibi apponi nempe P. quod idem est que Pago: vel inter nobiles aut exemptos à tributis impartendis, utrum tale æstimum, nempe Padron probet præsumptivè, & constituat quem in possessione illius status eorum inter quos descriptus reperitur, disputat omninò videndus Otalora *de nobilitate 3. part. cap. 4.* copiosè & summa cum distinctione Joannes Garcia qui Otaloram carpit ubi supra *glossa 4. per totam*, quos in proposito videre poteris.

55 Illud autem advertas velim quod adeo publicum & necessarium † communiter reputatum fuit horum Censitorum, nempe Empadronadores, officium, quod nullus ab eo excusari potest; circa quod notabilis est, *lex 21. tit. 14. lib. 6. Recopil. ibi: Por que las muchas cartas de franquexas y excepciones que los Reyes nuestros progenitores y despues nos avemos dado a muchos Peçberos de nuestros Reynos para que no sean empadronados ni cojedores, ni tutores, ni guardadores de Guerfanos redundan en nuestro de servicio y en danno de los otros peçberos donde los tales exemptos viven; por ende nos revocamos todas las dichas cartas de franquexas que todos los dichos nuestros proxenitores, y nos ayamos dado a qualesquier personas sobre la dicha razon, aunque contengan qualesquier clausulas derogatorias y otras firmezas, y queremos que no gozen de ellas salvo aquellas que los derechos y Reyes de nuestros Reynos, excusan de las tales cargas, y officios, y que de aqui adelante no daremos, ni libraremos tales cartas; y si las dieremos, que no valan asi como aquellas que son dadas en dannos de muchos, y contra el bien publico de nuestros Reynos, como quiera que contengan qualesquier clausulas derogatorias, o firmezas.*

Tandem etiam in Regno mittuntur † Discussores à Præstantissimo Rege nostro, ut querelantibus de injusta, vel inæquali partitione, justitiam exhibeant, de quibus loquitur *lex 28. tit. 13. lib. 8. Recopil. & plures quæ inveniuntur, sub dict. tit. 14. lib. 6.* sed de his nihil ad nostrum propositum spectat.

Descriptiones autem vicinorum † vulgò Padrones debent in libro Concilii cujuslibet oppidi scribi per ejus tabellionem, non verò per alium, ut *in leg. 26. tit. 25. lib. 4. recopil.* Cujus legis decisio in proposito notabilis est, & admodum observatione digna, ex rationibus in ea adductis, quæ sic se habet: *Otrofi mandamos que los Scrivanos de los Concejos.*

CAPUT XXI.

De publicis Mensoribus agrorum, navium, & aliarum similiarum rerum, & Architectis publicis, vulgò Alarifes.

SUMMARIUM.

- 1 Agrimensorum officium publicum & ad plura utile & necessarium est.
- 2 Mensura inventio antiquissima est.
- 3 Numam Pompilium mensuræ inventorem asserentes Autores refelluntur.
- 4 Mensuræ ministri speciales quare & quando fuerint designati.
- 5 Mensores agrorum nullam habent jurisdictionem, & sunt diversi à iudicibus & Arbitris terminorum & finium, sed eis tantum adsunt quasi testes ad quæstionem dirimendam.
- 6 Agrimensor non eligitur, ut probetur per illum possessio seu dominium agri; sed quando probata jam possessione, ignoratur quantum quisque possideat, tum adhibetur ad declarandos terminos.
- 7 Agrimensor tenetur jurare presentibus partibus de bonè & eleganter officio exercendo & mensurando.
- 8 Agrimensores non debent jurare quod præcisè dicturi sint veritatem, sed secundum iudicium suum.
- 9 Agrimensor qui in principio suæ nominationis ad officium, publicè juravit, an & quomodo teneatur jurare dum de consensu partium electus est.
- 10 Mensuram, ut faciat Agrimensor, debent citari partes & eis assignari certus dies; & si citatæ partes non vadent ad locum mensurandum, poterit ipse mensuram facere.
- 11 Mensura agrorum frequenter fit utriusque partis impensa, etiamsi una pars non solum non expetierit Mensorem, sed etiam expresse contradixerit nominari.
- 12 Mensurarum varia genera assignantur.
- 13 Stadium quot passus contineat.
- 14 Pes genus mensuræ quot palmos & digitos habeat.
- 15 Palmus quot contineat digitos, & dodrans palmos.
- 16 Mensura, ut aptius significetur, & renuntiatio facta per Agrimensorem à iudice percipi & intelligi possit, quedam advertuntur

- tuntur circa denominationem partium fundi.
- 17 *Mensura ordinata ad palmos & cannas seu alias, quomodo sit facienda.*
- 18 *Mensura quæ sit ex dispositionibus legis, vel hominis conventionem, an debeat fieri per terram recto tramite; vel per terram secundum vias frequentatas, an per aëra recto tramite.*
- 19 *Mensura altitudinis qualiter consideretur & facienda sit.*
- 20 *Jugerum seu fundorum mensura debet fieri secundum formam & modum delineationem & computationem loci ubi prædia sunt sita, etiamsi in alio loco celebrata sit venditio prædiorum ad mensuram, & n. 21.*
- 22 *Venditio quando ad mensuram facta est, intra quod tempus mensuræ iudicio quis necessario uti debeat, & numero 23.*
- 24 *Mensura quando censeatur adjecta demonstrationis causa, ita ut si excedat eam prædium venditum vel legatum, adhuc debeat? Et quando videatur venditum ad corpus & non ad mensuram, remissivè.*
- 25 *Mensura facta, si Mensor quid falsi in renuntiatione asseruerit & in fraudem alicujus partis quidquam affirmaverit, si aliqua ex partibus se dicat gravatam, debet iterum ager mensurari.*
- 26 *Computationes facta aliquos errores continentes debent iterum videri.*
- 27 *Agrimensoris ad declarationem, licet iudex multum respicere debeat, non tamen tenetur præcisè eam sequi, & secundum eam judicare; quin potius eam potest respuere & revocare.*
- 28 *Agrimensor qui falsam relationem ex dolo fecerit, tenetur ad interesse erga partem gravatam, quæ quidem poterit contra illum petere.*
- 29 *Relationem falsam quando dicatur dolosè fieri ab Agrimensore.*
- 30 *Dolus in falsa relatione Agrimensoris colligitur ex qualitate facti.*
- 31 *Actio in factum competit ad interesse contra Agrimensorem, qui falsam relationem dolosè fecerit.*
- 32 *Actio in factum contra Agrimensorem qui dolosè falsò denunciavit, non datur nisi in subsidium, & Adversario cum quo litigatur non valente solvere.*
- 33 *Agrimensorem quis nominare debeat.*
- 34 *Architecti seu Mensores operum, vulgò Alites, quinam sint, remissivè.*
- 35 *Mensores navium ad quid instituti sint.*
- 36 *Mensorum vasorum vini officium ad quid utile & necessarium sit.*
- 37 *Mensores frumentarii etiam jure instituti sunt.*
- 38 *Mensores omnes tenentur semper uti mensuris publicis, quæ in unaquaque civitate, villa aut oppido debent esse.*
- 39 *Mensuris falsis & ponderibus utentes, vel eas mutant, aut quoquomodo defraudantes, quibus pœnis sint obnoxii, remissivè.*
- 40 *Mensura si imminuta aut quomodocunque defraudata inveniantur, debet eas iudex frangere.*

A Grimensorum † officium & publicum, & ad plura summè utile, & necessarium de-

cidit apertè, *lex Regia 8. tit. 7. part. 7. ibi: Medidores han menester a las vegadas los homes para medir las donaciones que les dan los Reyes ò para partir los montes, è los terminos, è las heredades que han los unos cerca de los otros para conoxer cada uno su parte ò aun en las compras, è en las vendidas que hacen los unos con los otros, e para saver cada uno quanto es lo que compra, ò lo que vende, de quibus agit totus titulus si mensor falsum modum dixerit.*

Et cum mensura quælibet à natura originem trahere videatur ex Divo Thoma lib. 2. de regimine Principum cap. 4. omnia enim disposuit Deus optimus maximus in pondere, & mensura, ut habetur *sapientia cap. 11. docet Gregorius Lopez in l. 7. dict. tit. 7. part. 7. in glossa, verbo medidas ò varas ò pessos, Matienço in leg. 1. tit. 13. glossa 1. numer. 4. in fin. lib. 5. recopil. non miror ita antiquam † mensuræ inventionem, quod secundum Josephum lib. 1. de antiquitatibus, Pinedam in Monarchia lib. 1. cap. 12. Cain primo Adæ filio tribuatur; licet divus Isidorus relatus à Gregorio Lopez ubi proxime Moyfi hanc inventionem applicet, qui asserit illud Levitici cap. 18. ibi: noite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere & mensura, statera justa, & aqua sint pondera, justus modius æquisque sextarius. Unde apertè, ut aiunt Marte errarunt Fafius in tit. de regimine juris, in versiculo latus; Dionys. Halicat. lib. 2. antiquitatum Romanarum, Simancas de Republ. lib. 8. cap. 21. Guardiola de nobilit. cap. 3. Orosc. in leg. ex hoc jure, numer. 26. ff. de justitia & jure, qui Numam † Pompilium mensuræ, & divisionis terminorum & agrorum primum inventorem affirmante Vassio; tamen istius erroris est in promptu, & facilis excussio si intelligas ex Romanis primum non ex aliis: Numa enim Pompilius plurimum studii, & quieti fuit deditus, & ab ea in Regiam celsitudinem evectus, & renitens adductus, qui per 43. annos regnans sapientissimas, & politicas tam sacerdotibus, quam virginibus Vestalibus, & populo tradidit leges, ut refert Pineda ubi supra lib. 4. cap. 10.*

Sed & postea procedentibus temporibus non solum mensuræ utilitas nota fuit, & semper feliciter continuata, verum ad faciliorem expeditionem, & ejus executionem, quidam speciales † ministri fuerunt etiam assignati, & ultra alios qui agrorum, & confinium dirimerent quæstionem, & hujus rei causam, vel præsentem facerent agros metiri, vel ad id mitterent Mensores, quod utique non solum insinuat, sed apertè probat textus in leg. de modo 7. ff. de fin. regund. verbo de modo etiam agrorum arbitri dantur; & in leg. si irruptione 8. verbo minorque per mensorem declarari jubet; & in §. ad officium ejusdem legis, ff. illo tit. verbo ad officium iudicis de finibus cognoscentis pertinet, & mensores mittere, & per eos dirimere ipsam finium regundorum quæstionem, ut æquum est, & sic ita res exigat oculis etiam suis subjectis locis, & in leg. 3. cap. fin. regund. verbo & tunc agrimensor ire præcipiatur ad loca, ut patet facta veritate hujusmodi litigium terminetur, quod si altera pars ne hujusmodi quæstio terminetur, se subtraxerit, nihilo minus agrimensor ipsis locis jussione Recloris Provincia una cum observante parte hoc ipsum faciens pervenit. Terentius, Heauton. vicini nostri hic ambigunt de finibus,

me cepere arbitrum & Cicero lib. 1. de offic. verbo nec noster quidam probandus si verum est. Fabium Labonem, seu quem alium, nihil enim prater auditum habeo arbitrum. Nolanus, & Neapolitanus de finibus à senatu datis, & lib. 1. de legibus, nec Manilia lege singuli sed ex 12. tres arbitr. fines rogamus, & in Top. si in urbe de finibus controversia est; quia fines agrorum magis esse videntur, quam urbis finibus regendis, arbitrum adigere non possis, ubi Boët. arbitros finium esse ait qui finalia litigia discernunt, ut cum est otra de finibus contentio, eorum dirimatur arbitrio; Sueton. etiam in Otkon. cap. 4. quidam (ait) de parte finium cum vicino litigantur, adhibitus arbiter totum agrum dirimit. Unde eleganter Tertullianus in lib. de pallio, an rem finium arbitrum (dixit) qui agros disternat, observat Petr. Gregor. lib. 5. smagn. jur. p. 1. cap. 5. verbo de modo agrorum arbitri dantur à Judice, & contententibus, & mensuror adhibetur, Cujacius lib. 5. observationum, cap. 21. Hieronymus de Monte in locis statim referendis.

Itaque, ut vides ex supra dictis, Mensores agrorum nullam † Jurisdictionem habent, & omninò diversi sunt à iudicibus, & terminorum, seu finium arbitris, sed eis ad dirimendam quaestionem intersunt quasi testes, & docet Paulus Parilius conf. 4. n. 7. vol. 4. & conf. 104. n. 28. vol. 1. Hieronymus de Monte de finibus regundor. cap. 31. n. 4.

6 Quinimò nec ad Agrimensoris † electionem est deveniendum, ut per illum possessio, seu dominium agri probetur, sed quando jam possessio, vel dominium stat probatum, & ignoratur quantum quisque possideat, & cum termini declarentur, ut tradit Carolus Ruinus conf. 124. n. 3. vol. 5. ubi allegat textum in leg. 3. Cod. fin. regund. & in dicta leg. si irruptione, §. ad officium, sequitur Hieronymus de Monte, ut proxime cap. 32. n. 7. in fine.

7 Jurare autem debet † Agrimensor partibus presentibus, de bene, & eleganter exercendo officio, & mensurando, ut per Angelum in §. quadam actiones num. 12. & Jason. num. 77. cum duobus sequentibus, qui allegat Bald. & Salicet. leg. hereditati, §. bis illud. Cod. de secund. nupt. Felinus eleganter & copiose in cap. quia indicante de praesumpt. num. 1. & quod dicent veritatem

8 † non praesicè, sed secundum iudicium suum, nec subeant anceps perjurium (ut Felini verbis utar) ubi adducit ad propositum textum in leg. 1. ff. de ventre inspiciendo, verbo renuntiarunt praegnantem videri, Joann. Andreas, & Abb. in cap. fraternitatis post glossa secund. de frigid. & malefic. qui aiunt quod periti in arte solum jurant de credulitate Bart. in praemio, Bald. in dicta leg. 1. & Salicetus in leg. comparationes Cod. de fide instrument. nisi super re certa deponerent, quia tunc debent jurare ita esse: Felinus ubi proxime, Decius conf. 489. n. 12. & in specie juramenti praestandi ab Agrimensore Butr. conf. 65. n. 1.

9 Sed in Agrimensoribus de partium † consensu electis non esse necessarium hujusmodi juramentum contendit Felinus, & Bartol. in leg. Theopont. propè medium, ff. de dote, part. leg. quem sequitur Butrius in cap. veniens in principio col. 2. de testibus, praesertim quando in principio nominationis ad officium Agrimensor publicè juravit; quia tunc in singulis relationibus, seu renuntiationibus jurare minimè tenetur; Nicolaus de Neapolis in tit. leg. 1. ff. de ventre inspiciendo. de Officialibus.

ciendo, & Bartol. in dicto §. bis illud, collat. 2. & communiter notatur in cap. proposuisti de probationibus. Vel verius existimo quod in omni casu Agrimensores jurare debent, non tamen in praesentia partis quando ex communi voto, & assensu fuerunt electi, ut tradit Hieronymus de Monte ubi supra num. 2. ubi reddit rationem latissime de quolibet aestimatore rei, aut bonorum à iudice vel à partibus nominato quod jurare debeat, & quomodo Juramentum praestet, agit Joannes Garcia de expensis 24. num. 18. & 19. & ego dixi in tractatu de Pascuis, & jure pascendi cap. 15. n. 24. & sequente.

Ad faciendum tamen mensuram † citari debent 10 partes, & eis assignari certus dies, & hora, ut in leg. 3. Cod. fin. regund. & leg. generaliter, §. penult. Cod. de jur. jurando, quod si partes citatae non vadant ad locum mensurandum, poterit Agrimensor mensuram facere, Abbat. in dict. cap. quia indicante num. 6. & per se vel per nuntium, vel per Epistolam Iudici renuntiate, & de citatione necessariò partibus faciendae, ut de jure suo docere valeant, vel Agrimensorem (si expedierit & velint) possint recutare, videndus est Bartol. in dicta leg. Theopont. n. 11. & in leg. qui bona §. huic stipulationi, num. 2. ff. de damno infecto, quem refert, & sequitur Hieronymus de Monte ubi supra cap. 31. n. 1. Gregor. Lopez in dict. leg. 8. gloss. 1. verbo Medidores Escobar. de ratiociniis cap. 32. n. 31. Felinus, & alii relati, & infra referendi.

Quae utique mensura agrorum † frequenter fit 11 communibus expensis utriusque partis, ut notat Felinus in dicto cap. quia indicante nu. 2. etiam si una pars non solum non petierit Mensorem, verum expressè contradixerit nominari, secundum Juhum Frontonium de sepulturis in fin. in cap. Theodosiano pag. 171. ubi tradit quod si Mensor ab altero tantum conductus sit, condemnatio etiam erit faciendae ei, qui non conducit in partem suam mercedes, Salicet. in leg. si quis Cod. fin. regund. Joannes Faber in dict. §. quadam, versic. item veniunt damna, & sumptus, Castaneus in consuet. Burgens. titulo des justices, in verbo Par leurs sermens, n. 3. Boërius qui ita decisum affirmat decis. 51. num. fin. Hieronymus de Monte ubi supra cap. 26. nu. 11. Escobar. de ratiociniis, cap. 47. n. 8. & 7. qui hoc speciale in salario seu mercede Agrimensoris dicit, nam alias regulariter qui aliter fieri efflagitat & petit, suis expensis persolvere debet, leg. quoniam liberi, Cod. de testibus Bartol. in leg. 3. §. defendi in fine, ff. ex quibus caus. major. & in leg. stipulaverit, ff. ad leg. Jul. de adulter.

Et mensura quae finitur, ut sit plurium † inter se aequalium intervallorum longitudo, finita dividitur, ut per uncias, per pedem, decempeda, & per decempeda actus, & per actum passus, & per passum stadium, & per stadium milliarium; & decempeda dicitur mensura qua mensuratur terra, & definitur à numero pedum, passus verò erit quinque pedum, id est duorum gressuum, & gressus erit unius cubiti, & unius pedis actus dicitur spatium centum viginti pedum. Et tres reperiuntur actus, minimus, quadratus, & quadratus duplicatus, minimus autem quatuor habet pedes latitudinis, & pedes centum viginti longitudinis, quadratus undique centum, & viginti pedibus praefinitur: Quadratus verò duplicatus erit longitudinis pedum ducentorum, & facit unum & denotat spatium terrae quod uno die rearari poterit ab uno pare boum.

- 13 Stadium † enim erit octava pars unius milliarii, & sic continet in se centum & viginti quinque passus, & minima harum mensurarum pars est digitus, si quid enim infra digitum metiam, partibus respondemus, & dimidiam, aut tertiam partem digiti in pede porrecto, semipedes duo, in constricto, semipedes quatuor, in pede quadrato semipedes octo.
- 14 Et pes est genus † mensuræ & habet palmas quatuor, uncias duodecim, & digitos sexdecim, licet Glossa in cap. sicut antiquitus, in versiculo Passus 17. quest. 1. & Alberius in leg. quinque pedum Cod. fin. regundor. dicat quindecim digitos facere unum pedem, & quinque pedes facere unum passum. Palmus autem † habet digitos quatuor, uncias tres. Dodrans dicitur quasi dempto quadrante, & habet palmos tres; uncias novem, & digitos duodecim: Julius Frontinus de controversiis limitum in Cod. Theodosiano, qui admonent quod hæc mensura tanquam fidelis & punctualis ab omnibus custodiatur, quam refert, & sequitur Hieronymus de Monte ubi supra dicto cap. 26. à n. 1. usque ad n. 5.
- Quibus adde quod de Jure nostro Regio circa computationem passus, & pedis, seu mensuram, nullum potest jam esse dubium, cum ex lege Regia 4. tit. 13. part. 1. id aperte sit sancitum ibi: que con la passada ay cinco pies de home mesurador, e en el pie quinze dedos de trabierfo, quod etiam observavit Bartolus in authentico de novi operis nuntiat. n. 3. Columella de re rustica, lib. 1. cap. 5. Parlador. lib. 2. rerum quotid. cap. 19. n. 6. & n. 7. aperit quod quilibet digitus quatuor hordeacea grana contineat, Moja, in sua arithmetica lib. 8. cap. 24. Escobar. de ratiociniis comput. 12. n. 10.
- 16 Ut autem mensura aptius † significetur, & renuntiatio facta ab Agrimensore a iudice percipi, & intelligi valeat, & quia frequenter in contractibus, & aliis dispositionibus scribi, & prænotari solet, in capite & in fine fundi, metiendorum esse tot jugera, vel stadia, animadvertendum est cum Bartol. tract. de insula in versicul. quod frequenter accidit, numer. 7. quod pars superior quæ est in loco eminenti, sive montuoso, appellatur caput, & pars inferior sive depressa appellatur pes; & sic dicimus in capite, in pede; in principio, & in fine, argum. leg. 1. §. fin. ff. de aqua pluvia arcend. & si in aliqua re neuter istorum concurreret, tunc caput diceretur locus per quem ingreditur, & si ingressus esset per omnes partes, tunc diceretur caput quod est meridiem versus, & pes quod est versus septentrionem, & punctum sive linea indivisibilis quæ est in capite, potest dici caput, & eodem modo pes, ut in dicta leg. 1. §. caput. Et medium dicitur quod est inter utramque extremitatem, cæteræ verò extremitates latera dicuntur, & quia de eis sæpè fit mentio in instrumentis, ideo referam ea quæ verbo congerit Bartol. in versic. quod si ex uno, ubi ait latera sex modis dici: scilicet sursum, deorsum, ante, retrorsum, dextrum, & sinistrum, & quod important dicta vocabula, latè verbo per eum describitur, & idem tenet Parisius de Puteo in cap. ad discernendum fin. feudorum, subdens quod caput accipitur pro angulis, & oppositis, & inspicienda erit longitudo, & si non appareat, quia terra & ædificium undique esset æquale, tunc ille angulus erit caput ad quem habebitur regressus, & sic caput erit a parte nobiliori. Pars verò opposita erit finis, & in leg. si in aliquam, ff. de

officio Proconsulis, quæ si non appareat, dicas angulos ad meridiem, & septentrionem respicientes, esse latera, §. hæc considerantes, juncta glossa in verbo utroque latere, in authentico, ut omnes obediant iudicibus pro bene. Vel terra tunc erit sine capitibus, latera tantum habens. Rursum Paris de Puteo in cap. demonstratio, eodem tit. vult quod si quis tibi vendat decem minas talis fundi à parte anteriori, quod illa intelligatur anterior pars, per quam dominus ingrediebatur; leg. prædiis §. fin. ff. de legat. 3. & in leg. si vicinus, §. antepenultimo, ff. de usufructu, ubi communiter agitur, quæ pars dicatur anterior, & quæ posterior, ita prænotavit Hieronymus de Monte ubi supra cap. 27. per totum.

Et quod mensura ordinata † ad palmos, & 17 cannas, seu alias qualiter sit facienda tradit Federicus de Senis conf. 201. ad principium num. 5. versic. ad nonum: ubi quod attenditur observantia in præteritum loci, si non apparet observantia locorum vicinorum, si varietas esset, servatur quod est æquius, vel quod servatur in loco factæ dispositionis, si minus standum esse peritis; & si discordant majori parti, si non reperitur major pars, recurritur ad statutum.

Et an mensura quæ fit ex † dispositione legis, vel hominis conventionem, debeat fieri per terram recto tramite, vel per terram secundum vias frequentatas an per aëra recto tramite, disputat Alexand. conf. 22. consideratis, vol. 4. ubi ait quod ex diversitate materiæ, & intentionis fit diversis modis. Et primo fit per terram, & vias frequentatas, agatur de diætiis datis ad comparandum, quia is qui debet comparere, non tenetur ire per terram recto tramite extra vias frequentatas per notata in leg. eos, §. fin. ff. ad leg. Corn. de fals. & verbo, quod si via esset longa propter stagnum aquarum, illa attenditur. Secundò potest fieri mensura per terram recto tramite, & non per vias consuetas, quando ageretur de distantia per terram de loco ad locum, & tunc fit mensuratio per directionem, sed tamen valles, & montes reddentes longiorem mensuram descendendo, & ascendendo computantur. Tertio fit mensura etiam tortuosa per terram ex mente statuentium, veluti si statutum prohibet ædificari posse molendinum vicinum alteri molendino per centum perticas, sed secundum cursum aquæ tortuosum ultra centum perticas, attenditur mensura isto casu per mensuram tortuosam secundum discursum aquæ; quia moti censentur isti ea ratione ne aqua regurgitet, & impediatur primum molendinum; in quo casu specialiter loquitur de vicino per tot milliaria non possit esse officialis; quia tunc attenditur distantia per aërem recto tramite, ut ait Bartol. qui ita dicit determinatum per quandam extravagantem Clementis Papæ in qua statuit quod monasteria ædificari non possint nisi cum distantia tot stadiorum, vel cannarum, in leg. 1. ff. si quis caut. & in leg. itinere, ff. de verb. signific. & utrob. cogniter DD. & in cap. cum nonnulli de rescriptis, Alciat. in leg. 3. glossa 2. ff. de verb. signific. Alexand. conf. 22. num. 1. qui prædicta omnia limitat, ut communis usus loquendi, vel consuetudo sit in contrarium; quia tunc statutum, vel contrahentes semper visi fuerunt, non habuisse respectum ad mensuram per aërem, sed ad vulgarem, & communem usum loquendi, ita Paulus de Castro in dicta leg. 1. ff. si quis caut. ubi dicit ita habuisse de facto in Florentia & allegat

allegat legem cum de lanionis, §. asinam, ff. de fund. instruct. leg. liberorum, §. quo tamen casu cum ibi notatis, ff. deleg. 3. Cardinalis Tuscus lit. M. conclusione 203.

19 Et de mensura † altitudinis qualiter consideretur & fiat, videndus est Baldus conf. 125. Domus constituitur numer. 2. & versic. Videamus modo lib. 3. Cardinal. Tuscus lit. A. conf. 318.

20 Hæc autem mensura prædictorum † jugerum, seu fundorum fieri debet secundum formam, & modum, delineationem, & computationem illius loci ubi prædia sunt, etiam si in alio loco fuerit celebrata venditio prædiorum ad mensuram vel aliam dispositionem ex qua prædia veniant metienda, ut tradit Albericus de Rosa in leg. arbitrio, §. de eo in fine, ff. de dolo ubi potest, Guidon. de Sueza quærit ibi quid si Parmensis vendit Rhegio fundum existentem in territorio Parmensi, contractus tamen fuit celebratus Rhegii, secundum quam mensuram mensurari debeat, arguit secundum mensuram Regii ubi contractus fuit celebratus, & allegat textum, in l. si fundus, ff. de evictionibus, & in leg. Imperatores, ff. de contrahend. emptione. tamen postea concludit contrarium, dicens, quod mensura Parmensis attendi debet ubi fundus situs est, & allegat textum in leg. si prædium, Cod. de prædiis minorum, Joann. Raynut. in tract. de mensura q. 5. in fine. Hostien. in fine de emptione, & venditione, §. quibus in fine, Fabian. in eodem tract. q. 5. princ. versicul. & idem argum. leg. ratio. §. fin. ff. de actionibus empti, & in leg. contraxisse, ff. de actionibus, & obligat. Petrus de Monte in suo repertorio verbo mensuram, Riminald. conf. 366. n. 16. Alciat. in leg. vinum, n. 37. ff. sic certum petatur & conf. 697. in principio præd. Papiensis in forma actionis realis in glossa verbo cui coheret; & ita decisum fuisse per Senatum Taurini affirmat Olafcus, decis. Pedemont. 114.

21 Quod si contrariam † opinionem defendere volueris pro ea tibi lex fortissima fundamenta subministrat, Rolandus à Valle conf. 100. vol. 3. ubi (ne ego in his quæ ab aliis, & ordinata, & erudite scripta moram faciam) videre poteris Angel. in authent. de collat. in fin. principii in vers. loco, ubi inquit illum textum esse notandum pro venditoribus frumenti ad mensuram, quod semper intelligi debeat de mensura urgenti in loco contractus, Socinus 247. col. 4. versic. non obstat quod tertia præctica, Papiensis in forma libelli venditionis in verbo perticarum, ubi ait, quod si vendita est res immobilis ad mensuram, vel mobilis ad pondus, & nascatur contentio inter emptorem, & venditorem ad quam mensuram, sive ad quod pondus mensurari vel ponderari debeat res vendita, quod servari, & attendi debet illa quæ consuevit observari in loco contractus, Afflicus decis. 363. n. 5. Grammaticus in constitutione, incipiente ad legitima pondera. n. 9. Brunus de augmento monete concl. ultim. vers. & si sit, Decius in leg. semper in stipulationibus, ff. de reg. jur. Purpuratus in leg. vinum n. 93. ff. si certum petatur, Parisius conf. 64. num. 71. Cagnolus id receptissimam sententiam dicit in dicta leg. semper in stipulat. Suarez in suo thesauro receptorum sententiarum, lit. V. n. 17. & in puncto juris veriorum dicit Olafcus (licet Senatus contra censuit) dicta decis. 114. in fine, & vide Joannem Ebiavolanum in Curia Philippica part. 9. cap. 9. pesos, y medioter. De Officialibus.

das numer. 8.

Sed quando venditio † ad Mensuram facta 22 est, solet frequenter disputari intra quod tempus mensuræ judicio quis necessario uti debeat, & sanè in hac quæstione diversæ fuerunt DD. sententiæ, nam Socinus Senior confil. ult. lib. 3. intra sexaginta dies mensuram petendam arbitratus fuit, per textum in leg. quod si nolit §. si quid ita, ff. de adilitio edicto. Alii existimant intra annum; per textum in leg. qui se gravatos, Cod. de censibus & censibus lib. 1. Alii distinguunt utrum dictum sit in instrumento quod fiat mensura, nullo terminato tempore, & tunc infra 60. dies fieri debet aut non est dictum expressè quod fiat mensura, & tunc debet fieri intra 30. annos, ut solvit Decius conf. 569. numer. 10. Alii verò in contrariam gerunt penitus sententiam, distinguendo quod si dictum sit debere fieri mensurationem, tunc non præscribatur tali mensuratione, nisi post triginta annos. Si verò non sit dictum quod fiat mensura, tunc elapsis sexaginta diebus non possit emptor, vel venditor compellere partem ad mensuram, in qua opinione fuit August. Beroyus, quæstionum familiarium quæst. 5. ubi latè hunc articulum examinat, & vide Petrum Surdum decis. 64. n. 32.

Pro illius tamen perfecta, & vera † resolutio- 23 ne sufficit tibi referre quæ tradidit Anton. Thefaurus decis. 285. num. 2. his verbis: Cum hac quæstio tractaretur in Excellentissimo Senatu in quadam causa Noni, referente illustr. & doctissimo D. Senatore Gobeano, fuis dictum esse distinguendum, quod aut venditio fuit facta ad corpus, & tunc nulli dubium non esse, faciendam aliquam mensuram, aut fuit vendita ad mensuram; quod quomodo intelligatur, latissime per multorum casuum enumerationem explicat Didac. præd. quæst. cap. 3. ad quam me refero, cui addo Bursat. conf. 441. num. 1. lib. 3. Socin. Jun. conf. 41. num. 9. lib. 1. & consil. 43. eo libro, & tunc mensura fieri debet intra sexaginta dies nisi altera pars fuerit in mora, ut considerat I. C. in dicto §. si quid ita, aut dictum est ulterius quod prædium debeat mensurari, & tunc talis mensura fieri debet intra annum, ni ex eo casu aliqua partium fuerit in mora, nam in odium morosi non currit tempus; aut verò additum est, ut talis mensura fiat ad quamcumque partis requisitionem, & quancumque, & tunc requirantur ad præscriptionem mensura 30. anni, per ea quæ dicit Bart. dicta quæst. 5. & hæc distinctio videtur esse de mente Doctorum, in cap. per tuas de donat. & in leg. si quis arbitratur de verbor. oblig. ni res illa deveniat ad tertium bona fidei possessorem, qui per decem, vel viginti annos cum titulo possederit; quia tunc posset venditor interpellare illum ad mensuram, cum sit præscriptum rei ipsi, & consequenter illa accessorio mensura, nec ipse emptor posset interpellare venditorem ad mensurationem. tunc per illius negligentiam cum verisimiliter ille magis scire deberet mensuram rei vendita, tunc etiam, ut servetur aequalitas, ne plus uni parti liceat, quàm alteri per regulam quod quisque juris in alium statuerit, leg. non dent, ff. de reg. jur.

Sed queri potest quid dicendum in casu quando conventum fuisset inter partes quod venditor teneatur intra tres menses mensurari facere, an tunc elapsis tribus mensibus possint partes petere, ut fiat mensura, & cum hac obligatio respiciat solum venditorem, & favore emptoris duntaxat videatur pactum

appositum, lapsis tribus mensibus, non possit venditor petere, ut mensuretur. De emptore vero an hoc possit petere, majus est dubium, & cum hoc disputaretur in Senatu in causa Riparolis 24. Februarii 1589. referente Illustr. D. Senatore Osasco, aliqui ex dominis dicebant quod poterat prescribi huic mensura, & divisioni per spatium triginta annorum, ut per Decium conf. 347. & per Nat. dict. conf. 569. nec obstat quod allegabatur actorem fuisse minorem, & contra eum non cucurrisse prescriptionem leg. omnes & leg. sicut Cod. de prescriptione 30. annorum leg. fin. Cod. ex quibus caus. in integr. restit. non sit, nam tamen in casu nostro res agebatur cum infante contra quem non currit prescriptio juxta gloss. ult. in dicta leg. final. Unde erant deducendi, 14. anni pupillaris aetatis, juxta dict. leg. sicut est, ita in favorem minoris ob pupillarem aetatem fuit judicatum, vide ad materiam D. sol. in decret. antiq. tit. de censibus glossa unica 1. parte per totam.

Et pro venditione facta ad Mensuram videndus est Covarr. dict. cap. 3. pract. quando mensura † adjecta censeatur demonstrationis causa, ita ut si excedat eam praedium venditum, vel legatum adhuc debeatur, & quando videatur venditum ad corpus, & non ad Mensuram, vide Afflictis decis. 68. num. 3. Bertrand. vers. 30. vol. 5. Curt. junior. conf. 131. Gozadin. conf. 98. num. 2. Nevican. conf. 38. num. 3. Nata conf. 369. num. 7. Capicium dec. 14. num. 2. Pinel. in leg. 2. Cod. de rescind. part. 3. cap. 2. num. 3. & seqq. Petr. Surd. decis. 257. per totam, ubi quando rei venditae ad corpus pro unico precio, si reperitur minoris quantitatis quam fuerit enuntiatum, minuendum est emptori pretium. Et quod si unius praedii ex duobus venditis, reperitur quantitas deficere, & alterius excedere, fieri debeat compensatio, nec est opus supplemento. Et quod demonstratio falsae mensurae non vitiat legatum, nec minuit rem venditam: vide textum, in leg. si servus legatus, §. quinque, ff. de leg. 1. & leg. his verbis §. 1. ff. de leg. 3. leg. falsa demonstratio, ff. de condition. & demonstr. leg. 1. Cod. de falsa causa edita leg. notat. Augenn. Urbicus in Julium Frontinum de controversiis limitat. in Cod. Theodosiano, pag. 177. D. Joann. del Castillo, & plura in proposito inspicere poteris, quae libenter omitto, non enim merè genuina, & propria nostri capituli cernunt, & fat est loca tetigisse.

25 Verum sit facta mensura in renuntiatione † Mensor quid falsum asseruerit, & in fraudem alicujus partis quidquam affirmaverit, si aliqua ex partibus se dicat gravatam, debet iterum ager mensurari, ut per Bald. in dicta leg. 1. ff. si mensor fals. mod. dixer. Jason. in dicta §. quadam num. 82. Instituta de action. Nata conf. 489. Hieronymus de Monte dicto cap. 26. num. 10.

26 Ut cogniter dicitur de computationibus † factis; quod si aliquos errores contineant, iterum revideri debent, latè Escobar. de ratiociniis, cap. 41. per tot. & si Mensor retulerit possessionem tot jugerum, ei incumbit onus probandi se rectè aestimasse, ut docet Bartol. in leg. Cod. de discursorib. lib. 10. Hieronymus de Monte, ubi proxim. num. 12.

Et ideo iudex licet debeat multum respicere † ad declarationem Agrimensoris, ex supra notatis, & advertit Bobad. lib. 5. polit. cap. 10. num. 33. non tamen tenetur praecise eam sequi,

& secundum eam judicare, quin potius eam potest respuere, corrigere, & revocare, Bald. in dict. cap. quia judicante, n. 1. de praesumptione, Hieronymus de Monte ubi supra cap. 202. n. 1. cum seqq. ubi in dubio debet judicare pro ea parte pro qua sunt vehementes praesumptione, Laurent. Calcan. conf. 40. quia ista quaest. n. 14.

Contra Agrimensorem verò qui falsam † relationem ex dolo fecerit, poterit pars gravata petere interesse, quod tamen intellige si dolose verlatus sit, dict. leg. 1. juncto §. 1. & leg. 31. ff. si mens. fals. modo dix. glossa in dicto cap. quia judicante in verbo Agrimensoris, & non tenetur de culpa vel negligentia, de lata tamen tenetur (quae aequiparatur dolo, ad notata in leg. quod Nerva, ff. depositi) Olascus dec. Pedem. 109. sub n. 5. & plures refert Farin. q. 77. n. 701. notat Abbas in dict. cap. quia judicante, n. 10. quemadmodum idem dicimus de aliis, qui ad sedandam aliquam discordiam inter partes, velut relationem, & calculum faciunt Bart. in leg. fin. ff. si mens. fals. mod. & in leg. fin. de variis, & extraord. cogn. Speculat. tit. de Parocho, n. 5. Felinus in dict. cap. quia judicante, Hieronymus de Monte ubi supra cap. 33.

Et dolose fieri dicitur † quando malo animo & prava cogitatione, & industria aliquid fit, Paulus Castrensis in leg. quamvis, ff. de condition. & demonstr. quando autem bona fide dicitur per errorem, & potius praesumitur error, quam dolus leg. quod adhibitis, Cod. de his qui in testamento, sibi adscribant, ibi: Te credo magis errore quam malitia incidisse, Jaso in leg. si per errorem num. 10. ff. de iurisdic. omni. judic. Rolandus conf. 11. num. 45. lib. 3. Menoch. lib. 5. praesumpt. 3. num. 81. & dolus cum non praesumatur, ut in leg. meriti, ff. pro socio, debet probari, leg. ei qui leg. quoties §. qui dolo ff. de probationibus: Et ex quibus colligatur, & probetur frustraneum & nunc inquirere, & plura coacervare, cum ita plenè, & copiose videre poteris per Mascard. concl. 531. & 532. Farinac. de panis temperand. quaest. 89. inspectione 4. per tot. Cardinalis Fulcus littera D. conclus.

In proposito autem colligetur dolus † ex qualitate facti veluti si mensura qua utitur Mensor extiterit diminuta aut defraudata aut aliquid commodi per sordes acceperit aperte, in cujus favorem renuntiavit, vel quid simile probatum fuerit; quod iudicis arbitrio relinquitur; Menoch. de praesumpt. lib. 1. quaest. 58. n. 20. Farinac. ubi proximè inspect. 2. n. 20. & ita intelligas velim Joannem de Platea in leg. 1. Cod. de metal. lib. 11. Aviles cap. 8. Prator, glossa dineros, n. 11.

At illud autem interesse in Agrimensorem competit actio † in factum, ut notant omnes in dicto §. quidam, & est textus expressus in leg. 1. ff. si mens. fals. mod. dix. & ita advertunt DD. supra relati, sed singulariter ultra omnes Joannes Crispus de Montibus in tractatu terminorum actionum, qui post tractatum de actionibus Jasonis consecutivè invenitur, num. 106. sol. mihi 144. cujus verba quemadmodum conducunt, & plura notabilia obiter continent, ad litteram referre libuit: In factum adversus Mensorem qui falsum modum dixerit (inquit Joannes Crispus) haec actio habet locum adversus Mensorem agrorum vel aliarum rerum, frumenti vel cujuscunque rei, ut in mensurando adificia, vel itinera, aream, tigna vel lapides, & in computatione rationum & similium; quia

quia si ejus dolo id factum est, ut alter puta emptor vel venditor plus vel minus solverit, & sic ei, cujus interest falsi. mod. renuntiatum est, datur hæc actio in factum ad interesse, vide in leg. 1. & per tot. ff. si mensor falsi. mod. dixerit, & circa quæ habeat locum vide in leg. si mensor §. fin. cum duobus seqq. eo tit. de dolo, & lata culpa: etiam quia recepit mercedem, ut in dicta leg. 1. §. hæc actio, & §. sed si mercedem, & tunc menti; quia ex receptione mercedis quilibet prima facie diceret quod dare deberet actio locati quod reprobat, in dicta lege 1. in princ. vers. sed magis operam & seqq. quod secundum Bartol. ibi: facit ad advocatum, & clientulum medium & infirmum Doctorem, & Scolarem quod inter eos non dicatur locatio, sed potius præberi opera beneficii causa, Codice ut ibi, &c. Statuta utendum quod ita demum datur in mensorem ipsi venditori, vel emptori hæc actio quando plus dederunt, alter alteri solvendo non sit, cum illud quod plus datum est conduci possit, vide textum in leg. si duobus, §. competit. eo tit. dic. ut habetur, ibi &c. Secundo quod sit præterea est textus in dicta leg. 1. in princip. Tertio quod sit in persona patet, ut in aliis. Quarto quod res persecutoria patet cum detur ad interesse, ut dict. leg. si duobus §. competit. Quinto quod sit in simpliciter patet cum detur ad solum interesse, dict. §. competit, & leg. si mensor §. si cum falsas eodem tit. Sexto quod sit stricti juris patet, in dict. §. actionum. Septimo quod sit perpetua est textus, in leg. hæc actio, ff. si mens falsi. modo dix. Octavo quod detur hæredibus est textus in dicta leg. si duobus §. hanc actionem eodem tit. In hærede vero non datur, ut eodem §. versic. sed in hæredem. Nono quod non infamet. Decimo quod decreta. Undecimo quod singularis. Duodecimo quod simplex. Ultimo quod non contraria &c. Doctor Solan constitutionibus antiquæ Sabaudia glossa 1. super tertiam partem decreti tit. de censibus solut. fol. 52. D. Pichard. in §. si ita discretis n. 36. cum 3. seqq. Instit. de action.

32 Hæc autem actio † non datur contra Agrimensorem nisi adversario cum quo litigatur non valente solvere, & in subsidium Felinus in dict. cap. quia judicante, n. 2. & 3. Jason. in dict. §. quedam num. 81. post Angel. ibi: n. 14. & facit text. in leg. si duobus, §. 1. & seqq. ubi glossa & Bart. Hieronymus de Monte part. 2. cap. 33. n. 4. ubi cum Felin. ait hanc actionem hæreditatis gravatæ non tamen contra Agrimensoris hæredem dari, quæ omnia pro Agrimensoris officio attende, ea enim quæ hic in proposito scripta manent, & suo ordine congesta ex Doctoribus sigillatim tot in locis expressa desumere non parum laboris erit.

33 Sed & Agrimensorem solet iudex † ex officio nominare, ut in dicta leg. si irreptione, §. ad officium cum aliis juris, supra num. adductis, vel partes unaquæque suam, & si mensores qui à partibus nominati sint, discordes fuerint in relatione, & mensura, nominabitur à Iudice tertius non abjectis aliis mensoribus circa ea quæ videnda sunt quæ dixi in tract. de piscuis ep. 15. ex num. 27.

Sunt præterea & ultra Agrimensores, de quibus supra egimus & alii plures † mensores ut operum quorum Plinius in leg. 10. epistolarum ad Trajanum, meminit & ad istam mensuram frequenter solent nominari Architecti quos vocamus Alarifes de quibus locuti fuerunt Oter. De Officialibus.

juris consulti in leg. fin. ff. de jure immunitatis cum glossa Imperator. in Authent. de non alienand. §. qui autem, Textor in sua officina, verbo Architect. Cassaneus in Catalogo gloria mundi 11. p. conf. 42. Bobad. lib. 5. pol. cap. 10. n. 33. lit. D.

Et mensores navium vulgò Anqueadores, qui earum capacitatem metiuntur, ut cognoscatur, quæ tandas toneladas hæc, Quod ad plures effectus valdè necessarium est.

Et vasium vini seu piparum † Mensores qui etiam in quolibet oppido multum proficiunt, ut cognita vini quantitate non fiat fraus ala Alcala, ni la sisa, & de variis mensuris cujusque rei liquidæ & nominibus mensurarum aliqua tradit Textor ubi supra in cap. mensura quadam, fol. mibi 142. & quomodo hæc mensura vini in vasibus inclusi fiat: vide Moyam 142. in arithmetica.

Et frumentarii † Mensores de quibus in leg. 37 his oneribus, §. corpus mensorum, ff. de vacat. mun. ubi glossa verbo corpus, & in leg. mensores frumentarios, ff. de excusat. tutor. leg. ult. ff. de jur. immunit. & in leg. 1. Cod. de conditis in publicis horreis lib. 10. quorum Romæ certum fuisse corpus tradunt Brissonius & Prætrius de verbis juris lib. 11. verbo mensores ex dicta leg. his oneribus.

Erant etiam & antiquitus Mensores soli, seu jugerum terræ in quibus armari territoria solebant de quibus, in tit. Cod. de mensuris lib. 12. & in tit. Cod. de metatis eodem libro, Vegetius lib. 2. de re militari, cap. 7. Leo Imperator de bellico apparatu, cap. 3. explicat Lucerna juris dicto tit. Cod. de mensur. lib. 12.

Illi autem Mensores uti semper debent † mensuris publicis quæ in unaquaque civitate, villa, aut oppido debent esse, ut in leg. modius Cod. de susceptoribus, & arcar. lib. 11. authent. de collat. §. eos, ibi: eos autem & has mensuras, & pondera in sanctissima uniuscujusque civitatis Ecclesia, servare, vel secundum ea, & gravamen Collatorum, & fiscalium illatio, & militares & aliæ expensæ fiant, Joan. de Platea in dict. leg. modius, & de jure Regio ita expressè cautum extat, in leg. 1. & leg. 2. tit. 13. lib. 5. nova Recopil. ubi latissime, & specialiter statuitur in qualibet re quæ mensura debeat observari Bobad. dicto cap. 10. n. 33. Ebiavolanus ubi supra lib. 1. cap. 9. verbo Pegas y medidas. Matienzo in dicta leg. 1. per omnes glossas, ubi de speciebus mensurarum & suis singulis nominibus, & Joann. Regnand. fecit tractatum specialem de mensuris.

Et de pœnis utentibus falsis † ponderibus, & mensuris vel eas immutantibus, aut quoquomodo defraudantibus, agunt plures, ut videre licet per Petrum Gregor. syntagm. jur. 3. part. lib. 26. cap. 1. ex num. Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 317. Azeved. in dicta leg. 2. dicto tit. 13. lib. 5. recopil. & infinitos refert Farinac. in tract. de falsitate q. 150. part. 3. n. 76. ubi ad saturitatem videre poteris, & ibi de interesse causato ex defraudatione mensuræ quomodo, & qua actione possit peti à parte.

Sed & illud adverte si mensuræ inveniantur diminutæ aut quomodo defraudatæ eas frangere † debet iudex, ut pluribus adductis ita advertit Bobadil. lib. 3. pol. cap. 4. num. 103. & nos fortè alibi diximus nempe in cap. de los sieles.

Tandem nonnulla quæ circa officium Mensorum maximè conducunt invenies in cap. de proxenetis vulgò *Corredores* saltim dum agitur ibi de dolo ipsorum, & de falsis & mendosis affirmantibus, ut poteris ante inspicere.

CAPUT XXII.

De officio Executoris publici justitiæ, Carnificis seu Manuvolti in Hispania vulgò *Verdugo* nuncupati, & Præconis publici.

SUMMARIUM.

- 1 Executoris publici justitiæ officium quare Republicæ sit necessarium.
- 2 Executoris publici justitiæ officium apud Hebræos tempore Moyfi sine distinctione ab omnibus indifferenter exercebatur, ne pudori nec dedecori adscribatur.
- 3 *Alguaceli* solebant antiquitus officium Carnificis in Hispaniæ Regnis exercere.
- 4 *Lictores*, quorum munus ad officium *Alguacelorum* accedebat, executionis publicæ & damnationis cujuslibet corporis afflictivæ apud Romanos vindices erant.
- 5 Executioni publicæ Justitiæ circa corporis afflictiones & cruciatus deputanda est persona in qualibet magna & populosa villa aut civitate; quæ quidem persona publico inserviat stipendio.
- 6 Executionis publicæ Justitiæ officio cum nulla fuerit persona addicta, an possit quis compelli ad tale ministerium exercendum? & n. 7.
- 8 Servus cujuslibet privati, non autem servus alicujus Ecclesiæ vel libertus potest adigi ad munus Carnificis exercendum.
- 9 Servi ad officium Carnificis addicti pretium debet ejus domino persolvi.
- 10 Asinus seu animal cum curru cujuslibet potest capi, ut malefactor ducatur ad supplicium; in quo casu satisfaciendum est domino animalis seu plaustris, damno quod inde ipsi provenit, & n. 11. & 12.
- 13 Executoris justitiæ creatio faciendæ erit ex uno carceratorum & convictorum de crimine capitis, quando non invenitur persona abjecta quæ ad tale munus exercendum possit adigi.
- 14 Reum capitis Judex ad tempus vel perpetuò poterit addicere ad officium carnificis obeundum.
- 15 Carnifex omni casu damnatorum vestes, zonam, vel annulos usque ad aureos quinque valentes poterit lucrari; qui mos antiquissimus est, & servatus fuit in Jesu-Christi passione, & n. 16.
- 17 Carnifici salarium assignari debet ex bonis publicis civitatis seu villa cujus servitio adscriptus est.
- 18 Minister justitiæ seu Carnifex qui reum torquet, aut suspendit, etiamsi injustè damnatus fuerit, prorsus à dolo & pena immunis est.
- 19 Carnifex qui Clericum, & Religiosum de mandato Superioris punit, verberat seu trucidat, non incurrit Sacrilegium nec aliam culpam.

- 20 Carnifex qui reos inhonestè pertrahat, venit puniendus.
- 21 Reus suspendendus dum à furca, an fracto fune, in solum cecidit, quid agendum sit, remissivè.
- 22 Executores justitiæ seu Carnifices adeò sunt infames, ut nulla major angaria hominibus statui possit.
- 23 Præco tanquam socius seu coadjutor in officio Carnificis cur adjungendus.
- 24 Præconis seu Coadjutoris Carnificis munus vilissimum & sordidissimum est.
- 25 Præconis officii antiquitas unde colligatur.
- 26 Præconum voces adhibentur ad contumaces reos vocandos & subhastationes publicas & privatas, & vini venditiones acclamandas, unde eis certa persolvuntur stipendia.
- 27 Præconis ad officium exercendum, si nullus se offerat, quis possit ad illud suscipiendum compelli?

I Nutile admodum esset jura reddi si non essent personæ per quas condemnationes à Judicibus latæ, & pœnæ impositæ, executioni mandarentur. Quare in qualibet Republica necessarium est admodum, & inexcusabile publici Executoris Justitiæ, seu Carnificis officium est, ad infligendam delinquentibus torturam, ad eos verberandos, publica ignominia notandos, strangulandos, capite plectendos, aut furca vel patibulo suspendendos.

Et sanè apud Hebræos tempore Moyfi officium istud sine distinctione peculiaris personæ per omnes indifferenter exercebatur, & cuilibet de populo delinquentem supplicio debito afficere, fas erat, nec pudori, aut erubescentiæ adscribatur, ut colligitur, ex *Exodo* cap. 32. ibi: *ponat vir gladium super femur suum, ite, & redite de porta usque ad portam per medium Castrorum; & occidat unusquisque fratrem, amicum, & proximum suum: feceruntque filii Levi juxta sermonem Moyfi, ceciderunt &c.* Quod transcriptum invenio in cap. disciplina 45. distinctione, advertit *Bobadill. lib. 2. polit. cap. 3. in fine*, & perpendenda sunt verba *Joannis cap. 8. ibi: qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat; quæ utique ad accusatores referri debere existimat Petr. Gregor. sintagm. jur. cap. 38. p. 3. lib. 31.* quibus illo tempore supplicii dabatur, probato crimine, facultas, cum tamen Reges Hebræorum ad imponenda supplicia reis, & in eis exequenda, juvenum, vel militum sibi adstantium armis, & ministerio frequenter utebantur, ut habetur primo *Reg. cap. 22. ibi: Sic Saül jussit Emiffariis suis qui circumdabant eum; convertimini & interficite Sacerdotes Domini, eo quod Davidem fugientem recepissent; quo tempore tamen noluerunt servi Regis extendere manus suas ad Sacerdotes Domini, præter Doëch Idumeum, cum Saül jussit quoque. Et 2. Regum. cap. 1. ibi: Vocavit unum de pueris suis, & ait: accedens irruet in eum, qui percussit illum, & mortuus est: & alia in proposito expendit Petr. Greg. ubi proximè.*

Sed in his Regnis antiquitus *Alguaceli* officium in hoc exercere solebant, teste eodem *Bobadilla lib. 1. politicor. cap. 13. n. 38.* quod contendit probare ex leg. 20. tit. 9. part. 2. ibi: *Alguacil llaman en Aragon aquel que ha de prender e de justiciar los homes en la Corte del Rey, & ibi: otrosi ha de prender aquellos que fueren de recaudar e meter a tormento a los que hicieren*

por-

porque, & in eandem sententiam adducit textus in leg. 3. tit. 30. part. 7. quæ profecto id non probat.

4 Sed apud Romanos (si antiquitatis monumenta recolimus) utique † lictores (quorum munus Alguacelorum officio simile erat teste Petr. Greg. lib. 47. sinagm. 3. part. cap. 40. num. 9.) Executionis justitiæ, & damnationis cujuslibet corporis afflictivæ vindices erant, ex eodem Petro Gregorio ubi proximè qui de eis loquendo ita fatur. *Et viles ferè erant eorum persone, & ex servorum genere; quod colligi potest ex Strabone, & Gellio, qui scribunt Romanos, abeunte Annibale, Butrios ignominia causa à Romanis praliis quibusdam antea superatos non milites scribi statuisse, nec pro suis haberi; sed Magistratibus in Provinciam abeuntibus parere, & administrare servorum vices: idem & adversus Picentos, & Lucanos observatum, qui Viatorum & Tabellariorum loco habiti sunt, & munus certè Lictorum propemodum infame est, ligandi, & apprehendendi, vimque inferendi necessitatem habens.* Quod tamen jam in desuetudinem abiit præsertim in his regnis, in quibus Alguaceli munus honorificum est, & decorum nomen fortitur, ut alibi diximus.

5 Itaque semper in quolibet oppido, villa seu civitate, præsertim in magnis, & populosis, & deputanda † persona publica, quæ hilce cruciatibus, & corporis afflictionibus stipendio publico infertur, quæ vel sponte tali ministerio, ut stipendii conventionem frueretur, vel fortè quia condemnatus ad triremes, aut ad furcam ob aliqua facinorosa patrata, ut poenam fugeret honori suo non parcens vivendi tamen cupidus, servus Reipublicæ fuit effectus.

6 Sed quæstionis est cum tale ministerium † ita ignominiosum apud omnes reputetur, si non fuerit persona publica ex prædictis modis adscripta, utrum possit quis compelli, & cogi in hilce cruciatibus ministrare, & hominem verberare, & trucidare.

7 Et sanè Magistratum, seu judicem † compellere posse quem ad tale ministerium exercendum voluit Guillelmus de Cuneo in leg. fin. ff. de pignorat. in rem act. tamen non sit persona honestæ conditionis, sed multum vilis, ut in leg. 1. & 2. ne quis invitus offic. pub. agere cogatur, & ita firmat glossa in Auth. deum, §. necessitate, Bart. & Bald. in Auth. de sanctissimis Episcopis §. si verò moriatur, pro quibus adduci potest textus in leg. 1. Cod. de mendicantibus validis lib. 12. & quod legitur in passione Christi, Marci cap. 25. ibi: *Et angariaverunt praterentem quempiam Simonem Civanem venientem de Villa patrem Alexandri, & Ruphi, ut tolletet crucem ejus, Matthæi cap. 27. & Lucæ cap. 23.* Bald. in leg. fin. Cod. de executione rei judicata; Nam angariare propriè est adigere & compellere peregrinum: Thesaurus linguæ Latinæ, verbo angariare, leg. via ff. de privilegio veteran. Florianus in leg. liber homo, ff. ad leg. Aquam. Bobadill. lib. 1. politic. cap. 15. nu. 47. & Bononiæ ita observatum tradit Parisius statim citandus, qui suo tempore vidisse testatur quemdam peregrinum ignotum ob defectum Carnificis publici compulsum fuisse quemdam reum trucidare, idque velo ori suo imposito, ut executor ignominiam prout sibi magis possibile esset, fugeret, fecisse refert Maranta de ordine judiciorum 6. part. actu 3. n. 25. Afflict. in conslit. Sicilia vide 1. fol. 189. col. 1. num. 3. Lucas de Penna in leg. 1. ne quis liber

invitus, vers. & nota ad hanc quæstionem, Guillelmus Benedictus in quæstione an occidere peccatores liceat n. 3. Et sic potest compelli servus † cujuslibet privati, dum tamen non sit servus alicujus Ecclesiæ, vel libertus, ut in cap. Diaconi cap. de libertis, & cap. Episcopis 12. q. 2. & in cap. de famulis, de servis non ordinandis.

Et hoc casu quando servus alicujus ab eo capitur, ut huic ministerio deserviat, † dominus non debet pretio defraudari, sed a Republica ei persolvendum erit, argumento text. in leg. Lucius, ff. de evulsion.

Similiter, & currus, seu † asinus seu animal cujuslibet capi potest, ut malefactor verberetur, seu ad supplicium ducatur, ut docet Bart. per illum textum in leg. jubemus nullam Cod. de sacrosanctis Ecclesiis. Bald. & Salicet. in leg. fin. ff. fin. de pignorat. action. Guillelmus Bened. ubi supra n. 28.

In hoc casu damnum domino † plaustris, currus, seu animalis capti est satisfaciendum, ut argumento textus in leg. quemadmodum §. magistratus, ff. ad leg. aquil. & in leg. socius §. 1. ff. quemadmod. servit. amittantur, & in leg. item si verberatum, §. 1. ff. de rei vindic. tradit in proposito Parisius de Puteo tract. de Sindicatu, verbo captura, cap. 7. per tot. ubi plura in confirmationem adducit.

Et ista damni † satisfactio expensis quæ pro executione Justitiæ solent imponi, delumenda est.

Si verò non inveniatur facilè persona tam abjecta, & in finem conditionis quæ ad tale ministerium exercendum obstringi valeat utique hujus officialis, & Executoris Justitiæ creatio erit facienda ex uno † carceratorum qui vel convictus de delicto pro quo capitis poenam mereatur, aut in opus publicum seu metallum damnari possit, vel condemnatus jam existat, sentit Bartol. quem sequitur Angelus in leg. 2. ff. de publ. judiciis, per textum in leg. aut damnum, §. in calariam cum seqq. & in leg. Capitalium, ff. de panis.

Quinimò similem reum † poterit judex damnare, & perpetuò, vel ad tempus tale Reipublicæ ministerium tamquam ejus servus sub poena capitis subeant, ut notant supra relati, & cum eis Parisius de Puteo in tractatu Sindicatus, in verbo manivolutus, n. 2. cum sequentibus.

Sed omni casu talis Executor Justitiæ lucrabitur † vestes, zonam, & annulos damnatorum, usque ad aureos quinque valentes, ut in leg. divus 6. ff. de bonis damnatorum, ut affirmant Maranta, Parisius de Puteo post Lucam de Penna in locis supra relatis.

Qui mos † antiquissimus est, ut in Passione Christi Domini nostri fuit observatus; siquidem ejus vestes à Satellitibus, ut illis sævissimis ministris fuit suscepta, & quia inconsutilis erat super eam miserunt fortem.

Insuper debet ei assignari † Salarium ex bonis publicis civitatis seu villæ cujus servitio adscriptum est, quod jure nostro Regio expressè sancitum est, in leg. unica tit. 37. lib. 4. novæ recopil. his verbis: *Ordenamos y mandamos que el que fuere verdugo para executar nuestra Justicia criminal en las nuestras ciudades, villas, y lugares que tubien Jurisdiccion criminal, sea exempto, y quito de pedidos y monedas, y de todos los otros pechos, y derechos reales y concejales, y si por razon de dicho officio sele ubiere de dar salario, que se lo den de los propios del concejo si*

los tubiere, y si no los tuviere, repartan y paguen segun que se acostumbra repartir y pagar los otros pechos y repartimientos.

El Verdugo en Corte y Chanzillerias de qualquier persona hombre ò mujer, que fuere condenado de muerte, y executada la sentencia, lleba las ropas que tubiere vestidas al tiempo de la execucion, y de qualquier persona que fuere azotada, ò traida ala verguenza, publicamente por las calles de cortes llebe un Real, y si las tales personas azotadas, ò traídas ala verguenza fueren pobres, y no tubieren de que pagar al verdugo, no le quiten por estos derechos el sayo, ni jubon, gorra, ni zapatos y camiscia que tubieren vestido y calçado, y lo mismo quando le dieren tormento, por ello no le lleben cosa alguna.

Yten que los Pregoneros en corte lleben de cada persona que fuere condenada y executada la sentencia, un Real, y lo mismo del que fuere traido a la verguenza, ò azotado, y si fueren dos, ò mas pregoneros, no puedan llevar todos mas del dicho Real so pena que lo que mas llebaren lo vuelban con el quatro tanto y suspension del officio, y en los pobres que no tubieren de que pagar, guarden lo contenido en el precedente capitulo.

Yten que qualquier persona aquien enteramente se diere tormento, llebe de el Verdugo un Real, y si fuere cominacion, medio Real; si la tal persona fuere pobre, no le llebe cosa alguna, ni le quiten las ropas arriba dicha per ello.

Otrofi los dichos Pregoneros de pregonar un Cavallo, ò mala, ò azemila que fuere perdida, llebe ocho mar, y si fuere bestia menor, llebe quatro mar, y de pregonar una persona dos maravedis.

- 18 Minister autem † iste Justitiæ qui reum torquet, verberat, seu suspendit, cum mandato judicis id faciat, etiamsi injustè fuerit damnatus, prorsus à dolo, & poena immunis est, ut in cap. miles, & in cap. cum homo, & in cap. Si homicidium 23. q. 4. gloss. 1. in cap. quod quis de reg. jur. in 6. gloss. in leg. non videtur data §. qui iussa ff. illo tit. qui not. infam. Parisius de Puteo ubi supra in verbo Manivoltus n. 6. Grammatic. decis. 3. n. 6. & n. 81. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 354. post n. 23. Francus Marlus decis. 254. in princ. quaeritur quando part. 2. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 1135. n. 4. latè Farinac. in tit. de pœnis tempor. 19 q. 97. casu 6. per tot. Et eadem ratione poterit † clericum, & Religiosum de mandato Superioris absque sacrilegii incurfu punire, verberare, seu trucidare, ut tradit Decian. 1. tomo crimin. lib. 4. cap. 9. & cum Basseo Folerio & aliis Farinacius in praxi tit. de inquisitione q. 8. n. 123. Bobadilla lib. 2. politic. cap. 18. n. 48.

Quod puto verius, nisi in aliquo damnato in executione excedat, quin etiam dixerim si inhonestè † in executione reos pertractaverit, puniri debet ex Petr. Greg. 3. part. sintag. lib. 32. cap. 28. Cujus rei rationem nobis aperuit Petr. Greg. dist. c. 28. sunt enim exosi, vel natura ipsa humana hujusmodi homines qui exequantur mortis, & etiam meritè supplicium, utpote communi sanguini natura condolente humano, & similis consortium locumque ubi id fit, funestum arbitratur. Unde meritò exclamat Quintilianus declamat. 6. nihil horribilius nihilque abominabilius inter mortales sanè reperiri potest, quàm

quem sibi naturâ similem trucidare.

Ex quo hominum communi dolore, & naturali foedere frequenter contingit, quod si Carnifex iste in primo ictu fortè in nece hominis damnati aberrat, saxis, telisque in tumultu populi impetitur, ut plerumque perierit, & obrutus in carnificia fuerit, ita ut ex Lubeci historia legatur uno die quinque Lictores in carnificia esse obrutos; quare huic malo, & temeritati plura sunt occurrentia jura, ut in leg. addictos 7. Cod. de Episcop. aut in leg. addictos 29. Cod. de appell. unde Cic. in oration. pro Rabirio, funestari concionem lictoris seu Carnificis interventu dicit.

Quinimò si fortassis † suspendendus, vel malè 21 ligatus funibus à furca in solo cecidit, vel funis anfractus est statim populus id miraculo tribuit: & quid in hoc casu faciendum dixerit, multa congerit Boërius dec. 217. n. 18. Jul. Clarus in prax. q. 98. n. 9. ubi Baiard. à n. 8. elegantius Lucas de Penna in leg. si quis Cod. de desertoribus lib. 11.

Isti tamen Executores, † seu Carnifices adeò 22 infames habeantur; quod nulla major angaria possit hominibus constitui, ut notavit Guillelmus de Cano in leg. fin. ff. de judiciis, quem refert Puteus ubi supra nu. 1. in verbo Manivoltus utrum omninò a testimonio repellantur; an verò faciant fidem saltem in aliquibus spectantibus ad suum officium, vel ejus executionem consule Bald. in leg. fin. q. 8. Cod. de edict. Divi Adriani, post n. 47. Boërius q. 84. Jul. Clar. in praxi, §. fin. 3. vers. habet igitur, & plures quos refert Farinac. qui latissimè rein prosequitur, & examinat in tract. de oppositionibus contra par. test. q. 56. art. 11. per totum.

Est & alius Executoris justitiæ seu Carnificis Collega † Socius in ministerio, seu Coadju- 23 tor, qui reum quando ducitur ad supplicium committatur, & clamore ac voce elevata delicti speciem ac damnationem manifestam omnibus faciat; qui communiter dicitur Præco, cujus officium etiam † vilissimum, & sordidum omni tempore 24 fuit, ut colligitur ex Cicerone Epistolarum familiarium lib. 6. ad Leptam, in Epistola quæ incipit, simul accepi: & Horatio, lib. 1. sermon. satir. 6. ibi:

Nec timuit sibi, nec vitio quis verteret olim
Si præco parvas aut (ut fuit) ipse coactor
Mercedes sequeretur.

Docet Alciatus in leg. mercis in 2. in fin. ff. de verb. signific. Tiraquel. de nobilit. c. 34. n. ... Et in Hispania quàm ignominiosum sit, plusquam notum est: Et hujus officii † antiquitas colligitur 25 ex Exodo cap. 36. ibi: Jussit ergo Moyses præconis voce cantari, nec vir nec mulier. Et hi præcones † ferè semper ministerio se offerunt, & per eorum 26 vocem Rei contumaces etiam vocantur, & subhastationes publicæ, & privatae venditiones vini, & aperturæ tabernarum acclamantur, pro quo secundum consuetudinem terræ, eis certa stipendia persolvuntur, & pro præconis publicis eis taxata, sunt designata leg. 1. tit. 37. lib. 4. novæ Recopil. vers. otrofi.

Quod si non inveniatur † qui se offerat huic 27 ministerio, ille utique compelleretur id exercere, & suscipere, qui infimæ, & abjectæ fuerit conditionis, ut de Carnifice supra observavimus.